

Scientific Research Priorities – 2018: theoretical and practical value

---

Edited by

Dariusz Woźniak

Scientific Research Priorities – 2018: theoretical and practical value

***Proceedings of the
III International Scientific and Practical Conference
27th-30th of November 2018***

***Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University
Nowy Sącz, Poland***

Volume 3

Edited by

Dariusz Woźniak

Nowy Sącz, Poland, 2018

Reviewers:

Dr Justyna-Sokołowska-Woźniak (Ph.D., Faculty of Social and Computer Sciences, Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University, Poland)

Dr Maria Sidor (Ph.D., Library Director, Faculty of Social and Computer Sciences, Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University, Poland)

**Proceedings of the III International scientific and practical conference
“Scientific research priorities: theoretical and practical value”, 27th-30th
of November 2018, Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University,
Nowy Sącz, Poland**

Proceedings of the III International scientific and practical conference “Scientific research priorities: theoretical and practical value” include theses of reports of the conference participants in the fields such as: actual problems of social sciences; perspective areas of research in the humanities; priorities of applied scientific researches.

The Proceedings of the conference are intended for scientists, entrepreneurs, professors, postgraduates and students.

© Copyright by Wyższa Szkoła Biznesu - National-Louis University in Nowy Sącz, 2018 (2018, Vol.3)

eISBN 978-83-88421-99-0

Publisher:

Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University
ul. Zielona 27
33-300 Nowy Sącz
www.wsb-nlu.edu.pl

CONTENT

Section 1. Actual problems of social sciences	12
Борис Ярослав Ростиславович СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА ЗМІНИ В КОЛЕКТИВІ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
Vlasiuk Yelizaveta INFLUENCE OF THE SEMANTIC FRAMEWORK ON ADOPTION OF ECONOMIC DECISIONS	14
Гладій Ірина Володимирівна РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	16
Іздебська Андріана Андріївна АНАЛІЗ НЕЦИКЛІЧНИХ КРИЗ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	18
Кендюхов Олександр Володимирович ВИКОРИСТАННЯ БЕНЧМАРКИНГУ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ	20
Ковальський Владислав Сергійович ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	22
Костіна Крістіна Миколаївна СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТЕРИТОРІЇ.....	24
Ланьош Ольга Романівна ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	26
Левків Ярослав Степанович ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ....	28
Лесько Галина Іванівна СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ВЕТЕРИНАРНИХ ПОСЛУГ.....	30
Лич Оксана Миколаївна ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕКЛАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ «РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ»	32
Матвеева Мар'яна Петрівна ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	34
Myszczyzyn Olga NOWE FORMY WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ W POLSKO-UKRAIŃSKIM REGIONIE TRANSGRANICZNYM.....	36
Надич Христина Василівна ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЕКСПОРТУ З УКРАЇНИ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ АГРАРНИХ Й ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	38

Намачинський Олег Степанович	
ВИРОБНИЦТВО КРАФТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК НАПРЯМ ЗРОСТАННЯ ДОХІДНОСТІ ФЕРМЕРСТВА	40
Нікогосян Ольга Олександрівна	
ВИМОГИ ДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРИ НАЯВНІЙ ТЕНДЕНЦІЇ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	42
Oleksenko Yana	
DIAGNOSTICS OF IT-ENTERPRISE CORPORATE CULTURE.....	44
Павлова Валентина Андріївна	
ПРО ФОРМАТИ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ.....	46
Павлюк Олена Геннадіївна	
МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ.....	48
Rysareva Iryna	
TOURIST RESOURCES DEVELOPMENT BY THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP	50
Подрез Ольга Іванівна	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	52
Pomytkina Liubov	
FEATURES OF PREPARING STUDENTS-PSYCHOLOGISTS FOR WORK IN BUSINESS STRUCTURES.....	54
Рева Тетяна Сергіївна	
SWOT-АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ БПП «СОЛІДАРНІСТЬ», ВО «БАТЬКІВЩИНА», «НАРОДНИЙ ФРОНТ»)	56
Rudyk Svitlana	
THE DEVELOPMENT PROBLEMS OF INNOVATIVE METHODS OF WORK WITH STUDENTS' PSYCHOLOGICAL MATURITY	58
Саранча Ірина Григорівна	
РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ЖЕСТОВОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	60
Сачковський Юрій Ігорович	
ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	64
Силка Ігор Васильович	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ	66
Стоволос Надежда Борисовна	
ВАЖНОСТЬ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ПРИНЯТИИ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ	68

Шиманюк Христина Юріївна	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕКСПОРТУ НЕДЕРЕВНИХ РЕСУРСІВ ЛІСОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ	70
Maria Wanda Sidor	
CZYTELNIA KSIĄŻEK – STUDIUM PRZYPADKU IBUK LIBRA NA PRZYKŁADZIE WSB-NLU	72
Adewale Adesanya	
MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF SAMSUNG AND BLACKBERRY	83
Yulianna Hakh	
MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF ANHEUSER-BUSCH INBEV AND SABMILLER	87
Rumilya Abduganiyeva	
MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF HALYK BANK AND QAZKOM	90
Kamil Kuzak	
MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF APPLE AND SHAZAM	92
Angelika Nosal	
MERGER AND ACQUISITIONS: AN OVERVIEW	94
Patricia Przybyła	
MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF DAIMLER-BENZ AND CHRYSLER	96
Ada Pałka	
MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF THE WALT DISNEY COMPANY AND 21 ST CENTURY FOX	98
Section 2. Perspective areas of research in the humanities.....	100
Андрейко Яна Вячеславівна	
SYNTACTIC ORGANIZATION OF THE CONSTRUCTIONS WITH THE RELATION OF IDENTIFICATION	100
Бовсуновська Марія Анатоліївна	
ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ МЕШКАНЦІВ ПІВНІЧНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ .	102
Halynska Olena	
‘BREAD’ IDIOMS OF FOOD CODE OF CULTURE: LINGUOCULTURAL APPROACH.....	105
Holter Iryna	
THE IMPORTANCE OF USING OF ROLE-PLAYING GAMES IN THE PROCESS OF TRAINING COMMUNICATION IN FOREIGN LANGUAGES	107
Hromova Nataliia	
EFL LEARNERS’ PERCEPTION AND MOTIVATION.....	109
Дяченко Марія Дмитрівна	
МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	111

Словська Юлія Володимирівна	
ЩОДО ПИТАННЯ НАУКОВОГО СТИЛЮ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ.....	113
Задорожна Марина Олександрівна	
ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТЕКСТІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ FACEBOOK ТА INSTAGRAM ЯК ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ	115
Заїковська Оксана Михайлівна	
АВТЕНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	117
Каук Оксана Ивановна	
ВЛИЯНИЕ ТИПА ПАМ'ЯТИ НА УСВОЕНИЕ МАТЕРИАЛА СТУДЕНТАМИ МЕДИКАМИ .	119
Климович Світлана Миколаївна	
ГЕНДЕРНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА В МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ БІЗНЕС-СПРЯМУВАННЯ	121
Kobuladze Nato, Edzgeradze Lela	
A UNIVERSITY AS FACILITATOR OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHER.....	123
Коваленко Людмила Анатоліївна	
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ БЛЕНДІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ (на матеріалі перекладів пародії Л. Керролла “You are old, father William”)	125
Колодійчук Юлія Вікторівна	
РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	127
Кукушкін Владислав Валерійович	
МЕТАФОРИЧНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ ЗНАМЕНИТИСТЬ	129
Курок Роман Олександрович	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	131
Kucherenko Inna	
CONTROL OF THE SUCCESS OF TRAINING ACHIEVEMENTS OF MEDICAL STUDENTS BY MEANS OF COMPUTER ONLINE TESTING BY THE MOODLE PLATFORM.....	133
Лобова Оксана Костянтинівна	
ФУНКЦІОНАЛЬНА ВАРІАТИВНІСТЬ КОМІЧНОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОЇ СТЕНДАП-КОМЕДІЇ).....	135
Мандич Тамара Михайлівна	
МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У СПОРТИВНИХ КОМЕНТАРЯХ.....	137
Мартиненко Олена Євгенівна	
ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ АНГЛОМОВНОГО АУДІЮВАННЯ	139

Матвеева Наталя Романівна	
СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ УКРАЇНИ	141
Moshtagh Yevheniia	
TRAVELOGUE AS A TYPE OF TEXT AND DISCOURSE	143
Набокова Ірина Юріївна	
АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ПЕРША ЛЕДІ ГІЛАРІ КЛІНТОН В АГЛОМОВНОМУ ДИСКРСІ ЗМІ.....	145
Naidina Yevheniia	
ENHANCERS OF HUMOROUS EFFECT AS OBJECT OF LINGUISTIC STUDY	147
Окорна Yana	
"DEUTSCH NACH ENGLISCH 4": FROM THE EXPERIMENTAL DEVELOPMENT EXPERIENCE.....	149
Орленко Ірина Миколаївна	
СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ	151
Osinska Maria	
COMMUNITY INTERPRETING SETTINGS CLASSIFICATION	153
Pesetskaya Tatiana	
MULTIMEDIA TECHNOLOGY IN EMI EDUCATIONAL ENVIRONMENT	155
Polyezhayev Yuriy	
THE IMPORTANCE OF FOREIGN LANGUAGES IN CULTURAL LITERACY DEVELOPMENT IN THE FRAMEWORK OF UKRAINIAN UNIVERSITY ENVIRONMENT	157
Poliarenko Valeriia	
NATIONAL CHARACTER: FACTORS OF DEVELOPMENT.....	159
Редчиць Тетяна Вікторівна	
ЩОДО КАТЕГОРІЇ ВИДУ ДІЄСЛІВ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	161
Rozrutska Violeta	
THE USE OF PHRASAL VERBS IN LEGAL DOCUMENTS.....	163
Savytska Oleksandra	
USING VIDEO IN THE PROCESS OF LEXICAL COMPETENCE FORMATION IN ENGLISH LESSONS AT PRIMARY SCHOOL	165
Стадніченко Надія Василівна	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО АКТОРА	167
Стежко Юрій Григорович	
ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ	169
Суханова Татяна Евгеньевна	
МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ С МИФОЛОГИЧЕСКИМИ ЭЛЕМЕНТАМИ.....	171

Титаренко Елена Алексеевна	
ОБУЧЕНИЕ ПРАВИЛАМ ПУНКТУАЦИИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗА В. ПЕЛЕВИНА «ВОДОНАПОРНАЯ БАШНЯ»	173
Титаренко Елена Алексеевна	
МЕТАТЕКСТУАЛЬНОСТЬ В КОНСТАНТАХ ПЕЛЕВИНСКОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО МИРА.....	175
Філянїна Неля Миколаївна	
ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	177
Yukhymchuk Anastasiia	
INTEGRATION OF ARTS IN LITERARY READING LESSONS AT PRIMARY SCHOOL	180
Section 3. Priorities of applied scientific researches.....	182
Бугайов Сергій Миколайович	
МОДЕЛЮВАННЯ РОСТУ МОДАЛЬНИХ ВІЛЬХОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	182
Бутко Аліна Юрїївна	
РОЛЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОВІЗОРІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ (ФАРМАЦЕВТИЧНИХ) НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	184
Vodoslavskyi Vasyl	
THE STUDY OF ANTIMICROBIAL PROPERTIES OF EXTRACTS OF <i>RANUNCULUS</i> <i>ACRIS</i> L.....	186
Volyanska Alla	
MULTILINGUALITY AS A FACTOR OF INCREASING COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE DOCTORS	188
Ворона Ніна В'ячеславівна	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗБАГАЧЕННЯ КОМБІКОРМІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИМИ РЕЧОВИНАМИ.....	190
Gladchuk Vasyl	
OUR EXPERIENCE OF USING INTERACTIVE TEACHING METHODS IN TEACHING DISCIPLINE OBSTETRICS AND GYNECOLOGY	192
Horchanok Anna	
BIOLOGICAL AVAILABILITY OF ORGANIC ORIGIN MN, CU AND ZN IN ORGANISMS OF COWS AND THEIR EFFECT ON PRODUCTIVITY.....	194
Zaplatnikov Yaroslav	
<i>IN VITRO</i> CULTURE ESTABLISHMENT OF POTENTIAL OILSEED SPECIES <i>CRAMBE</i> <i>MITRIDATIS</i> WITH FAST PROPAGATION PROTOCOLS	196
Калініченко Сергій Володимирович	
РОЗРОБКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬКОВАЛЬНИЦЬ З АНТИФРИКЦІЙНИМ ЗАХИСНИМ ШАРОМ.....	198

Kozlovska Iryna	
THE ROLE OF INDEPENDENT EXTRACURRICULAR INDIVIDUAL WORK IN THE PREPARATION OF STUDENTS IN THE STUDY OF SURGICAL DISCIPLINES IN A HIGHER MEDICAL SCHOOL	200
Kulachek Veronika	
GAMES AS TEACHING METHOD IN MEDICAL EDUCATION OF FOREIGN STUDENTS	202
Kulachek Yaroslav	
PROBLEMS OF STUDENTS PREPARATION IN THE MODERN MULTIMEDIA WORLD.....	204
Lavrynenko Ganna	
THE ROLE OF DISTANCE TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	206
Lunko Tetiana	
SIMULATION TECHNOLOGIES IN OBSTETRICS IN THE TRAINING OF COMPETENT DOCTORS	208
Луцкий Андрей Сергеевич	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ЭНДОМЕТРИЯ ПРИ РАЗЛИЧНЫХ СХЕМАХ ПОДДЕРЖКИ ЛЮТЕИНОВОЙ ФАЗЫ.....	210
Melnyk Maria	
THE INVESTIGATION OF THE ANTIMICROBIC ACTIVITY OF OINTMENTS WITH A THICK EXTRACT OF <i>RUTA GRAVEOLENS</i> L.	212
Музичка Діана Геннадіївна	
ОБҐРУНТУВАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ СХЕМИ НАПРУЖЕНОГО СТАНУ СИСТЕМИ «ЗЕРНО–ЗВ’ЯЗКА»	214
Назаренко Віталій Васильович	
СТАН ТА ДИНАМІКА ЛІСІВ ХАРКІВЩИНИ	216
Obodianskyi Mykhailo	
THE DEVELOPMENT OF THE COSMETICS BASED ON RAPESEED OIL FOR SKIN CARE .	218
Pasternak Volodymyr	
INTENSIVE FOREST MONITORING IN THE NORTH EAST OF UKRAINE	220
Пашеківська Оксана Сергіївна, Дмитренко Діана Олександрівна	
ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА РІВЕНЬ АКТИВНОСТІ ФЕРМЕНТІВ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ У ЩУРІВ	222
Пославська Олександра Володимирівна	
ІЗОЛЬОВАНІ МЕТАСТАЗИ КІСТОК У ЧОЛОВІКІВ ІЗ ПІДВИЩЕННЯМ СИРОВАТКОВОГО МАРКЕРУ PSA З ПОГЛЯДУ МОРФОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ КАРЦИНОМ НЕВІДОМОЇ ПЕРВИННОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ	224
Рышковой Александр	
ИССЛЕДОВАНИЕ ДИНАМИКИ ИЗМЕНЕНИЯ СВОЙСТВ И МИКРОСТРУКТУРЫ ЛЕССОВЫХ ГРУНТОВ МОЛДОВЫ ДЛЯ ОБОСНОВАНИЯ НОВОГО СПОСОБА УСТРАНЕНИЯ ПРОСАДКИ.....	226

Татарчук Людмила Василівна	
ОСОБЛИВОСТІ РЕМОДЕЛЮВАННЯ ЕНДОТЕЛІОЦИТІВ АРТЕРІАЛЬНИХ ТА ВЕНОЗНИХ СУДИН ДВНАДЦЯТИПАЛОЇ КИШКИ ПРИ ПОСТРЕЗЕКЦІЙНІЙ ПОРТАЛЬНІЙ ГІПЕРТЕНЗІЇ	228
Тон Юлія Миколаївна	
МЕТОДИКА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	230
Турпурова Тетяна Михайлівна	
ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЧНИХ КИСЛОТ В ГОДІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ	231
Чернега Ілона Савелівна	
ВИКОРИСТАННЯ ПОБІЧНИХ ПРОДУКТІВ КОНСЕРВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ КОМБІКОРМІВ	233
Ясіновський Олег Борисович	
МОРФОМЕТРИЧНА ОЦІНКА ЗМІН ДЕЯКИХ УЛЬТРАСТРУКТУР СКОРОТЛИВИХ КАРДІОМІОЦИТІВ ПРАВОГО ШЛУНОЧКА ЛЕГЕНЕВОГО СЕРЦЯ.....	235

Section 1. Actual problems of social sciences

Борис Ярослав Ростиславович

Студент, Львівського державного університету внутрішніх справ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА ЗМІНИ В КОЛЕКТИВІ ПІДПРИЄМСТВА

Кадровому ресурсу, що є вирішальною частиною виробничого потенціалу, належить найважливіша роль у трансформаційних процесах. Сутність кадрового потенціалу підприємств втілена в кількісних і якісних характеристиках працівників як вирішального фактора виробництва. В основі реструктуризації колективу працівників підприємств у відповідності до змінюваних зовнішніх умов має бути цілеспрямована і добре продумана кадрова політика, що становить собою генеральний напрям роботи з персоналом.

Формуючи трудові колективи з психологічної точки зору всіх працівників слід розглядати з двох позицій: люди як ресурс виробничої системи – важливий елемент процесу виробництва й управління; люди як особистості з власними потребами, мотивами, цінностями, поглядами, вимогами, стосунками – суб'єкти і об'єкти управління.

У дослідженні особливу увагу звернуто на другу позицію людського ресурсу, оскільки від нього залежить виживання підприємств, їх успішне просування і ріст доходів підприємств та їх працівників.

Розроблена методика складається з кількох блоків, але, зважаючи на тему дослідження, ми виділили і рекомендували для впровадження лише соціальний і психологічний блок.

При здійсненні структурних змін всередині трудових колективів, здійсненні кадрової ротації, підборі працівників є важливим, якими якостями повинна володіти людина, що претендує на виконання того чи іншого виду діяльності, наскільки вона відповідає цій професії, виникає також необхідність вивчення самого виду діяльності. Ефективним засобом вивчення творчого потенціалу працівника та його професійної придатності, може бути психологічна професіограма, яка розробляється з метою не тільки ознайомлення з можливостями людини, а й шляхом глибокого психологічного вивчення її професійної діяльності [2].

Психологічна професіографія – це весь комплекс способів і технічних засобів, за допомогою яких визначають усі творчі чинники, що мають вплив на фахівця, окрім психічних. Такими чинниками можуть бути деякі фізіологічні, соціальні, організаційні,

технічні, економічні та ін., що прямо або опосередковано впливають на трудову діяльність і продуктивність праці людини [1].

Все вищесказане підтверджує думку про вирішальну роль людського чинника та стану його психологічної готовності до трансформаційних процесів. Також очевидним є факт, що організувати роботу простіше в постійно діючому колективі, де проявляються властивості згуртованості. В таких колективах активна зміна організаційної культури і соціальне дієве пристосування проходять не в інтересах індивідуальних потреб, а в групових, котрі легше враховувати при організації роботи колективу. Методи досягнення успішної діяльності в значній мірі визначаються організаційно-колективним мисленням, яке формує нову організаційну культуру агропідприємства.

Список використаних джерел

1. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: посіб. / Л.Е. Орбан - Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с., с. 38.

2. Харченко Г.А. Особливості соціально-психологічних методів в управлінні підприємством / Г.А. Харченко, Ю.М. Боровий // Вісник НТУ «ХП». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Харків: НТУ «ХП». – 2013. № 53 (1026). – С.178-181, с. 178

Науковий керівник: д.е.н., професор Левків Г.Я.

INFLUENCE OF THE SEMANTIC FRAMEWORK ON ADOPTION OF ECONOMIC DECISIONS

Each person in our world is part of several societies. And, although every community requires the fulfillment of its social role, nevertheless the general behavioral framework of the individual is present, despite the specific requirements for a particular role in a given place. The formation of these frameworks is influenced by a huge number of factors and, coming to a workplace, the employee uses them, sometimes even without his volition, not always realizing what influence do they have on the performance of a certain work, as well as on the close environment.

Sometimes such framework has influence on management decision making. «How good are the words on time!», – wrote the wise Solomon. The same can be said about temporal and qualitative components at decision-making. Both false start, and delaying are equally bad. But, practice shows that indecision is present more often and therefore not all companies can withstand the dynamic development of the modern world so moving away from the distance of effective business running.

In order that this process was effective, it is necessary that all who are involved in it, understood it approximately equally and also the speed and quality of decisions were identical too. When selecting a team, in addition to professional qualities, practically all employers try to consider these factors. But, how we would not want, all the details and nicety cannot be taken into account. For this purpose, it is necessary in the course of work to pay attention to the concrete socialization directed at the efficiency of results.

As early as 1969, the Nobel laureate G. Becker has designated that the person has an inclusion of psychological factors in adoption of economic decisions, although he adhered to all the axioms of utility theory [1]. Another Nobel Prize laureate, G. Simon, developed a theory of limited rationality to explain how people aspire to satisfaction instead of maximizing utility, as earlier economists assumed [2].

Psychological phenomena, such as overconfidence, projection, effects of limited of attention are also part of this theory and are part of this very frame (metacommunicative definition of a situation) or semantic framework used by a person for understanding something and actions within this understanding. Most often, it is not recognized and therefore for making economic decisions it is important that the whole team have an identical frame.

And what is very important, at correction of this semantic frame, it is necessary thin psychological influence so that there is no disorganization of perception, which can lead to a deviation in behavior, but on the contrary, will have a positive effect for the person himself, the team with whom he works and for the company as a whole.

List of references

1. http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn_newlife.pl?type=in&links=./in/becker/works/becker_w5.txt&img=works.jpg&name=becker
2. http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn_newlife.pl?type=in&links=./in/simon/works/simon_w1.txt&img=works_small.gif&name=simon

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Система маркетингового управління підприємства на ринку формується на основі стратегічного та тактичного рівня, проте якщо тактичний рівень відповідає за оперативне реагування на потреби споживачів то стратегічний рівень базується на основі стратегічного маркетингового планування.

Маркетингове планування – це поетапний процес досягнення маркетингових цілей, за допомогою якого підприємство простежує і контролює багато факторів, що впливають на отримання прибутку, завдяки систематичному використанню маркетингових ресурсів [3].

На думку науковця Вовчак О. Д., маркетингове стратегічне планування – це процес створення і практичної реалізації генеральної програми дій підприємства з метою ефективного розміщення ресурсів для досягнення цільового ринку [2]. Процес стратегічного управління фірмою охоплює такі основні рівня: корпоративний рівень, бізнес-рівень, рівень товару.

Переваги маркетингового стратегічного планування виявляються у тому, що воно дає змогу: 1) змінити ділове спрямування фірми з пасивного реагування щодо впливу ринкових факторів на активні дії; 2) координувати основні сфери діяльності підприємства, націлюючи їх на вивчення і задоволення потреб споживачів з кінцевою метою максимізації прибутку; 3) надавати цілком певного кількісного та якісного характеру діяльності підприємства; 4) надавати підприємству можливості зосередити увагу на найперспективніших напрямках розвитку.

Процес маркетингового планування ґрунтується на низці принципів. Насамперед, це: системність та комплексність, тобто охоплення окремою стратегією всіх аспектів діяльності підприємства і врахування взаємозв'язків між структурними підрозділами та впливу зовнішнього середовища; послідовність – стратегічні зміни мають відбуватися в певному порядку; реалістичність – врахування особливостей діяльності підприємства та можливостей досягнення певних означених показників; динамічність – врахування часових характеристик і змін, що відбуваються в підприємстві та зовнішньому середовищі.

Враховуючи специфіку роботи підприємств план маркетингового управління матиме специфічну форму, яка визначатиметься такими чинниками: цільова аудиторія та завдання плану. Даний план призначається для внутрішньої аудиторії, показує напрям майбутньої маркетингової політики управління підприємства; складність структури підприємства;

напряму роботи підприємства. Для одного підприємства ці плани можуть бути складені на пів року, а для великих підприємств із модернізацією виробництва і на 5 років.

Сьогодні аналіз проводиться з допомогою потужних інформаційних баз даних, комп'ютерних програм, тому маркетинг-менеджер аналізуючи ринок інформаційного забезпечення оптимізувати роботу відділу інформаційних систем для одержання відповідної інформації.

Аналіз рентабельності став засобом контролю над програмою маркетинг-менеджменту. Він використовує рентабельність продуктів підприємства, споживчих груп, збутових територій, каналів розподілу й обсягу замовлень.

Список використаних джерел

1. Біловодська О.А. Маркетинговий менеджмент : Навч. посіб. / О.А. Біловодська. – К. : Знання, 2008. – 123 с.
2. Вовчак О.Д. Маркетинг – запорука успішної реалізації інвестицій / О.Д. Вовчак, Л.Г. Кльоба // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – № 21. – С. 24 - 27.
3. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг: Навч. посібник / Н.В. Куденко. – К. : КНЕУ, 2006. – 152 с.

Науковий керівник: д.е.н., професор Левків Г.Я.

АНАЛІЗ НЕЦИКЛІЧНИХ КРИЗ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Циклічність розвитку притаманна природі, людському суспільству, соціальним та економічним явищам. Зародження теорії економічних циклів відбулося на початку 19-го століття. Розглядають об'єктивні і суб'єктивні причини циклічності економічного розвитку. До зовнішніх причин криз відносять війни, революції, політичні потрясіння, освоєння нових територій і міграція населення, технологічні винаходи й інновації; до внутрішніх – економічну політику держави, інвестиції, обсяги виробництва та зайнятості тощо. В економічній літературі найвідомішими є цикли Кондратьєва (45 - 60 років), цикли Кузнеця (15-25 років), цикли Жюгляра (7-11 років) та цикли Кітчина (3-4 роки) [3].

Покращення рівня життя є можливим лише за умови стійкого економічного зростання, яке однак не може бути рівномірним і постійно переривається періодами економічної нестабільності. Світова економіка чи економіки окремих держав регулярно переживають періоди криз та кризових ситуацій. Крім циклічних криз згубний вплив на економіку здійснюють нециклічні коливання, які не мають чітко визначеного періоду повторюваності. До них відносять політичну, екологічну, фінансову, сировину, енергетичну кризи. Вони виникають внаслідок диспропорції між окремими сферами суспільства або галузями економіки, мають затяжний характер, в більшості не збігаються з циклічними кризами, однак значно впливають на них, формуючи спотворену картину циклічного розвитку.

Найважливіший показник, що характеризує рівень розвитку економіки країни є ВВП на душу населення. Аналізуючи цей показник за період 1991 - 2017 рр., можна виділити три основні кризи в економіці України. Перша криза (1992-2000 рр.) була наслідком розпаду СРСР (максимальне зниження ВВП у 1994 р – 22,9%). Друга криза (2008-2009 рр.) спричинена світовою фінансовою кризою (зниження ВВП на 14,8%). Третя криза (2013-2017 рр.) є наслідком політичної кризи, військових дій на Сході України (зниження ВВП на 9,9% у 2015 році) [1].

Якщо другу кризу в економіці України відносять до циклічних криз, яка спровокована дією світової фінансової кризи, то перша та третя – належать до нециклічних криз, як такі що не мають чітко визначеного періоду повторюваності і є спровоковані внутрішніми факторами [2]. Причинами першої кризи вважають: розрив господарських зв'язків;

недосконалу структуру виробництва; енергетичну залежність від інших країн; низький рівень конкурентоспроможності; загальне падіння виробництва, кризу неплатежів; відсутність досвіду господарювання у ринкових умовах та неефективне управління. До причин третьої кризи зараховують: протистояння політичних та бізнесових еліт і громадянського суспільства; анексію Криму та військові дії на Сході країни; високий рівень корупції; низький рівень довіри до системи державного управління; зниження кредитної активності; незадовільну інвестиційну привабливість; надмірне боргове навантаження.

Список використаних джерел

1. Економіка України 2016 року [Електронний ресурс] / В. Геєць // Бізнес. – 2016. – Режим доступу: https://www.business.ua/politics/ekonom_ka_ukra_ni_2016_roku-282704
2. Тюріна Н.М. Кризи в економіці України: причини, наслідки, шляхи подолання / Н.М. Тюріна, Н.С. Карвацка, Т.В. Назарчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2017. – № 2, т. 2. – С. 12-21.
3. Хисамутдинов И.А. Основы экономики и теории рынка: учебное пособие. / И.А. Хисамутдинов. – Уфа: Изд-во УГНТУ, 2008. – 734 с.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Матвеева М.П.

ВИКОРИСТАННЯ БЕНЧМАРКИНГУ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ

По відношенню до аналізу ефективності бренд-менеджменту бенчмаркінг практично не застосовувався. Однак користь бенчмаркінгу в даній галузі полягає в тому, що ідентифікаційна, інформаційна й економічна функції торговельних марок стають більш керованими, коли досліджуються і впроваджуються кращі методи і технології управління торговельними марками передових підприємств. Це може призвести до збільшення додаткової вартості бренду, росту купівельної прихильності, до більш прибуткового підприємництва з високою економічністю.

При проведенні аналізу ефективності бренд-менеджменту на основі бенчмаркінгу можна виділити кілька етапів:

1. Визначення об'єкта бенчмаркінгу.

На цьому етапі встановлюються потреби підприємства в покращенні бренд-менеджменту; виділяються, вивчаються основні методи і прийоми просування і закріплення на ринку торговельної марки, а також спосіб кількісного виміру характеристик торговельної марки; встановлюється, наскільки глибоким повинний бути бенчмаркінг.

2. Вибір бренду-еталона.

Проводиться пошук торговельних марок, які будуть еталонними; встановлюються критерії, за якими будуть проводитися оцінка й аналіз.

3. Пошук інформації.

Необхідно зібрати інформацію про бренд-еталон. Для цього використовуються як первинні, так і вторинні дані. Отримана інформація повинна бути всебічно перевірена.

4. Аналіз.

Отримана інформація класифікується, систематизується, вибирається метод аналізу, оцінюється ступінь досягнення мети і фактори, які визначають результат.

5. Упровадження.

На цьому етапі необхідно розробити план впровадження, процедури контролю, оцінювати й аналізувати процес впровадження. Домогтися, щоб змінювані процеси управління брендом досягли найвищої ефективності.

Бенчмаркінговий підхід призводить до істотної зміни процедури ухвалення рішення у брендингу. Традиційно рішення в області управління торговельними марками приймалися на

основі результатів маркетингових досліджень й інтуїції менеджерів по відношенню до ефективності комплексу заходів щодо просування торгової марки. Застосування бенчмаркінгу в процесі управління бренд-капіталом забезпечує те, що вимоги, пропоновані зовнішнім середовищем і покупцями, розглядаються на основі релевантних даних.

Знання про методи управління брендами кращих фірм, отримані в процесі бенчмаркінгу, є важливою інформацією, яка необхідна для розвитку власних торговельних марок і забезпечення їх конкурентоспроможності і прибутковості.

Виходячи з принципів системного і ситуаційного підходів, можна зробити висновок, що застосування бенчмаркінгу для оцінки ефективності бренд-менеджменту є найбільш адекватним сучасним ринковим умовам механізмом оцінки. Внаслідок цього в статті розроблено методику оцінки ефективності бренд-менеджменту на основі бенчмаркінгу. Практичне використання системи критеріальних показників ефективності бренд-менеджменту передбачає стратегічну орієнтацію підприємства на інтенсивний шлях розвитку власних торговельних марок і досягнення високого рівня ефективності у динаміці; виявлення резервів удосконалення використання потенціалу брендів.

ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ

Від професійного рівня персоналу організації, його кваліфікації, здібностей та вмінь залежить процвітання та ефективна робота підприємства. Власники систематично аналізують діяльність управлінського персоналу, розуміючи, що він є головним ресурсом організації. Управлінська праця є досить неоднозначною, для її оцінювання доцільно використовувати низку критеріїв, за різними складовими оцінювати компетенції компетентності з використанням загальновідомих методів оцінювання персоналу.

Згідно тлумачного словника української мови поняття «компетентність» є похідним від терміну «компетентний», тобто той: який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий або який має певні повноваження; повноправний, повновладний.

Не усі методи оцінювання працівників можуть бути застосовані для оцінки компетентності та компетенції управлінських робітників. В якості критеріїв оцінювання компетентності можна використати: складність завдання, швидкість виконання, якість роботи (рівень безпомилковості), діапазон виконуваних завдань, результативність. Оцінювання компетенцій управлінських працівників за складовими можливе щодо: знання, вміння, навички, мотивація, особисті якості. Найвідоміші методи оцінювання:

- метод класифікації, який дозволяє оцінити працівників за допомогою ранжування від кращого до гіршого;
- метод порівняння, завдяки якому керівник порівнює результати діяльності декількох працівників з метою всебічного аналізу;
- метод «360 градусів», дозволяє всебічно оцінити працівника, оскільки інформацію отримують від колег на всіх рівнях спілкування;
- метод центрів оцінки, який використовує асесмент-центр – стандартизовану багатоаспектну оцінку персоналу;
- метод комітетів, при якому оцінка проводиться групою експертів і націлена на з'ясування здібностей кандидата;
- метод тестування, за допомогою якого проводиться кваліфікаційне, психологічне та фізіологічне тестування;

- метод моделювання ситуації, особливістю якого є створення штучних, близьких до умов роботи ситуацій, де працівник проявляє себе;
- анкетування, що дозволяє дослідити компетентність за усіма критеріями, адже сутність методу у всебічному анкетуванні працівника;
- метод ділових ігор, базується на оцінці компетентності персоналу здійснюється в рамках імітаційних і розвиваючих ділових ігор;
- метод незалежних суддів, згідно якого незалежні члени комісії задають співробітнику, що атестується питання, спрямовані на оцінку професійних якостей;
- метод інтерв'ю, тобто співбесіда з кандидатами, що має на меті отримати інформацію про чимало якостей і характеристик.

Найбільш повними та вдалимими є методи: центрів оцінки, комітетів, «360 градусів», порівняння та класифікації, тому що вони за максимальною кількістю компетенцій дозволяють оцінити компетентності працівника.

Список використаних джерел

1. Дяків О.П. Оцінка персоналу методом ASSESSMENT CENTER [Текст] / О.П. Дяків, М.В. Пилипчук // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2011. – №14 (168). – Ч. I. – С. 100-104.
2. Спенсер Л.М., Сайн М.С. Компетенції на роботі. – М.: Ніппо, 2003. – С. 11
3. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять / М.С. Головань // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – №8. – С. 224-233.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Матвеев М.Е.

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТЕРИТОРІЇ

Імідж території, її репутація в вітчизняних та закордонних суспільно-політичних і ділових колах є основою успішного просування території, підвищення привабливості територіальних продуктів і послуг на міжнародному ринку. Імідж території не є незмінним, бо уявлення про територію можуть змінюватися під впливом різних чинників, що впливають на імідж території, та розділені на дві групи:

– об'єктивні: географічне положення, історія та культура, соціальна політика, науково-технічний потенціал і ресурсна база, інноваційна політика, інвестиційний клімат, статистичні показники і рейтинги території, технологічний та інформаційний потенціал та інше;

– суб'єктивні: сприйняття споживачами рівня гостинності на основі менталітету і національних особливостей, сприйняття споживачами атрибутивних знаків території, імідж територіального лідера в очах громадськості, вплив комунікаційної політики на сприйняття іміджу території споживачами та інше [1, с. 27].

Важливим етапом в стратегії формування іміджу території і разом з тим необхідною умовою його подальшого просування є дослідження цільової аудиторії внутрішнього і зовнішнього середовища. Формування іміджу території передбачає виділення певних цільових аудиторій, які багато в чому визначаються в стратегії розвитку. Формування іміджу території діляться на наступні цільові аудиторії, які забезпечать рух фінансових потоків на території, можуть виступити такі групи громадськості: відвідувачі території (бізнесмени, туристи та т.п.); жителі і люди, які постійно працюють на цьому місці; підприємства і організації (включаючи інвесторів); зовнішні ринки [2].

Також при плануванні стратегії іміджу міста необхідно враховувати специфічні принципи успішного іміджу території. Сформулюємо наступні принципи: пошук і формулювання глобальної геополітичної місії; облік конкурентного потенціалу при формулюванні маркетингової стратегії позиціонування; узгодження ідентичності з національно-культурними цінностями населення території і в рамках всієї країни; комплексне відображення переваг території; створенні цілісного сприйняття у потенційних споживачів як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках; адекватність відображення реальних характеристик території.

Отже, імідж має серйозний вплив на підвищення конкурентоспроможності міста, стаючи ресурсом стабільного соціально-економічного розвитку. Це можливо при виконанні таких основних умов: визначення оптимальної моделі розвитку міста, орієнтованої на просування його конкурентних переваг; застосування стратегічного підходу до управління іміджем міста; сегментування цільових аудиторій іміджу міста та ефективна комунікаційна політика його позиціонування, здійснювана на основі фундаментальних досліджень даної сфери; усвідомленні не тільки органами влади, а й усім місцевим населенням необхідності формування іміджу міста; прийняття рішення про загальний напрямок діяльності іміджевої політики регіону і міст, про структуру, яка займатиметься формуванням і просуванням іміджу; забезпечити механізм фінансування цієї структури.

Список використаних джерел

1. Лапочкіна В.В. Маркетинговий підхід до формуванню іміджевої стратегії туристичних територій / В.В. Лапочкіна // Збірник регіональної конференції з проблем розвитку внутрішнього туризму. – 2008. – С. 167-171.

2. Стась А.К. Брендинг регіонів: як бренд регіону впливає на просування продуктів та послуг підприємств на міжнародному ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stasmarketing.ru/images/presentations/4s.pdf>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Розвиток інноваційної інфраструктури є запорукою забезпечення як комплексної інноваційної діяльності, так і збереження та розвитку науково-технічного потенціалу країни, включаючи подолання спаду виробництва, його структурну перебудову, зміни номенклатури виробів, створення нової продукції, нових виробничих процесів [1].

Досвід розвинених країн показує, що в умовах надзвичайно великої конкуренції на світовому ринку отримує перемогу той, хто має у власності розвинену інфраструктуру, хто володіє найбільш ефективним механізмом інноваційної діяльності і використовує увесь діапазон технологій створення та реалізації інновацій. У 2017 р. в Україні в промисловості інноваційною діяльністю займалися 824 підприємства, або 17,3% обстежених. Серед регіонів вищою за середню в Україні частка інноваційно активних підприємств була в Миколаївській, Харківській, Кіровоградській, Івано-Франківській, Запорізькій, Херсонській, Сумській, Одеській, Львівській і Тернопільській областях. Протягом 2017 р. на інновації підприємства витратили 13,8 млрд. грн, у т.ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 11,1 млрд. грн, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,0 млрд. грн, на придбання нових технологій – 0,1 млрд. грн та 0,6 млрд. грн – на навчання та підготовку персоналу для розробки та запровадження нових або значно вдосконалених продуктів та процесів (інші витрати). Також у 2017 р. 570 підприємств реалізувало інноваційну продукцію на 23,1 млрд. грн. Серед таких підприємств 37,4% реалізували продукцію за межі України, обсяг якої становив 10,8 млрд. грн. Кожне четверте підприємство реалізувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції становив 7,3 млрд. грн, майже дві її третини відвантажувалось на експорт. Значна кількість підприємств (86,0%) реалізувала продукцію, яка була новою виключно для підприємства. Її обсяг становив 15,8 млрд. грн. Кожне третє підприємство реалізувало за межі України 40,1% такої продукції. З метою здійснення нововведень 181 підприємство придбало 1131 нову технологію, з яких 66 – за межами України. Із загальної кількості технологій 439 придбано з устаткуванням, з яких 43 – за межами України; 393 – як результат досліджень і розробок; 120 – за договорами на придбання прав на патенти, ліцензіями на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей; 37 – за угодами на придбання технологій та ноу-хау; 129 – разом з цілеспрямованим прийомом на роботу кваліфікованих фахівців. У

результаті інноваційної діяльності 9 підприємств передало 98 нових технологій іншим підприємствам, зокрема 20 – за межі України [2]. Для розвитку інноваційної інфраструктури необхідно насамперед:

- стимулювання розвитку малого наукоємного підприємництва;
- формування державної інформаційної інфраструктури шляхом створення загальної інформаційної мережі;
- формування та розвиток мережі регіональних інноваційних структур;
- формування інноваційно-активних територій.

З метою підтримки інноваційної діяльності в Україні, а зокрема формування дієвої й ефективної інноваційної інфраструктури розробляються концепції Державної цільової економічної програми про створення в Україні інноваційної інфраструктури, які і окреслюють коло проблем та можливі шляхи їх вирішення і створення інноваційної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Кузьо Н.С., Фаєк Н.В. Інноваційна інфраструктура України: проблеми та перспективи розвитку. URL: <http://library.if.ua/book/4/466.html> (дата звернення 27.09.2018).
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 01.10.2018).

Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач Радух Н.Б.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Інтернет сьогодні відноситься до швидких каналів просування повідомлення, в якому поєднані всі види інформації юридичних та фізичних осіб. Даний елемент комунікації є найбільш ліберальним засобом отримання чи відправлення повідомлення та необхіднішим засобом озброєння інформацією. Адже впродовж десятиліття розвиток нових технологій, призвів до кардинальних змін у процесі ведення та управління бізнесу.

Соціальні мережі – один із соціальних інститутів, який тією чи іншою мірою виконує замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення вцілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії [2]. Однак соціальні мережі досить сильно впливають на будь-яку особистість та на процес формування поведінки, а інформація в Інтернет-мережі є недостатньо організованою та керованою.

Те, що соціальна мережа дійсно поглинула багатьох із нас – це факт, але виникає логічне запитання: чому? Причин знову ж таки багато і вони стосуються не тільки економії часу, а насамперед таких психологічних механізмів, які стосуються відповідальності, самовпевненості та самозахисту.

Із психологічної точки зору інтернет сприймається людиною, чимось на рівні натовпу. А в натовпі, як відомо, обличчя і індивідуальність зникає, а із нею і відповідальність.

Використовуючи соціальні мережі, ми засвоюємо певні моделі поведінки, які прийнятні для віртуального світу, та з часом переносимо їх у реальне життя. У соціальних мережах ми черпаємо стереотипи та моделі поведінки, норми діяльності, формуємо свою соціальну ідентичність, власну самооцінку, що не завжди є адекватною. Це являє собою поведінковий компонент діяльності в соціальних мережах.

Відповідно, ми бачимо, що в людини виникає залежність. Залежність від чиєїсь думки, залежність від того образу, який створюється соціальною мережею. Все і є впливом на формування особистості.

Американськими психологами зроблено дослідження, за яким виявлено, що мережа Інтернет призводить до порушення психічних станів. Дослідження показали деякі стійкі відхилення від норми показників психічного стану: зниження настрою, самопочуття, активності.

Однак українські психологи навели інші аргументи щодо впливу соціальних мереж, що взагалі людські стани спочатку виникають, а потім пояснюються. «Гобто, якщо з людиною відбувається щось погане, то винні всі навколо, а якщо відбувається щось хороше – то в цьому заслуга виключно її самої. Тому заяви про те, що соціальні мережі призводять до якихось психологічних розладів – це підміна причинно-наслідкового зв'язку», – говорить психолог [1].

Тож, проаналізувавши, можна говорити проте, що соціальні мережі мають можливість на існування, але потрібно раціонально використовувати час, проведений в мережі Інтернету. Та більш схилитись до звичайних способів спілкування, які позитивно впливають на особистість.

Список використаних джерел

1. Гуцало Е.У. Психологія: робочий зошит студента педагогічного університету. – Кіровоград, 2007. – 228 с.
2. Joinson A.N. Understanding the psychology of internet-behavior. – Palgrave Macmillan, 2014. – 97 с.

Науковий керівник: д.е.н., професор Левків Г.Я.

СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ВЕТЕРИНАРНИХ ПОСЛУГ

Реформування аграрного сектора економіки Україна на засадах приватної власності призвело до дрібнотоварного виробництва продукції тваринництва в особистих селянських господарствах та невеликих сільськогосподарських підприємствах. Вони надалі мають значний вплив на формування ринку продовольства України. Відсутність належного ветеринарного обслуговування власників сільськогосподарських тварин, призводить до обмеження їх потенційних можливостей та проблем із реалізацією продукції тваринництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [2, с. 68].

Формування ринку ветеринарних послуг України відбувається надто повільно. Визначальними ознаками організації ринкової системи є приватна власність на засоби виробництва та вільне формування ціни на основі конкурування [1, с. 168].

Лідуючі позиції у сфері ветеринарного обслуговування займають державні підприємства ветеринарної медицини. Їх діяльність, в т.ч. і цінова політика, координується органами управління, що призводить до монополізації даного ринку. Значення індексу Герфіндаля-Гіршмана на ринку ветеринарних послуг Львівської області у 2017 році становило 0,87, що характеризує ринок як висококонцентрований. Інтенсивність приватної практики не могла забезпечити розвиток конкурентного середовища та формування пропозиція відповідної якості та ціни. Аналогічною є ситуація і у інших областях України.

Державні підприємства ветеринарної медицини не адаптовані до роботи в сучасних умовах господарювання. Їх матеріально-технічна база не розрахована на здійснення комплексного ветеринарного обслуговування дрібних товаровиробників. Через дефіцит транспортних засобів та територіальну віддаленість власників тварин існують гострі проблеми із наданням невідкладних послуг.

Потенційна ємність ринку ветеринарних послуг є значно більшою за існуючу пропозицію, що створює сприятливі передумови для розвитку приватного підприємництва. Основним стримуючим фактором є відсутність фінансових ресурсів та побоювання ветеринарних фахівців брати на себе ризик підприємницької діяльності. Нівелювати проблему стартового капіталу та ризиків можна шляхом формування ветеринарних служб на основі кооперації,

Структура ринку ветеринарних послуг повинна формуватися із урахуванням вимог потенційних споживачів. Для них важливими є оперативність роботи, фаховий рівень спеціалістів, забезпеченість відповідним обладнанням, оптимальне співвідношення між ціною та якістю послуг. У зв'язку з цим доцільно розглядати поєднання одноосібної практики на сільських територіях з діяльністю ветеринарних клінік в центральних районах. Ветеринарний фахівець на селі зможе забезпечити найнеобхідніші ветеринарні послуги (оперативне обслуговування, регулярні огляди тварин, проведення профілактичних та лікувальних заходів тощо), а великі ветеринарні клініки з відповідним професійним обладнанням організують надання широкого спектру послуг.

Список використаних джерел

1. Енгстлер П. Ринкова економіка для бізнесменів-початківців / П. Енгстлер ; пер. з нім. О. Логвиненка. – К. : Вік, 1992. – 223 с.
2. Поперечний С.І. Ветеринарне обслуговування тваринництва як фактор підвищення конкурентоспроможності продукції / С.І. Поперечний, Л.В. Бабич // Вісник ХНАУ. Серія “Економічні науки”. – Харків, 2012. – № 5. – С. 68-75.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бабич Л.В.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕКЛАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ «РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ»

Сучасний маркетинг як науковий напрямок включає вивчення особливостей створення та впливу реклами на споживача. Реклама, на сьогодні, це не просто повідомлення про товар, організацію, це ділова та водночас і творча діяльність. У Законі України «Про рекламу» прописані: визначення реклами, види реклами, регламентуються учасники реклами, принципи та вимоги до реклами, засоби реклами. «Реклама – інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару» [3]. Власне, коли йдеться про просування товару (продукту) на ринок завдяки рекламі, то сучасні маркетингові технології досить відшліфовані та використовують знання про психологію людини, щоб ефективно впливати на неї різними видами реклами.

Виокремлюють різні види реклами [2], однак найменш вивченою є саме соціальна реклама. У статті 12 Закону України «Про рекламу» зазначається саме про соціальну рекламу, це: «інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку».

Саме соціально-психологічний тренінг на тему: «Розвиток життєстійкості осіб похилого віку» можна вважати соціальним проектом, психологічною програмою, що спрямована на покращення осмисленості літніми людьми своїх емоційних станів і власного життя загалом, на підтримання життєстійкості як інтегральної властивості осіб похилого віку.

Вперше до поняття «життєстійкість» звернулись Сьюзен Кобейса та Сальваторе Мадді. «Життєстійкість» у психологічному словнику розглядається як здатність нормально функціонувати та розвиватись, незважаючи на явно несприятливі умови [1, с. 193]. Це міра здатності особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість не знижуючи успішність діяльності, особливо це важливо у похилому віці Д. Леонт'єв виокремив три компоненти життєстійкості: залучення, контроль та виклик (собі або життю), якість яких має для людини як позитивні, так і негативні наслідки, які можна психологічно діагностувати та у комплексі покращувати тренінговими технологіями.

Отже, проблема реклами соціально-психологічного тренінгу «Розвитку життєстійкості осіб похилого віку» полягає у тому, що для її створення та розповсюдження потрібні кошти. Проте, соціально-економічні проблеми сучасної України не дозволяють зараз спрямовувати з держбюджету кошти на соціальні проекти.

В той же час, ми бачимо перспективи реклами нашого соціально-психологічного проекту через інформованість органів місцевого самоврядування, громадські організації, благодійні організації та через учасників самого тренінгу – осіб похилого віку. Оскільки даний тренінг має на меті розвивати життєстійкість осіб похилого віку та покращувати якість їхнього життя, структурувати суб'єктивний сенс життя, сприяти самоактуалізації, покращувати психоемоційний стан.

Список використаних джерел

1. Большой психологический словарь. – 4-е изд., расширенное / Сост. И общ. ред. Б.Г.Мещеряков, В.П. Зинченко. – М.: АСТ МОСКВА; СПб: Прайм - Еврознак, 2009. – 811 с.
2. Клаус Мозер. Психология маркетинга и рекламы / Пер. с нем. – Х.: Изд - во Гуманитарный Центр, 2004, – 380 с.
3. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. Дата оновлення: 26.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр> (дата звернення: 01.09.2018).

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Інвестиційна привабливість є складною категорією, яка відображає конкурентні переваги підприємства у боротьбі за інвестиційні ресурси. Збільшення обсягів залучених інвестицій забезпечує підприємству можливість подолання кризових явищ та виходу з кризи, впровадження новітніх технологій, економічне зростання. Найпопулярнішими серед методик оцінки інвестиційної привабливості підприємства є методика рейтингової оцінки та методика інтегральної оцінки.

Потенційний інвестор використовує максимально різнопланову інформацію про підприємство: аналітичні дані, статистичні дані, рейтинги, дані фондового ринку, інвестиційних компаній тощо. На попередні результати відбору впливає позиціонування підприємства на ринку, соціально-відповідальна діяльність, маркетингові комунікації, рівень розвитку менеджменту. Однак, потенційний інвестор не вкладатиме кошти у підприємство, яке належить до галузі кризового стану або розташоване в непривабливому регіоні [1]. Для портфельного інвестора при оцінці інвестиційного потенціалу підприємства важливими є показники ринкової активності, які акцентують увагу на дохідності акціонерного капіталу, рівні дивідендів, курсі акцій. Але в цьому випадку не враховуються показники ефективності корпоративного управління, маркетингової політики, інноваційної діяльності [2].

Досліджуючи інвестиційну привабливість підприємства, доцільно детально вивчати фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. В цьому переліку найприскіпливіше аналізують фінансово-економічні фактори. До зовнішніх фінансово-економічних факторів належать: загальний стан економіки, наявність кризових явищ в економіці, стабільність та прогнозованість економічної ситуації, рівень інфляції, стабільність національної валюти, рівень ділової активності, доступ до кредитних ресурсів, наявність пільг для інвесторів тощо. Ці фактори відіграють вагомую роль для іноземних інвесторів. До внутрішніх фінансово-економічних факторів належать: дохідність, рентабельність, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, структура капіталу, рівень загрози банкрутства, інвестиційні ризики тощо. Детальну інформацію про інвестиційну привабливість конкретного підприємства можна отримати здійснивши аналіз за «Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій». Високий позитивний рейтинг внутрішніх

фінансово-економічних факторів може відігравати значну роль у перегляді параметрів інвестиційної привабливості конкретного підприємства. В такій ситуації знаходяться багато підприємств України, які працюють в умовах криз української економіки, дві з яких мають нециклічний характер та є важкопрогнозованими.

Не відкидаючи важливість інших факторів, слушно відмітити, що фінансово-економічні мають переважаючий вплив на формування інвестиційної привабливості підприємства.

Список використаних джерел

1. Мойсеєнко І.П. Інвестування : навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко. – К.: Знання, 2006. – 490 с.
2. Білошапка В. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства / В. Білошапка // Цінні папери України. – 2002. – №20.

NOWE FORMY WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ W POLSKO-UKRAIŃSKIM REGIONIE TRANSGRANICZNYM

Współpraca transgraniczna odgrywa ważną rolę w kształtowaniu trwałych zagranicznych stosunków gospodarczych i rozwoju społeczno-gospodarczego Ukrainy i Polski. Szczególny cel w zakresie nawiązywania relacji i skutecznej współpracy między sąsiadującymi krajami realizują regiony przygraniczne. W rozwoju współpracy transgranicznej między Ukrainą a Polską funkcje te są kierowane do trzech regionów przygranicznych Ukrainy (Wołyń, Lwów i Zakarpacie) oraz dwóch województw Rzeczypospolitej Polskiej (Lubelskie i Podkarpackie) [1, s. 69].

Współpraca Polski i Ukrainy w tym regionie transgranicznym realizowana jest w ramach Euroregionu Bug i międzyregionalnej organizacji "Euroregion Karpacki", oraz poprzez zawieranie umów o współpracy transgranicznej w niektórych sferach [2]. Również wschodnie obszary przygraniczne Polski i zachodnie obszary przygraniczne Ukrainy aktywnie uczestniczą w dostępnych programach operacyjnych Unii Europejskiej, a organizacje publiczne są głównymi beneficjentami środków finansowych z funduszy strukturalnych UE. Ważnymi instrumentami współpracy transgranicznej, które z powodzeniem zastosowano w polsko-ukraińskim regionie transgranicznym i mają rzeczywisty wpływ na jego rozwój społeczno-gospodarczy, są Program Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG III A / Tacis CBC 2004 - 2006 oraz Program Współpracy Transgranicznej EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007 - 2013. Dziś trwa i poszerza współpracę w regionach przygranicznych trzech krajów Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014 - 2020, który działa w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (EIS) [3].

Aktywacja procesów integracyjnych przyspiesza wejście regionów przygranicznych Ukrainy w europejską przestrzeń gospodarczą. Procesy te wpływają, odpowiednio, na przestrzenną organizację gospodarki regionów przygranicznych [4, s. 42]. W związku z tym należy wziąć pod uwagę znaczenie tworzenia wspólnych form organizacyjno-prawnych rozwoju przedsiębiorczości na tym terenie, w szczególności ustanowienie i działanie partnerstw (mieszane izby handlowe, rady biznesowe, domy handlowe, kluby biznesowe, etc.); tworzenie łańcuchów technologicznych (przedsiębiorstwa zorientowane na eksport, wspólne przedsięwzięcia i inne struktury międzysektorowych interakcji sieciowych); funkcjonowanie nowych form współpracy transgranicznej (klastry, parki, centra handlu przygranicznego itp.) [4, s. 49].

Ukraina ma już pewne doświadczenie w tworzeniu transgranicznych klastrów w polsko-ukraińskim regionie transgranicznym. Jednak niektóre z nich, z powodu pewnych okoliczności, nie uzyskały dalszego rozwoju, a niektóre nie zostały stworzone, pozostając jedynie inicjatywami klastrowymi. Jednak do tej pory Ukraina jako ważny składnik regionu polityczno-geograficznego Europy Środkowej i Wschodniej, biorąc bezpośredni udział we współpracy europejskiej i regionalnej, z uwzględnieniem pogłębienia procesu integracji europejskiej jako jednego z priorytetów jego dalszego rozwoju, stara się zająć należne jej miejsce w jego środowisku geopolitycznym i przyczynić się do wzmocnienia jego bezpieczeństwa.

Spis źródeł

1. Tsitsinskaya, O. B., 2015. Cechy rozwoju społeczno-gospodarczego ukraińsko-polskiego regionu przygranicznego. *Problemy społeczno-gospodarcze współczesnego okresu Ukrainy*, 6, s. 68-73.
2. Projekt internetowy naukowo-statystycznego transgranicznego klastra "Infostat". - Tryb dostępu: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/CBC/ua/>
3. Program współpracy transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. - Tryb dostępu: <http://https://www.pbu2020.eu/pl/pages/53>
4. Rozwój współpracy transgranicznej: raport naukowy i analityczny / NAS Ukrainy. Przedsiębiorstwo państwowe "Instytut Studiów Regionalnych nazwany od MI Dolishniy z Narodowej Akademii Nauk Ukrainy"; Redaktor naukowy V. S. Kravtsiv. - Lwów, 2017 r. – 89 s .

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЕКСПОРТУ З УКРАЇНИ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ АГРАРНИХ Й ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економіці України. Тенденцією протягом 2012-2016 років було скорочення виручки від експорту товарів з одночасним скороченням експорту агропромислової продукції. Не дивлячись на загальний негативний тренд, у 2017 році спостерігалось зростання експорту, в тому числі і на сільськогосподарську продукцію.

За 2017 рік загальний експорт продукції склав 43,3 млрд дол. США, що на 19% більше ніж за 2016 рік. В першому кварталі 2018 року експорт українських товарів зріс на 10,3%, досягнувши \$11,4 млн.

На сьогоднішній день перспективним напрямом експорту для малих і середніх аграрних та лісових підприємств України є експорт меду, горіхів та ягід.

Одним з перспективних напрямів експорту для малих та середніх аграрних й лісових підприємств є експорт меду. Україна посідає перше місце в Європі і третє місце в світі з виробництва меду.

Разом з тим в українських бджолярів є низка проблем. Основними з них є:

- відсутність державної підтримки;
- квоти на експорт меду;
- смертність бджіл.

Крім того, Україна є одним з найбільших експортерів волоських горіхів у світі і входить до ТОП-5 їх виробників. Основна позиція експорту до ЄС – волоський горіх очищений.

Частка українських поставок у загальному імпорті цього продукту до ЄС – близько 13%, що свідчить про значний експортний потенціал для України. Конкурентами України на “горіхових” ринках ЄС є США, Чилі, Молдова, Китай, Індія.

Україна входить до десятки найбільших експортерів ягід до ЄС. Основна позиція експорту до ЄС – морожені чорниця, лохина, журавлина. Поставки морожених ягід до ЄС подвоїлися за два роки і сягають майже 40 тис.т., а свіжих ягід – 3 тис.т.

Одним з найбільших імпортерів українських ягід є Польща. Очевидно, мова може йти про реекспорт та переробку українських ягід, наприклад, у джеми й подібну продукцію, що формує її додану вартість уже під польським маркуванням.

Преференції для експорту цих видів української продукції на ринки Євросоюзу, схвалені Європарламентом, стали своєрідним символічним жестом підтримки України в умовах складної економічної ситуації в країні та на етапі проведення реформ.

Отже, збільшення експорту меду, горіхів та ягід з України є перспективним напрямом для малих та середніх аграрних й лісових підприємств України.

Список використаних джерел

1. Вайданич Т.В. Оцінювання перспективних міжнародних ринків для організації збуту недеревинної продукції лісу // Науковий вісник НЛТУ України. Серія Економічна. – 2018, – Т. 28, № 4. – С. 26-30
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Українська правда [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua>
4. Євроінтеграційний портал [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <https://eu-ua.org>

Науковий керівник: к.е.н., доцент Матвеев М.Е.

ВИРОБНИЦТВО КРАФТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК НАПРЯМ ЗРОСТАННЯ ДОХІДНОСТІ ФЕРМЕРСТВА

Крафтове виробництво представляє собою особливий стиль виробництва продуктів харчування та не належить до категорії масового виробництва. Дане виробництво орієнтоване на створення якісного авторського продукту з максимальним використанням екологічно чистої сировини. Це можуть бути власноруч вирощені овочі, виготовлений м'який чи твердий сир, копчене м'ясо або ковбаски, зварене пиво, спечений на дровах хліб.

Для виробництва крафтових сирів важливою складовою є високоякісна сировина. На даний час таке виробництво можна організовувати або на власній сировинній базі, якщо це фермерське господарство, яке займається виробництвом молока або закуповувати сировину у фермерів чи населення. Однак сертифіковану сировину кращої якості можна отримати власне у фермерських господарствах, які за останні роки демонструють хороші показники розвитку [2].

У загальному випадку для фермерського господарства дохід від виробництва молока підпорядкований схемі: корова → молоко → цистерна → накопичувальний центр → завод. При цьому для фермерського господарства одним з вигідних варіантів отримати вищу ціну за молоко є можливість долучитись до великої товарної партії. Щоб отримати додану вартість молока за рахунок переробки, кращу ціну та умови співпраці, отримати стабільний збут молока, фермерським господарствам можна організовувати власні сироварні або об'єднуватись вже з існуючими сироварнями в кооперативи. Тобто схема може бути наступною: корова → молоко → молокопровід → сироварня → споживач. Саме схему кінцевого продукту для споживача пропонує новий проект «Фермерські товари», розробленого гіпермаркетом «Ашан Україна» для малих та середніх фермерів, який стартував у 2017 році. В рамках проекту головну перевагу мають саме невеликі українські фермерські господарства, які виробляють якісні продукти, в тому числі перероблені та готові для продажу в супермаркеті. Безумовно, це є перспективним шляхом виходу малого та середнього виробника на мережі супермаркетів, а це – стабільний канал збуту продукції для агробізнесу, а значить і стабільна виручка і прибуток [3].

Виробництво крафтових сирів має свої недоліки та переваги. Даний бізнес потребує великого стартового капіталу, а порушення технологічних норм чи рецептури спричиняє

збитки. Однак, зважаючи на постійний попит на сир, зростаючий попит на натуральну локальну продукцію, зроблені вкладення порівняно швидко окупуються (3-5 років) і виробництво приносить прибуток. Ринок крафтових продуктів демонструє впевнений розвиток в Україні. Ті, хто вирішили інвестувати в цей бізнес, роблять ставку на поєднанні унікальності з традиціями. Успішний крафтовий проект – це до дрібниць продуманий бізнес, який фактично стає філософією [1].

Отже, однією з важливих складових зростання дохідності фермерства є успіх у крафтовому виробництві з якісної сировини, на сучасному обладнанні та при налагодженні повного циклу виробництва, що можна і доцільно впроваджувати на базі фермерського господарства.

Список використаних джерел

1. Коли бізнес стає філософією, або особливості маркетингу крафтових продуктів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://shuvar.com/news/2095>.
2. Сільське господарство України за 2017 рік : Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2018. – 246 с.
3. Мережа Ашан в Україні почне продавати продукцію дрібних фермерів // Аналітичне агентство ІНФАГРО [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://infagro.com.ua/ua/2017/05/08/merezha-ashan-v-ukrayini-pochne-prodavati-produktsiyu-dribnih-fermeriv>

Науковий керівник: к.е.н., доцент Матвеева М.П.

ВИМОГИ ДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРИ НАЯВНІЙ ТЕНДЕНЦІЇ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Особливу роль у системі соціального захисту населення щодо подолання проблем пов'язаних з його старінням відведено саме пенсійній системі, перед якою також стоять серйозні завдання й функції не тільки контролю та регулювання, а й стимулювання.

Питанням старіння населення та розбудови ефективної пенсійної системи в Україні займаються І. Курило, М. Кухта, Т. Калита та ін. Але для дослідників питання вдосконалення діючих механізмів пенсійної системи ще досить нагальні. Одне з таких – це потреба корегування системи соціального захисту з врахуванням демографічних змін та їх соціальних і економічних наслідків.

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів. На даному етапі свого існування солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування зазнає певних труднощів в плані акумуляції коштів до ПФУ без відповідних дотацій із бюджету для належних виплат теперішнім пенсіонерам. Саме тому певний інтерес громадян викликає система недержавного пенсійного забезпечення [1].

Україна наразі належить до тридцяти країн світу з найстарішим населенням. На тлі загального зниження чисельності населення у нашій країні його старіння в найближчі десятиріччя прогресуватиме внаслідок виходу у цей час за межі працездатного віку найбільш численних поколінь. Гостро відчуватимуться такі соціально-економічні наслідки цього процесу, як посилення податкового навантаження на працездатний контингент, дефіцит робочої сили, загальне старіння робочої сили тощо.

Розглядаючи структуру населення України в 2017 р., можемо відмітити, що 18 млн. осіб – це економічно-активне населення; 11,9 млн. осіб – пенсіонери; 6,5 млн. осіб – діти віком до 15 років. Так, за період 2010-2020 рр. кількість людей, яка має вийти на пенсію за віком, демонструє стабільний ріст на 10,6 % (із 579,6 тис. осіб до 640,9 тис. осіб) і в той же час за даними щодо кількості людей, яка досягає працездатного віку, спостерігаємо зниження на 27,9 % (із 534,9 тис. осіб до 385,4 тис. осіб). Відповідно, різниця в прогнозованому 2020 році складе 255,5 тис. осіб. В той же час суттєво зростає дефіцит бюджету ПФУ (з 26,2 млрд. грн. до 85,5 млрд. грн.) та дотацій з державного бюджету (з 65 млрд. грн. до 141,3 млрд. грн.) [2].

Також при удосконаленні системи соціального захисту необхідно враховувати гендерні чинники у старіючому суспільстві.

Звертає на себе увагу середня тривалість життя в Україні (68,8 років), яка є катастрофічно низькою як для європейської країни. Особливу настороженість викликає великий розрив у показниках середньої тривалості життя по Україні в гендерному відношенні (для чоловіків у середньому це 67 років, для жінок - 76,8 років). У той час, як у розвинутих європейських країнах ця різниця становить від 3 до 5 років [3].

Вищезазначене потребує перебудови наявної соціально-економічної системи відповідно до потреб старіючого населення, реформування системи соціального захисту тощо.

Список використаних джерел

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : закон України від 09.07.2003 № 1058-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

2. Середній розмір місячної пенсії та кількість пенсіонерів (за даними Пенсійного фонду) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/sz/sz_u/srp_07rik_u.html.

3. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 січня 2018 року та середня чисельність у 2017 році / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/ds/kn/ kn_u/kn1217_u.html

DIAGNOSTICS OF IT-ENTERPRISE CORPORATE CULTURE

In modern conditions the IT Sphere is increasingly integrating into the world space and all branches of the economy. The most important and essential resource of the IT company is highly skilled professionals, therefore, it is necessary to find new HR tools to ensure effective work, professional development and keeping of talented employees in place.

In our opinion, the corporate culture (hereinafter CC), which today is used by leading foreign and domestic enterprises as an innovative management tool, plays a decisive role in the efficient functioning of a modern IT enterprise. Such a culture creates a unique atmosphere that makes it possible to distinguish one IT enterprise from another, strengthens social stability. It is an instrument that helps to shape behavior and relationships among employees, helps people to understand the mission and develops commitment to the goals of the enterprise [1].

Dynamic development of IT companies in a changing external environment necessitates constant monitoring of the state of the CC. Among the researchers of the CC the debate about the best ways to evaluate it are constant. The central question is whether there is a quantitative approach to the appraising of the CC legal validity, or only a profound qualitative approach remains the only way to "measure" the culture.

Qualitative methods for evaluating the CC assume descriptive research, based on the analysis of the collected primary data of the IT company (surveys, questionnaires, etc.) and private information (employees' opinion about the company, development opportunities, level of motivation, internal conflicts, etc.) without their quantitative expression.

Quantitative methods of evaluation are based on the analysis of surveys in order to obtain a numerical assessment of the state of the enterprise. Such methods should be used for extracting company statistics.

We believe that the diagnostics of the CC should look like an entire system of theoretical and empirical, logical and consecutive, methodological and methodical, organizational and technical procedures, the main objective of which is to obtain reliable data on the state of the CC in the IT enterprise.

Despite the immaterial nature of the CC, in contemporary economic literature, there are approaches that allow solving the problem of its evaluation, namely:

- holistic – the researcher deeply immersed in the culture of organization and acts as an associate observer;

– metaphorical – the researcher uses samples of the language of documents, existing accounts, stories and conversations, trying to identify the imprints of culture;

– quantitative – the researcher appraises a lot of thoughts, to each of which should be paid attention when evaluating the attributes of the culture of the organization [2].

It should be noted that such methods of assessment of the CC require separate research, since they are not sufficiently studied. Therefore, in order to ensure the effective influence of the CC on the activities of the IT company, its timely diagnostics is necessary, which includes both qualitative and quantitative methods. Also, in addition to evaluating and diagnosing of modern IT enterprises CC, analysis of their functioning or development, identification of problem moments, opportunities and reserves is important.

References

1. Zhezher K.L. Basic approaches and methods of diagnostics of corporate culture of modern enterprise / K.L. Zhezher // Young scientist. – 2015. – № 11. – P. 61 - 64.

2. Ovcharenko M.I. Methodical providing of an assessment of the state of corporate culture enterprises / M.I. Ovcharenko, S.V. Cherviakova // Marketing and management of innovations. – 2013. – № 12. – P. 130-141.

ПРО ФОРМАТИ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Мінливе середовище функціонування суб'єктів господарської діяльності впливає на зміну їх форматів з метою пристосування до потреб споживачів. В Україні кількість підприємств, які займаються роздрібною торгівлею, на 01 січня 2018 р. складає 39305 об'єктів, з них: магазини підприємств 32662 (83%); кіоски – 2854 (7%) та інші види [1].

Характерним для роздрібної торгівлі України є об'єднання підприємств на корпоративній основі, серед яких найбільш розповсюдженим типом є корпоративні мережі. А, відтак, сучасний етап розвитку української роздрібної торгівлі характеризується появою великих роздрібних підприємств.

На 01 січня 2018 р. роздрібною торгівлею займалися 32018 магазинів підприємств. З них реалізацію переважно продовольчих товарів здійснювали 12634 суб'єкта, а непродовольчих товарів – 19215 суб'єктів, з лотків і на ринках вели продаж 28 суб'єктів та поза магазинами – 141 суб'єкт [1].

Якщо аналізувати забезпечення споживачів продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, то таку продукцію в Україні можна було придбати у 1716 спеціалізованих магазинах. Таких магазинів в Дніпропетровській області на 1 січня 2018 р. налічувалося 174 суб'єкта або 10%.

За спеціалізацією з 32662 магазинів підприємств роздрібної торгівлі продовольчі магазини складають 13561 суб'єкт (42%). З них з універсальним асортиментом товарів – 11582 суб'єкта. З торговою площею від 2500 м² і більше – 152 суб'єкта; від 400 до 2499 м² – 1505 суб'єктів; від 120 до 399 м² – 2513 суб'єктів. Крім цього, налічується спеціалізованих продовольчих магазинів 1979 одиниць, серед яких 253 магазини з торговою площею від 120 м² [1]. Не менш розповсюдженим залишається формат самообслуговування. Зокрема, на досліджувану дату в Україні налічувалося 7642 магазини самообслуговування, з них: продовольчого спрямування – 4592 суб'єкта, непродовольчого – 3050 суб'єктів [1].

Але найбільшої популярності в Україні набуває онлайн торгівля, яка розвивається з великою швидкістю. За останні роки зростання обсягів електронної торгівлі на українському ринку складає п'ятдесят – шістдесят відсотків. За думкою [2] ринок онлайн торгівлі в Україні має суттєвий потенціал, зокрема, його місткість складає, за прогнозами фахівців у цій сфері, не більше \$400-\$500 млн. Для порівняння: в Німеччині цей показник сягає біля \$36 млрд.

Як стверджують аналітики [3], онлайн торгівля є практично неосвоєним джерелом залучення клієнтів, з суттєвим потенціалом зростання. Дослідження підтверджують, що 67% українських інтернет-користувачів відвідують сайти, що працюють у сфері e-commerce. В ТОП 3 e-commerce сайтів України входять: OLX.ua (40,4% користувачів); Rozetka.com.ua (32,5%); Prom.ua (26,5%).

Таким чином, формати української роздрібної торгівлі враховують її особливості й поєднують онлайн і традиційну (оффлайн) торгівлю. При цьому, ефективність торговельного обслуговування українських споживачів забезпечується за рахунок оптимального співвідношення зазначених форматів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Гурьев С. Онлайн торговля в Украине. Новые возможности для традиционных розничных сетей / С. Гурьев, Ф. Филлипс, А. Калиниченко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inrisedevelopment.com>

3. Електронна комерція в Україні 2016: цифри і факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://webexpert.com.ua/ua/elektronna-komertsiya-v-ukrayini-2016>

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Необхідною умовою становлення особистості як фахівця є рівень сформованості її професійної самосвідомості. Невід'ємним компонентом професійної самосвідомості на думку вчених є мотиваційна сфера особистості від якої залежить інтерес до своєї професії, задоволеність професійним вибором, бажання працювати за спеціальністю, наявність професійних цілей та позитивних очікувань щодо професійної самореалізації. Проблема вивчення мотиваційної сфери особистості, як компонента професійної самосвідомості є особливо актуальною в сучасних умовах здобування вищої освіти, коли відбувається формування й зміна ціннісних орієнтирів, переосмислення свого місця в соціумі, усвідомлення відповідальності за прийняття рішень у процесі професійної підготовки й професійної діяльності.

У сучасній психології дослідження проблеми самосвідомості характеризуються своєю багатовекторністю, але в рамках цієї статті, важливо виділити роль мотиваційного компонента у процесі становлення професійної самосвідомості особистості.

У своїх наукових працях дослідники (М.О. Антоненко, І.Д. Бех, О.М. Васильченко, П.В. Макаренко, О.Я. Надібська, Г.М. Свіденська, Л.П. Чепіга, В.О. Швидкий та ін.) розглядають різноманітні аспекти проблеми професійної самосвідомості, але й досі не дійшли єдиної думки з приводу її структурних компонентів, особливо це стосується мотиваційного компоненту. В багатьох дослідженнях мотиваційний компонент розглядається як визначальна ланка в діяльності, що зумовлює цілеспрямований, свідомий характер дій особистості та включає в себе професійні установки та інтереси. Його основою є професійна спрямованість (особисте прагнення людини застосувати свої знання в обраній професійній сфері), в якій виражається позитивне ставлення до професії, нахил та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою професійну підготовку.

Відповідно до сучасних підходів до розуміння професійної самосвідомості, мотиваційний компонент доцільно розглядати як: динамічну систему потреб і мотивів, інтересів та ідеалів; розуміння і внутрішнє прийняття цілей і завдань професійної діяльності; інтерес до своєї професії, задоволеність професійним вибором, бажання працювати за спеціальністю; наявність професійних цілей та позитивних очікувань щодо професійної самореалізації [1, 2, 3].

Мотиваційний компонент характеризує сукупність факторів і процесів, професійні та пізнавальні мотиви виступають основою побудови професійної мотивації. Якщо формуються ці мотиви, це означає, що суб'єкт професійного становлення активно реалізується в обраній професійній сфері, його пізнавальна активність спрямована на реалізацію себе в майбутній професії [1]. В поведінці це проявляється в діяльності студентів [3], зокрема, у характері їх підготовки до професійного навчання, що в значній мірі відображається в мотиваційній складовій навчально-професійної самореалізації.

Висновки. Ми поділяємо думку дослідників про те, що саме розвиток мотиваційного компонента є одним із головних чинників формування професійної самосвідомості. Завдяки стійким мотивам у процесі професійного навчання у студентів формуються відповідні здібності, зростає рівень домагань та мотивація до успішного навчання, що в свою чергу сприяє успішному розвитку професійної самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека / В.К. Вилюнас – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 288 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.
3. Карпова Е.В. Структура и генезис мотивационной сферы личности в учебной деятельности : автореф. дис. доктора психол. наук: 19.00.07 / Карпова Елена Викторовна. – Ярославль, 2009. – 42 с.

TOURIST RESOURCES DEVELOPMENT BY THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

Public-Private Partnership (PPP) is a means for a fund involving to the projects, wherein central and local representative authorities try to keep control and to organize association with funders. PPP mechanism is defended like effective and advanced tool for economic and social development at the regional and local levels. In such partnership between the government and the private capital better technical and economic performance, and management results are achieved, and municipal goods are used more effective.

PPP problems and researching of its effectiveness were leant by academics such as Joseph Stiglitz, Stephen P. Osborne, Emanuel S. Savas, Geert R. Teisman, Gillian Peele and others.

For the day in the national economics of the Ukraine there are fields, wherein realization for PPP had not found sufficient broadening yet, but to our opinion resolutions for the realization of the projects in the fields had been gathered. Tourism is one of the fields. Active application of PPP for tourist resources development has been made in the world practice.

There are more than 100 examples for a PPP project realization in the world, most of them are described in the World Tourism Organization researches [1], and in published works by academics such as R. Partington [2], B. Craisel, M. Proog and F. Shtagas [3], and S. Grischenko.

Based on results of the foreign projects for tourist resources development through PPP, it can be say that PPP may improve tourism development at different levels and solve socioeconomic problems.

Combination of approaches as a result of application of the PPP and the system of government support for business activities based on financial provision for the local development programs and strategy promotes effectiveness enhancing for tourist resources management. There is proposed to combine all secured in legislation strategies for government support (taxation and administrative), including within accepted regional investment maintaining acts, small and medium-sized businesses for stimulating private investors to participate in forming and management of tourist resources development in the region.

Tools for public control, established in the central and regional legal acts, within PPP

(concession treaties, preferential treatment for business activities, budgetary transfers) must be applicable together for involvement business entity aiming to effective usage of tourist resources of the region and involvement them to public volume as a part of region tourist material facility.

In view of that a part of tourist resources is within public ownership for now, there is a need of cooperation between business and government, what is seemed to be possible based on the current concession treaty laws [2]. The process for disposition of tourist resources and tourist industry activities to the concession can be speeded up, when use local representative authority available analysis results of tourist facilities for the region, its tourist resources and infrastructure operating rate assessments.

Thus, PPP as a tool for tourist resources development strategy will afford an opportunity to regulatory bodies to implement the offered strategy successively, that in its turn will result to tourism development and enhancing of tourist traffic.

References

1. Bund P. Co-operation and Partnerships in Tourism: A Global Perspective. URL : http://destinet.eu/resources/...-varioustargetgroups/Cooperation_and_Partnerships_in_Tourism.pdf
2. Partington R., Kreisel B., Pugh M., Steingaß F. Public-Private Sector Partnerships: Mutual Benefits For Business and Protected Areas URL : <http://www.europarc.org/uploaded/documents/871.pdf>
3. Public-Private Sector Cooperation: Enhancing Tourism Competitiveness URL : [https://library.conservation.org/Published%20Documents/2009/Public Private %20Sector%20Cooperation.pdf](https://library.conservation.org/Published%20Documents/2009/Public%20Sector%20Cooperation.pdf)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Україна поступово рухається до Європейського Союзу, що потребує створення умов для сталого розвитку промислових підприємств. Українським підприємствам бракує умов щодо виробництва високоякісної продукції, оскільки вона у багатьох випадках є застарілою, а основні засоби виробництва, технологія – несучасними. На багатьох промислових підприємствах не в повній мірі використовуються засоби з охорони навколишнього середовища, тому продукція не відповідає екологічним стандартам ЄС. Окрім цього, вона має велику енергетичну залежність, тому собівартість виробництва висока. Більшість промислових підприємств в Україні знаходяться у нестійкому фінансовому стані і як результат, не мають можливості до підвищення заробітних плат, утворення соціальних пакетів та забезпечення якісних соціальних стандартів.

Усі перераховані факти вказуються на напрями, за якими підприємство повинно розвиватися, – екологічність, економічність, енергетичність, соціальна відповідальність. Для їх впровадження доцільно удосконалити систему управління підприємством, а для цього розробити теоретичні, методологічні та методичні основи формування інструментів управління сталим розвитком.

Дослідження теорій фірми за теоретичним та функціональним підходами дозволило визначити умови побудови інструментів за функціями підприємства та напрямками його розвитку [1]. Так, до функцій підприємства віднесено виробничу, інформаційно-правову, маркетингового менеджменту та соціальної відповідальності, а за теоріями фірми воно розглядається за технологічною підготовкою до виробництва, економічною теорією та правом, теорією систем, маркетингом та менеджментом [1, с. 390].

Аналіз термінологічних підходів до дефініції «розвиток» [2] дозволив визначити власне трактування цього поняття, як: «економічна система, що формує направлений процес зміни якісного стану об'єкта, який запобігає негативному впливу факторів зовнішнього й внутрішнього середовища та забезпечує організаційно-економічні умови вдосконалення та зростання діяльності підприємства» [2, с. 148].

Сталий розвиток – це одна з якісних характеристик розвитку промислового підприємства, що поєднує процес змін за рахунок впливу середовищ, збалансованого

використання потенціалу підприємства, розвитку за проектами, сферами діяльності та часом (коротко- та довгостроковий). Але виникає гостра проблема щодо вдосконалення інструментів управління цим розвитком, які повинні бути збалансованими та узгодженими з інструментами сталого розвитку, регіону та держави.

Таким чином, досягнення сталого розвитку для промислового підприємства – це гармонійне та збалансоване поєднання соціальної, екологічної, енергетичної та економічної рівноваги, яка здійснюється через прямий та зворотній зв'язок між підприємством – регіоном – країною за допомогою інструментів управління, що враховують функції підприємства та напрями його розвитку.

Список використаних джерел

1. Райко Д.В. Формування інструментів управління промисловими підприємствами за теоретичним і функціональним підходами / Д.В. Райко, О.І. Подрез // Бізнес інформ. 2018, №3. – С. 386-393.

2. Райко Д.В. Теоретичні аспекти розвитку підприємства / Д.В. Райко, О.І. Подрез // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу», Суми, 28-30 вересня 2017 р. : тези доповідей. – Суми : ТРИТОРІЯ, 2017. – С. 148-149.

FEATURES OF PREPARING STUDENTS-PSYCHOLOGISTS FOR WORK IN BUSINESS STRUCTURES

In the era of information technology, business area requires the growing demand for psychological assistance. For decades, psychologists in business structures are exploring the psychological characteristics of human behavior in business.

The primary tasks in preparing psychologists for business activity are: to form students' ideas about the general peculiarities of business as a socio-cultural institute and as a type of activity, as well as about the requirements that this activity makes for its realization by a person; to teach to understand the socio-psychological characteristics of a businessman's personality, to be able to describe the life path of a person in business, to identify the internal laws that are observed in the dynamics of transitions from stage to stage; to form a system of knowledge about psychological qualities that appear crucial for a person in business, about specific socio-psychological processes in business, psychological peculiarities of the attitude towards money of business people, about the psychological foundations of ethics in business; as well as about the idea of perspective on the development of psychological assistance in business as a special direction of psychological knowledge.

As it is known, the main purpose of the business - to obtain profit and profitable disposal of it. What are the peculiarities of psychological assistance to businessmen to be taken into account? Firstly, one of the most important business characteristics is the risk nature of this activity. Therefore, in order to succeed in the implementation of business projects, it is necessary to learn to anticipate the risk and to develop measures in advance to prevent its consequences. Secondly, in the works of classics, the point of view of the pioneering, innovative feature of entrepreneurship, based on the constant combination of factors of production, in the search for new possibilities for achieving the best results is actually outlined. The main characteristic of business as an activity, unlike many other types of activity, is that this activity is constantly evolving, its rules and conditions change, and people are forced to constantly change themselves in obedience to them. According to F. Hayek, the businessman as a business entity is characterized by a special behavior, the desire to identify various opportunities of getting profit, not yet noticed by other actors. So well-known American scientist P. Drucker believes, that "not every small business is entrepreneurial, but only one that creates a new market, forms new buyers, as well as an awareness of the fact, that the

products that are manufactured have individual characteristics", and demand on them grew to such an extent that a "market department" was formed, and so on.

The next feature in the opinion of several authors is that business as a phenomenon is associated with business activity and the formation of certain relationships. In particular, these are the processes of purchase, sale, production, finance, trade or services, etc. Consequently, certain attention must be paid to issues of morality, consciousness and even spirituality, with the development of which psychologists can provide assistance.

Watching business people, we can really see in them some qualities, that in any case, in such a combination, different representatives of other professions do not have. But these are not the simple, "basic" properties or features of the character, which are traditionally determined, even by the most subtle methods of psychological testing. Rather, it is a quite unique alloys of installations and attitudes, methods of perception and decision-making, actions and skills that are formed at certain stages of business life, are changed together with the change and development of the business itself and are constantly moving from one qualitative state to another.

References

1. Помиткіна Л.В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень / Монографія / Любов Віталіївна Помиткіна. – К.: Кафедра, 2013. – 381 с.

SWOT-АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ БПП «СОЛІДАРНІСТЬ», ВО «БАТЬКІВЩИНА», «НАРОДНИЙ ФРОНТ»)

У сучасних суспільствах одним з найрозповсюдженіших політичних інститутів є політична партія. Саме вона відіграє важливу роль у формуванні органів державної влади, суспільних процесах та акумулюванні громадської думки. Головною особливістю політичної партії є її потенційна можливість перемоги на виборах і формування законодавчої політики, а також виконавчих органів влади, як в регіонах, так у державі в цілому, визначаючи і реалізуючи свою стратегію розвитку країни.

Зважаючи на сучасні реалії українського суспільства, багаточисельність населення, питання аналізу управління політичними партіями є актуальними. Сьогодні до найбільших політичних партій України належать БПП «Солідарність», ВО «Батьківщина» та Народний Фронт. Вони мають представництва у органах державної влади на різних рівнях. Саме тому, ці партії були обрані для дослідження.

Проаналізувавши найбільші вітчизняні політичні партії центристського спрямування були виявлені основні параметри для аналізу їх діяльності: структура, ідеологія, представництво у органах влади, фінансування, міжнародна співпраця та пропагандистська діяльність.

SWOT-аналіз діяльності БПП «Солідарність», ВО «Батьківщина» та «Народний Фронт» дозволив виявити сильні сторони зазначених партій, зокрема: значне представництво в управлінні на державному та регіональному рівнях (БПП «Солідарність» 578 осіб, з них у Верховній Раді – 145 осіб, в облрадах – 433 особи); фінансова («Народний фронт» – 52816086,0 гривень [8]) і майнова спроможність (БПП «Солідарність» – 2927200,0 гривень [7]); широкий спектр пропагандистської діяльності; велика кількість членів партії; центристська ідеологічна позиція партій; моноцентричність політичної влади; співпраця з міжнародними організаціями [1, 15].

Відповідно до проведеного аналізу, основними недоліками діяльності політичних партій є: незначне представництво в управлінні на державному та регіональному рівнях (ВО «Батьківщина» на державному рівні – 20 осіб; «Народний фронт» на регіональному рівні – 37 осіб); слабка ідеологічна складова; персоніфікований характер політичних партій (домінує образ політичного лідера партії, а не програма); ситуативний характер ідеологічної та

суспільної діяльності; недостатнє фінансове і майнове забезпечення; незначні внески до політичної партії; великі витрати на забезпечення статутної діяльності (БПП «Солідарність» – 51354481,60 гривень [7]), («Народний фронт» – 49206066,71 гривень [8]); малочисельність партії (БПП «Солідарність» та «Народний фронт»); закритість центрального апарату (відсутність).

Таким чином, застосування методу SWOT-аналізу дозволяє виявити сильні й слабкі сторони функціонування політичної партії та розробити шляхи вдосконалення системи її управління.

Список використаних джерел

1. Програма партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність»». Київ, 2016. 28 с.
2. Програма партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина». Київ, 2015. 18 с.
3. Програма партії «Народний Фронт» [Електронний ресурс]. URL: www.nfront.org.ua/program
4. Статут партія «Блок Петра Порошенка «Солідарність»» (нова редакція). Київ, 2016. 30 с.
5. Статут партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина». Київ, 2016. 18 с.
6. Статут партія «Народний Фронт». Київ, 2015. 18 с.
7. Фінансовий звіт партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність»» за 2017 рік. URL: http://solydarnist.org/?page_id=65608
8. Звіт Політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 2017 рік. URL: <http://nfront.org.ua/fin-zvity>

THE DEVELOPMENT PROBLEMS OF INNOVATIVE METHODS OF WORK WITH STUDENTS' PSYCHOLOGICAL MATURITY

The problem of psychological maturity is one of the most urgent issues of our time. In the life of each person, there are times when it is required to take an important decision on which the subsequent global processes of not only one person, but society as a whole, depend. It is important that in this stressful moment, a person can take a mature, adult decision. Unfortunately, there are too many adults who are traumatized in childhood and are stuck in their childhood traumas. Though they grew up intellectually and physically, they remained psychologically frightened, insecure, helpless children. Their psychological growth is hampered every year; there is an accumulation of problems connected with irresponsible decisions taking. A person experiences more and more difficulties and pains in life, falls into depressive states, which can result in severe depression [3].

Youthful age is an important period when a person passes from the child's world to the adult world [1]. At this stage, it is already necessary to take adult decisions, to bear adult responsibility. Unfortunately, not all young men and women are ready for adulthood. The situation is aggravated not only by staying in children's trauma, but also by the situation in the family. Some parent's hyper care negatively affects the process of children's development, as it offend happened in dysfunctional families. Children do not want to leave the comfort zone, do not want to grow up and take responsibility. As a result, the society receives a physically adult person with immature reactions.

Fortunately, the youth age, according to the typology of E. Erickson, from 18 to 25 years [4], falls on the student years. During this period, young people are still in the educational system. Consequently, the system can affect the process of their development, is it has not happened yet. As educators, we realize that a learned theory often meets internal resistance and does not have practical use. The psychological community faces a serious problem how to teach students a theory of psychological maturity, so that it becomes a part of their life so that they themselves want to grow up and make society healthy and strong. If we are going to work with child in trauma, we should use: games, quests, competitions. Psychological board games as a psychotherapeutic tool are becoming increasingly popular. During the game, you can safely work out the situation of trauma; you can try different life roles and scenarios on the game field. In recent years, a huge number of psychological games have been created, but we can not apply them in the educational process

because studies on their effectiveness have not been conducted. There is no statistics to understand whether teachers can safely and effectively use psychological board games to regulate psychological maturity in adolescence. The psychological game "The Way to the Top" developed by us is based on the methods of cognitive-behavioral approach in psychotherapy. This game has already been tested and proved its effectiveness among NAU students. Further studies on other groups will show how effective such methods can be for the processes of psychological maturation in society. Further results will be reported to the psychological community.

References

1. Gamezo M. et al. Age psychology: personality from youth to old age: Proc. allowance / M. V. Gamezo, V.S. Gerasimova, G.G. Gorelova, L.M. Orlova. – M. : Ped. in Russia: "Noosphere", 1999. – 269 p.
2. Trenkayeva N.A. Social Adaptation in Adolescence: Opportunities and Prospects for Study // Siberian Psychological Journal. Issue. № 23. – Tomsk, 2006. – p. 63-66.
3. Popper K. R. Knowledge and the body-mind problem: in defense of interaction. – London: Routledge, 1995. – 158 p.
4. Usova E.B. Age psychology. – Minsk: MIU Publishing, 2009. – 276 p.

Саранча Ірина Григорівна

Студентка, Вінницького соціально-економічного інституту Університету

«Україна»,

голова правління Вінницької міської організації соціального розвитку та становлення

окремих малозахисених категорій молоді «Паросток», Україна

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ЖЕСТОВОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Надання кожному громадянину рівних прав протягом життя незалежно від його стану здоров'я є пріоритетом державної соціальної політики в Україні у контексті формування демократичного суспільства.

Згідно з матеріалами Державного комітету статистики України поширення інвалідація осіб в Україні постійно зростає, у тому числі у наслідок військового конфлікту. За останній час інвалідність зросла понад 25,4%.

Метою впровадження інклюзивних процесів в Україні є розбудова інклюзивного суспільства, що дозволяє людині, незалежно від її віку й статі, етнічної належності, здібностей, наявності або відсутності особливостей у розвитку, брати участь у житті суспільства й робити внесок в його розвиток. У такому суспільстві особливості поважають й цінують.

Державні та громадські установи в Україні постійно реалізують ряд соціальних ініціатив, спрямованих на формування соціальних компетенцій фахівців, які надають послуги особам з інвалідністю.

Фондом "Право і Демократія" за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми "Нове правосуддя" у співпраці з Вінницькою міською організацією соціального розвитку та становлення окремих малозахисених категорій молоді «Паросток» та Вінницьким соціально-економічним інститутом Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» було реалізовано проект «Покращення рівня доступності правосуддя для людей з інвалідністю». Загальною метою проекту було посилення ролі громадських організацій та активістів, які захищають права та інтереси найбільш вразливих груп населення, суттєве покращення обміну інформацією та скоординованої співпраці між ними, а також покращення рівня співпраці громадськості та судів для забезпечення рівних можливостей доступності найбільш вразливих груп населення до правосуддя. Одним із важливих компонентів проекту

була організація та проведення «Школи судового сурдоперекладу». Основою ціллю даного компоненту була якісна підготовка перекладачів жестової мови, які здійснюють переклад у судових інстанціях для осіб, які мають вади слуху та мови (нечуючих), з метою забезпечення даній категорії людей з інвалідністю права на доступ до правосуддя та можливості на належному рівні захистити свої права та інтереси. Започаткування школи судового сурдоперекладу є унікальним та пілотним для України проектом, що дозволить розробити якісну програму навчання, залучити фахових тренерів (суддів, працівників апарату суду, викладачів НШСУ, працівників ДСА, працівників державних установ та експертів громадських організацій). До організації даної школи було залучено Національну школу суддів України, суди, Державну судову адміністрацію України (ДСАУ), Національною асамблеєю інвалідів України, Українське товариство глухих (УТОГ), громадські організації та інші інституції.

У рамках проведення тренінгових занять «Школи перекладача жестової мови» у м. Львів 21-22 липня та у м. Берегове 12-13 серпня 2018 р. було проведено дослідження, щодо сприймання перекладачами жестової мови осіб з інвалідністю шляхом використання тесту «Асоціативний ряд слів». Результати дослідження показали, що для перекладачів жестової мови особа з інвалідністю викликає наступні асоціації: недовірливий (60%), важкий (53,30%), ображений (53,3%).

Також у рамках діяльності школи було проведено відкрите анкетування щодо порушень, які найчастіше спричиняють недотримання прав осіб з порушеннями слуху в Україні. Результати анкетування виявили, що найбільшими порушеннями є:

1. неналежно забезпечена архітектурна доступність (43,8%)
2. особи з порушеннями слуху не мають можливості залучати перекладача жестової мови для забезпечення особистих потреб (43,8%)
3. відсутня інформація про судові реформи (7%)
4. дискримінація осіб з інвалідністю (7%)
5. відсутній захист для осіб з інвалідністю (7%)
6. відсутня узагальнена судова практика з питань захисту осіб з інвалідністю (7%)
7. надто низький рівень оплати роботи перекладачів жестової мови (7%)

Розпочату діяльність у рамках проекту буде продовжено шляхом проведення для перекладачів жестової мови інформаційних та власне тренінгових заходах з таких проблем: розвиток інклюзивного суспільства; рівність, доступність, універсальний дизайн; попередження професійного вигорання; зміна ставлення до людини з інвалідністю і покращення якості надаваних послуг; правові аспекти роботи перекладача жестової мови.

Список використаних джерел

1. Абрамова Г.С. Вікова психологія. – М., 1998.
2. Ананьев Б.Г. Вибрані психологічні праці. Т.2. – М., 1980.
3. Ананьев Б.Г., Рибалко Е.Ф. Особливості сприйняття простору у дітей. – М., 1964.
4. Бадьина Н.П. Технология создания психологически комфортных условий в образовательном учреждении: Методические рекомендации для педагогов-психологов. – Курган, 2008. – 135 с.
5. Берні Р. Розвиток Я-концепції і виховання. – М., 1986.

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В економічному розвитку будь-якої країни, незалежно від рівня її розвитку, іноземні інвестиції відіграють велику роль. Однак, в українському суспільстві неоднозначно ставляться до питання іноземного інвестування. З однієї сторони, воно має негативний вплив на економіку, оскільки компанії, які інвестують, часто думають лише про свої інтереси. А з іншої сторони, для забезпечення стабільного економічного розвитку, необхідно збільшувати обсяги капіталовкладень, а іноземні інвестиції тут посідають вагоме місце. Згідно із чинним законодавством іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [1].

Для України прихід іноземних інвестицій буде сприяти більш швидким перетворенням, адже збільшення грошового потоку в секторі економіки є необхідні для подолання фінансової кризи та забезпечення розвитку держави. На сьогодні в Україні створене розвинене правове поле для іноземного інвестування, національне законодавство передбачає необхідні гарантії діяльності для іноземних інвесторів [2].

Сусідство Львівської області з країнами Євросоюзу дає можливість здійснювати вагомий вклад в зовнішньоекономічну діяльність області в порівнянні з іншими регіонами. Вигідне географічне розташування, кваліфікована робоча сила, доступ до ресурсів – все це робить область привабливою для надходження інвестицій.

Починаючи з 2012 року, переважна частка надходжень зарубіжного капіталу спрямовується у реальний сектор економіки. Вагомий приріст іноземного капіталу у промисловості та транспорті спричинив зміни у структурі іноземних інвестицій за видами економічної діяльності. Частка промислових підприємств у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в область зросла. Якщо у 2016 р. обсяг інвестицій становив 443715 тис. грн., то у 2017 р. – вже досягнув 1057891 тис. грн. Тобто ріст склав 41,94%. Іноземний капітал переважно залучали у промисловість (20,3 млн. дол. США), гуртову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (11,4 млн. дол. США), професійну, наукову та технічну діяльність (3,6 млн. дол. США), операції з нерухомим майном (1,6 млн. дол. США), будівництво (1,1 млн. дол. США) [3]. Найбільше у Львівську область інвестують

партнери з Польщі – 47%, Австрія – 11%, Кіпр – 11%, Нідерланди – 6%, Віргінські Острови – 5%, Швейцарія – 4%.

Львівська область має достатньо ресурсів та робочої сили для того, щоб іноземний інвестор, вкладав у розвиток економічної, соціальної та туристично-рекреаційної сфер. Для покращання інвестиційного клімату необхідно забезпечити стабільність законодавчої бази, зменшити податковий тиск на підприємства, які вкладають ресурси в інвестиційний розвиток, створити умови добросовісної конкуренції, надати урядові гарантії інвесторам, забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР від 19.03.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.
2. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/investclimat>.
3. Інвестування економіки Львівської області у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2012/t059912_18.pdf

Науковий керівник: к.е.н., доцент Матвеева М.П.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Досвід розвинутих країн світу показує, що інтелектуальна власність (ІВ) сучасного підприємства є міцним фактором підвищення його конкурентоспроможності та ринкової вартості. Це вимагає управлінського впливу на процеси, що пов'язані з її використанням.

Аналіз статистичної інформації щодо розвитку інтелектуальної власності в Україні [1] довів, що до державних реєстрів за роки незалежності країни внесено понад півмільйона охоронних документів на об'єкти права власності. При цьому найбільша кількість їх належить свідоцтвам на знаки для товарів і послуг з урахуванням розділених реєстрацій, патентам на винаходи та корисні моделі.

Як показує практика, вітчизняні підприємства, хоча і прагнуть використовувати новітні технології та засоби виробництва, знання та торгівельні марки, але у багатьох випадках здійснюють закупівлю морально застарілої техніки та технології у зарубіжних партнерів, тому вартість матеріальних активів складає близько 30% від їх загальної ринкової вартості.

Сьогодні система управління інтелектуальною власністю в Україні має, на мій погляд, багато недоліків. По-перше, використовуються традиційні підходи, основані на ієрархічному функціональному розподілі процесів управління між окремими підрозділами [2]. По-друге, процес розробки, патентування та впровадження об'єктів ІВ з точки зору організації та комерціалізації недосконалий. По-третє, незважаючи на багату кількість методичних підходів до оцінки вартості об'єктів ІВ, вони не враховують її зміну за етапами життєвого циклу. В-четвертих, управління матеріальними та нематеріальними активами здійснюється сумісно за однаковими методологічними підходами.

Окрім цього, у період вступу Україна до складу Всесвітньої торгової організації, конкуренція на продукцію переробної промисловості зростає в декілька разів, а «володіння виключними правами на унікальні розробки дає можливість обмежити коло конкурентів та забезпечувати лідерські позиції у завойованому сегменті ринку» [2]. Тому вкрай актуальним є питання щодо удосконалення системи управління інтелектуальною власністю для промислових підприємств, що враховує як вплив зовнішнього середовища, так і умови розвитку внутрішнього середовища цих підприємств. При цьому виникає багато

невирішених питань щодо побудови сучасних наукових підходів до застосування новітніх інструментів та методів управління ІВ, таких як: 1) організація співпраці наукових організацій з підприємствами щодо розробки об'єктів ІВ та їх патентування; 2) управління процесами формування інтелектуальної власності підприємства як бізнес-процесами – управління за процесним підходом; 3) управління за термінами планування (стратегічне, тактичне та оперативне) щодо використання об'єктів ІВ – управління за функціональним підходом; 4) управління комерціалізацією об'єктів ІВ щодо визначення їх ринкової вартості; 5) оцінка ефективності складових системи управління ІВ, тощо.

Таким чином, у даній статті виділено основні напрями вдосконалення системи управління ІВ в Україні.

Список використаних джерел

1. Черепанова В.О., Силка І.В. Організаційно-методичний підхід до управління промисловою власністю підприємства // Економіка, фінанси, право. – Київ : ТОВ «Міжнародний бізнес центр», 2017. – № 12/2. – С. 3-7.

2. Гусаковська Т.О. Управління інтелектуальною власністю підприємства // Автореф. дис. канд. економ. наук: 08.00.04 / Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – Харків : НТУ «ХПІ», 2009. – 20 с.

ВАЖНОСТЬ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ПРИНЯТИИ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ

Для менеджера принятие решений является каждодневным элементом его работы. Как известно, от качества принятия решений зависит уровень и направленность развития предприятия. Более того, менеджер постоянно находится в процессе конструирования собственной личности.

Следует отметить, что по теории менеджмента, талантливые руководители не принимают множества решений: они выстраивают стратегию решения общих проблем, а не решают каждую отдельную проблему [1]. Очень важным фактором в данном случае является критическое мышление. В современном нестабильном мире его присутствие имеет огромное значение.

В большинстве случаев множество решений принимается с высокой долей риска или неопределенности, и поэтому навыки латерального мышления и целостного восприятия крайне важны.

Более того, все решения, которые принимаются и обязательны к исполнению, необходимо правильно донести коллегам и подчиненным. Задача усложняется, если менеджеру необходимо в коллективе соблюдать равновесие поколений. Как известно, индивидуальные ценности, а также ценности поколений, могут тормозить реализацию управленческих решений.

Особенно ярко это различие чувствуется между старшими поколениями и поколением Z. Молодежь, выросшая на цифровых технологиях, часто не понимает, почему она должна действовать не прогрессивными, а устаревшими, с их точки зрения, методами. Здесь важно сочетать опыт с креативностью мышления, задействовав при этом все возможные коммуникативные каналы, т.к. известно, что критическое мышление стремится к убедительной аргументации, которая подкрепляется доказательствами.

Более того, стоит отметить, что критическое мышление отличается своей социальностью. Всякая мысль проверяется и оттачивается, когда ею делятся с другими, – или, как пишет философ Ханна Арендт, «совершенство может быть достигнуто только в чьем-то присутствии». Когда мы спорим, обсуждаем, возражаем и обмениваемся мнениями с другими людьми, мы уточняем и углубляем свою собственную позицию [2].

Другими словами, менеджер должен обладать хорошей интуицией и быть постоянно настроенным на самостоятельное развитие, выстраивая свои правила в коллективе, благодаря которым все участники будут чувствовать удовлетворение, не выходя за рамки общей концепции предприятия.

Список использованных источников

1. <https://cyberleninka.ru/article/v/formirovanie-navykov-prinyatiya-upravlencheskih-resheniy-u-studentov-buduschih-menedzherov-sredstvami-inostrannogo-yazyka>
2. <http://rus.1september.ru/article.php?ID=200202902>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕКСПОРТУ НЕДЕРЕВНИХ РЕСУРСІВ ЛІСОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

В умовах дії мораторію на експорт необробленої деревини в Україні, лісгоспам необхідно переорієнтувати свою діяльність у напрямі продажу оброблених лісоматеріалів і активно диверсифікувати експорт загалом. Прикладом такої диверсифікації є досвід лісгоспів з перероблення та експорту не деревинної продукції лісу (НДПЛ) – березового соку, ягід та ін.

Успішне здійснення зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах неможливе без розробки ефективної маркетингової стратегії, яка б урахувала сучасні тенденції в розвитку економіки та смаки і вподобання споживачів. Поєднання маркетингової стратегії із зовнішньоекономічною діяльністю дозволить підприємству отримати максимальну кількість інформації як про потенційні ринки збуту, так і про методи просування на них, що зумовлює актуальність обраної тематики доповіді.

Інтернет-маркетинг у сучасних умовах є одним із напрямів, що дозволяє оптимізувати стратегії маркетингу та зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження та аналіз ринків для поставок диверсифікованого асортименту, умов продажу та вимог до експортування – необхідна умова вдосконалення ефективності господарювання державних лісових підприємств.

Варто виокремити найбільших експортерів та імпортерів не деревинної продукції лісу та оцінити перспективи виходу українських лісгоспів на відповідні міжнародні ринки з погляду цінової перспективи. При цьому основну увагу варто приділити аналізу експортного потенціалу лісових ягід, грибів і меду, оскільки попит на цю продукцію з кожним роком зростає (за умови забезпечення відповідними сертифікатами).

Для оптимізації зовнішньоекономічної діяльності лісгоспів в сучасних умовах варто використовувати маркетингову стратегію, яка має формуватись на основі аналізу основних каналів збуту продукції: через оптовиків або підприємства роздрібної торгівлі за кордоном; через посередників, або агентів-імпортерів та агентів-експортерів; через власну збутову мережу за кордон; експортний продаж шляхом прямого збуту кінцевим споживачам.

Список використаних джерел

1. Вайданич Т.В. Оцінювання перспективних міжнародних ринків для організації збуту недеревинної продукції лісу // Науковий вісник НЛТУ України. Серія Економічна. – 2018. – Т. 28, № 4. – С. 26-30.

2. Ковтун Е.О., Бондар І.О., Гуменюк А.А. Особливості розробки маркетингової стратегії для здійснення оптимізації зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Науковий вісник УжНУ. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. – Вип. 6(1). – С. 169-171.

3. Зовнішня торгівля (2018). Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу / Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Отримано з: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].

Науковий керівник: асистент Юрків Н.М.

CZYTELNIA KSIĄŻEK – STUDIUM PRZYPADKU IBUK LIBRA NA PRZYKŁADZIE WSB-NLU

Streszczenie

Artykuł ma na celu przedstawienie jednego wybranego aspektu dotyczącego roli biblioteki i jej zasobów informacyjnych w procesie uczenia się i nauczania. Wykorzystano metodę case study, jednak ze względu na formalne ramy artykułu, prezentacja niniejsza stanowi zaledwie zarys problematyki korzystania ze źródeł informacji elektronicznych.

The article aims to present one selected aspect regarding the role of the library and its information resources in the learning and teaching process. The case study method was used, however, due to the formal framework of the article, this presentation is just an outline of the use of electronic information sources.

Wstęp

Od wielu lat toczą się dyskusje na temat roli i miejsca biblioteki akademickiej w zmiennym środowisku i dynamicznej ewolucji społeczeństwa. Niektórzy autorzy twierdzą, że „biblioteki akademickie straciły swoją pozycję jako centrum – serce uczelni”... i upatrują w przyszłości ich większej roli we wspieraniu edukacyjnej misji uniwersytetu poprzez wsparcie programów nauczania oraz aktywność, która ma prowadzić do sukcesu studentów i pracowników naukowych¹. W literaturze polskiej też znajdziemy głosy i postulaty o podobnej wymowie np. w artykule „Biblioteka akademicka: partner w procesie naukowo dydaktycznym”² autorzy podkreślają znaczenie wysoko wykwalifikowanych pracowników informacji naukowej w kontekście realizowanych zadań oraz potrzeb informacyjnych użytkowników bibliotek akademickich.

1. Misja biblioteki WSB-NLU

Koncepcja aktywnej biblioteki jest realizowana w WSB-NLU od wielu lat. Nie tylko procesy i zasoby ściśle dopasowane są do potrzeb programów kształcenia, ale i usługi oferowane przez

---

¹ D. J. Grimes, *Academic Library Centrality: User success through service, access, and tradition*, American Library Association, Assn. of College and Research Libraries, Chicago 1998, p.3

² A. Paszko, P. Tafitowski, *Biblioteka Akademicka: Partner w procesie naukowo-dydaktycznym*. „Folia Bibliologica”, 2013/2014, Vol. LV/VVI, s.105-119

bibliotekę są monitorowane i modyfikowane wraz ze zmieniającymi się potrzebami i oczekiwaniami.

Rys. 1. Strona WWW Biblioteki

Źródło: <http://biblioteka.wsb-nlu.edu.pl/>

Misja biblioteki jest jasno określona oraz podane są też zasoby i usługi, które pozwalają na monitorowanie oraz ocenę realizacji zadań biblioteki. Brzmi ona w sposób następujący:

"Misją biblioteki WSB-NLU jest wspomaganie, wzmacnianie procesu uczenia się, nauczania i badań poprzez dostarczanie zasobów informacyjnych, usług i środowiska, które prowadzą do odkryć intelektualnych".

Zasoby informacyjne i usługi:

- zabezpieczenie zasobów tradycyjnych i elektronicznych w zakresie dyscyplin, reprezentowanych w WSB-NLU,
- promowanie roli biblioteki jako podstawowego dostawcy zasobów edukacyjnych i informacyjnych,
- integracja usług bibliotecznych i zasobów bibliotecznych w "akademickie środowisko e-learning,"
- pomoc w badaniach i projektach prowadzonych przez kadrę naukową, studentów oraz prowadzenie własnych prac usługowo - badawczych,
- zapewnienie odpowiedniego miejsca do studiów i badań w dogodnym dla użytkowników czasie,
- zagwarantowanie odpowiedniej infrastruktury komputerowej

Ocena programu bibliotecznego:

- monitorowanie jakości usług bibliotecznych oraz efektywności programu bibliotecznego,

- poprawa procedury wewnętrznej oceny efektywności i skuteczności biblioteki.

Promocja i partnerstwo:

- promowanie wartości biblioteki jako centrum życia intelektualnego w środowisku akademickim i lokalnym,
- promowanie umiejętności informacyjnych niezbędnych w badaniach i praktyce,
- pozyskiwanie grup wspierających bibliotekę i jej misję,
- pozyskiwanie dodatkowych środków i funduszy (projekty, granty),
- identyfikowanie, rozwój i poszerzanie partnerstwa, które pozwolą na obniżanie kosztów, wzbogacanie zasobów, podnoszenie efektywności³.

2. Biblioteka w systemie CloudA

Elektroniczny systemu wspomagający zarządzanie zasobami informacyjnymi został wdrożony już w 2009 r. i łączył system Prolib z modułem Coda – Sylabusy kursów i przedmiotów⁴. Był on wynikiem poszukiwania efektywnej metody dostarczania aktualnej, niezbędnej w procesie kształcenia informacji (publikacji) studentom i nauczycielom akademickim. Przez kilka lat system ten działał bardzo dobrze wspomagając proces gromadzenia oraz zarządzania zbiorami biblioteki.

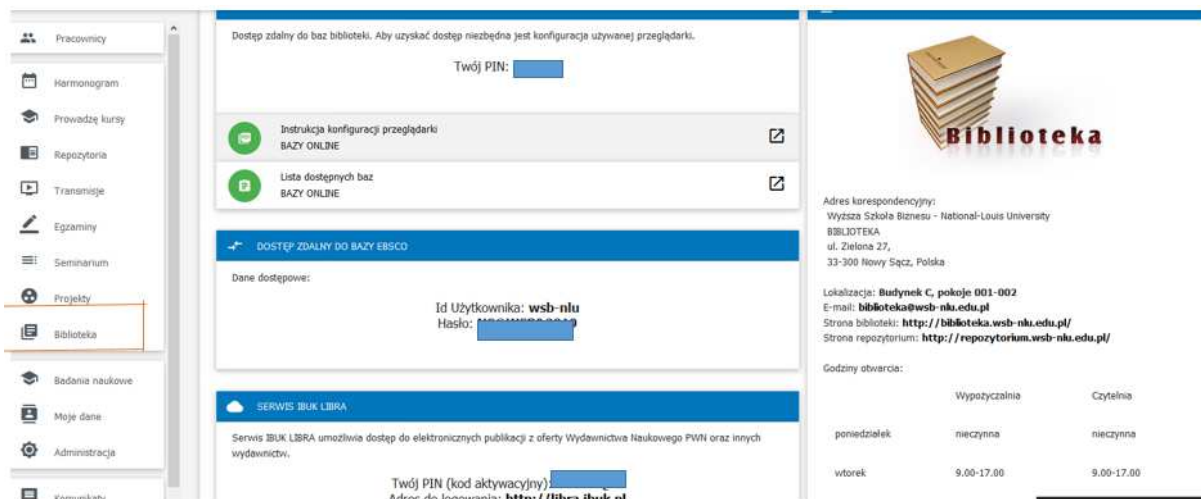
Nowe rozwiązania informatyczne wdrożone dla uczelni przyniosły wiele zmian. System informatyczny CloudA służy zarówno kompleksowemu zarządzaniu uczelnią, jak i realizacji edukacji online w całkowitej interaktywnej formie. CloudA składa się z 6 rozbudowanych modułów. Trzy z nich to standardowe elementy systemów zarządzania stosowane na uczelniach czyli Wirtualny Dziekanat, strefa Wykładowcy oraz strefa Studenta. W każdej strefie widoczna jest zakładka *Biblioteka* i po przejściu do niej użytkownik ma dostęp do zasobów biblioteki (katalog, bazy on-line, repozytorium, komunikaty, PIN kody, przekierowanie na stronę www itp.)⁵.

³ Misja biblioteki WSB-NLU http://biblioteka.wsb-nlu.edu.pl/Misja_Biblioteki (Odczyt 20.11.2018)

⁴ M. W. Sidor, Elektroniczny system wspomagający zarządzanie zasobami w bibliotece Wyższej Szkoły Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu, „Biblioteka” 2010, Nr 14 (23), s.269-284

⁵ A. Kornatka, D. Woźniak, Kompleksowe systemy zarządzania uczelnią wyższą na przykładzie CloudAcademy (CloudA) [w:] Scientific Research Priorities – 2017: theoretical and practical value. Vol. 1. Edited by Dariusz Woźniak, Oleksandr Kendiukhov. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference 22th-23th of June 2017. Nowy Sącz : Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University, 2017, s.49-52; <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/handle/11199/10466> (Odczyt 20.11.2019)

Rys. 2. Biblioteka w systemie CloudA

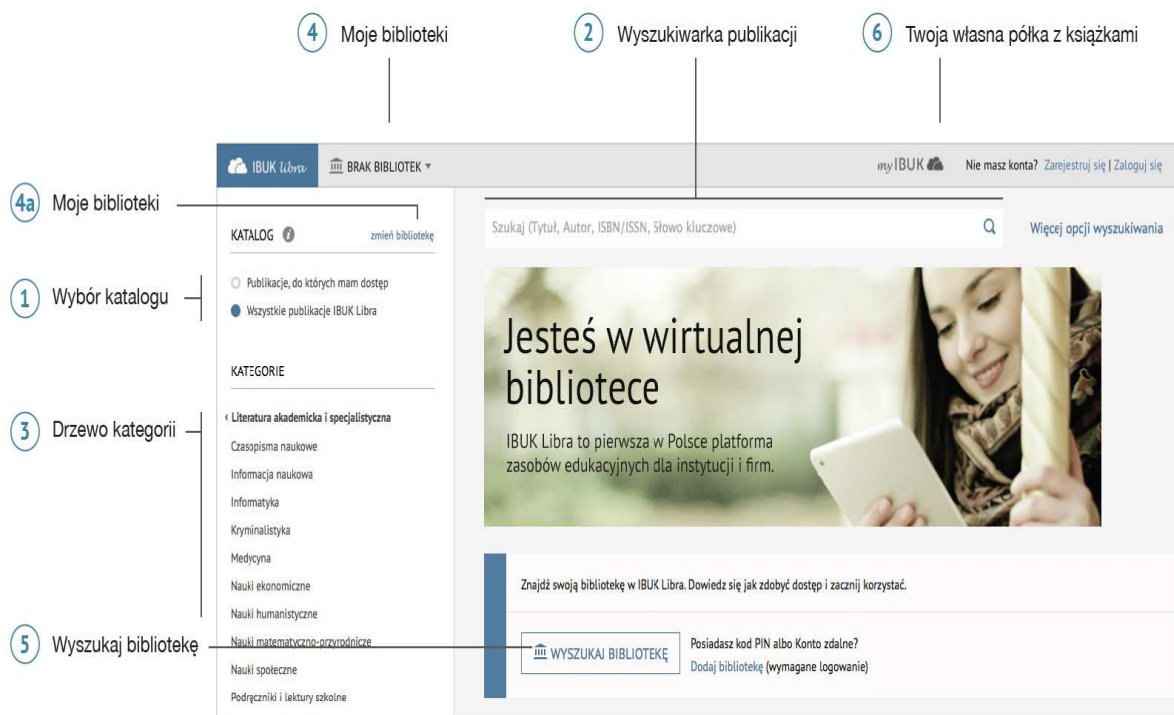
Źródło: CloudA po zalogowaniu do systemu

Do zastosowanego rozwiązania informatycznego CloudA należało znaleźć inny sposób dostępu do zbiorów. W niniejszym opracowaniu autorka przedstawia czytelną on-line IBUK Libra, tj. bazę książek elektronicznych, do której dostęp dla studentów i nauczycieli akademickich uczelnia realizuje na zasadzie rocznej prenumeraty wybranych tytułów publikacji.

3. Jak działa IBUK Libra

W sieci uczelni użytkownicy mogą korzystać z bazy bez logowania. Indywidualnie przyznane PIN kody pozwalają po zarejestrowaniu się w systemie IBUK Libra na korzystanie z publikacji pełnotekstowych z dowolnej lokalizacji.

Rys. 3. Funkcje IBUK Libra

Źródło : Instrukcja PWN IBUK Libra

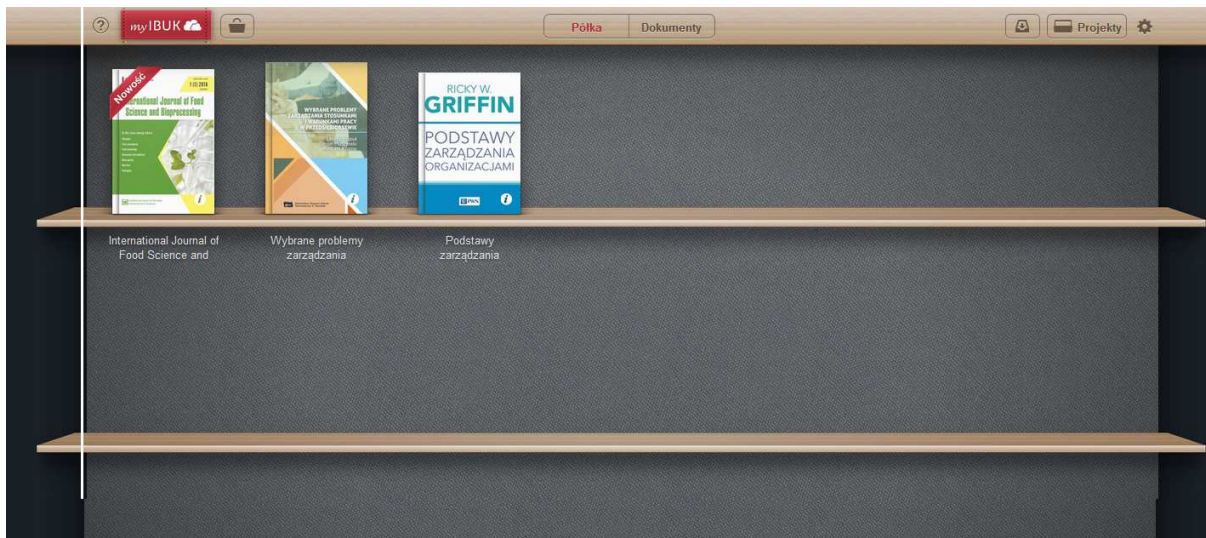
Wyszukiwanie publikacji jest dość proste. Można skorzystać z wyszukiwarki systemu lub szukać wg kategorii lub podkategorii. Wyniki wyszukiwania można filtrować wg roku wydania, wydawnictw, kategorii.

Interesującą funkcją systemu jest **myIBUK**, czyli osobista półka użytkownika umożliwiająca stworzenie własnej biblioteki z książkami lub zaawansowaną pracę z tekstem m.in. :

- tworzenie notatek, zaznaczanie i tagowanie fragmentów książki,
- zaawansowane przeszukiwanie treści,
- sprawdzanie pojęć, słów, nazwisk w bazie wiedzy (encyklopedie, słowniki),
- dostosowanie układu tekstu do urządzeń (laptop, smartfon, tablet czy komputer).

Użytkownik ma możliwość dodawania publikacji na wirtualną półkę i powracania do tych publikacji, kiedy potrzebuje. Zapisane pozostają też notatki, zakładki, co szczególnie przydatne może być dla studentów.

Rys. 4. Dodawanie wybranych publikacji w myIBUK

Źródło: IBUK Libra

Praca z tekstem obejmuje: *oznaczenie tekstu, tworzenie notatki, sprawdzanie w Bazie wiedzy np. trudnego terminu, udostępnienie* – cytowanie, przekazanie opisu (np. mail, Facebook), tworzenie bibliografii.

Rys. 5. Praca z tekstem

12 CZĘŚĆ 1 Wprowadzenie do zarządzania

Kontrolowanie
Obracanie postępowanie organizacji w realizowaniu jej celów.

Szczeble zarządzania
Menedżerów można podzielić na trzy kategorie w zależności od szczebla organizacji: najwyższego, średniego lub pierwszego linii.

Zarządzanie na różnych szczeblach organizacji
Menedżerów możemy podzielić według tego, na jakim szczeblu zarządzania organizacją pracują. Mimo że dla większych organizacji typowe jest zarządzanie wieloszczeblowe, w najbardziej rozpowszechnionym ujęciu wyróżnia się trzy podstawowe szczeble: najwyższy, średni oraz szczebel menedżerów pierwszej linii, jak pokazano to na rysunku 1.3.

RYСУNEK 1.3 TYPY MENEDŻERÓW WEDŁUG SZCZEBŁA I RODZAJU DZIAŁANIA

Organizacje na ogół mają trzy szczeble zarządzania, reprezentowane przez menedżerów najwyższego szczebla, menedżerów średniego szczebla oraz menedżerów pierwszej linii. Niezależnie od szczebla, menedżerowie są również zwykle związani z określonym dziedziną działania, taką jak marketing, finanse, operacje, zasoby ludzkie, administracja.

Menedżerowie najwyższego szczebla. Są oni stosunkowo niewielką grupą kadry kierowniczej zarządzającej całą organizacją. Używają tytułów: prezesa, wiceprezesa i dyrektora naczelnego. Menedżerowie ci wytyczają cele organizacji, jej ogólną strategię, a także politykę operacyjną. Reprezentują również oficjalnie organizację w kontaktach zewnętrznych, m.in. z urzędami państwowymi czy z dyrektoratami innych organizacji itp.

Menedżerem najwyższego szczebla jest Howard Schultz, dywizor naczelny Starbucks, podobnie jak Sharon Rothstein, główny szef marketingu w tej firmie. Analogicznie menedżerami najwyższego stopnia są Sergey Brin, Larry Page, Tim Cook (dyraktor naczelny Apple) i Danieł Mészáros (dyraktor naczelny Campbell Soup). Praca menedżerów najwyższego szczebla na ogół jest złożona i zróżnicowana. Podejmują oni decyzje dotyczące takich działań, jak zakup innych firm, inwestycje badawczo-rozwojowe, wchodzenie na

Menedżerowie najwyższego szczebla. Są oni stosunkowo niewielką grupą kadry kierowniczej zarządzającej całą organizacją. Używają tytułów: prezesa, wiceprezesa i dyrektora naczelnego. Menedżerowie ci wytyczają cele organizacji, jej ogólną strategię, a także politykę operacyjną. Reprezentują również oficjalnie organizację w kontaktach zewnętrznych, m.in. z urzędami państwowymi czy z dyrektoratami innych organizacji itp.

Menedżerem najwyższego szczebla jest Howard Schultz, dywizor naczelny Starbucks, podobnie jak Sharon Rothstein, główny szef marketingu w tej firmie. Analogicznie menedżerami najwyższego stopnia są Sergey Brin, Larry Page, Tim Cook (dyraktor naczelny Apple) i Danieł Mészáros (dyraktor naczelny Campbell Soup). Praca menedżerów najwyższego szczebla na ogół jest złożona i zróżnicowana. Podejmują oni decyzje dotyczące takich działań, jak zakup innych firm, inwestycje badawczo-rozwojowe, wchodzenie na

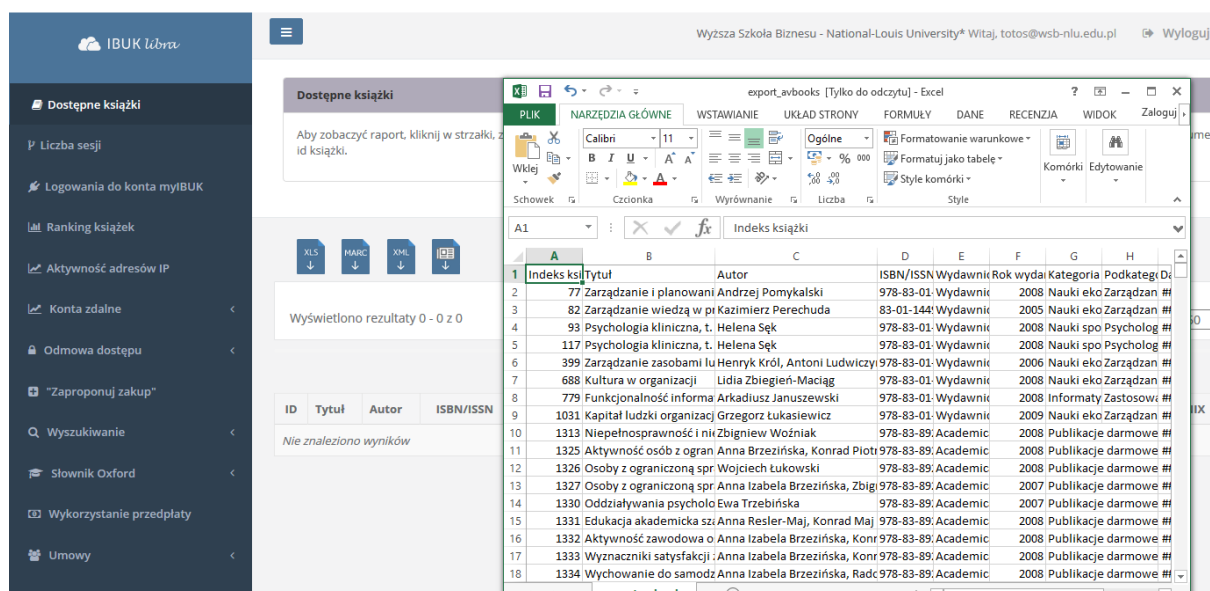
Źródło: IBUK Libra – praca z tekstem

4. Wykorzystanie książek elektronicznych w systemie IBUK Libra

Zasoby informacyjne biblioteki są podstawowym kryterium oceny jakości usług i satysfakcji użytkownika. Nie jest to jedyne kryterium, ale łączy się ono z innymi, takimi jak: właściwe dopasowanie zbiorów do potrzeb informacyjnych, dostępność, aktualność, szybkość dostarczenia. Ważnym aspektem jest też wykorzystanie zbiorów oraz efektywność kosztowa. Biblioteka monitoruje wykorzystanie zasobów poprzez wiele różnych systemów umożliwiających analizy statystyczne.

System IBUK Libra dostarcza dużą liczbę statystyk za pośrednictwem panelu administratora i jest to niezwykle użyteczne narzędzie. Raporty można pobierać w kilku formatach, ponadto prezentowane są one graficznie za pomocą wykresów.

Rys. 6. Panel Administratora/Dostępne książki dla WSB-NLU

The screenshot displays the IBUK Libra administrator interface. On the left is a navigation menu with options like 'Dostępne książki', 'Liczba sesji', and 'Logowania do konta myIBUK'. The main area shows a list of books with columns for ID, Tytuł, Autor, and ISBN/ISSN. Below the list, it indicates 'Wyświetlono rezultaty 0 - 0 z 0' and 'Nie znaleziono wyników'. An Excel window titled 'export_avbooks' is overlaid on the right, showing a table with columns: Indeks księki, Tytuł, Autor, ISBN/ISSN, Wydawnictwo, Rok wydania, and Kategorie. The table contains 18 rows of book data.

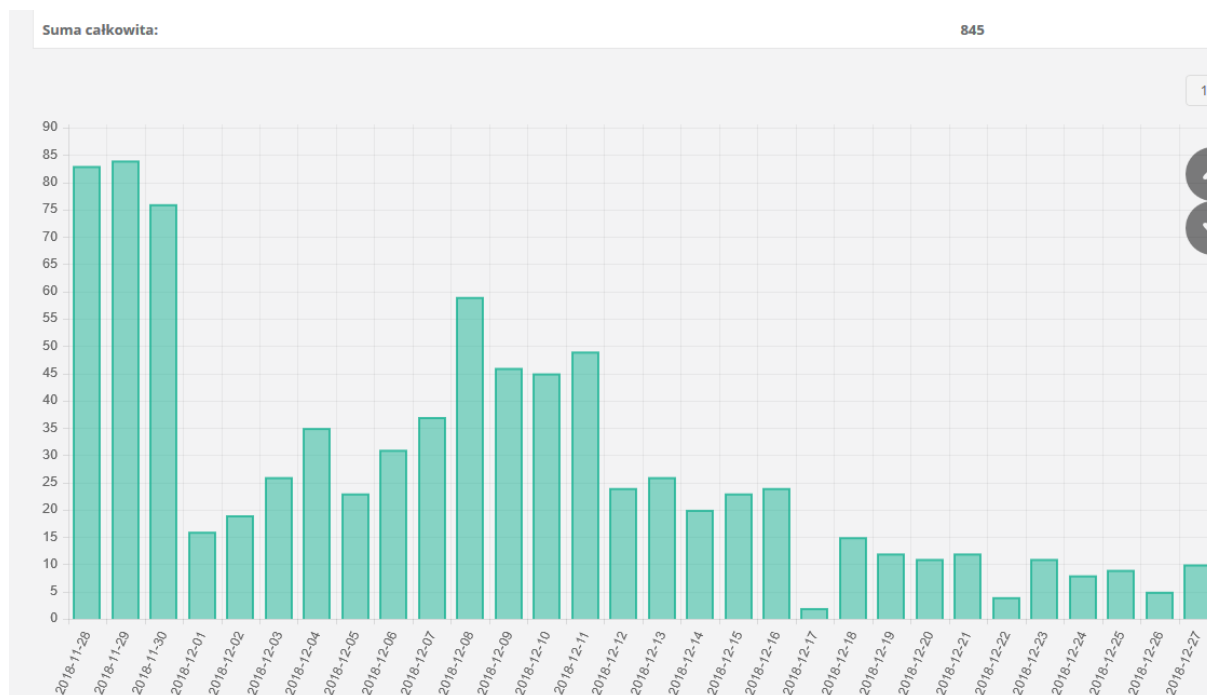
Indeks księki	Tytuł	Autor	ISBN/ISSN	Wydawnictwo	Rok wydania	Kategorie
77	Zarządzanie i planowanie	Andrzej Pomykański	978-83-01-	Wydawnictwo	2008	Nauki eko Zarządzan
82	Zarządzanie wiedzą w pr	Kazimierz Perechuda	83-01-144	Wydawnictwo	2005	Nauki eko Zarządzan
93	Psychologia kliniczna, t.	Helena Sęk	978-83-01-	Wydawnictwo	2008	Nauki spo Psycholog
117	Psychologia kliniczna, t.	Helena Sęk	978-83-01-	Wydawnictwo	2008	Nauki spo Psycholog
399	Zarządzanie zasobami lu	Henryk Król, Antoni Ludwicz	978-83-01-	Wydawnictwo	2006	Nauki eko Zarządzan
688	Kultura w organizacji	Lidia Zbiegień-Maciąg	978-83-01-	Wydawnictwo	2008	Nauki eko Zarządzan
779	Funkcjonalność informa	Arkadiusz Januszewski	978-83-01-	Wydawnictwo	2008	Informaty Zastosowi
1031	Kapitał ludzki organizacj	Grzegorz Łukasiewicz	978-83-01-	Wydawnictwo	2009	Nauki eko Zarządzan
1313	Niepełnosprawność i in	Zbigniew Woźniak	978-83-89-	Academic	2008	Publikacje darmowe
1325	Aktywność osób z ogran	Anna Brzezińska, Konrad Piotr	978-83-89-	Academic	2008	Publikacje darmowe
1326	Osoby z ograniczoną spr	Wojciech Łukowski	978-83-89-	Academic	2008	Publikacje darmowe
1327	Osoby z ograniczoną spr	Anna Izabela Brzezińska, Zbig	978-83-89-	Academic	2007	Publikacje darmowe
1330	Oddziaływania psycholo	Ewa Trzebińska	978-83-89-	Academic	2007	Publikacje darmowe
1331	Edukacja akademicka sz	Anna Resler-Maj, Konrad Maj	978-83-89-	Academic	2008	Publikacje darmowe
1332	Aktywność zawodowa o	Anna Izabela Brzezińska, Konr	978-83-89-	Academic	2008	Publikacje darmowe
1333	Wyznaczniki satysfakcji	: Anna Izabela Brzezińska, Konr	978-83-89-	Academic	2008	Publikacje darmowe
1334	Wychowanie do samodz	Anna Izabela Brzezińska, Radc	978-83-89-	Academic	2008	Publikacje darmowe

Źródło: IBUK Libra

Możemy analizować liczbę sesji⁶ wybierając zakresy czasowe dzienne, miesięczne, roczne. Biorąc pod uwagę ostatnie trzy lata widzimy, że liczba sesji znacznie się zwiększyła. W 2017 r. liczba sesji wyniosła 2944, a w roku bieżącym – 4049.

⁶ Pojęcia „SESJA”: jeden cykl działania użytkownika, która zwykle zaczyna się, gdy użytkownik połączy z danym zasobem (IP, logowanie, systemy autoryzacji) kończy się gdy następuje zakończenia działalności, która jest wyraźna (wyjście, wylogowanie lub gdy czas sesji wygaśnie ze względu na użytkownika nieaktywności)

Rys. 7. Liczba sesji za ostatni miesiąc (listopad/grudzień 2018 r.)

Źródło: IBUK Libra

Wzrosła też liczba osób korzystających z wirtualnej półki. Logowanie do konta myIBUK w 2017 r. wyniosło 839, a do końca listopada 2018 r. już 1008.

Kolejny raport to ranking, który wyświetla listę przeglądanych książek wraz z informacjami o czasie czytania, liczbie otwarć i przeczytanych stron.

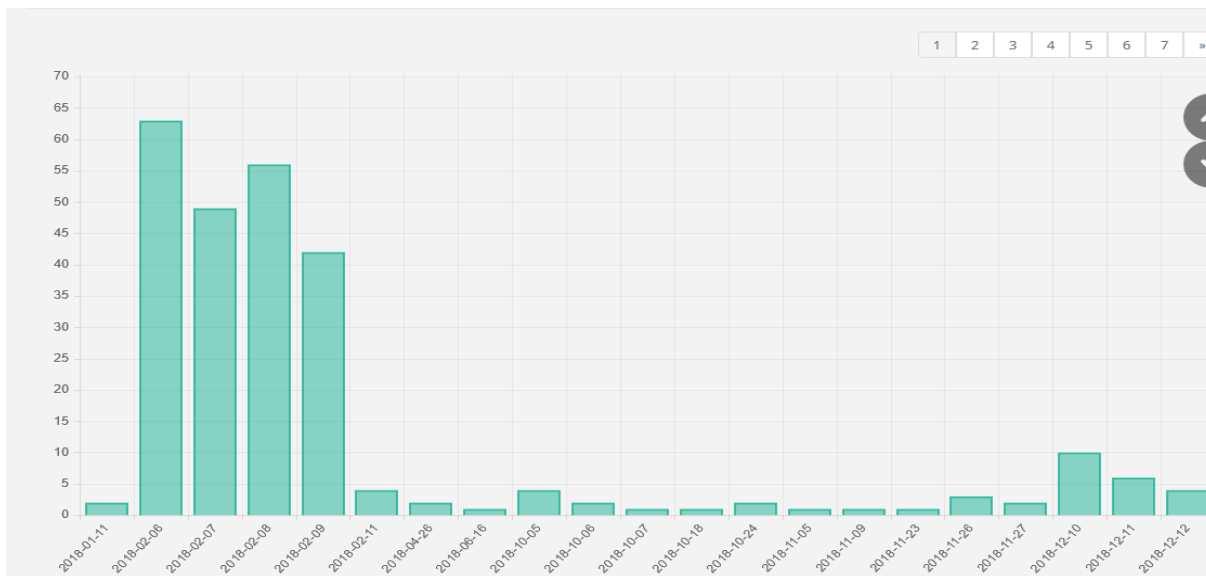
Rys. 8. Ranking książek za 2018 r.

ID	Tytuł	ISBN/ISSN	Liczba otwarć	Liczba otwartych stron	Czas czytania	Kategoria	Podkategoria	Data udostępnienia
45262	Mikroekonomia	978-83-01-17209-1	257	622	27:43:05	Nauki ekonomiczne	Teoria ekonomii	2017-11-03, 2018-11-03
2315	Podstawy zarządzania organizacjami	978-83-01-16471-3	226	2071	76:20:20	Nauki ekonomiczne	Zarządzanie, organizacja, strategię	2017-11-03
43918	Psychologia i życie	978-83-01-17257-2	186	1999	80:58:50	Nauki społeczne	Psychologia	2017-11-03, 2018-11-03
82	Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwie	83-01-14492-0	185	1324	83:50:27	Nauki ekonomiczne	Zarządzanie, organizacja, strategię	2017-11-03, 2018-11-03
45349	Makroekonomia	978-83-01-17172-8	162	1827	83:55:18	Nauki ekonomiczne	Inne	2017-11-03, 2018-11-03
1805	Motywacja i osobowość	83-01-14809-8	154	1303	24:14:40	Nauki społeczne	Psychologia	2017-11-03, 2018-11-03
399	Zarządzanie zasobami ludzkimi. Podręcznik	978-83-01-14813-3	142	815	32:01:26	Nauki ekonomiczne	Zarządzanie zasobami ludzkimi (HR)	2017-11-03, 2018-11-03
71732	Podstawy marketingu	978-83-208-2133-8	129	1551	20:49:12	Nauki ekonomiczne	Marketing, reklama	2017-11-03, 2018-11-03
184844	Podstawy zarządzania organizacjami	978-83-011-9480-2	122	865	12:17:51	Nauki ekonomiczne	Zarządzanie, organizacja, strategię	2018-11-03

Źródło: IBUK Libra

W raporcie rankingu książek wiersze posortowane są po numerze id książki. Po kliknięciu w liczbę otwarć przy danej książce, na dole tabeli otrzymamy wykres przedstawiający otwarcia w podziale na konkretne dni dla wybranej publikacji.

Rys. 9. Liczba otwarć dla książki „Makroekonomia”

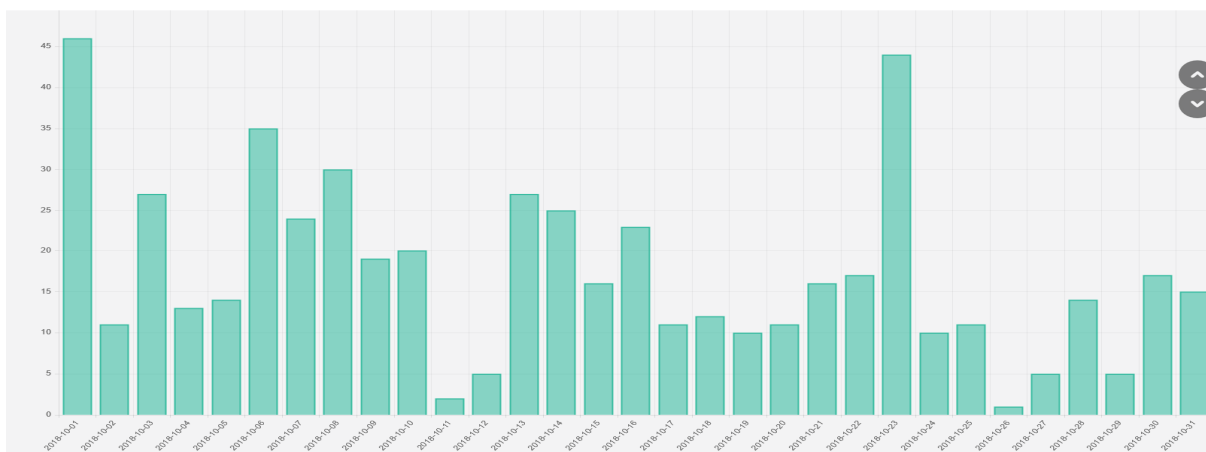

Źródło: IBUK Libra

Zainteresowanie daną publikacją w konkretnym przedziale czasowym wynika zazwyczaj z sesji egzaminacyjnej lub innych wymogów związanych z prowadzonymi kursami.

Panel administratora daje wiele możliwości tworzenia raportów i analiz. Możemy na przykład sprawdzić aktywność adresów IP, statystykę czytania w podziale na liczbę otwarć oraz czas czytania. Taka analiza daje nam obraz „studiów” poszczególnych publikacji przez jednego użytkownika. Raport wskazuje też na większą liczbę aktywnych adresów w porównaniu do ubiegłego roku.

Rys. 10. Konta zdalne – rejestracja w październiku 2018 r.

Użytkownicy korzystający z systemu IBUK Libra mogą przeglądać wszystkie publikacje znajdujące się w bazie. Mają możliwość zapoznania się ze wstępem oraz spisem treści i mogą zgłaszać swoje propozycje zakupu dostępu. Wynik propozycji zakupu użytkowników jest analizowany i brany pod uwagę przy nowej subskrypcji na kolejny rok akademicki. Ponadto, weryfikowany jest zestaw publikacji dostępnych z wykazami lektur obowiązkowych do prowadzonych kursów. Takie analizy pozwalają na selekcje i dostęp do niezbędnych materiałów edukacyjnych.

Rys. 11. Raport „Zaproponuj zakup”

The screenshot shows the 'Zaproponuj zakup' report in the IBUK Libra system. The main content area contains instructions: 'Aby zobaczyć raport, proszę wybrać zakres dat i je zatwierdzić, jeżeli zapamiętany zakres jest odpowiedni wystarczy kliknąć w strzałki, znajdujące się nad tabelą. Raport zawiera propozycje zakupu dostępów zgłoszone przez użytkowników serwisu IBUK Libra. Po kliknięciu w liczbę ogłoszeń przy danej książce, na dole tabeli pojawią się adresy mailowe użytkowników (jeżeli go zostawili), datę zgłoszenia oraz datę wysłania powiadomienia mailowego do użytkowników o dostępności książki (w przypadku dokupienia książki przez Instytucję).

The table below displays the results of the search, showing 10 items with columns for ID, Tytuł, ISBN/ISSN, Autor, and Liczba zgłoszeń.

ID	Tytuł	ISBN/ISSN	Autor	Liczba zgłoszeń
13	Administracja publiczna	978-83-01-14995-6	Jerzy Hausner	2
15	Badania marketingowe	83-01-14256-1	Krystyna Mazurek-Łopacińska	2
394	Zarządzanie projektami ekonomicznymi i organizacyjnymi	978-83-01-14846-1	Adam Stabryła	1
1240	Samorząd terytorialny	978-83-7601-451-7	Bogdan Dolnicki	1
1776	Strategie konkurencji i rozwoju przedsiębiorstwa	978-83-01-14085-4	Zdzisław Pierścionek	1
1789	Przezwyciężanie nieśmiałości u dzieci	978-83-7383-201-6	Małgorzata Zabłocka	3
2088	Teoria społecznego uczenia się	978-83-01-15302-1	Albert Bandura	2
2511	Autoprezentacja młodzieży szkolnej. Emocjonalne i poznawcze konsekwencje deprecjującej i faworyzującej autoprezentacji u młodzieży z wysokim i niskim lękiem społecznym	978-83-7587-428-0	Weronika Juroszek	1

Źródło: IBUK Libra

Z dokładniejszej analizy wynika, że były to pojedyncze wskazania od 1 do 3, co oznacza raczej indywidualne zainteresowanie użytkownika, a nie wymogi programów nauczania.

Możemy też sporządzić raport popularności publikacji. Raport wyświetla listę przeglądanych książek wraz z informacjami o czasie czytania, liczbie otwarć i przeczytanych stron. Wiersze posortowane są po numerze id książki. Na rysunku 12 przedstawiono najczęściej otwierane publikacje w listopadzie b.r.

Rys. 12. Ranking książek za ostatnie 30 dni 2018 r. (listopad)

1	Indeks ksi	Tytuł	Liczba otwar	Liczba sun	Liczba jed	Liczba wie	Czas czyta	Czas czytania	Kategoria	Podkategoria
2	82	Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorst	101	733	476	257	77:51:53	280312985	Nauki ekono	Zarządzanie, orga
3	158299	Funkcjonowanie e-biznesu	72	83	80	3	40:48:33	146913018	Publikacje darmowe	
4	116301	Psychologia poznawcza	47	635	411	224	17:28:40	62919859	Nauki społ	Psychologia
5	1805	Motywacja i osobowość	45	264	200	64	06:03:03	21782867	Nauki społ	Psychologia
6	148809	Podstawy rachunkowości	36	303	219	84	40:00:17	144016591	Nauki ekono	Rachunkowość i c
7	184844	Podstawy zarządzania organizacjami	24	97	67	30	03:06:39	11199059	Nauki ekono	Zarządzanie, orga
8	43918	Psychologia i życie	21	128	108	20	00:54:34	3274287	Nauki społ	Psychologia
9	1031	Kapitał ludzki organizacji	21	92	73	19	01:31:55	5515416	Nauki ekono	Zarządzanie zaso
10	45262	Mikroekonomia	20	100	79	21	15:39:07	56347370	Nauki ekono	Teoria ekonomii
11	116082	Zarządzanie kapitałem ludzkim a kor	19	78	55	23	00:31:21	1881456	Publikacje darmowe	
12	45349	Makroekonomia	18	332	305	27	01:44:23	6263160	Nauki ekono	Inne
13	5614	Zarządzanie strategiczne w przedsię	17	173	136	37	01:07:59	4079040	Nauki ekono	Zarządzanie, orga
14	399	Zarządzanie zasobami ludzkimi. Pod	15	48	43	5	00:20:00	1199562	Nauki ekono	Zarządzanie zaso
15	93	Psychologia kliniczna, t. 2	15	300	247	53	01:00:01	3600902	Nauki społ	Psychologia
16	120080	Marketing międzynarodowy. Współc	14	132	75	57	07:12:06	25926330	Nauki ekono	Marketing, reklar
17	93592	Nauka o zarządzaniu	14	70	56	14	00:21:44	1303726	Nauki ekono	Zarządzanie, orga
18	71732	Podstawy marketingu	14	362	318	44	04:46:04	17163555	Nauki ekono	Marketing, reklar
19	77	Zarządzanie i planowanie marketingu	14	58	42	16	00:28:28	1708451	Nauki ekono	Zarządzanie, orga
20	1750	Podstawy zarządzania	13	52	33	19	00:18:58	1138345	Nauki ekono	Zarządzanie, orga

Źródło: IBUK Libra

Ciekawe analizy można sporządzać korzystając z raportów dotyczących wyszukiwania. Dowiemy się z nich w jaki sposób użytkownicy szukają informacji, jakie frazy wykorzystują, czy prowadzą wyszukiwania wewnątrztekstowe, jakie kategorie i podkategorie najczęściej otwierają.

Zwiększające się wykorzystanie zbiorów elektronicznych odnotowują biblioteki nie tylko akademickie, które przybierają formę bibliotek hybrydowych lub całkowicie cyfrowych. Statystyki wykorzystania cyfrowych obiektów określane liczbą: *wejść, pobrań, sesji, aktywności, czasem wykorzystania dokumentów*, mogą dowodzić sukcesu nowych elektronicznych serwisów, mogą też wpływać na poziom satysfakcji użytkowników tychże serwisów. Otwartym jednak pozostaje pytanie, czy dowodzą one sukcesu studentów w systemie edukacji? Jaki wpływ nowe media mają na rozwój intelektualny młodego pokolenia?

Spis literatury

1. Deborah J. Grimes, Academic Library Centrality: User success through service, access, and tradition, American Library Association, Assn. of College and Research Libraries, Chicago 1998, p.3
2. Artur Kornatka, Dariusz Woźniak, Kompleksowe systemy zarządzania uczelniami wyższymi na przykładzie CloudAcademy (CloudA) [w:] Scientific Research Priorities – 2017: theoretical and practical value. Vol. 1. Edited by Dariusz Woźniak, Oleksandr Kendiukhov. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference 22th-23th of June 2017. Nowy Sącz : Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University, 2017. - S. 49-52 ; <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/handle/11199/10466>
3. Misja biblioteki WSB-NLU http://biblioteka.wsb-nlu.edu.pl/Misja_Biblioteki
4. Anna Paszko, Piotr Tafiłowski, Biblioteka Akademicka: Partner w procesie naukowo-dydaktycznym. „Folia Bibliologica”, 2013/2014, Vol. LV/VVI, s. 105-119
5. Panel administratora <https://raporty-libra.ibuk.pl/login>
6. Maria Wanda Sidor, Elektroniczny system wspomagający zarządzanie zasobami w bibliotece Wyższej Szkoły Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu, „Biblioteka” 2010, Nr 14 (23), s. 269-284

MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF SAMSUNG AND BLACKBERRY

Introduction

Merger and acquisitions (M&As) are often classified as horizontal, vertical and conglomerate mergers. A horizontal merger and acquisition occurs when two corporations in similar lines of business or competitors combine. In general, horizontal merger causes the combined firm to obtain synergy and increases the market power by merging and acquiring related business, apart from this, firms can also benefit both economies of scale and diversification by providing different products or services for risk reduction.

In a recent past, Samsung was discussing with Apple the leadership of the market. They had big judicial fights related with patent's issues and Samsung was fined in millions of dollars. Moreover, a few years ago BlackBerry was one of the market leaders mainly due to the features they offered to executive clients, which were very exclusive and that made them leaders in the corporate segment. They also have a valuable portfolio with more than forty four thousand patents. Therefore, this deal looks like a perfect "marriage" between the two giants in an industry that is very aggressive regarding competition, requiring huge investments and where every detail counts. The main purpose of this case study is about a recent market rumor about BlackBerry's acquisition by the rival company Samsung and whether this deal would be good for both parties. The main goal is not only to understand if they will have a higher value together but also to understand how this Merger & Acquisition (M&A) deal would affect the entire industry.

Samsung Overview

Samsung Electronics Co., Ltd. is a South Korean technology company which produces a wide range of consumer and industrial electronic equipment and products such as semiconductors, personal computers, peripherals, monitors, televisions, home appliances (as air conditioners and microwave ovens), internet access network systems and telecommunications equipment (including mobile phones). The company has a strong focus on innovation and R&D, what provides them a competitive advantage by enabling Samsung to launch products that effectively enhance revenues and market share. However, during the last years Samsung had several patent litigations, which made them spend a lot of money in courts and fines. Furthermore, it is known that although the company is one of the largest players in the Smartphone market, it is almost completely dependent on Google's Android platform. For this reason, it is extremely important for Samsung to invest in the development of new software with more capabilities.

BlackBerry Overview

BlackBerry Limited is a Canadian technology company which designs, manufactures and markets wireless solutions for the worldwide mobile communications market. BlackBerry provides platforms and solutions for access to email, phone, SMS messaging, Internet, and Intranet-based applications. The company has historically focused on corporate segment which has won the company a market-leading role in the enterprise market. The functionality, security and reliability offered by BlackBerry to its customers have enabled the company to become the leader in the enterprise niche. Furthermore, the company has a strong focus on product design, engineering and R&D which means they have a huge value in intellectual property

Consequences

In this market rumor we are facing the possibility to see a deal between two of the biggest players of this industry. In a recent past, Samsung was discussing with Apple the leadership of the market. They had big judicial fights related with patent's issues and Samsung was fined in millions of dollars. Additionally, Samsung had an unexpected drop in their sales because the clients apparently didn't like the last Samsung Galaxy version, the Galaxy 5 in the year 2016. There were different periods with different characteristics in the M&A history. Most recently have started the big acquisitions in the high-tech industry, where the big players with a considerable amount of free cash to invest, pay billions of dollars for startups. These startups usually come to the market with completely innovative ideas and new software programs which they expect to become very popular. Moreover, the experts are saying that the bidders aren't necessarily looking to the target companies' hard assets. Nowadays they can be also interested in acquiring the thoughts, methodologies, people and relationships existent in these target companies. These companies are essentially purchasing their targets because of their intangible assets. It is exactly what I have suggested above regarding the Samsung-BlackBerry deal, once one of the most appealing assets of BlackBerry is precisely the intellectual property, patents and knowhow that can be missing to Samsung. For all these reasons, it is clear the strong motivation which is behind this deal and that can beneficiate both firms. Acquiring BlackBerry, Samsung may have the capacity to increase revenues and consequentially to increase its market share. This is something that Samsung is looking for a long time but Apple is providing a staunch dispute. We have also to consider the economies of scope that this operation will bring to Samsung through the diversification of their products. Another advantage that they can achieve is the reduction of costs which is inherent to the production process.

Discussion

While preparing such a complex study like this one is being done, it is extremely important to understand all the specificities that are behind M&A operations. For that reason it is crucial to fully understand the outlines of the operation and that every single detail can change depending on the type of companies that are involved in the deal using Samsung and Blackberry as the subject of matter:

Something which Samsung should consider when analyzing the viability of BlackBerry's acquisition is whether they are reasonably estimating the value of the synergies. As explained by Sirower, Mark L. (2006) in his publication, the market reveals skepticism when comes out the announcement of a M&A deal and historically we can even see a trend of drops in the stock price of the acquiring firms after these announcements. Thereby it means short-term value destruction for the shareholders of the acquiring firm, which should be compensated in the long-term with valuable synergies.

According to the author, one of the reasons that explain this market's skepticism is the fact that acquisitions "require full payment upfront" and therefore any postponement in the promised synergies will massively affect the expected net present value of the investment. Furthermore the author also explains that "there is almost always a financial cost associated with achieving" the revenue or cost synergies. Samsung should also analyze the risk associated with a Cross-Border deal. In fact, the last decade we see impressive numbers regarding cross-border M&A operations, which are favored by the integration of the global markets of goods and services, capital and labor. According to Zenner, M., Matthews, M. and Marks, J. (2008), the companies of leading developed markets are currently looking to emerging markets as an opportunity to grow. Furthermore, these market movements brought cyclical effects. The authors say more: "In particular, emerging-market corporate acquirers today have valuations that are high relative to both those of their developed-market peers and to their own historical valuations. Last but not least, once a merger or acquisition takes place and the integration activities are done, it is really costly to unwind an operation which goes wrong. Thus, it is suggested in his study that managers should complement their valuations with a risk-management approach.

Conclusion

Hereupon, I think BlackBerry's acquisition is a viable solution for both companies and an opportunity they should consider seriously. BlackBerry's was delivering less value to shareholders year after year due to some management decisions that originated operating losses in the last years. Samsung will also win with this solution once they want to enter the corporate segment of the Smartphone business and until now they did not find the right weapons to fight with Apple.

This case study suggest clear implications for business development. Firstly, acquisition facilitates growth of business but more or frequent acquisitions can lead to grow at a higher cost or expense more profits. Secondly, acquiring firms should not rush aggressively to acquire their next targets. Thirdly, firms should carefully evaluate and select which of merger strategies will provide them with the expected growth. Part of this dynamic argument is consistent with both existing digesting theory (McCarthy, 1963) and chewing theory (Kusewitt, 1985) that the negative effect of merger frequency relates to the number of acquisitions. It is simply called "biting off more than you can chew". However, when time is taken into account in the process of digestion, it is found that the longer process helps the firm gradually absorb the shocks of frequent acquisition, and then allows it to create more corporate synergies for business operation. This is, "time helping chew". In addition, these findings also have important implications for management strategies related to M&A. To maximize the wealth of investors, and companies' performance, it is optimal or more appropriate to consider not only merger quantity of targets but also the time length between acquisitions. All in all,

a key message of this dynamic argument for merger effects is that both merger quantity and time play a role in affecting post-merger performance and this suggests that frequent acquisitions could be able to drive significant growth for a business. However, based on the short findings of this case study, it is clear that the view drawn from this single case study cannot be generalized to other cases.

References

Sirower, Mark L., 2006. Avoiding the “Synergy Trap”: Practical Guidance on M&A Decisions for CEOs and Boards. *Journal of Applied Corporate Finance*

Zenner, M., Matthews, M. and Marks, J., 2008. The Era of Cross-Border M&A: How Current Market Dynamics are Changing the M&A Landscape. *Journal of Applied Corporate Finance*.

Kusewitt, J. B. (1985). An exploratory study of strategic acquisition factors relating to performance. *Strategic Management Journal*,6, 151–169.

McCarthy, G. D. (1963) . *Acquisitions & mergers*. New York : The Ronald Press Company.

MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF ANHEUSER-BUSCH INBEV AND SABMILLER

Introduction

In 2016, the world's largest beer producer Anheuser-Busch InBev (AB InBev) announced the closure of a historic deal to takeover a competitor - the British brewer SABMiller for \$ 106 billion. Now AB InBev has become the largest brewer in the world with an annual turnover of \$ 55 billion - a quarter more than before the purchase, notes Financial Times (FT).

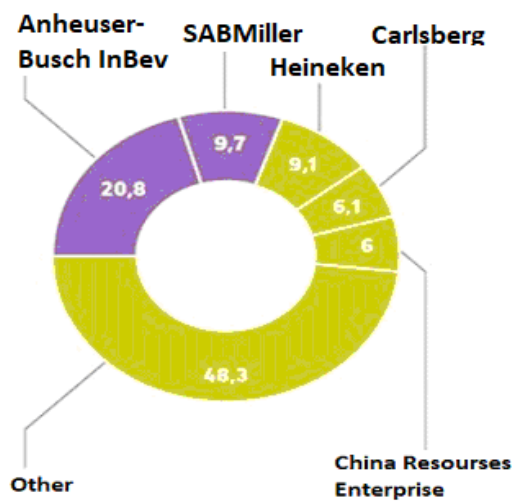
AB InBev (brands Bud, Stella Artois, Becks) and SABMiller (Miller, Pilsner Urquell, and Grolsch) for many years fought for the championship in the global beer market. However, when in 2008, the Belgian InBev acquired American Anheuser-Busch for \$ 52 billion, and SABMiller did not agree on the purchase of the Dutch Heineken, the leadership of AB InBev became indisputable.

Consequences

After a deal with SABMiller, AB InBev became one of the world's largest beverage producers, surpassing even Coca-Cola in revenue. "AB InBev needs this deal, FT of Liberum analyst Alice Forry quotes the newspaper: "The forecasts for the company's profit growth were dubious, US sales were low, the Brazilian market grew slowly, and the synergy from previous mergers dried up" she lists.

Although the SABMiller takeover transaction is the largest acquisition in the history of a British company and the third M & A transaction in the world, for AB InBev this is one of many takeovers in the past 27 years. Thanks to such purchases, AB InBev turned into a giant, which accounts for 45% of the market in money, and its profit rose to the highest rates in the industry, Financial Times notes; the company's EBIDTA in 2015 grew by 38.6% against 26% in 2004. In real terms, the combined company received about 30% of the global beer market according to Bloomberg (Bloomberg 2018). (Fig.1)

Fig.1 Global Beer Market

Source: Euromonitor International

“Now AB InBev's main goal is to reduce more than \$100 billion of debt, which is 4.5 times higher than the company's EBITDA in 2015” - analysts of Librum note. True, despite major debts, Moody's still maintained a high credit rating of AB InBev (Moody's 2018).

Until now, AB InBev mainly absorbed companies operating in local markets. This is why SABMiller, which is present in 70 countries - mostly developing ones, is the most difficult purchase for AB InBev. This, according to Librum analysts, can create administrative difficulties for AB InBev. Robert Ottenstein from Evercore ISI believes that managing SABMiller can be a challenge for AB InBev, which has no experience in managing similar companies.

According to the cost reduction policy, AB InBev will reduce about 5,500 jobs, or 3% of the total number of employees of the combined company. AB InBev also optimizes costs by closing regional offices, reducing the cost of purchasing raw materials and packaging, as well as optimizing production capacity.

The beer industry works on what is called a "three-tier" distribution system. There are brewers — like AB InBev and SABMiller — independent distributors, and retailers. As the industry's brewers consolidate, distributors could, in theory, see their ability to leverage available shelf space at the retail level against a brewers' prices decline. An upshot of a big merger is always higher market power resulting in rising prices and lesser options. Enormous cost savings are expected with substantial economies of scale and scope. However, more often than not these savings are not passed on to the consumers and actually result in higher prices.

Though there is no evidence of any explicit agreement to fix the price, speculation still exists of price coordination between the big companies. Research shows that fewer competitors in an industry would result in higher profits and subsequently, less consumer choice. Such an occurrence

in the beer industry, where significant consolidation has already taken place, and which exhibits enormous levels of profitability, could further hamper consumer choice.

It is important to mention not only the positive side of this merger but some concerns as well. Let us consider the names that are involved, directly and indirectly: Anheuser-Busch InBev SABMiller. These are already products of the mergers of the world's largest breweries, and now AB InBev has decided to buy SABMiller ("merge with," "acquire," whatever).

I can assume that this is not the best idea not only for the American beer industry and for the American beer drinker, but also for the world beer marketplace. This deal will create a single company that brews and sells 30 percent of the entire world's supply of beer sales that will bring in \$48 billion in annual revenue, and include the growing number of regional breweries that AB InBev has been buying to get into the higher end of the market.

One company. Thirty percent of world beer sales. About half of world beer profits. The heads of both companies wanted this so badly that they made deals to sell off major brands to satisfy anti-monopoly concerns of the countries where they do business: Peroni, Grolsch, SABMiller's 49 percent of Snow, the giant Chinese brand. They have even decided to sell the Miller brands—Miller, Miller Lite, MGD, Blue Moon—to Molson Coors. Do you understand SABMiller sold Miller so it can be bought by the makers of Budweiser? Again, one company, \$48 billion in revenue - power enough to warp the marketplace.

References

1. Arthur, R. (2018, March 01). AB InBev: Combination with SABMiller has 'exceeded expectations'. Retrieved from <https://www.beveragedaily.com/Article/2018/03/01/AB-InBev-Combination-with-SABMiller-has-exceeded-expectations>
2. Bryson, L. (2016, July 20). Mega-merger? How about no? Retrieved from <http://allaboutbeer.com/anheuser-busch-sabmiller-merger/>
3. Gaille, B. (2015, July 21). Eight Pros and Cons of Mergers and Acquisitions - BrandonGaille.com. Retrieved from <https://brandongaille.com/8-pros-and-cons-of-mergers-and-acquisitions/>
4. It is More Than What is In The Glass. (October 29, 2018). Retrieved from <https://www.ab-inbev.com/>
5. Picardo, E. (2018, May 15). How mergers and acquisitions can affect a company. Retrieved from <https://www.investopedia.com/articles/investing/102914/how-mergers-and-acquisitions-can-affect-company.asp>
6. Udland, M. (2015, October 16). Eventually, the SABMiller-AB InBev mega beer merger will matter to you. Retrieved from <https://www.businessinsider.com/sabmiller-ab-inbev-merger-impacts-on-your-life-2015-10?IR=>

MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF HALYK BANK AND QAZKOM

Mergers and acquisitions is a class of economic processes of business and capital consolidation occurring at the macro- and microeconomic levels, as a result of which larger companies show up on the market. A merger is the union of two or more economic entities, as a result of which a new economic unit is formed. Acquisition is a transaction made to establish 100% control of the main company over an economic company and is carried out by acquiring more than 30% of the share capital (shares, shares, etc.) of the absorbed company and then joining the absorbed company to the main company.

In this essay as an example of a merger I want to describe how Halyk Bank of Kazakhstan merged Qazkom Bank. This two banks are the biggest ones in Kazakhstan. The full merger happened on the 28th of July in 2018. Halyk bank bought 96.81% of Qazkom common shares. Before this, BTA Bank fully repaid its debt to Qazkom in the amount of 2.4 trillion tenge. In addition, it is planned to recapitalize Qazkom in the amount of 185 billion tenge. Qazkom transferred all property, rights and obligations to Halyk Bank as part of a voluntary reorganization of Qazkom and Halyk banks. This merger started about one and a half year ago and from my perspective this is not favorably for the economic of Kazakhstan. The purchase of Qazkon by the Halyk Bank can strengthen the financial system of the country, saving one of its major representatives. On the other hand, this also leads to a decrease in the number of players in the financial market and a decrease in competition, which may adversely affect the country's economy.

The good example of acquisition can be selling of Logisor to China investment corporation for 12.25 billion euros, cementing China's position as a player in European private equity exits. This was the biggest private equity real estate deal in Europe on record. Logisor owns and operates a portfolio of high-quality logistics assets totaling 147 million square feet, in 17 countries with over 70% concentrated in the UK, Germany, France and Southern Europe. Located throughout Europe's major economies, the company is ideally positioned to benefit from the structural shift in demand driven by the rapid growth in e-commerce.

Actelion Ltd was bought by Johnson & Johnson for a total purchase price of approximately \$30 billion in cash. Actelion became a part of the Janssen Pharmaceutical Companies of Johnson & Johnson. The acquisition was completed through an all-cash public tender offer by Johnson & Johnson's Swiss subsidiary, Janssen Holding GmbH. In connection with the completion of the aquisition, Actelion has spun off its drug discovery operations and early-stage clinical development assets into a Swiss biopharmaceutical company, Idorsia Ltd.

In conclusion, it can be said that M&A is used to expand companies on the market but it can cause reducing the number companies on the marker and as a result the drop of competition on the market.

References

LLP “Infopolis” 2017, *Halyk bank bought Qazkom. What will change?* [Position Statement]

Retrieved from <https://informburo.kz/stati/narodnyy-bank-kupil-qazkom-cto-izmenitsya.html>

Central and Eastern European Online Library 2018, Elena Shustova, Vesselin Blagoev

Retrieves from *M&A and Crediting: the Hybrid Growth Strategy Seems to Be the Best for the Banks in Kazakhstan* <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=695661>

Thomson Reuters 2017. *Blackstone sells Logicor to China Investment Corporation* [Position Statement]

Retrieves from <https://www.reuters.com/article/us-logicor-sale-blackstone-group/blackstone-sells-logicor-to-china-investment-corporation-for-14-billion-idUSKBN18T2E8>

Actelion 2017, *JOHNSON & JOHNSON COMPLETES ACQUISITION OF ACTELION* [Position Statement]

Retrieves from <https://www.actelion.com/media/media-releases?newsId=2113719>

MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF APPLE AND SHAZAM

Mergers and acquisitions (M & A) is an area of corporate finance, management and strategy that concerns the consolidation of companies or assets through various types of financial transactions in order to join forces and achieving their common goals, usually under a new name (Kenton, 2018). Mergers and acquisitions are a popular practice on the market and this essay aims to present an example of Apple company that purchased music recognition startup and application Shazam, and the impact of this transaction on industries, involved companies and the clients themselves.

Undeniably, the purchase of Shazam by Apple for about \$400 million will affect the industry in a significant way. When it comes to the number of users using the Shazam application, there are hundreds of millions of them and its integration with the iOS system will allow people to enjoy its use without any advertising. This will without any doubt, convince many users to use application just on Apple devices due to the lack of annoying advertisements. Undoubtedly, Apple is making its way in the fight between giants like Spotify to monopolize the music applications as in 2014 it took over Beats which became the basis of Apple Music (Singleton, 2017).

Both companies have a long joint history when it comes to working together. Shazam was one of the first applications available after launching the App Store and thanks to that it became so recognizable among millions of people, as it is mentioned by Oliver Schusser, vice president of Apple Music. Undoubtedly, buying Shazam by Apple will result in more cooperation in the field of application improvement. It seems that the two main directions in cooperation between companies will be to continue to independently application or undermine part or all of it in the larger offer of Apple Music. Despite the fact that the application has hundreds of millions of users and already in September 2016 donated a billion downloads, it never managed to get a profit. However, direct management by Apple is supposed to change it and make the application be solvent (Lunden, 2018).

Shazam allows users to recognize songs simply by listening to the surrounding music with both smartwatches compatible with the application and the others. The application will soon offer users freedom from advertising and will allow everyone to enjoy the best Shazam services without any

interruptions (Lunden, 2018). However, the fact that Apple will manage the entire service associated with Shazam means, that after some time the application may disappear from the Google Play platform in accordance, with the Shazam exclusive application available only for users of Apple products. This may also include restrictions or total abandonment of support for adding songs to playlists in Spotify or the lack of further support for the Android Wear smartwatch as they are competitive products (Singleton, 2017). For now, however, there are no such incidents and practices, and the application is still available on the aforementioned Android platform and other products not related to Apple company (Whitwam, 2018)

Overall, acquisition of Shazam application by Apple, will cause more revenue for the application itself as it had never managed to turn a profit before. Undoubtedly, the knowledge and experience of the giant which is Apple, will help in the development and improvement of applications and the complete removal of advertising will please every owner of iOS devices (Lunden, 2018). However, there is some concern about the future of the Shazam application on other devices outside of the Apple product range but right now these concerns are currently unfounded. (Welch, 2018)

References

1. Kenton, W. (2018, May. 31) Mergers and Acquisitions - M&A. Retrieved from <https://www.investopedia.com/terms/m/mergersandacquisitions.asp> (date of access 29.12.2018)
2. Singleton, M. (2017, December. 11) Apple confirms it has acquired Shazam. Retrieved from <https://www.theverge.com/2017/12/11/16761984/apple-shazam-acquisition> (date of access 29.11.2018)
3. Lunden, I. (2018, September. 09) Apple closes its \$400M Shazam acquisition and says the music recognition app will soon become ad free. Retrieved from <https://techcrunch.com/2018/09/24/apple-closes-its-shazam-acquisition-and-says-the-music-recognition-app-will-soon-become-ad-free/?guccounter=1> (date of access 29.12.2018)
4. Whitwam, R. (2018, September. 24) Apple completes acquisition of Shazam, will remove ads from free version. Retrieved from <https://www.androidpolice.com/2018/09/24/apple-completes-acquisition-shazam-makes-premium-version-free/> (date of access 29.12.2018)
5. Welch, Ch. (2018, September. 24) Apple completes Shazam acquisition, will make app ad-free for everyone. Retrieved from <https://www.theverge.com/2018/9/24/17896350/apple-shazam-app-acquisition-complete-free> (date of access 29.12.2018)

MERGER AND ACQUISITIONS: AN OVERVIEW

Mergers and acquisitions are transactions used by enterprises to achieve specific strategic and financial objectives. Participants can be companies that are completely different in terms of management style, organizational culture or value systems. They like to combine their forces, usually, these are two companies, but sometimes even more.

What is the purpose of this connection? It all depends on what companies will connect and how they will do it. The goals of the tasks can be quite varied and include the growth of the company, gaining competitive advantage in existing markets, expanding the market or product range, reducing the risk of activity, or acquisition of one share of one company by another, which gives the ability to control the whole of it. It can be stated that in most cases they are not carried out in order to achieve quick short-term speculative gains. To a much greater extent they are the result of the adopted perception and implementation of an active company development strategy. That is why we can distinguish three types of mergers: vertical, horizontal and conglomerate.

- Vertical mergers - Its aim is to gain greater control over the individual stages of the creation of a given product. It is possible thanks to the merger of two companies that deal with the next stages of production of one item.
- The horizontal merger- Imagine a situation when two companies join forces. Both work in the same industry and you can say that they deal with exactly the same. Two very similar companies. This is how a horizontal fusion looks like. Often it raises a lot of controversy, because it favors the creation of monopoly markets.
- A conglomerate merger is a situation when two companies planning cooperation come from different industries. The motivation for this is usually the diversification of the product range.

The takeover of an enterprise may occur through:

- purchase of shares,
- purchase of the company's assets,
- obtaining a power of attorney (a group of shareholders or one of them gets a voting right at a general meeting),
- privatization of a public company,

- joint venture (a joint venture is created from the separated assets of the various entities, one of them comprising the position of the shareholder or the majority shareholder in the right to vote).

The largest M & A deal of last year was the acquisition of Uniwheels, a little-known producer of aluminum rims from Stalowa Wola in Poland. The company comes from Germany, but almost 90 percent. production has moved to plants in Poland. In March last year, the acquisition plan was announced by American Superior Industries. The amount of 2.7 billion zlotys was offered and it was enough to make it the largest transaction of the year. In addition the company is operating in the special economic zone. In this way, a giant is created on a global scale. The owners of the majority share package chose the best possible moment for Uniwheel sale. The company has a record of financial successes. For two years, it has been listed on the Warsaw Stock Exchange. During this time, the value of each share has more than doubled. The plant in Stalowa Wola is one of the best in Europe and will be further developed. It is and will be the largest employer in and around the city.

Examples of some of the most-famous mergers in recent times:

- Volvo's takeover of Ford,
- Citibank and Travelers Group,
- Paribas and BNP,
- Vodaphone and Mannesman,
- Merger of PEKAO SA, BDK, BPKS in group PEKAO SA, currently taken over by Unicredito.

Acquisitions can be friendly or hostile. It often happens that a new owner takes over a competitive company in order to achieve a monopolistic position in a given market (in such cases, the acquired company is liquidated), or even just to split the business and sell it with a profit. The nature of mergers or acquisitions has a major impact on the complexity and success of the integration process.

References

1. Karnaszewski, P. (2018). Ranking fuzji i przejęć, Forbs, Retrieved 06/12/2018, from: <https://www.forbes.pl/rankingi/ranking-najwieksze-fuzje-i-przejecia-2017/kqpfm6x>
2. Kwaśnicki, P. (2006). Tranzakcje M&A, Bankier, Retrieved 12/12/2018, from: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Fuzje-i-przejecia-warto-wiedziec-o-nich-wiecej-1401272.html>

MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF DAIMLER-BENZ AND CHRYSLER

This essay deals with Mergers and Acquisition. First, these are generally defined and then explained using a concrete example. The goal of the work is to discuss the implications of Mergers and Acquisition for the industry and the companies and customers involved.

Mergers and Acquisitions (M & A) involves the process of merging two or more entities into a legal and economic entity (merger) or acquiring a company (acquisition). M & A includes all processes related to the acquisition, transfer of rights and financing (Gabler Wirtschaftslexikon, 2018). The advantages of a merger or takeover, for example, are the opening up of new markets, synergy effects or the benefit of required know-how (Business Wissen, 2018). Nevertheless, according to a study by Ernst & Young, half of all deals fail in terms of return, profit and capital. Above all, the companies concerned mention considerable potential for optimization in integration management and the lack of a clear strategy that should play a significant role in the reorientation (Manager Magazin, 2018).

As a practical example, the companies Daimler-Benz and Chrysler are called, which are also affected by the increasing globalization and increasing competitive pressure in the economy. The automotive industry also faced major challenges such as continued overcapacity and changing customer needs. To meet these challenges the two companies merged in 1998 to Daimler-Chrysler. The main strategy of the merger was to leverage synergies and enter new markets in the US and Europe. The German traditional car manufacturer is characterized by a high-quality range of luxury cars. The Chrysler Corporation, on the other hand, conquered the American market through its creativity and innovativeness. Despite the immense differences, the two companies decided to merge to take over with combined forces, the market leadership (Hollmann, De Moura Carpes, & Beuron, 2019).

The merger failed because of cultural differences within the merger (Investopedia, 2018). Although corporate cultures seemed almost similar at the beginning, they were based on different values and moral concepts. Despite all efforts, the management of DaimlerChrysler fails to integrate the corporate cultures (Hollmann, De Moura Carpes, & Beuron, 2019).

Daimler Benz lived a very structured and hierarchical way of working (Investopedia, 2018). Decisions are approached methodically in German corporations and the culture is based on authority and bureaucracy. The American corporate culture, on the other hand, is based on the efficiency and equality of all employees. Another decisive difference was the generous payment of American managers, which was disapproved by the German management. German management pursued performance-based incentives in combination with lower basic salaries. Furthermore, there is a large bureaucracy in Germany with many reports and protocols while the Americans were considered chaotic and disorganized (Hollmann, De Moura Carpes, & Beuron, 2019).

The strategy of the two companies to achieve the benefits of mergers failed due to factors that the cultural differences were not included in the strategy in advance. Finally, one can say that all factors within a strategy must be considered in order to be able to successfully merge (Investopedia, 2018).

References

- Business Wissen*. (2018, 11 30). Retrieved from <https://www.business-wissen.de/artikel/ma-das-phasenmodell-einer-ma-transaktion/>
- Gabler Wirtschaftslexikon*. (2018, 11 30). Retrieved from <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/mergers-acquisitions-41789>
- Hollmann, J., De Moura Carpes, A., & Beuron, T. A. (2019, January 10). *The DaimlerChrysler Merger - a cultural Mismatch?* Retrieved from <https://periodicos.ufsm.br/reaufsm/article/viewFile/2506/1536>
- Investopedia*. (2018, 11 30). Retrieved from <https://www.investopedia.com/articles/insights/061816/4-cases-when-ma-strategy-failed-acquirer-ebay-bac.asp>
- Manager Magazin*. (2018, 11 30). Retrieved from <http://www.manager-magazin.de/unternehmen/mittelstand/a-435296.html><http://www.manager-magazin.de/unternehmen/mittelstand/a-435296.html>

MERGER AND ACQUISITIONS: THE CASE OF THE WALT DISNEY COMPANY AND 21ST CENTURY FOX

Mergers and acquisition is an accepted term that defines the unification of companies or benefit through different types of financial action. M&A can contain a number of various transactions, such as consolidations, mergers, acquisitions and purchase of assets, in all cases two organizations are engaged. Additionally the term M&A also describes the area at financial organizations that manage mergers and acquisition.

One of the famous action of M&A is example of The Walt Disney Company which declared a precise agreement to acquire 21st Century Fox for \$52 billion in stock. Resources being presumed by the acquisition involve the 20th Century Fox film and TV studios, Fox Networks Group stakes in National Geographic Partners, Asian satellite TV group Star, additional 30% stake in Hulu.

Considering The Walt Disney Company move we can think about the potential consequences it brings for the customers. Supposedly, industry experts says that customers will probably not bring dividends from such a happening. Walt Disney's \$71 billion purchase of much of 21st Fox's resources delivers mixed individual control of a greater contribution of favored movies and programming. It is believed that the agreement will not straight raise current costs to access Disney of Fox matter and it also does not contribute any descending pressure on prices – it about “increasing scale and having more leverage” said Richard Greenfield, a media analyst. What is more the increase of streaming services has triggered legacy media institutions to find means to challenge digital-age powerhouses such as Amazon and Netflix, which submit global distribution channels and innovative content. Disney's assets such as Pixar, Marvel and ABC Television already intend to present its private own streaming service in 2019 as a new approach for customers to access its idea and content.

Thinking about the benefits coming from the consolidation of these two companies we can say that the deal supplies the mixed company ownership of a better share of famous movies and programming simultaneously controlling the way that content is provided to consumers. The merger also means the mixed company will govern two-third of additional streaming service, Hulu – own around a third. Disney focus on a digitally driven media view but from the other hand the company is not forecast to leave its roots, in other words, we can easily see its new releases. The main

collaboration is going to be that these two platforms become a bigger content player they can register subscribers and receive the repeated revenue. Experts predict that traditional media sources – licensing, satellite and TV companies come under threat as subscribers continue to cut the umbilical cord or watch the content via Internet.

References

1. Business Radio. (n.d.). The Disney-Fox Deal: Why It's About Going Directly to the Consumer. Retrieved 30 November 2018 from <http://knowledge.wharton.upenn.edu/article/the-impact-of-disney-fox/>
2. Feldman, D. (2017). What The Disney-Fox Merger Means For Consumers. Retrieved 30 November 2018 from <https://www.forbes.com/sites/danafeldman/2017/12/15/what-the-disney-fox-52-4b-merger-means-to-the-consumer/#1796fb4117c8>
3. Kenton, W. (2018). Mergers and Acquisitions - M&A. Retrieved 30 November 2018 from <https://www.investopedia.com/terms/m/mergersandacquisitions.asp>
4. O'Brien, S. (2018). Disney-Fox merger gets shareholder approval. Here's what consumers can expect. Retrieved 30 November 2018 from <https://www.cnbc.com/2018/07/27/disney-fox-merger-shareholder-approval-what-consumers-can-expect.html>

Section 2. Perspective areas of research in the humanities

Андрейко Яна Вячеславівна

к.філ.н., доцент Харківської академії післядипломної освіти, Україна

SYNTACTIC ORGANIZATION OF THE CONSTRUCTIONS WITH THE RELATION OF IDENTIFICATION

The process of identification is the most important factor of person's socialization and individualization, self-knowledge, another person's understanding and interpretation. This is explained by the fact that the establishment of identical entities available in each act of cognition and communication. The verbalization of identification occurs with the help of appropriate linguistic means. Thus, the demonstrative word (often a pronoun) indicates the object, which was mentioned before; selects the object, named in the previous context; distinguishes the object which the speaker indicates on. Other words with the function of pointing to a certain object, person to distinguish them from others may be antecedents.

We investigate the complex sentences forming the identification block «*the correlative word (sometimes with the reference word) + the subordinate clause of the complex sentence*». Specific nouns make up the identification block. They denote a person indicating to his various characteristics; appearance, where a substantive adjective on the designation of certain features of the object word can perform the role of the reference word; family relationships; occupation; social status; specific names of objects; names of animals or plants; names of objects on the localization; time period. Abstract nouns, deverbatives or attributive use as the role of reference words unfrequently. Formally there is the ratio of the correlative pair «demonstrative pronoun-union word» in the construction of the identification block.

Complex sentences with demonstrative pronoun with a reference word in the main part which is explained by subordinate clause subordinate clause or without the reference word. Since the identification information is known from the previous context so the presence of a reference word is not necessary for the expression of the identification relationship. If substantive adjectives are used as the object of the identification block such models are analyzed amongst the variable models.

Subordinate clause of the identification block may have a different syntactic content. To identify the object it performs various functions. They are severance, selection among similar; specifying that limits the scope of reference words; explanation and clarification.

Subordinate clause of the identification block is located in the postposition to the main clause. It contains object identifiers. The interposition of the subordinate clause according to a demonstrative pronoun and the reference word focuses on one of the objects of the statement. Emphasis of such object is also due to the inversion of the demonstrative pronoun to the reference word. Specific particles and adverbs provide an additional meaning.

The content of the identification block becomes more complicated (with the increase of its semantics) due to the use of homogeneous members of the sentence, adverbial phrases, comparative constructions and inserted words. The number of elements in structures with the relation of identification is not limited. Addresser uses as many elements as necessary for identification.

Список використаних джерел

1. Арделян М.В. Складнопідрядні просторово-ототожнювальні речення в сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук.: 10.02.01 / Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2002. – 222 с.

2. Арутюнова Н.Д. Тождество и подобие (Заметки о взаимодействии концептов). Тождество и подобие: сравнение и идентификация. Проблемная группа «Логический анализ языка»: сборник статей / ред. Н.Д. Арутюнова. – Москва: Наука, 1990. – С. 7-32.

3. Христіанінова Р.О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові: монографія. – Київ: Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 368 с.

4. Шитик Л.В. Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові: монографія / відп. ред. К.Г. Городенська. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2014. – 474 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ МЕШКАНЦІВ ПІВНІЧНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

В українському мовознавстві в загальних рисах проаналізовано мовну ситуацію, що склалася в нашій країні. Водночас до кінця не окреслено типи мовної поведінки, які сформувалися у двомовному середовищі в державі загалом й окремо в регіонах. Північний регіон [1; 2], до якого входять Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська області та м. Київ, розмаїтий у мовному плані. На досліджуваній території виразно простежуються загальноукраїнські тенденції, як щодо національного складу населення, так і щодо володіння українською та мовами національних меншин. Мовна ситуація на цій території екзогlossen, оскільки функціонує кілька мовних систем: у більшості царин використовуються українська, російська, обмежено мови нацменшин (польська, ідиш), а також поширені різні перехідні говірки української, білоруської мов та суржик. Така складна мовна ситуація на цій території зумовлена поліетнічністю складу населення, який формувався в різні періоди внаслідок певних історичних подій, загальнодержавницької політики загалом і мовної зокрема.

На сьогодні найбільше праць присвячено опису мовної ситуації й мовної поведінки жителів м. Києва (Л. Белей, Н. Бікова, Т. Бурда, Г. Залізняк, Л. Масенко, С. Соколова та інші), значно менше в регіонах України, зокрема міський сленг на матеріалі усного мовлення тернопільців студіювала Т. Миколенко; соціолінгвістичний портрет малих міст Донеччини досліджувала І. Кудрейко; мовний ландшафт Закарпатської області був предметом студій Л. Белей та ін. Північноукраїнський ареал у цьому аспекті залишається не висвітленим.

У сучасному мовознавстві на позначення особливостей вибору мовного коду функціонують назви «комунікативна поведінка», «мовленнєва поведінка», «мовна поведінка», «мовна комунікація». Оскільки в цій праці ми аналізуємо вибір мов респондентами в процесі спілкування у двомовній ситуації, то використовуємо термін «мовна поведінка», під яким розуміємо всю сукупність мовленнєвих дій і їхніх форм, що розглядаються насамперед у соціально-комунікативному аспекті, тобто те, як ті самі інформанти вибирають мову в різних ситуаціях.

За результатами опитувальника [Проект «Bi- and multilingualism between conflict intensification and conflict resolution. Ethno-linguistic conflicts, language politics and contact situations in post-Soviet Ukraine and Russia» (Бі- та мультлінгвізм між інтенсифікацією конфлікту та його розв'язанням. Етно-лінгвістичні конфлікти і контактні ситуації у

пострадянських Україні та Росії) AZ № 90217. Проект виконується при Гісенському університеті ім. Юстуса Лібіга, Національній Академії наук України та Казанському (Приволзькому) федеральному університеті (Росія). Термін дії проекту: 2016 – 2019 рр.] можна зробити висновки, що населення північного регіону усвідомлює себе українцями (94,2 %), є національно свідомим, оскільки більшість вважає, що українська мова є одним із атрибутів державності України (86 %), обов'язковим є викладання державною мовою в усіх державних закладах освіти (90 %), кожен громадянин зобов'язаний володіти українською мовою, як мовою свого громадянства (88,9 %), усі держслужбовці, керівники навчальних та медзакладів зобов'язані вільно володіти українською мовою (94,8 %).

Рідною мовою українську обрали 78,7 %, російську 11 %, українську та російську однаковою мірою 9,5 %. Такий розподіл відрізняється від загальноукраїнського, у якому відповіді розподілилися відповідно 63,4 %, 17,3 % і 18,0 %. З таких показників випливає, що на півночі України на 15,3 % більше мешканців вважає українську рідною, ніж загалом в Україні, на 6,3 % менше обрали російську як рідну, майже на половину менше респондентів виявили подвійну мовну ідентифікацію.

Попри те, що рідною мовою більшість обрали українську, у реальному вжитку в аналізованому регіоні не всі постійно нею спілкуються, зокрема на роботі (у навчальному закладі) збільшується відсоток тих, хто вживає українську і російську рівною мірою (33,8 %), зростає відсоток уживання російської мови в присутності російськомовних людей (38,2 %), а серед українськомовних зменшується (21,3 %). Як бачимо, мовна стійкість порушується під впливом російськомовного оточення. Порівнюючи північні показники із загальноукраїнськими, спостерігаємо такі особливості: українська мова на півночі в спілкуванні на роботі набагато частіше вживається (43,3 %), ніж на сході і півдні (9,2 % і 6,6 %), приблизно так само, як і в центрі (46,0 %), але значно менше, ніж на заході (89,6 %). На всій території підвищується відсоток уживання української мови в українськомовному середовищі, але залишається контингент, який обирає російську або обидві мови рівною мірою. Тут північний регіон теж показав більший відсоток на користь української (67,4 %), домінуючи над сходом (32,0 %) і півднем (34,2 %), але поступивсь кількісно центру (79,5 %) і особливо заходу (96,2 %). Водночас на півночі дещо менше (38,2 %), ніж у центрі (42,0 %), але на багато більше від західних мешканців (9,0 %) переходить на російську в російськомовному середовищі.

Отже, у північному регіоні України і українська, і російська мови можуть паралельно використовуватися в усіх царинах спілкування, хоч кількісно українська переважає над російською. Мешканці північного регіону виявляють більшу мовну стійкість у процесі

переходу на російську мову в російськомовному середовищі, ніж на сході і півдні, і навпаки, меншу, ніж на заході України.

Список використаних джерел

1. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації. За ред. Ю. Бестерс-Дільгер. – Київ, 2008. – С. 340.
2. Масенко Л. Мовна ситуація України: соціолінгвістичний аналіз // Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації. За ред. Ю. Бестерс-Дільгер. – Київ, 2008. – С. 96-131.
3. Соколова С. Основні типи мовної поведінки киян (за даними анкетування) / Світлана Соколова // Українська мова. – 2013. – № 2. – С. 38-55.

‘BREAD’ IDIOMS OF FOOD CODE OF CULTURE: LINGUOCULTURAL APPROACH

Food traditions of a nation (cooking dishes, food preferences and taboos) are formed in terms of the natural, geographical and historical conditions. During the ethnogenesis process the representatives of an ethnic group develop their own orientation on certain food which this ethnos is comfortable with.

Food is one of the most essential and ancient elements of the material culture, a necessary condition for the human being’s existence. Moreover, foods themselves can be seen to convey a range of cultural meanings. Culinary traditions which have been formed in the course of time provide an interesting material for the analysis of religious beliefs of the ethnos, its way of life, social and historical experience.

The purpose of this research is to reveal the sources of cultural information of the phraseological units with concept ‘bread’ in English, Polish and Ukrainian phraseologies inside food code of culture. It is known that code of culture is a system of signs of material and spiritual world which became the bearers of the cultural meanings.

In phraseology we can find figuratively embodied verbal characteristic of some peculiarities of bread symbolism for the British, Polish and Ukrainian culture.

Bread is not only popular product of Slavonic food; it is the most sacred product that symbolizes hospitality, prosperity and health. In Ukraine bread is the most important symbol of the nation: *[i] хліб і до хліба* “necessary means for living; *їсти хліб* “to have all the necessary for living”; *їсти сухий хліб* “to live in poverty”; *жити (собі) та (і) хліб жувати* “to have a good life”; *перебиватися з хліба на воду* “to be poor”. Compare with Polish phraseological units: *chleb z masłem; darmo chleb jeść; ciężko pracować na kawałek chleba; tracić chleb*.

Besides, Polish and Ukrainian phraseologisms with the concept *bread* nominate rituals related to the marriage proposal and marriage ceremony. Ukrainian examples: *обмінати хліб [святий]* “give or get marriage consent”; *повертати хліб* “to refuse marriage proposal”.

It is possible to assume that for British people bread did not have such symbolics as for Ukrainians. We fixed a few phrases connected with bread and everyday social life of British people: *to have one’s bread buttered for life; to eat the bread of luxury; to eat bread and salt* (the phrase comes from the old oath *by bread and salt!*); *the best thing since sliced bread*.

It should come as no surprise that many bread idioms and expressions can be found in, or in relation to, biblical verse. *Chleb powszedni* belongs to the group of Polish phraseologisms of Biblical origin (in Ukrainian the same – *хліб насущний*); *жити не хлібом єдиним / nie samym chlebem żyje człowiek*. In English we have *to eat the bread of luxury*.

Thus, among the analyzed phraseological units in three languages we distinguish the following sources of cultural information:

- ✓ The Bible
- ✓ Traditional and ceremonial sources
- ✓ Historical and social sources.

References

1. Мирошніченко Н.І. Концептуалізація працьовитості та неробства в польській фразеології (на прикладі фразеологізмів із компонентами-назвами продуктів харчування) [Електронний ресурс] / Н.І. Мирошніченко // Наукові записки. Серія філологічна. – 2012. – С. 204-206. – Режим доступу: <http://www.inmo.org.ua/assets/files/Myroshnichenko.%20Kontseptualizatsyya%20prats'ovytosti.pdf>

2. Устинова Н.А. Пищевой код как символизация пищевой традиции (на материале говоров Среднего Приобья) [Електронний ресурс] / Н.А. Устинова // Вестник Томского государственного университета. – № 333. – 2010. – С. 28-31. – Режим доступу: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/333/image/333-028.pdf>

THE IMPORTANCE OF USING OF ROLE-PLAYING GAMES IN THE PROCESS OF TRAINING COMMUNICATION IN FOREIGN LANGUAGES

Using of role-playing games in the process of learning is an actual problem of modernity. It activates cognitive activity and skills, promotes the development of communicative skills and abilities of students, develops appropriate vocabulary and ability to communicate correctly in the certain situation and is an important motivating factor for success in mastering foreign languages.

Participation in role-playing games helps students overcome the communication barrier. They are offered various games, thanks to which they learn vocabulary and reinforce knowledge of grammar, as well as fix in practice their acquaintance with the linguistic and sociocultural features of the country of study language. The game is situational and variable training. It is close to real linguistic communication, emotional, spontaneous and purposeful in its linguistic influence. Besides it gives an opportunity of multiple repetition of linguistic pattern, fixing the received result of studying.

Due to role-playing language games, a number of methodological tasks are carried out. First of all, psychological readiness of students for language communication is intensified; secondly, linguistic material is repeated more than once and therefore better absorbed; thirdly, by choosing the desired language example, students get skills of situational spontaneous speech.

We support the opinion of those scholars who believe that role-playing games provide the maximum emotional involvement of participants in educational activities [2; 3]. The advantage of the role-play games over traditional learning methods is also that this type of game requires each participant activity, captures students and removes emotional barriers.

In our own activities in teaching English we use several types of role-playing games. Basic psychological and didactic principles of creation and application of role-playing games in the educational process, on which we rely, according to works by Ukrainian scientists I. Ahmad and A. Slezenko [1] are as follows:

- imitation games – simulating events, specific activities of people and environment, the conditions in which the event occurs or activities are carried out;
- operating games – performing of specific operations. In such games the appropriate working process is modeled;
- concrete role performance – the tactics of behavior, actions, fulfillment of the functions and responsibilities of a particular person are developed;

– method of staging – a kind of “business theater”, when any situation is played out and the behavior of a person in this situation is played up.

– psycho drama and social drama – socio-psychological theater, which develops the ability to feel the situation in the team, evaluate and change the condition of another person, the ability to enter with it in productive contact.

So, the role-play game method has undoubtedly a didactic value, because the game helps the effective mastering of the material as well as the overcoming of negative psychological stereotypes, both in the students’ groups themselves, and between the groups and the teacher. However, with all the attractiveness and effectiveness of the games need to have a sense of measure, otherwise they will tire students and lose the freshness of emotional action.

References

1. Ахмад І., Слезенко А. Значущість рольових ігор у процесі навчання / І. Ахмад, А. Слезенко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. –2013. – № 47. – С. 9-11.

2. Пидкасистый П.И., Хайдаров Ж.С. Технология игры в обучении и развитии: Учеб. пособие / П.И. Пидкасистый, Ж.С. Хайдаров. – М.: Наука, 2012. – 270 с.

3. Richards J.C. Approaches and methods in language teaching / Jack C. Richards, Theodore S. Rodgers. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 270 p.

EFL LEARNERS' PERCEPTION AND MOTIVATION

Motivating students to learn has always been relevant in EFL classroom environment. Many scientists try to develop essential principles of raising their students' motivation for learning through: academic optimism (McGuigan & Hoy, 2006), motivation and language identity study (Dörnyei & Ushioda, 2009; Anya, 2011), learning in a research environment (Zamorski, 2002); creating multilingual environments, active participation and academic engagement for learners (Higgins, 2017); challenging tasks (Reeves, 2009); clear instructions and feedback (Hattie & Timperley, 2007).

Gardner defined integrative motivation as the desire to communicate with native speakers and instrumental as the students' wish to get a better job and a higher salary (1985); Ryan and Deci described intrinsic and extrinsic classes of motivation and argued about their relation to basic human needs for autonomy, competence and relatedness (2000). In this study, motivation is seen as a dynamic, context-dependent complex of internal and external factors keeping students' interest for learning. The students' perceptions of learning foreign languages are viewed as their attitudes to learning based on their past experiences. So, the present study seeks to discover EFL students' perceptions of the role of learning languages in their lives. The students' sense of responsibility and clear definition of their needs constitutes the novelty of the study. In the study, 54 first-year students were asked to respond in writing to the question concerning their desire and reasons to study English and/or other foreign languages. The research was based on content analysis of the students' answers and revealed the growing trend of desire for intellectual development combined with practical approach to learning foreign languages. The students mentioned such leading motives as 'self-development', opportunity of 'becoming competitive in a job market' and the necessity of 'moving abroad'. The findings suggest that most students want to expand their knowledge, improve communication skills and get integrated into the international community. The students also demonstrated uncertainty and unclear vision of the reasons for learning languages. An illogical shift of pronouns in the participants' answers showed their reluctance to take responsibility and the lack of self-confidence. Thus, the most important implications for teachers include building their teaching in compliance with the students' current needs and raising confidence in their opinions and responsibility. Future study in this area could focus on developing the students' motivation through their engagement in the scientific research activities at university.

References

1. Anya, U. (2011). 'Connecting with communities of learners and speakers: integrative ideals, experiences, and motivations of successful black second language learners,' *Foreign Language Annals*, 44(3): 441-466.
2. Dörnyei, Z. & Ushioda, E. (2009). *Motivation, Language Identity and the L2 Self*. Buffalo, NY : Multilingual Matters.
3. Gardner, R. C. (1985). *Social Psychology and Second Language Learning*. Baltimore, MD: Edward Arnold.
4. Hattie, J. & Timperley, H. (2007). 'The power of feedback,' *Review of Educational Research*, 77: 81–112.
5. Higgins, C. & Ponte, E. (2017). 'Legitimizing multilingual teacher identities in the mainstream classroom,' *The Modern Language Journal*, 101 (S1): 15–28. Retrieved July 21, 2018 from: <https://doi.org/10.1111/modl.12372>
6. McGuigan, L. and W. K. Hoy 2006. 'Principal leadership: creating a culture of academic optimism to improve achievement for all students,' *Leadership and Policy in Schools* 5: 203–229.
7. Reeves, D. B. (2009). Avoiding the land mines. *Educational Leadership*, 66(8), 89–90.
8. Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). 'Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions,' *Contemporary Educational Psychology*, 25: 54–67.
9. Zamorski, B. (2002). Research-led teaching and learning in higher education: a case. *Teaching in Higher Education*, 7 (4), 411–427.

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Перекладач – особлива професія, носії якої мають бути добре обізнані зі структурою і стилістичними особливостями вихідної та цільової мов, володіти комплексом мовленнєвих умінь і професійних навичок [1], як-от: самостійне складання текстів (кореспонденції, протоколів, технічних, науково-популярних, публіцистичних), редагування текстів, опрацювання їх для подальшого машинного перекладу, оцінка, рецензування текстів, створення адаптованих версій програмного забезпечення, опрацювання машинного перекладу, консультації з мовних питань, краєзнавчих і міжкультурних аспектів тощо.

У процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів доцільно використовувати такі види освітньої діяльності, як: перекладацькі завдання та змодельовані ситуації, розв'язання яких спрямовано на розвиток навичок контекстуальної здогадки, компресії, трансформації граматичної структури висловлювання, переформулювання і перефразування змісту, оперування синонімічними та антонімічними засобами, прогнозування ситуації (завершення незакінченого висловлювання), вилучення й утримання в пам'яті основної інформації прослуханого висловлювання тощо. Необхідно сформувати у студентів уміння володіти широкими фоновими знаннями; прогресуючою компетенцією в межах рідної та іноземної мов; навичками створення тексту на мові перекладу та його макета, володіти методами необхідної інформації, включаючи самостійну роботу з термінологією, знаннями про особливості діяльності мовного посередника.

На формування творчої особистості майбутнього перекладача суттєво впливає базова лінгвістична підготовка, у процесі якої формуються вміння: семантичні (здатність мобілізувати ресурси, необхідні для вилучення і передачі змісту: системні знання, вміння, особистісні якості); текстові (спроможність використати знання й уміння, необхідні для текстової діяльності: відтворювати текст, а також розрізняти тип, жанр і стиль тексту); інтерпретаційні (здатність мобілізувати ресурси, необхідні для визначення контекстуального значення мовленнєвих засобів та їхньої трансформації) тощо.

Отже, під методичним інструментарієм формування творчої особистості майбутнього перекладача розуміємо зазначені форми роботи й педагогічні умови, які необхідно

забезпечити: 1) створення позитивної мотивації навчання та спрямування на переклад як на творчий процес: створення ситуацій успіху; аналіз нестандартних перекладацьких ситуацій і причин здійснення непрофесійного перекладу; наведення прикладів із власної перекладацької практики викладача і студентів; порівняльний аналіз перекладів, здійснених авторитетними перекладачами; читанням та перекладом автентичних текстів; 2) використання інноваційних методів навчання та інформаційних технологій в освітньому процесі: використання мережі Інтернет; редагування машинного перекладу, виконання практичних вправ на розвиток гнучкості мислення, контекстуальної здогадки, образної пам'яті, швидкості реакції, написання рефератів на різну тематику; 3) розвиток творчої самостійності студентів, що забезпечується за рахунок: пошуку оригінальних рішень; самостійного аудіювання іншомовних текстів; виконання творчих завдань з перекладу різного ступеня складності для самостійної роботи; опрацювання додаткової тематичної літератури; написання курсових, дипломних робіт; участі в олімпіадах і наукових конференціях, конкурсах творчих проектів тощо.

Список використаних джерел

1. Tinsley Royal L. Guidelines for college and University programs in translator training.
URL: <http://www.adfl.org/cgi-shl/docstudio/docs.pl?adfl>

ЩОДО ПИТАННЯ НАУКОВОГО СТИЛЮ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ

Загальні тенденції глобалізації та інтеграції в сучасному науковому просторі орієнтують дослідників на зміну вектору лінгвального оформлення своїх наукових здобутків. Незважаючи на значну кількість наукових праць, опублікованих національними мовами, провідною й універсальною мовою наукового спілкування наразі залишається англійська. Актуальною є необхідність опанування фахівцями різних галузей відповідного рівня володіння англійською мовою задля створення якісних і коректно оформлених наукових продуктів (тез, статей, монографій, підручників тощо), які б висвітлювали їхні наукові здобутки у світі.

Аналіз зарубіжних і вітчизняних публікацій підтверджує зацікавлення мовознавців цією проблемою. Останнім часом значна увага приділяється створенню тематично-орієнтованих лексико-графічних праць, які уміщують англійські та національні еквіваленти мовних одиниць, властивих науковому стилю відповідних мов (Наприклад: Балла М. Короткий англо-українсько-російський словник наукової лексики; Вергун Л. Англо-український словник освітньої лексики; Голованов Н. Современный англо-русский словарь компьютерных технологий; Карачун В. Українсько-англійський словник загальнонаукової та науково-технічної лексики; Кочерга О. Англійсько-українсько-англійський словник наукової мови: Фізика та споріднені науки у двох частинах тощо). Такі словники містять як сталі звороти, загалом характерні для наукових текстів, так і еквівалентні зразки специфічних наукових термінів, уживаних у тій чи тій галузі знань.

Однак навіть накопичений лексико-графічний матеріал лише частково сприяє відтворенню оригінального наукового тексту, написаного національною мовою, в англійській інтерпретації. Слушною є думка О. Ільченко, яка зауважує, що науковці, передусім, мають зберігати автентичність англійської мови, перекладаючи свої наукові розвідки, аби уникнути, так званих, калькованих опусів як-от: «українська англійська» або «японська англійська» [1, с. 328]. Мовознавець акцентує на необхідності лінійного підходу в поданні наукового матеріалу, чіткій та суворій структуризації тексту з уживанням відповідних структуризуючих компонентів, експліцитності авторського «я». Відтак створення англійськомовних наукових текстів цілком закономірно передбачає якісно інший підхід

у побудові речень. Т. Маслова вказує на необхідність активного використання специфічних зворотів і синтаксичних конструкцій, зокрема сполучникових, багатокomпонентних атрибутивних іменникових груп, дієприкметникових інфінітивних та герундіальних зворотів [2, с. 328].

Отже, сучасний англомовний науковий текст передбачає лінеарність та структурування, використання специфічних зворотів і конструкцій, сталих висловів, відповідних наукових термінів, що варіюють залежно від напрямку дослідження. Проте проблема створення якісних наукових продуктів нерозривно поєднана з опануванням фахівцями різних галузей відповідного рівня володіння англійською мовою. Поодинокі розвідки та лексико-графічні праці не можуть повною мірою вирішити це питання, тому подальші наукові пошуки варто спрямувати на створення відповідних підручників та онлайн програм, які покликані не лише перевіряти наявний рівень володіння англійською мовою, а й сформувати активний словниковий запас англійської наукової лексики та навички написання наукових текстів англійською у фахівців, які не є безпосередніми носіями цієї мови.

Список використаних джерел

1. Ільченко О.М. Дискурсивні стандарти сучасної англійської мови науки / О. М. Ільченко // *Studia Linguistic.* – Вип. 3. – 2013. – С. 327-337.
2. Маслова Т.Б. Мова науки у вимірах функціонального стилю та дискурсу / Т.Б. Маслова // *Англїстика та американїстика.* – Вип. 11. – 2014. – С. 22 - 27.

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТЕКСТІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ FACEBOOK ТА INSTAGRAM ЯК ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті виокремлено особливості сприйняття медіатекстів у соціальних мережах, їх тлумачення та сприйняття студентами ВНЗ. Вплив кіберпростору на формування особистості. Необхідність використання медіатексту для навчання та виховання.

Ще півстоліття тому основним джерелом інформації були книги та періодика. Саме художні твори формували естетичні погляди людей. Класичні добутки, які витримані часом дійсно розвивали в людині почуття краси, допомагали вони й в осмисленні життя та її складностей. Проте у сучасному світі молодь здебільшого орієнтується не на художню літературу, а на медіатексти у соціальних мережах Facebook та Instagram. Сьогодні ж неможливо уявити життя сучасного студента без інтернет мережі, тому на перший план виходять медіатексти. Оскільки вони мають менший об'єм, проте їх смислове навантаження значно вагомніше. У період коли інформативний потік стрімкий і на його аналіз необхідно значно менше часу, медіатексти стають чи не найпростішим джерелом інформації. Перед викладачами постає проблемне питання: Як використати соціальні мережі для виховання та навчання студентів?

У 90-ті роки ХХ століття в англійській науковій літературі з'являється термін медіатекст, який швидко поширився. Цінні для теорії масової інформації думки щодо тексту, які можна продуктивно використати й щодо медіатексту висловлює дослідник російський дослідник Ю. Лотман. Він пише, що багатошаровий і семіотично-неоднорідний текст, здатен вступати у складні відносини як з навколишнім культурним контекстом, так із читацькою аудиторією, перестає бути елементарним повідомленням, спрямованим від адресанта до адресата. За його визначенням будь-який текст – це одночасно «генератор нових значень і конденсатор культурної пам'яті» [1; 21].

Видатний англійський мовознавець Алан Белл у праці «Approaches to Media Discourse» зазначає, що визначення медіатексту виходить за рамки традиційного погляду на текст як на послідовність слів. Воно є значно ширшим та включає голосові та звукові параметри, візуальні образи, тобто медіатексти втілюють технології, які створюють для їх створення та поширення [2; 35].

Не можна не погодитись з Аланом Белл, не лише текст, але і його представлення видозмінює сприйняття інформації. Студенти вишів у силу свого віку не завжди критично ставляться до текстів. Адаже критичне мислення передбачає такі мисленнєві дії та операції: умовний поділ медіа інформації на вид, форму та зміст; виявлення логіки «подачі» інформаційного смислу; порівняння, зіставлення окремих елементів досліджуваного з іншими медіатекстами; оцінювання даного медіатексту на основі отриманих аргументів; формулювання особистого ставлення до медіа тексту.

Оскільки студенти проводять на сторінках у Facebook чи Instagram близько 90% свого вільного часу, то саме вони відіграють важливу роль у формуванні їх особистості. І цей факт не можна не використати у виховних та навчальних цілях. Адаже навчальний процес має адекватно відповідати цілям і змісту навчання, і в зв'язку з цим він виокремлюється як двосторонній і керований педагогом. Тому педагог повинен зуміти інтерпретувати матеріали медіатекстів, використати соціальні мережі для забезпечення всебічного і гармонійного розвитку особистості студента, допомогти набути духовних, інтелектуальних, інших навичок та вмій, сформувані у нього мотивації навчально-пізнавальної та майбутньої повноцінної змістовної життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Лотман Ю. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – истории / Ю. Лотман. – М., 1996. – 464 с.
2. Bell A. Approaches to Media Discourse / A. Bell. – London: Blackwell Publishers. – 1996. – 230 с.

АВТЕНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У процесі формування професійної компетенції майбутніх учителів англійської мови важливе місце займає навчання читання, що передбачає розвиток у студентів навичок самостійно читати неадаптовану суспільно-політичну, науково-популярну та художню літературу. Як засіб навчання іноземної мови читання автентичної художньої літератури сприяє практичному оволодінню іноземної мови, а саме, усвідомленню та закріпленню синтаксичних структур мови, розширенню словникового запасу та знайомству з культурою та реаліями країни, мова якої вивчається.

У практиці навчання студентів спеціальності Філологія (англійська мова та література) першої іноземної мови ми практикуємо проводити серію занять домашнього читання з метою інтенсифікації навчального процесу і надання йому комунікативної спрямованості. Так, студентам пропонується роман «Планета шампуню» (Shampoo Planet) відомого сучасного англоканадського письменника Дугласа Коупленда. Він вважається одним із найбільш успішних та плідних канадських авторів кінця ХХ століття, який акумулює здобутки канадської національної літературної традиції та інновації, властиві постмодерністському роману. Скульптор та дизайнер за фахом, Дуглас Коупленд виявляє всі грані власного таланту, створюючи оригінальні зразки оповідної манери, втілені у художніх творах, що пройняті ідеєю національної ідентичності.

Ефективне використання автентичної художньої літератури на заняттях з практики англійської мови передбачає ретельне планування та детальну розробку вправ. Відтак, роман поділено на десять частин (classes), кожна частина опрацьовується на одному занятті. За традиційним підходом, існує три етапи роботи: а) дотекстовий (Pre-reading activities): підготовка студентів до сприйняття тексту роману; б) текстовий (Reading); в) післятекстовий (Post-reading activities): контроль розуміння прочитаного.

На дотекстовому етапі студентам пропонується зробити презентацію про життя та творчість Дугласа Коупленда, пояснити значення слів та виразів англійською мовою, підібрати синоніми / антоніми до зазначених слів, відтворити ситуації із зазначеними словами та виразами, виконати вправи на підбір пар слів та виразів та вправи на підбір слів з

тексту. На післятекстовому етапі студенти мають дати відповіді на запитання, охарактеризувати персонажів, драматизувати кілька епізодів, встановити причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати продовження розповіді про події, описані у зазначеній частині, узагальнити прочитане та зробити аргументований виклад у зв'язній формі. Під час роботи над кожною частиною використовуємо такі стратегії як виокремлення соціокультурної інформації, виділення головного, акцентування деталей, формулювання оцінювальних суджень, висловлювання власної думки та здатність робити висновки.

Отже, робота над текстом роману «Планета Шампуню», сприяє адаптації студентів до автентичного мовного середовища, формуванню критичного мислення та здатності до концептуального моделювання інформації, що загалом готує майбутніх учителів до фахової діяльності.

Література

1. Кузьмінський А.І., Вовк О.І. Методика навчання англійської мови в аспекті комунікативно-когнітивного підходу. Навчально-методичний посібник. – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – 316 с.

2. Coupland, D. Shampoo Planet / Douglas Coupland. – New York : Simon and Schuster, 1993. – 299 p.

ВЛИЯНИЕ ТИПА ПАМЯТИ НА УСВОЕНИЕ МАТЕРИАЛА СТУДЕНТАМИ МЕДИКАМИ

Процесс обучения в современном медицинском университете предполагает запоминание большого объема информации по различным дисциплинам, как фундаментальным (физика, химия, биология, анатомия, философия), так и прикладным (фармакология, патологическая анатомия и физиология, латинский и английский язык, клинические дисциплины).

Как известно, у каждого человека, существуют индивидуальные особенности познавательной функции, которые получили название – виды памяти. В зависимости от того, что быстрее запоминается, различают образную, словесно-логическую, двигательную и эмоциональную память. Также выделяют произвольную и произвольную, кратковременную, долговременную и скользящую память. В зависимости от задействованных органов чувств выделяют зрительную, слуховую, обонятельную, осязательную и моторную [1].

Целью нашего исследования было выявление влияния типа памяти на усвоение материала студентами медиками.

Исследование проводилось на кафедре неврологии № 2 Харьковского национального медицинского университета среди студентов 4 курса 1 медицинского факультета, которые изучали дисциплину «Неврология». В исследовании принимали участие 67 студентов (24 юноши и 43 девушки), которые обучались в 5 академических группах.

По результатам тестирования [2] было выявлено, что у большинства студентов ведущими типами памяти были словесно-логическая (у 28 студентов – 41,8%) и двигательная (у 23 студентов – 34,3%), в то время как образный тип памяти встречался только в 15% (10 студентов), а эмоциональный лишь в 8,9% (6 студентов). Зрительная память была ведущей в 76,1% случаев, слуховая – в 17,9%, моторная – в 5,9% случаев. У 36,3% студентов долговременная память была хорошо развита, в то время как у 60,7% студентов продолжительность запоминания ограничивалась лишь кратковременной памятью. У 2-х студентов (3%) встречалась скользящий тип памяти.

Полученные данные было предложено использовать при подготовке к практическим занятиям с целью оптимизации усвоения нового материала. Так в группах, где преобладали студенты со словесно-логическим типом памяти, материал предлагался преимущественно в

виде таблиц, схем, диагностических алгоритмов. Студентам с доминирующей двигательной памятью предлагалось самостоятельно составить план конспекта, таблицы, нарисовать схемы. В группах, где преобладали студенты с образным типом памяти, в большей мере использовались видео-презентации.

Индивидуальность подачи материала позволила улучшить показатели успеваемости среди студентов. В среднем бал по дисциплине увеличился на $24\pm 7\%$. Изменились показатели процесса запоминания: долговременная память стала преобладать над кратковременной (53,7% против 46,3% соответственно), вариант скользящей памяти не отмечался ни у одного студента.

Таким образом, поведенное исследование показало, что для улучшения процессов восприятия и запоминания нового материала необходимо учитывать особенности типа памяти студентов при подготовке к проведению практических занятий.

Список литературы

1. Аткинсон Р. Человеческая память и процесс обучения: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1980. – 528 с.
2. Энциклопедия психодиагностики. Психодиагностика детей. под. ред. Д.Я. Райгородского. – Самара: Издательский Дом "Бахрах-М", 2014. – 624 с.

Климович Світлана Миколаївна
кандидат філологічних наук, доцент, Херсонського державного університету,
Україна

ГЕНДЕРНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА В МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ БІЗНЕС-СПРЯМУВАННЯ

Трансформація стійких уявлень та стереотипів щодо вживання маскулінних і фемінних форм – це нагальна необхідність сьогодення. Мовна тенденція до рівноправності вимагає осмислення й унормування лексем, що містять гендерний компонент і здатні самостійно вказувати на належність особи до чоловічої або жіночої статі. Останні десятиліття засвідчують потребу змінити ментальні характеристики суспільства, урівноважити соціальні ролі чоловіків і жінок не тільки в сфері бізнесу, але й родині.

Одним із актуальних завдань є дослідження гендерно маркованих одиниць, що вживаються в сучасних українських бізнесових медіа.

Ми погоджуємося з думкою О. Горошко, що «для позначення референта-чоловіка або референта-жінки можуть бути використані як граматичні, так і номінативні мовні засоби, які відображають гендерну маркованість, тобто ознаку або комплекс ознак, які дозволяють ідентифікувати мовну одиницю належну до тієї чи іншої статі» [1, с. 99]. Отже, гендерно маркована лексика – це одиниці, які тематизують референтів чоловіка й жінку лексичними й граматичними засобами мови.

Сучасна мовна практика, на жаль, засвідчує тяжіння до маскулінізмів для позначення осіб жіночої статі за професією, родом діяльності чи соціальною функцією. Я. Пузиренко, аналізуючи проблеми номінації осіб жіночої статі в українській мові, зазначає: «Непоследовність у вживанні агентивно-професійних назв жінок, непоследовність у засвідченні цього класу назв лексикографічними працями – це те підґрунтя, яке живить гендерні асиметрії в мові» [2, с. 37].

Аналіз сучасних медіатекстів засвідчив переважання загального чоловічого роду, проте сучасний інтернет-простір нарощує продуктивність жіночих відповідників. Спостережено вживання лексем *агентка, аукціоністка, бізнесменка, бізнес-партнерка, директорка, експертка, інвесторка, консультантка, кураторка, лідерка, менеджерка, орендарка, президентка, резидентка, стартаперка, фермерка; вкладниця, дослідниця, заступниця, керівниця, начальниця, підприємниця, посередниця, представниця, роботодавиця*, наприклад: *Лавандова фермерка з Волині поділилася секретами рослинного бізнесу* (konkurent.in.ua, 04.11.2017); *Менторами програми стали успішні представниці STEM-*

галузі України, жінки – **топ-менеджерки** з таких галузей, як ІТ, енергетика та економіка, **представниці НАНУ, дослідниці, успішні стартаперки та ін.** (business.ua, 06.04.2018).

Засвідчено використання в медійних текстах бізнес-спрямування фемінітивів із пейоративним забарвленням таких як *банкірша, брокерша, маклерша: За даними правоохоронців, усього банкірша привласнила 75,4 тисячі доларів та 56,6 тисячі євро* (1news.com.ua, 13.08.2018). Слід зазначити, що суфікс **-ш-**, утворюючи фемінітиви, вносить до лексичного значення слова зневажливий відтінок або додатковий компонент у значенні (*директорша* – дружина директора, а не жінка на директорській посаді).

Отже, підвищення соціального статусу жінки сприяє проникненню гендерно маркованої лексики до найбільш консервативних сфер суспільства. Повсякденна мовна практика засвідчує не тільки бажаність, але й необхідність уживання фемінітивів.

Список використаних джерел

1. Горошко О. Гендерно маркована лексика // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия “Филология”. – 2006. – Т. 19. – № 2. – С. 99-102.
2. Пузиренко Я.В. До проблеми номінації осіб жіночої статі в українській мові (гендерний аспект) // Наукові записки НаУКМА. – К., – Т. 18. – 2001. – С. 36 - 42.

Kobuladze Nato

Associate Professor of Pedagogy Department, Akaki Tsereteli State University, Georgia

Edzgeradze Lela

*Associate Professor of Teaching Methodology Department, Akaki Tsereteli State University,
Georgia*

A UNIVERSITY AS FACILITATOR OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHER

In Georgia, as a post-Soviet country, one of the major challenges is to reform the education system. The model of school education inherited from totalitarian State, which was focused on the upbringing of persons subordinate to a system, requires fundamental changes. The main link in these changes is a teacher, who should promote the formation of a free, critically-minded citizen with personal dignity. That is why one of the most important target of the ongoing education reform being implemented in Georgia during the past two decades are teachers. During this time, several models have been tested that serve to shape teachers' qualifications in accordance with modern requirements. Based on the analysis of the advantages and disadvantages of these models, there has been developed a scheme of professional development and career advancement for teachers. The main goal of the scheme is to enhance the quality of teaching and learning through the systematic professional development of teachers. This scheme is being implemented in Georgia since 2015.

The scheme is oriented towards the creation of a positive motivation for teachers. According to the scheme, we have 4 categories of teachers (practicing teacher, senior teacher, leading teacher, mentor teacher). Teachers will be able to move into a higher category by accumulating credits through different activities. Promotion by category will impact not only the prestige of teaching profession, but also the financial respect of teachers. Moving up to each subsequent level means higher income earning. According to the scheme, the opportunity for professional advancement is given to any teacher on the basis of raising his/her own competences. Therefore, the offer of services to teachers, which contribute to the development of their competences is of particular importance.

These services were mainly offered to teachers by the National Center for Teacher Professional Development, and this process also involved the NGO sector. Until recently, the universities have not been sufficiently involved in this process. However, the universities having the teacher training programs have the great potential to offer such services.

Akaki Tsereteli State University offers teachers various services to enhance their qualifications. In this paper, we will talk about the training course "Practical and Action Research

for Teachers" existing at the Continuous Education Center of Akaki Tsereteli University since 2017, that serves the development of competence of a study of teaching practice for teachers. Target group of the course is the career scheme's second category of teacher (senior teacher) of both public and private schools.

A study of teaching practice is an important component of the scheme of teacher's professional development and career advancement. It is compulsory for moving from the level of senior teacher to the level of leading teacher. In addition, research skills are most likely lacking among the teachers. The teachers did not carry out any research activities in schools until now. The development of the research component, identification of research topics on the practice bases, planning and implementation of research and interventions has become an important challenge for teachers.

Within the given training course, students are being introduced to the specificity of practical research on the basis of various cases. Particular effectiveness of the training consists in the fact that within the framework of the training, teachers and trainers jointly select the topics for their future research and plan the interventions. In addition, the trainers are ready to provide continuous assistance to the teachers during the research process and ensure the necessary feedback.

We believe that this approach led to virtually 100 per cent effectiveness of training. The Continuous Education Center retrained 116 students in this area in Imereti region in 2017-2018 academic year, and 80% of this audience were the teachers who are already working in schools. Every practicing teacher has successfully implemented a practical study, earned the appreciation from the external evaluation experts and moved into the third category, that is, had become a leading teacher.

The practice of implementing this training course demonstrates high efficiency of using the universities' experience in the area of teachers' competence enhancement. The Center for Continuous Education of Akaki Tsereteli State University plans to offer a lot of different services to teachers.

References:

1. <http://liberali.ge/articles/view/26648/mastsavlebelta-profesiuli-ganvitarebis-sqema--saboloo-versia>
2. <http://mastsavlebeli.ge/uploads/sqema.pdf>
3. <http://mastsavlebeli.ge/?p=12926>

**КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ БЛЕНДІНГ
ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ
(на матеріалі перекладів пародії Л. Керролла “You are old, father William”)**

Концептуальний блендінг [1] є когнітивно-лінгвістичною теорією з погляду якої перекладацька діяльність (як і будь-який процес інтерпретації та продукування мовлення) тлумачиться у термінах інтеграції ментальних просторів, тобто компактних динамічних пакетів знання, які утворюються у процесі продукування / інтерпретації тексту на основі активації вже наявного знання і забезпечують комунікативну успішність інтерпретації.

Інтеграційна мережа включає, як мінімум, чотири ментальних простори: породжувальний, концептуальні структури якого репрезентують найбільш абстрактну інформацію про об'єкти перекладу, два увідних простори й інтеграційний простір (бленд), в який проектується концептуальні структури увідних просторів і в якому породжуються нові концептуальні структури на основі переосмислення і переоцінювання наявних структур з урахуванням контексту і з опорою на енциклопедичні знання, пов'язані з ними емоційні переживання, а також оцінки, сформовані в культурі тексту-оригіналу й культурі тексту-перекладу.

Ментальні простори оригіналу репрезентують різноманітні асоціативні смислові зв'язки (онтологічні, логічні, лінгвоетологічні (жанрово-стильові), суто лінгвальні (семантичні) або інтертекстуально-прецедентні), пов'язані з тим чи іншим виявом мовної гри. Аби відтворити всі ці асоціативні смислові зв'язки комунікативно успішний текст перекладу має активувати у свідомості інтерпретатора усі ментальні простори тексту оригіналу.

Проаналізувавши п'ять різних варіантів відтворення віршованої пародії Л. Керролла “You are old, father William” в англо-українському перекладі, ми виявили два діаметрально протилежних підходи до вирішення цього складного завдання. Чотири перекладачі (М. Лукаш, Г. Бушина, В. Панченко, В. Наріжна) повністю орієнтувалися на вихідний текст, намагаючись зберегти як його структурно-лінгвальні характеристики, так і сюжет. Як наслідок – зберігається гумористична складова Керроллового нонсенсу, але пародійність фактично втрачається.

П'ятий перекладач (В. Корнієнко) пішов іншим шляхом, зосередивши свої зусилля на зміні вектору пародійної прецедентності, втрачаючи при цьому гумористичний ефект всевітньо відомого нонсенсу.

Найбільш комунікативно вдалим перекладом пародії Л. Керролла "You are old, father William" вважаємо переклад, де збережено якомога більше структурно-композиційних і семантичних компонентів оригінальної пародії, які відкривають можливість для активації ментальних просторів як пародії, так і пародійованого оригіналу. Втрата будь-якого компоненту приводить до втрати прецедентності, й відповідно, елементи пародії хоч і створюють інконгруентність й, відповідно, гумористичний ефект, проте лише у замкненому ментальному просторі перекладу, втрачаючи інконгруентність елементів пародії і елементів пародійованого оригіналу. Через втрату прецедентності текст перекладу активує структури лише одного ментального простору й цього виявляється недостатнім для комунікативної успішності.

Список використаних джерел

1. Fauconnier, G., & Turner, M. The way we think : Conceptual blending and the mind's hidden complexities. – New York: Basic Books, 2002. – 440 p.

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як відомо, мотивація є динамічним процесом фізіологічного та психологічного характеру, який спонукає особистість до дії, збуджує у ній ентузіазм і завзятість, керує її організованістю, стійкістю, активністю. Цим поняттям часто позначаються такі психологічні явища, як намір, бажання, прагнення, в яких відображається наявність в людській психіці готовності до виконання певної діяльності.

Щодо мотиваційної складової навчально-пізнавальної діяльності, то вона охоплює пізнавальні потреби, мотиви і сенс навчання. Під час занять у студентів має виникати потреба у самовдосконаленні, самореалізації та самовираженні; відбуватися зміни в інтелектуальному, моральному, особистісному розвитку.

Як і будь-який інший вид мотивації, навчальна мотивація визначається низкою специфічних для цієї діяльності чинників: освітньою системою, навчальним закладом, організацією навчально-виховного процесу, суб'єктними особливостями того, хто навчається, а також того, хто навчає, специфікою навчальних предметів [1].

Значну роль у формуванні мотиваційних тенденцій студентів відіграє їх співробітництво з викладачем. Адже, одним із основних завдань викладача є формування у студентів стійкої мотивації до навчання впродовж життя, що допоможе їм визначитися професійно та стати кваліфікованими спеціалістами.

Так, основними факторами формування позитивної мотивації студента до навчально-пізнавальної діяльності є: професіоналізм викладача (бажання та вміння навчити); особистісні якості викладача (приятність, щирість, толерантність, терпимість, емоційна стабільність, життєрадісність, почуття гумору, скромність, чуйність) та його ставлення до педагогічної діяльності; доступність змісту навчального матеріалу, що пропонується викладачем на занятті; ставлення до студента як до компетентної особистості; створення ситуації успіху для невпевнених у своїх силах студентів тощо [2].

Відомий педагог А. С. Макаренко зазначав, що сукупність особистих якостей викладача формує його авторитет, тобто загально визнану студентами значущість його достоїнств і оснований на цьому силу його виховного впливу. Авторитетним є той викладач,

який глибоко знає свій предмет і майстерно його викладає, любить молодь, відчуває її наміри і прагнення, доброзичливо відгукується на них.

Таким чином, особистість викладача відіграє неабияку роль у формуванні мотивації студентів. Викладач стає моделлю для наслідування, оскільки багато з того, що людина набуває в студентські роки, залишається з нею на все життя та визначає її життєву позицію.

Внаслідок цього важливо, щоб викладач ВНЗ мав високий рівень соціально-педагогічної компетентності, обрав правильний стиль управління процесом навчання, вміло оперував своїми професійно-особистісними якостями.

Список використаних джерел

1. Сальков А.В. Взаємозв'язок ціннісного самовизначення і мотивації досягнення у студентів університету // Вісник ОДУ. – 2002. – № 2. – С. 118.
2. Черняк Н.О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ / Н.О. Черняк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2013. – № 38-39. – С. 388-393. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2013_38-39_63.

МЕТАФОРИЧНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ ЗНАМЕНИТІСТЬ

Когнітивна метафора становить собою процес і продукт взаємодії двох царин досвіду, у ході якої більш абстрактна структур досвіду пояснюється в термінах більш конкретної структури досвіду [2] (образ-схеми, фрейму, домену, ментального простору, концепту) [1].

Метафоричний зміст концепту ЗНАМЕНИТІСТЬ формується метафорами, які прояснюють абстрактну та конкретну іпостасі концепту – ЗНАМЕНИТІСТЬ-ЯВИЩЕ та ЗНАМЕНИТІСТЬ-ОСОБА. Метафори об'єктивовані непередикативними й передикативними засобами вербалізації. До перших належать вільні субстантивні словосполучення з конкретним або абстрактним іменником *celebrity*, а до других – речення з конкретним або абстрактним іменником *celebrity* у функції підмета-суб'єкта дії.

ЗНАМЕНИТІСТЬ-ЯВИЩЕ пояснюється на підставі низки метафор, що займають різні шаблі в родо-видовій ієрархії вихідних структур досвіду. Найбільша кількість конкретизацій властива базовій метафорі ЗНАМЕНИТІСТЬ-ЯВИЩЕ є МАТЕРІАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ, яка має розширення: ОБ'ЄКТ ОДНОРІДНОГО ХІМІЧНОГО СКЛАДУ / ГОРЮЧИЙ ОБ'ЄКТ / ОБ'ЄКТ, ЩО ПЕРЕМІЩАЄТЬСЯ У ПРОСТОРІ; специфікації ФІЗИЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА → ІРЖА / РІДИНА; ПРЕДМЕТ → ТОВАР / МЕХАНІЗМ / БРУДНА БЛИЗНА; РОСЛИНА; РЕСУРС; ЛЮДИНА, що має розширення ЖОРСТОКА ЛЮДИНА та специфікацію ФІЗИЧНИЙ СТАН ЛЮДИНИ → ХВОРОБА. Результатом процедур специфікації, розширення й комбінування [3] базової метафори ЗНАМЕНИТІСТЬ-ЯВИЩЕ є ЛЮДИНА є метафора-подія РИБАЛКА, що ЛОВИТЬ ПУБЛІКУ-РИБКУ на ГАЧОК. Метафора ЗНАМЕНИТІСТЬ-ЯВИЩЕ є РОЗБРАТ побудована на вихідному концепті ІНШОГО СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА, а метафора ЗНАМЕНИТІСТЬ-ЯВИЩЕ є ГАЛАКТИКА – на концепті КОСМІЧНОЇ СУТНОСТІ.

ЗНАМЕНИТІСТЬ-ОСОБА, як і ЗНАМЕНИТІСТЬ-ЯВИЩЕ пояснюється на підґрунті групи метафор, кореляти яких репрезентовані концептами, що займають різні місця у родо-видовій концептуальній ієрархії. Найбільше конкретизацій має корелят НЕЖИВИЙ МАТЕРІАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ, що специфікується як ПРЕДМЕТ та ХАРЧОВИЙ ПРОДУКТ, де ПРЕДМЕТ має розширення НАБІР ОДНОРІДНИХ ПРЕДМЕТІВ / СКУПЧЕННЯ ОДНОРІДНИХ ПРЕДМЕТІВ та специфікацію ТОВАР; ХАРЧОВИЙ ПРОДУКТ специфікується як ІНГРЕДІЄНТ СТРАВИ. Метафора ЗНАМЕНИТІСТЬ-ОСОБА є ПРИРОДНА СТИХІЯ репрезентована специфікацією ВОДА, що має розширення-подію

СНІГ / ЛІД, що РОЗТАЄ, Метафори, що уподібнюють ЗНАМЕНИТІСТЬ-ОСОБУ – ІНШІЙ КАТЕГОРІЇ ОСІБ, специфікуються в історико-етнічній – ТАТАРО-МОНГОЛЬСЬКА ОРДА – та професійній іпостасях – НАЇЗНИК й мають розширення-подію АКТОР у СВІТЛІ РАМПИ. Метафора ЗНАМЕНИТІСТЬ-ОСОБА є ДЖЕРЕЛО ЕНЕРГІЇ є базовою. Метафора-подія ЗНАМЕНИТІСТЬ-ОСОБА є КОМЕТА, на ХВОСТІ якої МРІЄ ПРОЇХАТИСЯ ПУБЛІКА є результатом комбінування.

Базові метафори, що спираються на найбільш абстрактні кореляти, надають мінімум інформації про метафоризований об'єкт й є відстороненими від переживань суб'єкта дискурсу. Ефективність метафори у проясненні концепту-цілі залежить від ступеню конкретизації царини джерела як наслідку когнітивних процедур специфікації, розширення та комбінування, в результаті яких метафори набувають аксіологічної маркованості.

Список використаних джерел

1. Kövecses, Z. (2017). Levels of metaphor. *Cognitive linguistics*, 28 (2), 209 - 370. Available at: <http://doi.org/10.1515/cog-2016-0052>
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
3. Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. – Chicago: The University of Chicago Press.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсифікацією процесів глобалізації та культурно-освітньої інтеграції народів. Це спричиняє створення єдиного європейського простору, зокрема в галузі освіти, про що проголошено в Болонській декларації. Формування такого простору охоплює низку етапів: розроблення єдиної структури і ступенів системи вищої освіти, єдиний підхід до вимірювання трудовитрат під час засвоєння освітніх програм, створення єдиної системи моніторингу якості освіти.

Питанням удосконалення професійної підготовки фахівців у нашій країні опікується низка вітчизняних науковців (В. Андрущенко, В. Кремень, Н. Ничкало, А. Пометун, Л. Пуховська та ін.).

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу передбачає основні напрями культурно-освітнього та науково-технічного впровадження європейських норм і стандартів у науку, освіту і техніку. Ці аспекти знайшли втілення в нормативно-правових актах у галузі вищої освіти, зокрема Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Законах України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.).

Підписання Україною Болонської декларації, спрямованої на докорінне реформування національної системи вищої освіти, надало нашій країні реальну можливість отримати рівноправний статус в європейському освітньому просторі. Приєднання до Болонського процесу обумовило реформаторські кроки України щодо європейської інтеграції в галузі вищої освіти: насамперед це нова філософія освіти, нові принципи організації освітнього процесу, нові освітні технології, нові взаємовідносини між викладачами та студентами.

На виконання Болонських домовленостей у нашій країні в закладах вищої освіти було впроваджено кредитно-модульну систему навчання, що дало змогу за мінімальний термін якісно засвоювати навчальний матеріал; підвищити інтерес і поглибити знання в напрямках, найбільше затребуваних у майбутній практичній діяльності; змістити акцент у процесі навчання в бік самостійної роботи студентів, сформувати в них навички самостійного набуття знань і вмінь; здійснювати систематичний контроль знань здобувачів освіти.

Вимогою європейського освітнього простору є прозорість визнання дипломів, ступенів і кваліфікацій; орієнтація переважно на двоступеневу структуру вищої освіти (бакалавр, магістр) як умови підвищення конкурентоздатності фахівців.

Закон України «Про освіту» (2014 р.) передбачає такі рівні вищої освіти: початковий (короткий цикл), перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий), науковий. Здобуття вищої освіти на кожному рівні передбачає успішне виконання освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми і є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук [1]. На сьогодні працевлаштування бакалаврів є проблематичним, оскільки не сформована потреба ринку праці в зазначених фахівцях. Наявність ступеня магістра в Україні не гарантує узаконених прав на отримання престижних посад, високої заробітної плати.

Для того щоб випускники закладів вищої освіти і їхні дипломи були конкурентоздатними, необхідно розробляти і впроваджувати освітні стандарти нового покоління на засадах компетентнісного підходу.

Таким чином, проведені дослідження дає підстави стверджувати, що Україна на шляху входження до європейського освітнього простору здійснила низку реформаторських кроків. Далі передбачається велика робота щодо узгодженості з європейським співтовариством освітніх ступенів, спеціальностей, Національної рамки кваліфікацій тощо.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.11.2017).

CONTROL OF THE SUCCESS OF TRAINING ACHIEVEMENTS OF MEDICAL STUDENTS BY MEANS OF COMPUTER ONLINE TESTING BY THE MOODLE PLATFORM

The modern system of higher medical education prepares qualified specialists for a long time. This process involves the transfer and mastering of knowledge, building on their basis the necessary skills and abilities. The use of IT in the learning process is relevant in any field, and there is no exception to medical, psychological, dental and pharmaceutical education. Unfortunately, there are a number of beliefs that distance education or the training of doctors using electronic technology is impossible.

The aspiration of the Ukrainian educational community into the world of education has become the basis of innovation education. This enabled to improve the educational process of the natural sciences cycle of training graduates of higher medical educational institutions, using the Internet technology of the DE. Such processes on the basis of the use of IT training enable not only the structuring and improvement of the learning process, but also the process of controlling the acquired skills and abilities. It is the computer testing (CT) that allows you to monitor the success of medical students at all stages of training.

Also, the CT gives an opportunity to implement the main didactic principles of control of learning: the individuality of knowledge assessment; systematic validation and evaluation of knowledge; subject matter of knowledge acquisition; differentiation of knowledge assessment; controls not only a large number of theoretical questions, but also practical skills; the principle of uniformity of the requirements of the teacher to the student.

As a tool for operational control, CT expands the ability to control and assess the level of academic achievement and is an alternative to traditional methods for assessing the level of student competence. The actuality of such systems is evident both for the level of preparedness and for the monitoring of the educational process, for the organization of distance education.

Today there is a sufficient number of electronic testing systems. They differ in their sphere of application, implementation technologies, level of access and openness. Taking into account the advantages of the Moodle platform, it was introduced to prepare for practical classes, current and final control of students' progress in the study of the disciplines of the computer science cycle.

Also, the platform Moodle allows you to quickly process the results of testing with the definition of their statistical characteristics, which allows monitoring the state of preparation for students on a particular topic or course. Choosing a way to control acquired knowledge is a preference for online computer testing, because it rejects and disables the influence of the human factor on the results of the test. Implementation of DE in the practice of higher medical education ensures the formation of autonomy of respondents, as its development is closely linked with the need to identify competencies and the freedom to choose the content and form of education. The Moodle platform helps to improve and optimize the student preparation process, making it more accessible and efficient.

References

1. Voronenko Yu.V., Minzer O.P., Krasnov V.V. Electronic tutorials for representing medical procedural knowledge: principles, stages of creation, methodology. – Kyiv, 2009, – 160 p. [Electronic resource]. – Access mode http://motherandchild.org.ua/files/attachments/E-book_manual.pdf
2. Lyahotka L., Lyahotskaya M. Electronic training of physicians. Theory and methods of education management. – №8, – 2012. [Electronic resource]. – Access mode <http://tme.umo.edu.ua/docs/8/16.pdf>

ФУНКЦІОНАЛЬНА ВАРІАТИВНІСТЬ КОМІЧНОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОЇ СТЕНДАП-КОМЕДІЇ)

Комічний інституційний дискурс являє собою інтерактивну когнітивно-комунікативну діяльність суб'єктів (стендап-коміка і глядача) в сукупності лінгвальних і екстралінгвальних аспектів; дискурсивну діяльність комічної тональності, яка проходить в рамках соціального інституту комедії, характерною рисою якої є сміхове ставлення до дійсності. Аналіз функціональних особливостей дискурсу відкриває широкі перспективи для виявлення його рис.

Англомовний комічний інституційний дискурс виконує метафункцію – гедоністичну. Реалізація функцій в комічному дискурсі відбувається за допомогою жартів. Комічний ефект жартів обумовлений вмотивованою ігровою реакцією адресата на невідповідність актуалізованої інформації певним, усталеним в суспільстві нормам: онтологічних, валоративних і логіко-понятійних. Порушення норм відбувається за допомогою лексико-стилістичних засобів, які відображають поверхневу суть гумору в жарті, смислову, глибинну суть жартів становлять прийняті норми.

До другорядних функцій відносимо ті функції, які крім сміхового ефекту, також реалізуються інші інтенції адресанта:

1) критична функція реалізується за допомогою формування у адресата негативного почуття, ставлення до тематизованих жартом подій, вчинків, явищ в суспільстві.

2) Аксіологічна функція актуалізується за допомогою відображення системи цінностей (моральних / духовних / етичних / естетичних), що формуються в суспільстві. Об'єкти жартів повинні не відповідати прийнятим у суспільстві нормам, нівелювати їх значення. Загалом темами жартів виступають питання релігії, наркотиків, абортів, тобто одні з найактуальніших питань соціуму. Комічний ефект заснований на обіграванні моральних, духовних, етичних цінностей. Реалізація сміхової суті жартів відбувається за допомогою прийому обманутого очікування, алогізму, порівняння, обігравання фразеологізмів, метафори, синтаксичного повтору, гіперболи, гротеску, іронії.

3) Інформаційно-наглядова функція реалізується за допомогою виділення безглузвих і абсурдних ситуацій, вчинків людей. Об'єкти жартів потрапляють в, здавалося б, звичайні ситуації, які відбуваються в житті практично кожної людини, однак комік представляє такі

ситуації під комічним кутом, показуючи алогізм дій людей. Комічно активними жарти роблять прийоми: іронії, контрасту, гіперболи, персоніфікації, синтаксичного параллелізму, антїклаймакса, повтору, амплїфікації, парадоксу.

4) функція детабуїзації. В основі даної функції лежить прагнення суб'єкта звільнитися від табу, встановлених суспільством, що регламентують поведінку людини. Мовна об'єктивація даної функції відбувається за допомогою використання лексем з табуйованих тем, широкого вживання обценної лексики.

Актуалізація функцій відбувається за допомогою жартів. Глибинний комічний сенс реалізується завдяки порушенню стереотипних норм: валоративних, онтологічних і логіко-понятійних, а поверхневий комічний ефект – за допомогою лексико-стилістичних засобів створення комічного.

Дослідження комічного інституційного дискурсу відкриває перспективи для подальших досліджень: аналіз комічного інституційного дискурсу в інших жанрах професійного комізму, виявлення закономірності використання вербальних і невербальних засобів створення комічного в цьому типі дискурсу, аналіз комунікативних особливостей коміків в діахронії.

МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У СПОРТИВНИХ КОМЕНТАРЯХ

Спонтанне мовлення спортивних коментаторів, які працюють у прямих ефірах, сповнене образними мовними засобами, що є вербальними маркерами української національної картини світу. Як зазначають науковці, «національна мовна картина світу – це зафіксоване в лексиці відповідної мови специфічне бачення (тобто логічне осмислення, відчуття й оцінювання) реального світу й усього, що привноситься в нього людською свідомістю» [2, с.158].

У когнітивній площині принципово важливим для національної самоідентифікації вважаємо концепт ЗЕМЛЯ як сегмент нашої картини світу. Українці здавна були землеробами, та й сьогодні Україна не припиняє розвитку аграрного сектору. Це пояснює те, що коментатори під час прямої трансляції звертаються до понять ментально близької діяльності, пов'язаної з обробкою землі. Напр.: *Не вдалося висмикнути бур'ян на власній половині поля* (Футбол 2, 11.06.16); *Хектор і Кіміх, які перепахали бровку в центрі поля* (ТРК «Україна», 07.07.16); *Тут виснажена позиція, як виснажена земля після посіву рапсу: тут рапс посіяла китаянка* (Наживо, 12.03.16).

Звертаємо увагу і на концепт ДІМ/ХАТА, що у спортивному дискурсі теж виступає доменом-джерелом, оскільки «лексема хата в українській мові має унікальну історію, походження, етнокультурний зміст і тому назавжди залишається архетиповим символом нації» [1, с.127]. Із-поміж зафіксованих метафор виокремлюємо такі, що стосуються жіночої діяльності для збереження затишку в оселі та пов'язані з ручною працею. Напр.: *Не найкраща ситуація в команді, аби намагатися залатати діру* (Футбол 1, 14.06.16); *Людини, яка б розплутала клубок атакувальних ниток, немає* (ТРК «Україна», 06.07.16); *Ми пам'ятаємо, як у другому періоді чудово павутиння зняв з воріт Вадима Селіверстова білоруський легіонер «Кременчуга»* (КременТВ, 12.03.16).

Крім того, увагу звернено на метафори, що зіставляють спортивні події з господарством у вигляді присадибної ділянки та її складових. Напр.: *Вона закрила всі хвіртки в позиції, що нема куди вискочити* (Наживо, 12.03.16); *Два фулбеки у нас залишилися на своєму футбольному господарстві* (ТРК «Україна», 09.09.18).

Менш продуктивно, але стилістично виразно коментатори використовують метафори, що за своїм значенням перебувають на перетині артефактного та соціоморфного типів,

позначаючи рукотворні елементи господарського реманенту, необхідного для комфортного життя людей у спільноті. Такі переосмислені найменування вважаємо вербалізаторами концептосфери «спорт», що, як і попередні метафори, формують модель **спорт – побут**. Напр.: *Немає тієї м'ясорубки серед спортсменів, коли тебе масово обганяють на вогневому рубежі* (XSport, 19.01.17); *Передача черпачком, удар у динамівців, ще один блок!* (2+2, 18.08.18).

Перспективи дослідження вбачаємо в аналізі нових метафор, що, виникаючи спонтанно, виявляють ментальні ознаки українців, а також у порівнянні вербального вираження фрагменту картини світу, що репрезентує національну ідентифікацію у спортивних коментарях, спродукованих носіями різних мов.

Список використаних джерел

1. Пашкова Н.І. Українська хата: слово, символ, концепт (на слов'яно-балканському етнокультурному тлі) // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 2014. Том 17. № 1. – С. 121-128.
2. Чернишенко І.А. Фактори формування національних мовних картин світу // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2007. №32. – С. 158-162.

ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ АНГЛОМОВНОГО АУДІЮВАННЯ

Розгляду питання застосування технологій дистанційного навчання для підготовки майбутніх перекладачів надають вагомого значення як науковці з європейських країн (Betlej Piotr [4], Dobromir Dziwulak [5]), так і українські фахівці (Коваль Т. І. [1], Щербина О. А. [3]). Актуальності набуває дослідження практичної цінності використання технологій дистанційного навчання англomовного аудіювання в європейському просторі вищої освіти та виведення іншомовної підготовки майбутніх фахівців в умовах української дистанційної освіти на вищий рівень.

Опираючись на результати анкетування, проведеного у 2014-2015 н. р., дистанційне навчання (ДН) майбутніх перекладачів аудіювання в українських закладах вищої освіти (Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Київському національному лінгвістичному університеті, Національному технічному університеті України "Київський політехнічний інститут", Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича) ефективно здійснюється за допомогою кейс-технологій, Інтернет-технологій та ТВ-технологій [2; с. 21-22, 47-48].

Практичними завданнями комплексів вправ для формування у майбутніх перекладачів англomовної компетентності в аудіюванні у віртуальному навчальному середовищі Moodle, пам'яток для навчання сприйняття на слух студентами аудіотекстів різних жанрів, щоденника аудіювання є: розвивати вміння майбутніх перекладачів виділяти ключові слова, фрази та зосереджуватися на варіантах відповідей, вибираючи правильну; навчити студентів ефективно використовувати час, виділений на ознайомлення із завданнями до тексту; навчити долати перешкоди щодо розуміння стилю вимови, а також індивідуальних, діалектичних, акустичних характеристик мовлення, яке сприймається на слух. Можливість навчатися дистанційно допомагає майбутнім перекладачам подолати проблему систематичного відволікання від процесу аудіювання; унеможливорює безвідповідальне ставлення до виконання завдання, наприклад, спроби списати відповіді інших студентів, що часто трапляється під час аудиторних занять.

Не дивлячись на те, що ДН майбутніх перекладачів аудіювання підвищує рівень теоретичної і практичної підготовки студентів, слід зазначити, що розвиток ДН в Україні

відбувається в уповільненому темпі через швидке збільшення обсягів інформації, відсутність нормативної бази [3, с. 55], а також застосування застарілих педагогічних підходів до навчання аудіювання, яким багато викладачів в Україні все ще віддають перевагу.

Проблема підготовки майбутніх перекладачів англомовного аудіювання в умовах дистанційного навчання потребує подальшого дослідження. Майбутні наукові розвідки у цій царині стосуватимуться питань можливого удосконалення української дистанційної освіти, імплементуючи досвід країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Коваль, Т. І. (2011). Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Інформаційні технології і засоби навчання, 6 (26). Взято з: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/546/451>

2. Мартиненко О. Є. (2018) “Методика формування англомовної компетентності майбутніх перекладачів в аудіюванні в умовах заочної форми навчання” (Кандидатська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет. Київ, Україна.

3. Щербина, О. А. (Відп. за вип.). (2015). Третя міжнародна науково-практична конференція Moodle Moot Ukraine. Тези доповідей, Київ, КНУБА, 21 - 22 травня 2015 р. Київ, Україна: Видавництво КНУБА.

4. Betlej Piotr. E-learning w organizacji zajęć i opinii studentów – studium przypadku / P. Betlej // E-mentor. Czasopismo Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, nr. 1. – Warszawa, 2009. – S. 21-25.

5. Dobromir Dziewulak. Kształcenie na odległość w wybranych państwach europejskich / D. Dziewulak // Analizy BAS (Biuro analiz sejmowych) – Warszawa, 2012. – №18 (85). – S. 1-11.

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальним завданням української соціолінгвістики є аналіз сучасної мовної ситуації країни, адже очевидним є той факт, що у нашій державі існують конфлікти на мовному ґрунті унаслідок поширення на її території двох мов. Основна суть мовного конфлікту полягає у тому, що використання української мови як державної на значній частині території нашої країни обмежується лише офіційними сферами, тоді як у повсякденному спілкуванні домінує російська.

На сучасному етапі мовне питання в Україні набуло значної політичної ваги, оскільки мовні проблеми уже вийшли далеко за межі лінгвістичних. Саме мова стала основною причиною нинішньої російсько-української війни, позаяк Росія аргументувала своє втручання на нашу територію потребою захисту російськомовних громадян України. Тому сьогодні іде війна не тільки проти України, але і проти української мови. Така ситуація спричинила багато протиріч та конфліктів у суспільстві, у тому числі на мовному ґрунті.

Конфліктність мовної ситуації України зумовила велику кількість прикладних соціологічних та соціолінгвістичних розвідок. Дослідження у такому ракурсі мають велике значення, оскільки дають можливість сформулювати практичні рекомендації для державної мовної політики щодо реального утвердження української мови в її статусі державної, а розроблені теоретичні положення і отримані експериментальні дані можуть використовуватись у процесі читання лекцій, спецкурсів на філологічних факультетах вищих навчальних закладів.

Основою нашого дослідження є дані найновішого соціолінгвістичного опитування ТОВ «Перша рейтингова система» на замовлення фонду «Фольксваген» «Бі- і мультілінгвізм: між інтенсифікацією та вирішенням мовного конфлікту. Етнолінгвістичні конфлікти, мовна політика та контактні ситуації у пострадянських Україні та Росії», яке проводилось у лютому 2017 р. Аналіз мовної поведінки мешканців різних міст України дає підстави визначити їхнє ставлення до мовних проблем, а також думки щодо використання української та російської мов сьогодні та у перспективі.

Результати дослідження показали неоднозначність та суперечливість поглядів українців на мовні питання. З одного боку, значна частина населення зовсім не розглядає мовні питання як важливі та актуальні сьогодні, адже гадає, що існує набагато більше важливіших проблем. Дані опитування підтверджують, що населення здебільшого є

двомовним, а тому не звертає особливої уваги на вибір мови спілкування, а часто робить це автоматично, залежно від мови спілкування співрозмовника.

З іншого боку, позитивним моментом згідно із даними анкетування є налаштованість українців на збільшення обсягу функціонування рідної мови у майбутньому. Населення таки хоче, аби державна мова зміцнила свої позиції та стала домінантною у формальному спілкуванні, а також не чинить опору законодавчому закріпленню різноманітних положень щодо української мови.

Отже, із результатів анкетування випливає така гіпотеза: хоча мовна ситуація України характеризується конфліктністю та ще далека від ідеалу, проте російська мова поступово втрачає домінантні позиції у спілкуванні наших громадян. А тому завданням державної політики у мовній сфері є сприяння поширенню української мови на всі сфери мовлення, поступова трансформація інформаційно-культурного простору у бік збільшення кількості українськомовної продукції та підвищення престижу усього українського.

TRAVELOGUE AS A TYPE OF TEXT AND DISCOURSE

A popular genre of travelogue, or travel essay, is at the intersection of the media and literature. Accordingly, it has a border status in the stylistic system. Analyzing its stylistic attributes, one can trace the features of both publicistic and literary ones. According to A. Ponomarev, in a travelogue, on the one hand, like in the publicistic style, the object of the narration is "the phenomena of all parts of a person's life – from pictures of life to the events of history and world politics" [3: 12], on the other hand, like in the literary style, the specific feature is "the ultimate sensual concreteness when reproducing images of people and phenomena of the surrounding reality, deep expressiveness, emotionality, and picturesqueness" [3: 15]. We emphasize the inter-style character of travelogues, which is confirmed by both our research material and the scientists' thoughts: "The genre of travelogue is very synthetic: it does not merely combine different elements – their interpenetration takes place. Elements of both fiction and non-fiction genres (a diary, a letter, a pamphlet, an autobiography, reportage, an anecdote) are necessarily added to the structure of the travel text" [1: 23].

From the point of view of discourse, travelogue also has a border status, therefore, it can combine all kinds of narration and discourse: geographical, political, historical, linguistic and ethnological. Travelogue has a complex structure, which contains special communicative, pragmatic and semantic aspects, to a large extent related to the sensual "shell" of the rich associative series, in which and through which the traveler "lives" in the world of culture [4: 15].

The term "travelogue" is relatively new in the humanitarian scientific field; its internal form is transparent: the English component "travel" is combined with the international component of the Greek origin "logos" – the word. According to the American linguist G. L. Mencken [5], it is most likely that the term emerged at the beginning of the twentieth century, which was the result of attempts to find a univocal equivalent of verbal nominations "travel review", "travel book", "travel writing", etc.

The typology of the travelogues for today has not yet been created, there have only been some separate attempts to determine the genre varieties. For instance, Yu. Polezhaev singles out religious and secular travelogues [2: 7]. Perhaps, in the future, the classification of travelogues can be based on the types of travel, such as: the discovery of new lands and peoples, ethnographic

travel; extreme travel; educational and cognitive travel; language travel; eco-naturalistic travel; pilgrimages; "travel as a medicine" and "in quest of myself".

References

1. Дідух-Романенко С. Подорожні нотатки: визначення, особливості, еволюція жанру / С. Дідух-Романенко // Коло : книгознавчий часопис. – 2013. – № 5. – С. 22-25.
2. Полежаєв Ю.Г. Тревел-журнали в Україні: структурно-функціональні та жанрово-тематичні особливості : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.04 / Ю.Г. Полежаєв. – Запоріжжя, 2017. – 20 с.
3. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2000. – 248 с.
4. Русаков В.М. Методологія дискурс-исследования травелога / В.М. Русаков, О.Ф. Русакова // Дискурс-Пи : науч.-практ. альманах. – 2014. – № 4. – С. 14-20.
5. Шпак Г.В. Травелог: поиск универсальной дефиниции. Четыре стратегии репрезентации пространства / Г.В. Шпак // Преподаватель XXI век. – 2016. – № 3, ч. 2. – С. 261-277.

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ПЕРША ЛЕДІ ГІЛАРІ КЛІНТОН В АГЛОМОВНОМУ ДИСКРСІ ЗМІ

В американській лінгвокультурі ПЕРША ЛЕДІ є концептом, що постає і як узагальнений образ типової дружини президента, і як цілком конкретний образ будь-якої з дружин президентів, що увійшли в історію США. Когнітивна інтерпретація дискурсивних контекстів, що містять засоби мовного втілення концепту ПЕРША ЛЕДІ свідчать про те, що енциклопедичне знання, необхідне для розуміння смислу виразу *first lady*, моделюється в термінах радіальної поняттєвої категорії, яка базується на складеному прототипі, сформованому на перетині ознак двох категоріальних моделей: кластера ідеалізованих когнітивних моделей (ІКМ), що задає ознаки членів категорії, і метонімічної ІКМ, що функціонує як еталон, стосовно якого оцінюються інші члени категорії [1].

Аналіз матеріалів англomовних ЗМІ виявляє, що політична активність є одним із параметрів концепту ПЕРША ЛЕДІ, який найчастіше стає об'єктом оцінки. Виділяються дві протилежних за змістовим наповненням стереотипні ролі: ТРАДИЦІЙНОЇ (АПОЛІТИЧНОЇ) ПЕРШОЇ ЛЕДІ та АЛЬТЕРНАТИВНОЇ (ПОЛІТИЧНО АКТИВНОЇ) ПЕРШОЇ ЛЕДІ. Прототиповим референтом останньої є перша леді Гіларі Клінтон (1993-2001), яка часто стає об'єктом негативної оцінки за відхилення від поведінкових приписів ролі ДРУЖИНИ: *America needs a boring First Lady. For eight years, the role has received more criticism than Eminem's mother. Hillary started it, by making it clear that she found the ribbon-cutting, supportive-spouse duties demeaning to a career woman such as herself. She wasn't the kind who, as she so memorably and archly put it, "sat around and baked cookies". Indeed she wasn't* (Daily Telegraph, Jul 25, 2007).

Гіларі отримує негативну оцінку через відмову виконувати суто церемоніальну (*ribbon-cutting*) роль першої леді та покірної ДРУЖИНИ-ПОМІЧНИЦІ (*supportive-spouse*), що переймається виключно церемоніальними обов'язками та «жіночими справами» (*sat around and baked cookies*), вважаючи це принизливим для жінки, яка зробила успішну кар'єру. У висловленні Гіларі діяльність, позначена предикатом *baked cookies*, – випікання печива – метонімічно репрезентує весь спектр патріархальних фемінінних поведінкових настанов, проти яких вона протестує. І сама Гіларі Клінтон, і її чоловік наголошували на активній ролі першої леді ще у ході передвиборчої кампанії: *Four years ago, Bill Clinton became the first*

candidate to reinvent First Ladydom when he joked that with Hillary, Americans could buy one and get one free. That proved too true for his own good (Time Magazine, Jul 01, 1996).

Жарт Біла Клінтона побудований на метафорі, де ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА уподібнюються АКЦІЙНІЙ ПОКУПЦІ: ПОКУПЕЦЬ МАЄ ЗМОГУ ПРИДБАТИ ДВІ ОДИНИЦІ ТОВАРУ ЗА ЦІНОЮ ОДНІЄЇ. Ця метафора слугує імпліцитному втіленню таких інференцій: [ГІЛАРІ є САМОСТІЙНОЮ ПОЛІТИЧНОЮ ФІГУРОЮ / ГІЛАРІ є ПОЛІТИЧНОЮ ФІГУРОЮ НЕ МЕНШ ВАЖЛИВОЮ, ніж МАЙБУТНІЙ ПРЕЗИДЕНТ]. У фрагменті також надається імпліцитна негативна телеологічна оцінка такого позиціювання дружини президента. Висловлення *That proved too true for his own good* (надто реальне, щоб залишатися гарним: не зашкодити), що втілює цю негативну оцінку, є перифразом приказки *too good to be true* (надто гарне, щоб повірити в його реальність) і відтак являє собою словесну гру, що слугує підставою для інференції [САМОСТІЙНІСТЬ ГІЛАРІ ЯК ПОЛІТИЧНОЇ ФІГУРИ ШКОДИТЬ ПОЛІТИЧНІЙ КАР'ЄРІ ЧОЛОВІКА].

Список використаних джерел

1. Lakoff G. Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind / G. Lakoff. – Chicago : Un-ty of Chicago Press, 1987. – 614 p.

ENHANCERS OF HUMOROUS EFFECT AS OBJECT OF LINGUISTIC STUDY

Nowadays there are many theories that study humor in texts of various forms, but texts of the big form are not paid sufficient attention to. Theories based on the Script-based Semantic Theory of Humor by V. Raskin [4] and General Theory of Verbal Humor by V. Raskin and S. Attardo [1, 2] study the illocutionary power of the text of the big form and its structural features. According to A. Marszalek, for analyzing a text of the big form, purely semantic approach is not enough [3]. Therefore she refers to the works of K. Trierzenberg [5, 6], which argue that the entire complexity of literary humor cannot be investigated, using only the criteria set forth in the aforementioned theories. In her opinion, *script opposition* and *jab lines* [2] present in literary works can reveal their full comic potential only on condition that they are *enhanced* by other elements within the text [5].

Such *enhancers of humorous effect* are not necessarily comic in themselves, but they prepare and ‘warm’ the reader so that s/he can feel the depth of humor. Since attention is focused on how these enhancers influence the perception of the reader, they themselves do not require semantic analysis. Below we present a list of enhancers of the humorous effect by Trierzenberg’s classification:

Writing style. Certain stylistic techniques (e.g., alliteration) may be more acceptable or necessary from an artistic point of view, and can lead to an enhanced comic effect. The strategy of selecting words “provokes and/or enhances the activation of scripts that are present in a joke” [5, p. 413].

Well-known stereotypes. Constant (stereotyped) heroes in literary works suggest the emergence of a comic situation, and also allow the writer to reduce the amount of additional information that “will make the joke more compact and elegant” [6, p. 538]. Moreover, readers enjoy the feeling of awareness, and various kinds of stereotypes are “an easy way to provoke such a feeling” [ibid.].

Cultural factor. Cultural knowledge is essential for the reader to recognize incongruence with humorous potential [5, p. 415].

Awareness. Generally, “the reader easily perceives the humor that makes part of a familiar context, but is not part of new information” [6, p. 538].

Repetition and variability. The repetition itself can be seen as script opposition, since the same event that occurs over and over again is impossible and exaggerated in real life (NORMAL /

ABNORMAL). Moreover, the more the same joke is repeated, the more fun it becomes, because the reader is already waiting for this joke and is ready to perceive it [5, p. 417].

This list is not final, however, it points to the importance of creating the right context for the perception of humor. Thus, we can assume that enhancers of the humorous effect are regarded as one of the important components of the humorous narrative worlds, and this shows that K. Triezenberg's theory is important as it complements other linguistic theories of verbal humor when studying humor in narratives (texts) of big forms.

References

1. Attardo S. Humorous Texts: A semantic and pragmatic analysis. Walter de Gruyter, 2000. – 264 p.
2. Attardo S. Linguistic Theories of Humor. Mouton de Gruyter, 1994. – 450 p.
3. Marszalek A. Humorous Worlds: a Cognitive Stylistic Approach to the Creation of Humour in Comic Narratives. University of Glasgow, 2012. – 32 p.
4. Raskin V. Semantic Mechanisms of Humour. Dodrecht, 1985. – 284 p.
5. Triezenberg K. Humor Enhancers in the Study of Humorous Literature. Purdue University. 2004. – P. 411-418
6. Triezenberg K. Humor in Literature. Purdue University. 2008. – P. 523-542

"DEUTSCH NACH ENGLISCH 4": FROM THE EXPERIMENTAL DEVELOPMENT EXPERIENCE

In recent years, considerable attention in the training of future specialists second foreign language, non-linguistic formation of students of higher education institutions foreign language communicative competence has been given to the use of Internet resources (O. Bigych, M. Bovtenko, A. Buran, P. Serdyukov, L. Skaliy, N. Ugrinovich, S. Fomin, N. Forkun, E. Yakushina, Mc Dason, A. Dillon, C. Kramsch etc.). But the technology of forming German professionally oriented competence with using author`s bombinated distance courses by the students – future workers in touristic management has not been the subject of special study. Thus, the relevance of the study is caused by the needs of training specialists in tourism, able to present their own communicative strategies in both foreign languages [1, 2]. German as second foreign language Studies at National University for food Technologies has been developed an experimental pathway called "Deutsch nach Englisch 4", which we now use in teaching German in addition to the traditional pathway "Second Foreign Language".

By working with author`s course "Deutsch nach Englisch 4" for future managers in tourism in small groups or pairs, students have gained experience in transferable competences in both foreign languages German and English. These types of interactions, which helps students to develop the ability to work in a group (listening, giving opinions, reaching agreements, etc.) and independently (time management and problem solving). They have been reflected on different learning strategies and have been continued learning outside the classroom. It helped future workers in touristic sphere learn independently, self-evaluate the knowledge acquired, handle communication techniques on all levels and work in teams. This author`s course in German "Deutsch nach Englisch 4" takes students to the level B2 of the Common European Framework of Reference for Languages of the Council of Europe. The content is geared towards the tourism profession. The course comprises 60 classroom hours and 30 bombinated distance Moodle hours. The starting level is B1 Students with some knowledge of the language will be given a level test at the start of the course. Students with a level much higher than that of the course may go directly to the final exam [2]. In accordance to the results of our experiments our students have gotten some skills objectives. At the end of the course students have achieved the following, they: 1) have developed lots of degrees in accuracy (for example, in grammar, pronunciation, use of vocabulary,

register, etc.) and fluency (speed of production, ability to express ideas and construct discourse), in both speaking and writing, corresponding to level B2 of the Common European Framework of Reference for Languages; 2) have learnt strategies and skills to understand simple authentic written and spoken texts; 3) have learnt strategies to continue learning independently outside the classroom; 4) have developed the ability to use the language efficiently in everyday situations and have learnt how to use language learning resources – dictionaries, grammars, text books, practice exercises, etc. The perspectives in our future experimental researching are connected with the organizing especially study process to another foreign languages.

Literature

1. Електронні засоби навчання іноземних мов студентів : досвід розробки й апробації / О. Б. Бігич, М. М. Волошинова, О. А. Мацнєва, Д. А. Руснак, О. М. Метьолкіна, Т. Г. Кириченко, Т. І. Коробейнікова, Я. В. Окопна // Колективна монографія за заг. наук. ред. : Бігич О. Б. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – 160 с. ; – С. 127-137.

2. Окопна Я. E-Learning in Professionally Oriented German Communicative Competence Formation of Students Majoring in Tourism Management / Yana Okopna, Oksana Bigich // Edvanced Education. – 2018. – Issue 9. – P. 114-125 <http://ae.fl.kpi.ua/article/view/132499> DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.132499>

Орленко Ірина Миколаївна

аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.

Ушинського, Україна

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ

У період кризових змін у країні, актуальним як ніколи, стає питання соціальної адаптації. Частота звернення громадян нашої країни до психологів, психотерапевтів, психіатрів свідчить про те, що стан населення всіх соціальних груп різко погіршився, що й стало передумовою вивчення даного процесу – процесу соціальної адаптації. Включення адаптації в коло важливих проблем визначається як реальними вимогами життя, так і логікою розвитку наукових знань. І підтвердженням цьому є дослідження соціологічних, психологічних, демографічних наук за останнє десятиліття.

Розкриття структурно-функціональної моделі соціальної адаптації дає ключ до розуміння нових форм відносин людини з суспільством, природою та з самою собою, до прогнозування динаміки її поведінки.

На думку П. Сорокіна, розуміння розвитку та функціонування суспільства можливо лише на основі вивчення різних процесів соціальної взаємодії. Комбінація яких дозволяє отримати будь-яке соціальне явище, "починаючи від захоплення танго і футболом і закінчуючи світовою війною і революціями" [1, с. 47].

Як соціальне явище, соціальна адаптація є процесом, який постійно змінюється, що вимагає вивчення його на кожному новому етапі розвитку суспільства.

З позицій соціальної філософії ми розглядаємо соціальну адаптацію як спосіб гармонізації людини в існуючій соціокультурній дійсності відповідно до її цінностей, статусних, інтелектуальних та вікових можливостей, до її індивідуальних особливостей [3, с. 65].

На сучасному етапі розвитку суспільства філософія надає значення не тільки соціальним процесам, що відбуваються в українському суспільстві, на рівні суспільних процесів, а й Людині, особистості, що є базовою основою будь-якого суспільства. І визначити структуру соціальної адаптації можна лише з урахуванням структури особистості. Соціальна адаптація відображає єдиний процес взаємодії особистості і суспільства.

Згідно Ю. М. Казакову процес соціальної адаптації вивчається в трьох структурних рівнях: суспільство (макросередовище), соціальні групи (мікросередовище), сам індивід (внутриособистісна адаптація) [2, с.14].

Однак чіткої структури соціальної адаптації на сьогоднішній день немає. У своїй роботі, на основі теоретичного дослідження, нам вдалося уточнити структурно-функціональну модель соціальної адаптації та виявити взаємовплив рівнів соціальної адаптації суспільства й структурних рівнів особистості. Це дозволяє розглядати соціальну адаптацію як складноорганізовану, інтегральну властивість особистості у трьохрівневому філософському вимірі.

На макросередовищному рівні соціальна адаптація особистості включає в себе такі детермінанти як соціалізація, соціокультурні традиції, соціальні норми, цінності.

На мікросередовищному рівні соціальна адаптація особистості проявляється в детермінантах, пов'язаних зі спрямованістю особистості: комунікативні здібності, мотивація, самореалізація, самооцінка особистості, знання про свої адаптивні можливості.

На рівні внутрішньоособистісної адаптації індивід проявляє себе в детермінантах, які відображають особливості виникнення проявів адаптації, що включають в себе когнітивний, емоційний, поведінковий, латентний, рефлексивний компоненти, самосвідомість.

Таким чином, соціальна адаптації являє собою пріоритетну, полідисциплінарну область наукових досліджень, яка вимагає філософського переосмислення та набуває в сучасному світі все більшого значення.

Список використаних джерел

1. Интегральная социология П.А. Сорокина // Социосфера. –2010. № 1 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psyjournals.ru/sociosphaera /2010/n1/35207_full.shtml.
2. Казаков Ю.Н. Инструментарий социальных технологий (психологические аспекты) // Учебное пособие, под ред. А.А. Ильина / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://abc.vvsu.ru/books/instrum/ page0009.asp>
3. Орленко И.Н. Социально-философское понимание социализации как фактора социальной дезадаптации // Наукове пізнання: методологія та технологія. Науковий журнал. №2 (37). – 2016. – С. 65-74.

COMMUNITY INTERPRETING SETTINGS CLASSIFICATION

Following the comparative analysis of Community Interpreting (CI) in Ukraine as opposed to that in the USA and EU countries and focusing on its challenges and perspectives [3], this paper will deal with the classification of settings in CI based on the author's experience of being employed by local authorities of Kharkiv, Ukraine (the performance of community interpreter's responsibilities covers the period of 2001-2017).

Being the second largest city in Ukraine, an educational centre with over 30 higher educational institutions attracting foreign students from all over the world, a major medical services hub with numerous medical research institutions inviting foreign medical experts for consultations and a big international trading centre, Kharkiv naturally becomes the meeting point for people with different cultural and language background.

These factors determine the traditional CI settings as described in [1; 2; 5], which include court interpreting, social services (including social care and child adoption), medical institutions, police and immigration departments.

Another vast area of CI in Kharkiv is connected with the city's activities on the international arena, which includes participation in such international organizations as EUROCITIES, Association of Towns Awarded the Europe Prize, as well as being a member of numerous international treaties, like the Covenant of Mayors, etc. The city has also become home for the representative offices of many international institutions, like EU Advisory Mission, OSCE, UN, EBRD, etc. Having over 30 twin and partner cities in more than 20 countries of the world, Kharkiv has developed a wide network of cooperation with foreign diplomatic institutions.

The city's international activities create another potential area and setting for CI. These are official meetings set in very formal situations often accompanied by international protocol ceremonies. Unlike in traditional CI settings where interpretation is consecutive, official meetings at the municipality sometimes involve simultaneous interpretation or chuchotage (whisper interpreting), though such settings are not very common.

Whilst in traditional CI settings, the interpreter may need a special psychological training to be able to face a conflict situation or the client's psychological breakdown, CI during official meetings and ceremonies requires a special knowledge of diplomatic protocol. As is the case with the trials and other traditional CI settings [4], CI during official meetings is also often recorded and further used for drafting minutes.

Following the growing demand for the CI in a vast variety of settings in big Ukrainian cities, the CI study in Ukraine can become a highly relevant academic discipline to be developed in the near future.

References

1. Angelelli C. A Professional Ideology in the Making: Bilingual Youngsters Interpreting for Their Communities and the Notion of (no) Choice // *Identity and Status in the Translational Professions* / Sela-Sheffy and Shlesinger (eds.). – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2011. – P. 231-246.

2. Hertog E. Community Interpreting / Erik Hertog // *Handbook of Translation Studies: Volume 1* / Gambier, Yves and van Doorslaer (eds.). – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2010. – P. 49-54.

3. Osinska M. Community Interpreting in Ukraine: Perspectives and Challenges / Mariya Osinska // *Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу. Тези доповідей VIII наукової конференції з міжнародною участю 23-24 квітня 2015 р.* – X., 2015. – С.46-47.

4. Pöchhacker F., Kolb W. Interpreting for the Record / Franz Pöchhacker, Waltraub Kolb // *The Critical Link5: Quality in Interpreting: a Shared Responsibility* / Hale, Ozolins and Stern (eds.). – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2009. – P. 119-134.

5. Wadensjö C. Community Interpreting / Cecilia Wadensjö // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* / Baker and Saldanha (eds.). – NY: Routledge, 2009. – P. 43-47.

MULTIMEDIA TECHNOLOGY IN EMI EDUCATIONAL ENVIRONMENT

In the XXI century, one of the educational tendencies in the developed countries is to attract international students to get education in the country. The phenomenon of «international education», which appeared lately, includes educational international programs, foreign languages learning and academic mobility of the students. Statistical data shows that the most successful language for international education is English. It is the mother tongue or a second language for nearly 600 million people. About 1.5 billion people are learning English as a foreign language. Today almost 30 non-English speaking countries, propose educational programs in English. To elaborate programs in English is a great challenge for non-English speaking countries especially, for example, for post-Soviet ones, which has mostly monocultural educational environment with educational programs specified for Russian speaking students.

Today British Council provides teachers with a wide choice of excellent programs for improving skills to use English as a Medium of Instructions (EMI), proposing a variety of teaching approaches. However, in reality teacher needs to adapt all proposed techniques to the discipline taught taking into account the background of the students, their cultural educational traditions and the educational policy of the universities. Delivering lectures on «Fundamentals of Information Technologies» for Chinese students in the Belorussian State University of Culture and Art the author faced three main problems: language communicating capacity (the level of speaking and understanding, pronunciation, the way of thinking ec.); cultural differences and ways of study; different discipline background of the students. To overcome some of difficulties modern multimedia equipment such as projectors, multimedia board and high speed Internet proved very helpful. On the one hand, during the teaching process there was an opportunity to find in Internet some explanations in Chinese language and let the students see the text in their native language, which is good in the cases of using complicated terminology. On the other hand, true the saying, that it is better to see something once than hear it described a hundred times over. For example, to make students understand what the geometrical fractal is instead of drawing a lot of schemes and giving lengthy explanations is better to use the one-line fractal-builder [2] and show the process of building the fractal objects in real time. The use of different questioning techniques [1] give an opportunity for students to derive the definitions of iterations, self-similarity, and fractal dimension by themselves. Another successful experience was to use real data from on-line World Values

Survey Database and to make statistical research in real-time process investigating the cultural characteristics of different countries. The students chose the countries and characteristics for investigation during the lecture. Such approach allows students to be the partners in the lecture design and be interested in the results of experiment. In this case, the understanding of the subject is achieved due to the students following the research process and to a lesser extent due to the lecturer explanations.

Thus, these and some other examples [3] demonstrate, that today we can say about phenomenon of using multimedia technology in EMI environment. The means of technology are capable to solve the problems EMI learning on the completely new level. This phenomenon should be investigated deeply and be taken into account when elaborating pedagogical strategies for teaching in EMI environment.

References

1. Chang, Y. The use of questions by professors in lectures given in English: Influences of disciplinary cultures / Yu-Ying Chang // English for Specific Purposes. – 2012. – №31. – P. 103-116.
2. Elementy: Geometric (constructive) fractals [Electronic resource]. – Mode of Access: <https://elementy.ru/posters/fractals/geometric>. – Date of Access: 5.09.2018.
3. Wen-Chi, Hu. The effectiveness of using computer technology to strengthen English as a medium of instruction courses in Taiwan tertiary education / Wen-Chi, Hu. Shih-Tsung Hsu // 3-rd International Conference on Systems and Informatics (ICSAI) / IEEE Conferences – Nanjing, 2016, – P. 476-481.

THE IMPORTANCE OF FOREIGN LANGUAGES IN CULTURAL LITERACY DEVELOPMENT IN THE FRAMEWORK OF UKRAINIAN UNIVERSITY ENVIRONMENT

In contemporary world, universities still are unique places for generation of new concepts and formation of globalized cultural trends that influence the development of humanity. University environment has always been a “melting pot” of ideas but nowadays it is also a place for interaction of representatives of diverse cultures and nation. In the context of globalization and integration into European educational environment, Ukrainian universities face problems of interaction between representatives of different cultures who are participants of educational process.

For one part, the problems are based on misunderstanding between students with different cultural and language backgrounds, as the vast majority of foreign students in Ukrainian universities are not aware of Ukrainian and European mentality and suffer from cultural shock. Furthermore, the foreign students are not a homogeneous group that obtains the same values and beliefs. For the other part, Ukrainian students who want to become inseparable part of European educational process are afflicted with the lack of language proficiency and aren't able to blend into educational environment of western universities or in Ukraine conduct research with foreign colleagues that are interested into Ukrainian-focused topics. Since they cannot represent their language and cultural identities and actualize them in a foreign language environment, especially this problem is urgent for students whose majors are social sciences and humanities.

The privilege cultural gap is based on the lack of foreign language proficiency (in this paper, the Ukrainian language is associated as a foreign language along with English or Polish that can be languages of instruction) and of cultural illiteracy that breathe in universities. According to American academician L. Samovar: “Language is the key to the heart of a culture” [3, p. 139]. Consequently, the role of foreign language awareness is connected with cultural literacy formation in the context of education in multicultural society. The foreign / target language is not only the way of interpersonal communication it is the medium of culture that is “the way of life of people, including their attitudes, values, beliefs, arts, sciences, modes of perception, and habits of thought and activity” [2, p. 86].

Formation of cultural literacy is connected with formation of a language and cultural identity of a student in the process of familiarization with a new culture through a foreign language. In

university environment, it means that the student should understand the concept in his native culture and in the process of foreign language instruction /teaching; he/she acquires the abilities to interpret the concept into the target language cultural environment. Cultural literacy is a tool for adequate understanding and interpretation of professional and background information that benefit to interaction, work and living for representatives of different cultures [1, p. 66].

Foreign languages are a key factor of cultural literacy formation for students in universities, proficiency in foreign languages and cultural literacy awareness are an important part of professional competences that enhance competitiveness of specialists at global labor market.

Список використаних джерел

1. Ансимова О.К. «Культурная грамотность» как ключ к пониманию культуры изучаемого языка: лингводидактический аспект / О.К. Ансимова // *Lingua mobilis*. – 2010. – №3. – С. 65-71.
2. Blackburn S. *The Oxford Dictionary of Philosophy* / Simon Blackburn. – Oxford: Oxford University Press, 2008. – 407 p.
3. *Communication Between Cultures* / L. Samovar, R. Porter, E. McDaniel, C. Roy. – Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2013. – 404 p.

NATIONAL CHARACTER: FACTORS OF DEVELOPMENT

The term «national character» covers typical qualities and psychological peculiarities of any ethnic group that has common territory, language, history, culture, traditions which differ one nation from the others.

The Ukrainian researcher P. Hnatenko identifies national character as a system of social and psychological features (feelings, emotional and volitional qualities, and value system) that are determined by social and economical, historical, and geographical conditions, which occur in national culture and traditions. National character is a specific combination of people's features in peculiar historical and social and economical conditions of nation existence [3].

M. Piren defined national character as a unity of features which appeared due to historical development of the nation, and such as which determine behaviour, typical action plan that appear as regards to environment, work, attitude to society [1].

The important factors of specific features of character development of any ethnos are daily routine and nature. The sources of national character formation are family, parents' home, environment. In general, national character develops during its history depending on climate, geographical position and landscape where the nation is formed, socio-historical conditions of nation's life, state and character of culture and upbringing [2].

National character is a specific, historically created stable unity of different features and traits that are typical for the nation which impart its distinctness and give an opportunity to differentiate the psychology of one nation from others. National character is not interminable unchanged substance, it changes under the impact of ecological, historical, socio-cultural, and political factors. National character is characterized by the specificity of emotions, feelings, moods, reactions to events [2].

None of the features of character is unique, but the system structure of national peculiarities is unique which determines national specificity. The life style makes structure and hierarchy of national specificity, determines organization of relationship between ethnos and environment, socio-cultural surrounding, the impact of natural and geographical, cultural and historical, socio-cultural, socio-economical, and socio-political factors on the process of nation formation. Thus, the national character of one nation differs from the other especially with the structure of its components, level of expressiveness of features and traits, specificity of external exertion of psychic

processes and states, hierarchy and content of ethno-psychological and socio-cultural characteristics [2].

Список використаних джерел

1. Пірен М. І. Основи етнопсихології / М. І. Пірен. – К., 1996. – 385 с.
2. Потапчук Т. Національний характер українців як складова національно-культурної ідентичності / Т. Потапчук // Науковий вісник Донбасу: електрон. наук. фах. вид. – Луганськ, 2013. – № 4 (24) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_41.
3. Український національний характер / Курс лекцій // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elib.lutsk-ntu.com.ua/book/fof/ippy/2012/12-13/page7.html>

ЩОДО КАТЕГОРІЇ ВИДУ ДІЄСЛІВ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Дослідження проблеми категорії виду в сучасній германістиці належить до найскладніших проблем. Питання про наявність такої категорії вирішується по-різному. Незважаючи на те, що в німецькій мові відсутня чітка система засобів вираження виду, більшість лінгвістів вважає, що немає підстав говорити про відсутність цієї категорії. Проблемою категорії аспектуальності німецьких дієслів займалися свого часу такі зарубіжні лінгвісти як Е. Еґрікола [3], Й. Ептесі [1], Й. Ербен та В. Флеміг [4], Р. Козмова [5], В. Юнг та ін.

«У пошуку» єдиного підходу до цієї проблеми зарубіжні лінгвісти намагалися класифікувати дієслова за видом дії (Aktionsart). У своїх наукових працях Й. Ербен та В. Флеміг запропонували класифікувати види дії дієслова за двома ознаками: часовою та семантичною [4, S. 28]. За часовою ознакою німецькі лінгвісти вирізняють дуративний та перфективний види дії. До дуративного виду вони відносять дієслова, які означають дію в її перебігу без вказівки на обмеження. Наприклад: *arbeiten, lesen, schlafen*. До перфективного виду – дієслова, які означають дію, яка має результат. Наприклад: *entleeren, kommen, finden*. З-поміж перфективних дієслів В. Флеміг виокремлює: інгресивні – дієслова, дія яких має чітко виражений початок; мутативні – дієслова, які означають перехід від одного стану до іншого; результативні – дієслова, які означають кінець дії; інтеративні – дієслова, які означають повторення дії. За семантичною ознакою види дії дієслова поділяються на: каузативні або фактивні дієслова, які, крім основного значення мають значення спонукування до дії; інтенсивні, що означають велику або малу інтенсивність дії або дію до кінця; інструментативні, що означають засіб, який було застосовано для виконання дії.

Класифікація інших видів дії є проблематичною. Е. Еґрікола, наприклад, виокремлює ефективні (effektive) види дії, тому що «слово «ефективний» означає не тільки «діючий», а й «фактичний» [3, S. 148].

Хоча, як було зазначено вище, німецька мова повністю втратила маркування виду як граматичної категорії, збереглися деякі семантичні ознаки, які в структурі дієслова маркують доконаний вид. На думку чеської дослідниці Р. Козмової, це відбувається за рахунок певних семантичних перспектив: часової, просторової, модальної і каузальної. Кожна з наведених перспектив надає дієслову певного семантичного відтінку [5, S. 235].

Деякі дослідники вважають, що в сучасній німецькій мові спостерігається процес

граматикалізації перфективних дієслів, який витісняє дуративні [2, S. 156]. Німецький претерит, у свою чергу, виражає більш загальне значення дії – передування моменту мовлення, незалежно від його відношення до інших дій. Граматичні часи визначають локалізацію дії або події на часовій вісі відносно того, хто говорить.

Отже, зіставлення підходів показує, що в германістиці інтерпретація відбувається, в основному, у рамках функціонально-семантичного поля часової локалізації, хоча цей термін і не вживається.

Список використаних джерел

1. Aptacy, J. Nominalisierung und Aspektualität aus kontrastiver Sicht // Beiträge zu Sprache & Sprachen 5: Vorträge der 11. Jahrestagung der GESUS in Bratislava / Hrsg. L. Adamková. – München: Lincom Europa 2004, Ebd., – S. 19-28.
2. Egríkola E. Fakultative und kansative sprachlichen Formen. / E. Egríkola – Tübingen Max Niemeyer Verlag, 1979. – 322 S.
3. Flämig, W. Zur Funktion des Verbs. Aktionsart und Aktionalität. 2.Aufl., / W. Flämig. – Berlin 1995. – 124 S.
4. Kozmová, R. Zur Grammatikalisierung der Kategorien des Verbs: Tempus, Genus und Modus // Beiträge zu Sprache & Sprachen 5, – S. 235-242.

THE USE OF PHRASAL VERBS IN LEGAL DOCUMENTS

The use of phrasal verbs is heterogeneous in a stylistic way. Phrasal verbs have been widely used in legal documents, but are not stylistically coloured in them. The language of documents does not require expressiveness. Here the function of the phrasal verb is to express thought briefly, concisely, and clearly.

Before proceeding with the analysis of phrasal verbs, we should say, that the samples were taken from the following source: Article 5 of the European Convention on Human Rights: Protection of liberty and security of person. In total 76 phrasal verbs were found. The following phrasal verbs were found in the text of Article 5 of the European Convention on Human Rights: Protection of liberty and security of person:

bring before - to force (someone), to appear before (a court of law) - 3 units;

appear for - to perform duties as a lawyer for (someone) in court - 1 unit;

In the section Detention of witnesses. (The Human Rights Watch Global Report on Prison) 2 phrasal verbs are used:

depart from - to leave;

testify against - to be a witness, usually in court, proving the guilt of someone.

It should be noted that only some of the phrasal verbs found are recorded in the English-Russian legal dictionary, or are marked as the legal term "jur." / "Law".

For example: bring up 1) arrest, blame; bring to court;

take up - arrest

break out - run (from prison)

break in - penetrate the room by overcoming the physical obstacle; break down.

Most verbs are used in their vocabulary meaning (that is, without acquiring new ones directly in legal documents) and do not have any stylistic colouring:

The central authorities must be equipped with a fax machine (= to have)

An effective policy should focus upon a rule of law that delegitimizes terrorist activity (= to pay attention).

All the above mentioned verbs can be used both in colloquial and official broadcasting, despite the fact that they were found in legal documents. They are so entrenched in the language system that began to function in several styles.

We can make a conclusion: phrasal verbs in legal documents only in some cases acquire a narrow, special meaning, therefore the meaning of these phrasal verbs is very diverse.

Reference

1. European Convention on Human Rights: The protection of liberty and security of person. [Strasbourg, France] : Council of Europe Press, 1994. – 99 p.

USING VIDEO IN THE PROCESS OF LEXICAL COMPETENCE FORMATION IN ENGLISH LESSONS AT PRIMARY SCHOOL

At 21st century teaching English at primary school can't exist without using modern IT-technologies. Video is one of the most popular learning tools, which can be used during all activities at English lessons, especially for learning new vocabulary. Sometimes, it is hard for children to pay enough attention to the words in the video, because young English learners continue thinking in their native language and they find automatic translation of words used in the video difficult [1]. So, we can advise some interesting activities which will help you not to make learning new vocabulary by video just a passive operation.

Let's look at the example of exercises aimed at formation of lexical competence of primary school children in English lessons using video materials. At the preparatory stage of lexical competence formation - introduction of new lexical units - the children are made familiar with new vocabulary. At this stage perception and understanding of new lexical items through semantization takes place and receptive and receptive-reproductive exercises not communicative ones are used. Here is an example of the exercise: Exercise 1, "Do Like They Do" aimed at semantization of the lexical units with the help of video.

Task: Repeat all actions from video for creating and preparing something. For example, cooking a fruit salad by following video instruction.

Procedure: During that activity the teacher puts fruits or printed fruits on the table of each group of pupils. And young learners take that fruits, do some action with them in the same way as it is presented in the video instruction. Children do it by using new vocabulary and don't afraid to do a mistake, because all words are accompanied by video.

Method of control: control by the teacher.

Also, you can show video how to create handmade things from paper or natural material. It is interesting for pupils to follow video instructions and implement them.

At the second phase of lexical competence formation - automation - primary school children are taught to master the form and meaning of lexical units. Here is an example of the exercise: Exercise 2, "Guess it" aimed at mastering the form and meaning of lexical units with the help of video.

Task: Guess the animal on the basis of its description.

Procedure: Pupils watch the video where animals are one by one doing some movements and one pupil is standing back to the video. Other children tell what those animals are doing and elected pupil try to guess what animal is in the video.

Method of control: control by the teacher.

You can use it during learning the name of professions etc. During that activity we combine learning new vocabulary and grammar structures.

At the third stage of lexical competence formation - stage of application of lexical units – primary school students use new vocabulary in speech, in accordance with the intended communicative situation.

Exercise 3, “Detective” aimed at using lexical units in a communicative situation with the help of video.

Task: Write all places which the main character of the video visited.

Procedure: Teacher offers pupils to imagine that they are detectives. Their task is to look for the main hero of the video and write all places which he or she visited. Then pupils check their work together and present it to the client (the teacher). That activity needs attention, knowing new vocabulary and it checks pupils memorization.

Method of control: control by the teacher.

So, learning vocabulary by video is an interesting process and it helps children to use new vocabulary during watching movies, TV-shows, cartoons etc. It is not a problem if you can't find a nice video in the Internet, as you can make it yourself, or give that task to your pupils. It will be so interesting and unusual for young learners to be the main heroes of short movies which you can use in the lessons. Video helps to learn, to check and to use new vocabulary, try to use it more in your lessons.

Reference

1. The Use Of Videos As Tools For Training English Skills [Electronic resource]. – Mode of access: <https://elearningindustry.com/training-english-skills-use-videos-tools-part-1>

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО АКТОРА

Однією нормативних вимог до організації комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу з фахової підготовки майбутнього актора є робота над оволодінням готовності до професійного спілкування на основі персоніфікації, а саме: спрямованості на Я-концепцію особистості, оцінку власної ролі в процесі вирішення соціальних проблем засобами театрального мистецтва, розуміння важливості та професійної необхідності опанування різноманітних навичок для особистісної творчої реалізації.

Поняття «персоніфікація» (від лат. *persona*–особистість) психологічна наука трактує як потребу особистості у виявленні своїх індивідуальних якостей. У педагогічній науці «персоніфікація» визначається як «...часткова ідентифікація себе з іншими, усвідомлення й відчуття власної індивідуальності та унікальності, відкриття особистістю самої себе» [3].

У навчально-виховному процесі закладу вищої освіти ця вимога передбачає орієнтацію на особистість майбутнього актора: вивчення викладачем «Я-концепції» кожного студента, спрямування його зусиль на підтримку тих, хто має занижену самооцінку та «охолодження» тих, хто має завищену. Дотримання цієї вимоги є важливим у педагогічній діяльності, тому що в закладі освіти студент не тільки набуває професійних умінь та якостей, проте й формується як творча особистість, у майбутньому як представник творчої інтелігенції.

В. Кан-Калік розглядав систему стосунків викладача та членів навчального колективу як: взаємодію факторів взаємозалежності та співпраці суб'єктів спілкування; формування в студентів відчуття психологічної спільності з педагогом; орієнтування на педагога, як на людину з високою самооцінкою та самосвідомістю; відсутність авторитарних форм педагогічного впливу; підтримку стійкої мотивації до навчальної діяльності та використання її як фактора управління освітнім процесом; єдність ділового й особистісного спілкування; включення студентів у систему професійного педагогічного спілкування [1].

Для фахової підготовки актора така система стосунків має принципове значення. Відомі діячі театру Є. Вахтангов, Є. Гротовського, М. Кнебель, З. Корогодський, Л. Курбас, В. Мейерхольд, К. Станіславський, М. Чехов у своїй педагогічній діяльності орієнтувалися з одного боку на створення колективу однодумців, з іншого на формування світогляду, естетичних та етичних установок, моральних якостей, суспільної активності кожного студента.

Важливість довірливих стосунків між педагогом та учнями підкреслював З. Корогодський. Під час бесід зі студентами він говорив, що навчання складається зі створення колективної творчої атмосфери та власної творчості, наголошуючи, що без першого – другого бути не може [2].

Відповідно, підготовку майбутнього актора важливо здійснювати з позиції персоніфікації. Серед різноманітних форм навчання важливе місце посідає індивідуальна робота з фахових дисциплін «Майстерність актора» «Сценічна мова» тощо, у змісті яких реалізується особистісно-орієнтований підхід.

У межах освітнього процесу здійснюється персоніфікація у двох аспектах: перший – реалізація суб'єкт-об'єктної та суб'єкт-предметної взаємодії на початковому етапі відпрацювання професійних навичок, відбувається персоніфікація через ідентифікацію особистості студента з певною твариною, предметом або природним явищем; другий – реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії через персоніфікацію сукупності індивідуальних характеристик особистості студента: ідентифікацію свого «я» з «іншими» та виявлення себе у процесі колективної взаємодії, усвідомлення та відчуття власної індивідуальності, унікальності, відкриття особистістю самої себе [4].

Роль педагога полягає в толерантному ставленні до переживань студента, в урахуванні його права на власну думку, у сприянні становленню особистісних якостей студента, подоланню внутрішніх бар'єрів на шляху до самопізнання, професійного самовизначення, пошуку власного творчого стилю, розвитку його комунікативних якостей.

Отже, фахова підготовка майбутнього актора забезпечується налагодженням суб'єктно-суб'єктних відносин у навчально-творчому колективі і здійснюється завдяки використанню методу персоніфікації як важливої умови реалізації освітнього процесу.

Література

1. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении: книга для учителя. Москва: Просвещение, 1987. – 190 с.
2. Корогодский З.Я. Первый год. Начало. – Москва: ВТО, 1974. – 112 с.
3. Соціальна та превентивна педагогіка: короткий термінологічно-понятійний словник / укл. А.А. Марушкевич, Л.А. Сатановська. – Ніжин: Видавець П. П. Лисенко, – 2014. – 272 с.
4. Стадніченко Н.В. Формування системи професійної підготовки майбутнього актора та розвитку його індивідуального творчого потенціалу // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. – Запоріжжя: ЗНУ, – 2010. – № 2. – С. 236-239.

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Посилення присутності України у царині світових міждержавних організацій постало перед освітою завданням підготовки перекладачів із галузі дипломатичного та військово-технічного документообігу. В умовах євроінтеграції потреба «to refer to translating in or for a specific organization» [1, p. 19] дала поштовх розвитку такого напрямку в теорії та практиці перекладу як «інституційний переклад». Ґрунтовні дослідження польських, білоруських лінгвістів тлумачать інституційний переклад як спеціальний переклад, орієнтований на документообіг за вимогами конкретних міжнародних організацій на кшталт НАТО, ЄС, ЮНЕСКО, МВФ тощо.

На відміну від художнього чи технічного перекладів, на які головню орієнтовані університетські програми, інституційному перекладу притаманне: по-перше, неухильне дотримання ідеостилу та закладених у тексті інтенцій; по-друге, забезпечення прийнятих відповідними організаціями, установами стандартів та форм; по-третє, урахування так званих фонових детермінант – знань військової, політичної, дипломатичної спрямованості організації, її структури, ужиткового варіанту англійської мови, джерела інформації чи навпаки, її споживача; по-четверте, забезпечення адекватного змісту та значення уживаних термінів; по-п'яте, неприпустимість застосування ідіоматичності, метафоричності, лінгво-національних маркерів; по-шосте, забезпечення конфіденційності. На додаток, інституційний перекладач, окрім досконалого володіння мовами, повинен мати здатність до стилістичного аналізу тексту, а також володіти навичками редактора, коректора тощо.

Безпекове значення документу посилює імперативність адекватності терміну в перекладі, накладає жорсткі вимоги до відповідальності перекладача. Тож інституційний переклад потребує знань та вмінь, на порядок вищих, ніж літературний. На сутнісному рівні переклад означає референційне віднесення споживача інформації думкою до того ж самого денотату, що й мав на думці автор документу. Іншими словами, переклад означає пошук референційного відповідника терміну, що позначає поняття оригіналу в певній галузі.

Мовні, культурні, політичні, топонімічні та інші відмінності в документах вимагають комунікативної компетентності як синергії компетенцій – лінгвістичних, політологічних, культурологічних, топонімічних та навіть «public relations», набір яких визначається змістом, вимогами та галуззю ужитку документу. Кожна з компетенцій взаємообумовлює ефективність одна одної, а в підсумку забезпечується продуктивність інституційного перекладу.

Інституційна галузь міжнародного документообігу характеризується насиченістю спеціальними термінами, що, головне, й відрізняє документ від літературного тексту, а водночас і становить особливі труднощі у перекладі. Значний обсяг військового вокабуляру, як правило, становлять інтернаціоналізми, які не завдають особливого клопоту перекладачеві. Утім, за удаваною доступністю перекладу термінів-інтернаціоналізмів криється загроза помилки, яку несуть так звані «хибні друзі перекладача». Пастку недосвідченому перекладачеві створює співзвучність слів мови оригіналу та перекладу за різного їх значення.

Іншою пасткою для недосвідченого інституційного перекладача може стати таке, доволі поширене в усіх мовах, явище як полісемічність терміну. Скажімо, відомий приклад полісемії слова «поле». Терміном «поле» можна позначити місце військових подій, площу посівів, дискусійну множину думок, фізичне явище, тло якоїсь події, відступ на сторінці паперу і т.д.

Зрештою, найбільші труднощі обумовлені лексичною безеквівалентністю, в подоланні якої є виправданим і такий прийом як творення okazіonalіzmів на засадах конвенції суб'єктів зацікавлених інституцій. За їх спільної домовленості позначення денотату okazіonalіznim терміном не має змінюватися бодай в обраній інституції протягом усього терміну ужитку.

Список використаних джерел

1. Svoboda T., Biel Ł. & Łoboda K. (eds.). Quality aspects in Institutional translation. – Berlin: Language Science Press, 2017. – 179 p.

Суханова Татьяна Евгеньевна
*кандидат филологических наук, доцент Национального фармацевтического
университета, Украина*

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ С МИФОЛОГИЧЕСКИМИ ЭЛЕМЕНТАМИ

Теоретическое и практическое исследование и описание языковых и речевых единиц, фрагментов дискурса, текстов связано с разработкой методов и частных методик истолкования значения языковых единиц, в том числе в реальном их употреблении, и семантики (как смысла, плана содержания) контекстов, речевых произведений, дискурса, текста в ее обусловленности языковой семантикой и семантикой культуры. Изучение семантики поэтического текста предполагает его рассмотрение в аспекте лингвокультурологии и семиотики культуры, так как для его истолкования может оказаться недостаточным применение данных только языковой семантики. Среди привлекаемых к анализу художественного (поэтического) текста данных лингвокультурологии и семиотики культуры особое место принадлежит семантике мифа, поскольку в течение всего XX столетия именно мифологическая (или, иначе говоря, мифопоэтическая) семантика активно использовалась в творчестве различных авторов, привлекалась как источник смыслового обогащения поэтического текста. При этом возникают особые семантические эффекты, семантика контекста, текста, дискурса усложняется. Кроме того, актуализация мифологической семантики приводит к возникновению семантических аномалий.

Внимание к мифопоэтическому коду художественного текста обусловлено большим количеством исторической и культурной информации, которая заложена в мифах, архетипах, символах и в большей или меньшей степени отражается в семантике практически любого текста. Однако механизмы ввода и передачи этой информации при реализации авторских моделей мира в художественном тексте остаются недостаточно изученными.

Мифопоэтический аспект семантики текста – это, прежде всего, архетипическое и символическое в семантике произведения и его составляющих: композиции, сюжета, образов, т. е. это один из самых глубоких уровней семантики художественного текста, на котором прослеживается его связь не только с близкими ему явлениями литературного ряда, но также и отдельные связи с мифологией, произведениями религиозной, философской мысли и шире – с контекстом всей мировой культуры.

Реконструкция мифопоэтического слоя поэтического текста предполагает не только нахождение в тексте мифологических соответствий, но и рассмотрение созданного в тексте

авторского поэтического мира в данном аспекте, т. е. под углом зрения соответствия его организации закономерностям строения мифологической модели мира.

Исследование семантики поэтического дискурса предполагает рассмотрение "второй действительности", которая возникает в художественном тексте того "поэтического мира", который создается средствами поэтической семантики. Рассмотрение творчества поэта в его целостности, очевидно, дает возможность увидеть этот "поэтический мир". Это представляется необходимым в связи с тем, что, во-первых, трудные для истолкования фрагменты необходимо рассматривать в более широких контекстах, то есть в рамках целого мифопоэтического мира. Во-вторых, рассмотрение авторского поэтического мира с учетом достижений современной семантики может позволить выработать определенные методические приемы изучения мифопоэтической семантики, направить анализ по такому руслу, где могут быть получены необходимые данные для осмысления и толкования поэтических текстов.

Можно предложить рассматривать поэтический мир, создаваемый в поэтическом дискурсе, по аналогии с понятием возможного мира, выдвигаемым в логической и лингвистической семантике. Это представляется целесообразным, поскольку использование понятия "возможного мира" дает возможность более строго подойти к рассматриваемому материалу, выделить в нем аспекты, рассмотрение которых делает более дифференцированным и эффективным семантический анализ.

**ОБУЧЕНИЕ ПРАВИЛАМ ПУНКТУАЦИИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗА
В. ПЕЛЕВИНА «ВОДОНАПОРНАЯ БАШНЯ»**

Главной задачей современной методики преподавания иностранного языка является развитие коммуникативной компетенции учащихся. Значительно меньше внимания уделяется обучению правилам пунктуации на письме, поскольку неправильная расстановка или отсутствие отдельных знаков препинания существенно не препятствует продуцированию и восприятию текста. Однако следует отметить, что владение пунктуационными нормами (бесспорно достаточно сложными) является индикатором языковой культуры учащегося-филолога. Поскольку пунктуация неразрывно связана с синтаксисом, иностранным студентам необходимо понимать структуру предложения изучаемого языка, видеть и вычленять главные и придаточные части, причастные и деепричастные обороты, вводные слова и т.д., для чего необходимо вводить в методическую практику и коммуникативно-дискурсивные ресурсы повышенной сложности.

Таковыми для иностранных студентов-филологов прежде всего являются художественные тексты, благодаря своей семиотической многомерности и эстетико-когнитивной специфике выявляющие общезыковые феномены в наиболее усиленном функционально-структурном режиме, играющем особенную по эффективности роль в обучении иностранному языку, а также являющимися источником лингвострановедческих знаний. Изучение литературных произведений предполагает непрерывный анализ его авторской идеологии, концептуальной картины мира, подтекста, рефлексию учащихся над главными (нередко философскими) проблемами. Эмоциональная вовлеченность при обсуждении актуальных для студентов вопросов способствует продуцированию спонтанной устной речи, разнообразию синтактико-семантических конструкций письменных высказываний.

Уникальным художественным текстом для обучения студентов нормам пунктуации является рассказ современного писателя В. Пелевина «Водонапорная башня», посвященный экзистенциальной проблематике. Произведение представляет собой одно большое предложение, начинающееся и заканчивающееся словами «водонапорная башня», состоящее из нанизывающихся друг на друга главных и придаточных частей, обособленных и

однородных членов: «...человек – это почти что двухметровый столб воды, способный самостоятельно перемещаться по поверхности земного шара, двигаясь к железнодорожной станции сквозь сгущающиеся сумерки и прислушиваясь к долетающей откуда-то музыке, совершенно не подходящей для того, чтобы разместить в ней хоть одно свое чувство, и поэтому чужой и оскорбительной, но все-таки прекрасной...» [1, с. 60].

Перед читателем предстает облеченная в форму предложения как многоступенчатого сверхфразового единства жизнь главного безымянного героя («я» которого превращается в «ты», как бы обращаясь к себе, переходя на позицию наблюдателя, и приобщая читателя к со-переживанию) и целой страны в важную для нее эпоху (середина XX века). Предложение-жизнь разделено знаками препинания (условными вехами) на смысловые блоки. Поскольку данный текст есть единое нерасчленимое целое, аналитическая работа с ним предполагает членение на фрагменты, связанные с периодами становления героя (от детства до смерти) и с историческими этапами развития страны (от Первой мировой войны до хрущевской оттепели). Работу над пунктуацией во фрагментах целесообразно вести после детального лингвистического анализа всех незнакомых студентам лексем и разъяснения преподавателем страноведческой информации, которой насыщен текст. Предполагается, что иностранные студенты-филологи на данном этапе работы с текстом уже знакомы с типами пунктуационно-смысловых отрезков, их опознавательными признаками, ролью интонации, функциями знаков препинания, условиями и правилами их постановки.

Студентам предлагается выделить из основного текста его смысловые части, озаглавить их, идентифицировать субъекты и предикаты, причастные и деепричастные обороты, однородные члены, вводные слова, определить главные и придаточные части, отметить сочинительные и подчинительные союзы, союзные слова, поставить вопросы ко всем словам в предложениях, расставить знаки препинания, аргументировав свой выбор, проанализировать смысл отделенных запятыми простых предложений и всего фрагмента в целом.

На завершающем этапе работы с произведением необходимо обратиться к обсуждению актуальных онтологических и антропологических вопросов, которые ставит перед читателем текст, а также разъяснить мотивации композиционной логики (жизнь как предложение, «закольцованный» тождественными зачином и финалом текст, конструктивно организованный множеством зависимых друг от друга частей, неразрывно сплетенных в единую повествовательную нить).

Список использованных источников

1. Пелевин В.О. Relics: избранные произведения. – М.: Эксмо, 2008. – 352 с.

МЕТАТЕКСТУАЛЬНОСТЬ В КОНСТАНТАХ ПЕЛЕВИНСКОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО МИРА

Начиная с самых ранних рассказов и повестей, творчество В. Пелевина тяготеет к серийности и формату «проекта», предполагающему относительность дискретности текста, повышение дистрибутивной значимости в контексте свертых текстовых единств, признаки автореференциальности, автоинтертекстуальности, сквозной мотивики и гиперссылочного аппарата внутри разножанрового, порою «многомного» целого. Ныне можно констатировать, что пелевинские тексты обладают столь очевидным каркасом межтекстовых связей (образов, персонажей, тем, мотивов), объединяющих этот массив в гипертекстовую целостность, что становится несомненной сознательная авторская установка на создание не конгломерата текстов, а именно проекта со своим аксиологически и гносеологически ориентированным замыслом («писатели, чтоб ты знала, бывают двух видов. Те, кто всю жизнь пишет одну книгу – и те, кто всю жизнь пишет ни одной. <...> Но разные части одной и той же книги всегда будут чем-то похожи. В них обязательно будут сквозные темы» [6, с. 217]).

Смысл этого замысла во многом раскрывается в интерпретации авторской концептосферы с ее лингвистической и когнитивной относительностью («истина такова, что из нашего отравленного словами мозга ее нельзя увидеть вообще. Поэтому мы пользуемся метафорами и сравнениями, а не научной абракадаброй...» [1, с. 85]), которая строится на координации хронопических и субъектно-нарративных метафорических серий, в пределах конкретного романного ансамбля согласно играющих метатекстуальную роль, а затем инвариантно восходящих к гипертекстовым константам пелевинской аксиоматики.

Поскольку, по Пелевину, высказывание о мире возможно только в ряду метафорических аналогий, то его творческий проект превращается в перманентный перифраз, попытку замещенно, описательно, в дурной бесконечности аналогий-означающих косвенно высветить фрагментарный контур означаемого, минуя конвенциональность номинации («Сознание пытается решить загадку, которую нельзя решить – и поэтому все время остается на месте (конечно, никаких мест там тоже нет, но по-другому опять не скажешь)» [5, с. 238]).

Ввиду гносеологической актуализации авторской интенциональности, метафоризация как метатекстуальный механизм его текстов приобретает когнитивную и концептуальную функциональность, ибо метафора у Пелевина не столько описывает мир, сколько строит очередную фантазийную его версию, конструкт. Когнитивные метафоры здесь – лишь кирпичики модели мира.

Архетипически подручным ландшафтом для когнитивных метафор выступают пространство и время – наиболее абстрактные и самые важные понятия и для пелевинских героев, последовательно ищущих ответы на «вечные» вопросы бытия, пытающихся осознать, кто они и где (при тождестве этих «кто» и «где»): «наш ум и мир – одно и то же» [4, с. 50], «Нельзя сказать: вот ум, а вот вселенная. Все сделано из слов» [3, с. 330], «Я и есть то место, в котором существует вселенная, жизнь, смерть, пространство и время» и в котором «нет ничего вообще» [2, с. 380].

Список использованной литературы

1. Пелевин В.О. Бэтман Аполло. М.: Эксмо, 2013. – 512 с.
2. Пелевин В.О. Т. М.: Эксмо, 2009. – 384 с.
3. Пелевин В. Empire V. СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2016. – 416 с.
4. Пелевин В.О. Generation «П». М.: Вагриус, 2001. – 303 с.
5. Пелевин В.О. Relics: Ранее и неизданное: избранные произведения. М.: Эксмо, 2007. – 352 с.
6. Пелевин В.О. iPhuck 10. М.: Издательство «Э», 2017. – 416 с.

Філянна Неля Миколаївна

доктор філософських наук, к.філол.н., доцент кафедри гуманітарних наук,

Національного фармацевтичного університету, Україна

ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Екологічна освіта – важливий чинник змін у свідомості людини, що пронизує всі аспекти буття і входить у сферу філософської антропології та має включати природничо-науковий, соціогуманітарний і духовний аспекти. Поза гуманітаризацією будь-яка концепція екологічної освіти буде неповною [1].

Останнім часом дедалі більше уваги приділяється оцінюванню ролі гуманітарних наук у пізнанні природи та визначенні їх потенціалу в подоланні екологічної кризи. Як частина цього дискурсу актуалізується питання про визначення екоосвітнього потенціалу гуманітарного знання. Недостатня увага до філософського аналізу потенціалу гуманітарного знання в розробленні сучасної концепції екологічної освіти є віддзеркаленням загального статусу філософії гуманітарних наук, який ще не досяг того рівня, як виявляється в царині епістемології та філософії природознавства, що зумовлено системними та історичними чинниками [4, с. 194-220].

Трансформація філософії збігається зі змінами у світі, а отже, й із суспільно-історичним досвідом світу, формуючи нові запити до гуманітарних наук. Зміну гуманітарної парадигми В. Махлін описує цитатою з Х.-Г. Гадамера як «перехід від світу науки до світу життя» [3, с.7], акцентуючи увагу на тому, що ця тенденція найбільш виразно виявилася у німецьких нащадків і критиків класичної німецької філософії, яких можна назвати «філософами зміни гуманітарної парадигми» [4, с. 195]. Натомість такої виразної зміни гуманітарної парадигми не сталося. Зрештою В. Махлін зауважує, що, незважаючи на епохальні прориви й досягнення XIX–XX ст., філософія гуманітарних наук і досі залишається не так «досягненням», як «програмою» в сучасній Росії [4, с. 196 - 197]. Цей висновок певною мірою можна екстраполювати на решту пострадянського простору включно з Україною.

Становлення самосвідомості гуманітарних наук відбувалося в тісній взаємодії з філософським обґрунтуванням науки, яке спиралося на моделі природознавства, і, згідно з Х.-Г. Гадамером, формувалося фактично під впливом зразка природничих наук. Одночасно Х.-Г. Гадамер вказує на принципові відмінності між методами природознавства та гуманітарних наук, які виявляються, зокрема, в тому, що процес природничо-наукового пізнання має на меті поглиблення знань і розуміння загальних законів. Гуманітарні ж науки

більше опікуються пізнанням особливого, поодинокого, пізнанням явища в його історичній конкретності. Тому мета гуманітарних (а також соціальних та історичних) наук полягає не у «фіксації та розширенні більш глибокого розуміння загальних законів розвитку людей, народів і держав, а навпаки, в розумінні того, якими є ця людина, цей народ, ця держава, яким було становлення, інакше кажучи, як могло трапитися, що вони стали такими» [2, с. 46]. Зазначені відмінності між гуманітарними і природничими науками не звільняють дослідників від спокуси порівняння гуманітарного і природничого знання, в якому гуманітарні науки розглядаються як «неточні науки», з чого випливає їхня вторинність стосовно точних природничих наук.

Х.-Г. Гадамер констатує безуспішність історичних намагань вивести рівність між гуманітарними та природничими знаннями, а то й обґрунтувати переваги гуманітарних наук «у їх загальнолюдському значенні», а також вказує на спроби Дільтея спиратися на «романтико-ідеалістичні традиції» в розумінні гуманітарності, апелювати до «самостійності методу гуманітарних наук», визнаючи, тим не менше, ту обставину, що природничі науки є взірцем для гуманітарних [2, с. 46-48].

Х.-Г. Гадамер доходить висновку, що насправді «гуманітарні науки далекі від того, щоб відчувати свою неповноцінність щодо природничих» [2, с. 50]. Філософ також наводить і аналізує головні гуманітарні поняття, серед яких називає освіту, здоровий глузд (*Sensus communis*), здатність судження, смак.

Освіта є ключовим гуманітарним поняттям і, відповідно, будь-яка освіта належить до гуманітарної сфери. Тому й екологічну освіту не можна обмежити лише сферою природознавства. Тут доречно згадати слова Х.-Г. Гадамера: «Той, хто віддається частковостям, неосвічений...» [2, с. 54]. Якщо розглядати екологічну освіту як різновид спеціальної (професійної) освіти, то практична освіта полягає в тому, що «професійна справа виконується цілком і всебічно. Але це передбачає також подолання того чужого, що є в роботі по відношенню до людини, тобто цілковите перетворення людиною цього чужого на своє власне» [2, с. 55].

Висновок. Аналіз підходів до обґрунтування та розроблення концепції екологічної освіти дозволяє стверджувати, що поза гуманітаризацією будь-яка концепція екологічної освіти буде неповною. Концепція екологічної освіти формується в контексті становлення загальної освітньої парадигми та досліджень освіти як самостійного предмета та філософії освіти.

Список використаних джерел

1. Блюменберг Г. Світ як книга / Г. Блюменберг; пер. з нім., передмова, коментарі В. Єрмоленка. – К. : Лібра, 2005. – 544 с.
2. Гадамер Х.-Г. Истина и метод : основы философской герменевтики / Х. - Г. Гадамер.; пер. с нем., общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
3. Гайденко В. Філософія освіти в Бразилії : критична педагогіка Пауло Фрейре / В. Гайденко // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 91-99.
4. Махлин В.Л. Философия гуманитарных наук / В.Л. Махлин // Философия науки. Методология и история конкретных наук. – М. : «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – С. 194-220.

INTEGRATION OF ARTS IN LITERARY READING LESSONS AT PRIMARY SCHOOL

In a modern democratic society, which is based on humanistic principles, the formation of a harmoniously developed personality of each pupil is the main goal of studying in primary school. So, the implementation of integrated links between literary reading and arts into the teaching process of primary school, remains a relevant task.

According to one of the content lines of the State standard of reading, namely, "Development of literary and creative activity of students on the basis of reading", the methods chosen by the teacher can ensure the integration of different types of arts (music, theatrical art and crafts, fine arts) into literary reading lessons with the help of such complex tasks: verbal painting, staging and role plays on the basis of reading, the selection of rhymed words, reading a poem or a song to a musical accompaniment, etc. [1; 2-6].

Here is an example of using the integration of different types of arts in the lessons of literary reading at primary school:

1. Using elements of fine art in the classroom of literary reading in class 2 during the study of the Czech folk tale "Dogs, Cats and Mice".

Task: choose an place from a fairy tale and illustrate it with a picture.

Procedure: Children retell a fairy tale, choose the place that they like best, and create an illustration at home. In the lesson there is a selective reading of the fairy tale, which establishes the connection between words and images.

Method of control: control by the teacher.

2. Integration of literary reading with theatrical art with the help of the task "Actors" in the lesson of literary reading in the 2nd class during the study of the poem of Alexander Olesya "Christmas tree".

Task: Play a scene from the poem.

Progress: children are united into pairs, distribute roles among themselves; determine the characters of the selected characters of the poem and necessary means for the scene (facial expressions, gestures, intonation).

Method of control: control by the teacher and / or mutual control.

Consequently, the practical realization of the integrated links of literary reading with the subjects of the artistic and aesthetic cycle not only develops the intellectual and creative abilities of

primary school pupils, but is a prerequisite for the formation of the harmonious personality of the child.

Reference

1. Literary reading. Program for general educational institutions for 2-4 classes / O.Ya. Savchenko, V.O. Martynenko, V.O. Naumenko, N.M. Kolesnikova, L.I. Lapteva [Electronic resource]. – Mode of access: http://old.mon.gov.ua/images/files/navchalni_programu/2012/ukr/02_lit_chit.pdf

Section 3. Priorities of applied scientific researches

Бугайов Сергій Миколайович

к. с.-г. н., доцент Харківського національного аграрного університету імені

В. В. Докучаєва, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ РОСТУ МОДАЛЬНИХ ВІЛЬХОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Одним із важливих завдань сучасного етапу розвитку лісівничої науки є розширення чинного інструментарію в напрямі оцінювання екологічних функцій лісів та оновлення застарілої нормативно-інформаційної бази, якою керується лісогосподарська галузь України.

У світлі вимог щодо посилення природоохоронних функцій лісів значний інтерес становлять вільхові насадження (Davudov, 1979). В різні часи особливості росту деревостанів вільхи чорної досліджували багато лісівників. Однак в чинній нормативній базі для таксації вільшняків України використовують лише таблиці ходу росту М. В. Давидова опубліковані у 1960 р. (Davudov, 1960). Враховуючи те, що для вільхових деревостанів Полісся та Степу складено регіональні таблиці ходу росту (Lakida et al, 2017; Pasternak & Storozhenko, 2010) постала необхідність розроблення системи моделювання прогнозу росту порослевих вільшняків безпосередньо для умов Лівобережного Лісостепу.

Для детального вивчення росту та продуктивності чорновільхових деревостанів було опрацьовано дані 81 пробної площі, закладених автором у різних частинах регіону дослідження. На 15 з них було відібрано модельні дерева. Статистичний аналіз основних таксаційних ознак на пробних площах підтверджує, що для дослідження було підібрано деревостани, які за походженням, складом, класом бонітету, відносно повнотою та типами лісу відповідають найпоширенішим умовам формування вільшняків у Лівобережному Лісостепу України.

Для встановлення закономірностей росту було отримано моделі основних таксаційних ознак: середньої висоти (H), середнього діаметра (D), видової висоти (HF), суми площ поперечних перерізів (G). Інші параметри продуктивності вільхових деревостанів (запас (M), середня (ΔM_{mm}) і поточна (ΔM_{mm}) зміни запасу) визначали за формулами.

За результатами моделювання середньої висоти створено динамічну бонітетну шкалу, в основу якої покладено один тип росту. На основі отриманих моделей росту складено таблиці ходу росту порослевих модальних вільхових деревостанів Лівобережного Лісостепу України для переважаючих класів бонітету, до яких увійшли всі основні таксаційні

характеристики: середній вік (A , років) середня висота (H , м), середній діаметр (D , см), кількість дерев (N , шт. га⁻¹), сума площ поперечних перерізів (G , м²·га⁻¹), видове число (F), запас (M , м³·га⁻¹), середня (Δ_{Mc} , м³·га⁻¹) та поточна (Δ_{Mnt} , м³·га⁻¹) зміни запасу. Отримані результати підтверджують відмінність росту вільхових деревостанів регіону дослідження від інших лісгосподарських зон та України в цілому. При цьому, встановлені закономірності росту та продуктивності вільхових деревостанів узгоджуються із загальними та результатами досліджень інших авторів.

Ці нормативи можуть бути використані для ведення господарства у вільшняках Харківської, Сумської і Полтавської областей.

Список використаної літератури

1. Davydov, M. V. (1960). Black alder of the European part of the USSR. Kyiv: publishing house of the UASGN, 1960. – 113 p. [In Ukrainian].
2. Davydov, M. V. (1979). Alder: monograph. Moscow: Forest Industry. – 78 p. [In Russian].
3. Lakida, P. I., Blishchik, V. I. & Blishchik, I. V. (2017). Primary production of alder forests of Ukrainian Polissia: monograph. – Korsun-Shevchenkivskiy: FOP Gavryshenko V. M. – 245 p. [In Ukrainian].
4. Pasternak, V. P. & Storozhenko, V. I. (2010). Peculiarities of the growth of alder stands in the middle flow of the Severski Donets. Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. 147: 246-251. [In Ukrainian].

РОЛЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОВІЗОРІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ (ФАРМАЦЕВТИЧНИХ) НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Сучасний ринок лікарських засобів України вимагає від української фармацевтичної промисловості відповідності виробництва і якості фармацевтичної продукції правилам GMP (Good Manufacturing Practice).

Значні досягнення в області освіти, науки і технологій дозволили фармацевтичним підприємствам перейти на якісно інший рівень виробництва лікарських препаратів та підвищити якість готової продукції.

Розробка препаратів та лікувально-профілактичних засобів на основі лікарських рослин є актуальним напрямком фармацевтичної науки.

Ефективне визначення пріоритетів в процесі створення оригінальних лікарських засобів рослинного походження залежить від повноти і точності аналізу предмета дослідження, інформації про вже наявні наукові розробки.

З метою успішного проведення інноваційної політики актуальними є знання спеціалістів-випускників вищих навчальних закладів, компетентність, професіоналізм та освіченість фармацевтичних кадрів.

Кафедра фармакогнозії та ботаніки Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (м. Київ, Україна) є випусковою зі спеціальності 226. «Фармація, промислова фармація». Напрямок наукових досліджень співробітників кафедри охоплює активні дослідження складу лікарської рослинної сировини, показників якості, ідентифікації та визначення кількісного вмісту, розробку методів контролю якості для стандартизації обраної сировини.

Метою наукової роботи кафедри є дослідження складу та вмісту біологічно активних речовин з лікарських рослинних джерел з антиоксидантними, імуномодулюючими, мембраностабілізуючими, гіпоглікемічними та кровоспинними властивостями.

Наукова робота на кафедрі виконується згідно плану наукових тем, а також передбачає виконання дисертаційних робіт, які є фрагментами даної теми. Науковці кафедри щорічно представляють результати своїх досліджень на семінарах, Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференціях.

Для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі фармації, кафедра організовує проходження студентами виробничої практики з фармацевтичної ботаніки та фармакогнозії, читає курс спеціалізації за напрямком: «Лікарські рослини та фітотерапія».

Проведення наукової роботи реалізується щорічним виконанням кращими студентами курсових та дипломних робіт, які в повній мірі розкривають їх творчі здібності.

Наявність мультимедійного забезпечення, сучасного обладнання на кафедрі дає змогу студентам активно працювати в науковому гуртку, поглиблювати свої знання з ідентифікації та кількісного визначення вмісту біологічно активних речовин лікарської рослинної сировини, вивчати закономірності зв'язку аналітичних і фармакотехнологічних показників з біологічною активністю.

Таким чином, спонукаючи студентів до наукової роботи, педагогічний колектив сприяє формуванню особистості висококваліфікованого провізора, який задовольнятиме потреби практичної фармації.

Список використаної літератури

1. Громовик Б.П. Неперервна фармацевтична освіта в Україні: науково-методичні аспекти управлінсько-економічної підготовки : монографія / Б.П. Громовик, А.В. Горілик. – Львів : Растр-7, 2012. – 166 с.

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] : Закон України від 02.10.2018 р. № 2581–VIII . – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T280100.html.

THE STUDY OF ANTIMICROBIAL PROPERTIES OF EXTRACTS OF *RANUNCULUS ACRIS* L.

The main task to develop phytopreparations is to ensure the maximum yield of the product, which is determined by the ratio of the release of active substances to their content in plant material. Successful resolution of this problem depends on the availability of information about the chemical composition of biologically active substances that need to be removed and other factors affecting the efficiency of the extraction process. For choosing the optimal parameters for obtaining extracts from new types of medicinal plant material, the following factors were studied: the degree of raw milling, the nature of the extractant, the ratio between the raw material and the extractant, the time and the number of extraction.

The purpose of the work has been to develop the parameters of extraction of the herb of *Ranunculus acris* L. and to conduct the study of the microbiological activity of the extracts.

The raw material has been harvested at experimental sites of medicinal plants of the Pharmaceutical Faculty of the Ivano-Frankivsk National Medical University in the blooming phase in 2017.

Extraction of crushed plant material has been carried out with 40, 70, 90 % ethyl alcohol at the boiling point of the extractant on a boiling water heater with a reflux condenser for 30 minutes at the ratio of raw material and extractant - 1:10. Extraction was carried out three times. The resulting extracts were combined, filtered and evaporated. The obtained extract of the herb of *Ranunculus acris* L. is a thick mass of dark green color with honey consistency, bitter to taste, with a specific odor, readily soluble in 96% ethanol, acetone, insoluble in water.

Screening of antimicrobial activity of herb extracts was carried out by micromethod of diffusion in agar. The micromethod of diffusion in agar had been developed at the Department of Microbiology, Virology and Immunology of the Ivano-Frankivsk National Medical University. The following cultures were used: *Staphylococcus aureus* ATCC 25923, *Staphylococcus aureus* ATCC 6538, *Escherichia coli* ATCC 25922, *Pseudomonas vulgaris* ATCC 4636, *Bacillus subtilis* ATCC 6633, *Pseudomonas aeruginosa* ATCC 27853, *Pseudomonas aeruginosa* ATCC 9027, *Candida albicans* ATCC 855/653, *Staphylococcus pyogenes* Dick-1 [1].

For statistical processing of the results, computer programs UTHSCSA ImageTool 2.0 (UTHSCSA ImageTool 2.0, The University of Texas Health Science Center in San Antonio, © 1995-1996) and Microsoft Office Excel 2003 were used [2 - 3].

It has been established that the studied extracts 40, 70, 90 % of the herb of *Ranunculus acris* L. show antimicrobial activity against all used test strains of microorganisms: gram-positive bacteria, gram-negative bacteria and fungi *C. albicans* and *C. tropicalis*. Extracts (40, 70, 90 %) did not exhibit antimicrobial activity against *Aspergillus niger*.

The further experimental pharmacological study of *Ranunculus acris* L. as a medicinal plant material that exhibits antimicrobial and antifungal activity is a very promising exploring.

References

1. Определитель бактерий Берджи. 9-е изд. В 2-х т. Пер. с англ. / Под ред. Дж. Хоулта, Н. Крига, П. Снита, Дж. Стейли, С. Уильямса. – М.: Мир, 1997. - С. 553-559.
2. Balasubramanian M., Nirmala P. Antimycobacterial activity of foliose lichens on plant and animal pathogens. Int J Pharm Sci Res 2014; 5: 4825-31.
3. Gupta VK, Darokar MP, Saikia D, Pal A, Fatima A, Khanuja SP. Antimycobacterial activity of lichens. Pharm Biol 2007; 45: 200-4.

Volyanska Alla

*doctor of medical sciences, professor of the Department of Obstetrics and Gynecology № 1,
Odessa National Medical University, Ukraine*

MULTILINGUALITY AS A FACTOR OF INCREASING COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE DOCTORS

Globalization and the intensive development of the international educational space make for fundamental changes in the sphere of higher education. The social requirements of Ukraine in vocational training of specialists adapted to the international labour market, being able to communicate with people of different cultures on the basis of multicultural thinking and to solve problems that go beyond national interests, provide for internationalization of education at all levels. One of the objectives of the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021 is the formation of a new citizen of Ukraine and the world [1]. There is a necessity to form intercultural competence, self-awareness and tolerance in future specialists [2, 3]. To succeed in integration into single cultural space, specialists who know one or more foreign languages, apart from their professional knowledge, are required.

The mobility of students, teachers and young scientists is one of the relevant elements of education and science.

The coexistence of different cultures acts as a component of higher education, one of the basic components of the vocational training of future specialists, due to the increasing share of foreign students in higher medical educational institutions of Ukraine. The number of foreign citizens studying in higher medical educational institutions of Ukraine ranges from 9 to 38.5% of the total number of students [1]. Despite rather a long period of staying in Ukraine, about a third of foreign students report communication problems. This may indicate the lack of readiness of our community to perceive foreign culture and the absence of interpersonal communication opportunity due to the lack of knowledge of a foreign language, which in its turn, intensifies the difficulties of socializing of foreign students.

Multilingualism is one of the most important tools in the practice of the doctor and scientist [4, 5]. The ability to take part in any discussion, to form and defend their opinion using modern international medical terminology contributes to improving communicative skills of future doctors.

Several sessions of the Discussion Club were held at the Department of Obstetrics and Gynecology №1 during the 2017-2018 academic year. Discussions on obstetric and gynecological topics in English were offered to domestic and foreign students. The university management, the department of Obstetrics and Gynecology No.1 together with the department of Forensic

Medicine provided all the conditions for comfortable communication and exchange of views. When discussing, both students and teaching staff could express their points of view in front of the audience. The fourth-year students of the International and Medical Faculties together with the members of the students' scientific society of the department, had the opportunity to express their concerns and interests anonymously. The issues on the treatment of violence victims and casual sexual encounters attracted extensive discussion. The question "What brings happiness to the doctor?" caused a lively exchange of views with the teachers of the department and appealed to all the participants of the discussion.

The opportunity for free communication on problematic issues received very positive feedback from the student community and opened new horizons for future meetings.

Mastering (learning, mastering) foreign languages at the level of free communication takes the leading position in the strategy of integration of Ukrainian medical students and young scientists into the international scientific community. The ability of participating in any discussion, formulating and defending their own opinion using modern international medical terminology promotes the development of communicative skills of future doctors.

Literature

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
2. Гусева П.Т. Иностраннй язык как средство выработки социальной интеркультурной компетентности личности / П.Т. Гусева // Мова і культура : Серія "Філологія" / Інститут міжнародних відносин Київського університету ім. Т. Шевченка, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, Фонд культури і мистецтв "Парад Планет". – Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, – 2000 . – Вип. 1. – С. 229-231.
3. Сидоренко Т.В. Развитие интеркультурной педагогики у Німеччині Т.В. Сидоренко // Проблеми освіти. – 2012. – №70(Ч.2). – С. 145-149.
4. Dewaele J. Multilingualism, Empathy, and Multicompetence / J. Dewaele, L. Wei // International Journal of Multilingualism. – 2012. – P. 1-15.
5. Wilton A. Multilingualism and foreign language learning / A. Wilton // Handbook of Foreign Language Communication and Learning, K. Knapp & B. Seidlhofer (eds). – Berlin: Mouton de Gruyter, 2009. – P. 45-78.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗБАГАЧЕННЯ КОМБІКОРМІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИМИ РЕЧОВИНАМИ

У критичні періоди розвитку та продуктивності сільськогосподарської птиці в промислових умовах неможливо уникнути впливу фізіологічних стресових факторів. Стрес – це відхилення від оптимальних умов утримання, годівлі та випоювання. Існує багато можливих стресів для сільськогосподарської птиці: вакцинація, пересадка з інкубатора до пташника, транспортування, тепловий стрес, незбалансований раціон або його зміна, наявність мікотоксинів у кормі. Під час стресу в організмі сільськогосподарської птиці утворюється надлишкова кількість вільних радикалів, які здатні пошкоджувати усі типи біологічних молекул та сприяти окислювальним процесам. Це все призводить до зниження продуктивності та якості кінцевої продукції [1].

Введення у раціон препаратів біологічно активних речовин є одним із методів профілактики та зменшення негативних наслідків стресів у інтенсивному технологічному ланцюгу вирощування птиці. Під час стресу у сільськогосподарської птиці спостерігається підвищена потреба у певних поживних та біологічно активних речовинах для боротьби з негативними факторами. Однак існує закономірність, що в стресових умовах знижується рівень споживання корму, що призводить до недоотримання поживних та біологічно активних речовин.

За цих умов для максимальної мобілізації захисних сил організму від стресу комбікорми необхідно додатково збагачувати амінокислотами, вітамінами, ферментами, солями мікроелементів, антиоксидантами, та іншими препаратами біологічно активних речовин. Введення таких речовин безпосередньо у кормові суміші або комбікорми викликає деякі труднощі технологічного характеру через їх малу кількість. Найкращий ефект досягається шляхом поетапного дозування і змішування мікрокомпонентів з наповнювачем у складі готових попередніх сумішей, білково-вітамінних, білково-вітамінно-мінеральних добавок та преміксів [2].

Встановлено, що вітамін Е – це головний антиоксидант у мембранах клітки. Для захисту від окислювальних процесів під час стресу використовують підвищені дози вітаміну Е. Однак цієї кількості не вистачає для повноцінного захисту організму сільськогосподарської птиці. В результаті виникла необхідність рециклізації вітаміну Е,

тобто його відновлення у активну форму, за рахунок інших антиоксидантів, вітамінів, мікроелементів та амінокислот [3].

Експериментальним шляхом встановлено, що у рециклізації вітаміну Е приймають участь жиророзчинні вітаміни А, Д₃, мікроелементи – Zn, Mn, Se, амінокислоти – лізин та метіонін, пробіотик – імунобактерін D. Оптимальне співвідношення та синергетична взаємодія компонентів дозволяють підтримувати ефективну рециклізацію вітаміну Е, знижувати утворення вільних радикалів та надавати імуномодельючу дію. Ці фактори сприяють покращенню якості яйця та його шкаралупи. Окислювальний стрес призводить до запальних процесів у шкаралупній залозі, що перешкоджає утворенню шкаралупи та погіршує її якість.

Список використаних джерел

1. Фисинин В.И. Эффективная защита от стрессов в птицеводстве: от витаминов к витагенам [Текст] / В.И. Фисинин, П. Сурай // Птица и птицепродукты. – 2011. – №5, 6. – С. 23-26, 10-13.
2. Єгоров Б.В. Технологія виробництва преміксів. Підручник [Текст] / Б.В. Єгоров, О.І. Шаповаленко, А.В. Макаринська. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
3. Сурай П. Природные антиоксиданты в эмбриогенезе кур и защита от стрессов в постнатальном развитии [Текст] / П. Сурай, В.И. Фисинин // Сельскохозяйственная биология. – 2013. – №2. – С. 3-18.

OUR EXPERIENCE OF USING INTERACTIVE TEACHING METHODS IN TEACHING DISCIPLINE OBSTETRICS AND GYNECOLOGY

Introduction. In the Law of Ukraine on Higher Education, competence is a dynamic combination of knowledge, understanding, skills, values, and other personality traits, which is the result of training in educational, vocational, educational and scientific programs and underlies the qualification of a graduate [1].

Main part. Formation of competences of medical students is possible with the application of adequate methods and technologies of training. For this purpose, interactive teaching methods are used in practical classes at the Department of Obstetrics and Gynecology No.1 of the OSMedU. At the propedeutic stage of training one of the most effective methods is "brainstorming" in its varieties. The instructor begins with a formulation of a clearly formulated problematic issue for students, which allows many versions to be put forward. After the announcement of ideas (answers, suggestions) has ended, the group goes over to their discussion. Of the total number of all ideas expressed, the most successful are selected. The method allows to develop the imagination, independent thinking of the student, exempted from the pattern and stereotypes; the ability to formulate, express and defend their own opinions; ability to work in a group and respect an alternative position.

The use of the case-method gives the opportunity to combine theoretical training and practical skills, while the students jointly analyze the situation, which allows them to develop a practical solution, to evaluate the proposed algorithms, to choose the best in the context of the task or problem [2, 3].

The most popular tasks are case-situations. Unusual tasks, where the main diseases and their complications are presented, allow, on a concrete example, to teach the algorithm of decision-making within the defined situation. The information is presented in a concise form (3-4 algorithms), sufficient for a student who possesses the necessary knowledge and skills to be able to make a well-founded decision. Students work in groups of 5-6 people each. Students' actions consist of familiarizing with the contents of the case and recommendations for its implementation, self-training, generalization of decision options, analysis of experience in solving a given problem. When evaluating participants, attention is drawn to the argumentation of choosing different solutions to the problem.

Active forms of learning that contribute to the mastery of up to 70% of the material are role games [4]. During their conduct typical clinical situations are played out. In the IV, V courses, the type of game "patient consultation" is used predominantly, on the VI course "consilium (differential diagnosis)". In addition to information that is necessary and sufficient for diagnosis, too much information is provided - these are complex laboratory tests, numerous instrumental studies. In the course of the game teacher can complicate the clinical situation. The appropriateness of all decisions taken is substantiated aloud. Role playing, thus, provides not only high level of professional training, but also forms communication skills.

Conducting classes with interactive teaching methods contributes to the acquisition of theoretical knowledge, the acquisition of practical skills, positive attitude towards the subject from students, the formation of positive motivation in relation to future professional activities.

Conclusions

The introduction of interactive technologies in the training of future doctors contributes to the effective acquisition of professional skills and abilities.

Students gain teamwork experience, discussion rules, communication culture and collegiality, learn to argue their point of view and listen to others in the process of finding the optimal solution to the problem.

BIOLOGICAL AVAILABILITY OF ORGANIC ORIGIN MN, CU AND ZN IN ORGANISMS OF COWS AND THEIR EFFECT ON PRODUCTIVITY

According to A.I. Svyezhentsova, G.V. Havuturina on the territory of Ukraine there are a number of geochemical provinces for which a specific lack of certain microelements in soils and fodders exists as well as in animal rations [2].

In most premixes inorganic forms of microelements are used in the form of chlorides, sulfates and oxides, they are poorly digested and used by animals, which increases the risk of contamination of the environment by heavy metals since these elements are more released from the body than absorbed by it.

One of the means of improving the using of microelements by an animal organism is to increase using organic minerals for livestock such as mixed ligand complexes of microelements of native production.

During research microelements in rations for cows of the 1st control group were balanced by sulfate salts, for cows of the 2nd experimental group sulfate Manganese was replaced by a mixed ligand complex of Manganese, for the 3rd experimental group sulfate Cuprum was replaced by a mixed ligand complex of Cuprum, for the 4th experimental group sulfate Zinc was replaced by a mixed ligand complex of Zinc and for the 5th experimental groups the sulfates of Manganese, Cuprum and Zinc were replaced by mixed ligand complexes of Manganese, Cuprum and Zinc (243; 50.8 and 379.9 g/ton of fodder respectively). The rate of injection of these microelements was 25% less than recommended.

Indicators of dairy productivity of experimental cows indicate the positive effect of mixed ligand complexes of Mn, Cu and Zn on the milk productivity of experimental cows. In 170 days of experiment 6446.1 kg of milk with a fat content of 3.95% was received from cows of the 1st control group, whereas 6590.6 kg of milk with a fat content of 4,04% was received from cows of the 2nd experimental group; the 3rd group of cows gave 6781.1 kg of milk with fat content of 4.11%; the 4th group gave 6882.3 kg of milk with fat content of 4.13%; the 5th group gave 7155.3 kg of milk with fat content of 4.19%.

As a result of the analysis of reproductive ability of experimental cows it was noted that on one fertilization of each cow should be made 1.9 fertilizations in the control group, in the 2nd, 3rd,

4th and 5th experimental groups should be made 1,4; 1,5; 1,3 and 1,2 fertilizations, which accordingly to control is 73,7%; 79,0; 68,4 and 63,2% respectively.

The duration of the service period was in the direct dependence on the number of fertilization of experimental cows. Thus, in control group of cows its average duration was 101.9 days; in the 2nd experimental group of cows it was 31.2 days shorter; in the 3rd group it was 11.4 days shorter; in the 4th group it was 26.2 days shorter and in the 5th group it was 33 days shorter, in percentage it is 44.1%; 12.26; 34.6 and 47.9% respectively.

The use of various forms and sources of Mn, Cu, and Zn in rations of Holstein cows contributed to an increase of the total protein content in the blood serum of experimental cows. The greatest difference (1.6-2.7 g/l) was determined between the indicators of the 3rd, 4th and 5th experimental groups and control. In the 2nd experimental group of cows this indicator exceeded control by 1.1 g/l.

Mixed ligand complexes of Mn, Cu and Zn caused a decrease the content of α -globulin fraction by 9.38% in the blood serum of cows in the 2nd experimental group; by 1.45% in the 3rd; by 2,94% in the 4th and 5th experimental groups. Concerning β -globulin fraction of protein and γ -globulins, there were more of them in blood serum in all experimental groups comparable to control group. The largest difference (10.84%) in the content of β -globulin protein fraction and (11.0%) γ -globulins was determined in the blood of cows of the 4th and 5th experimental groups.

Thus, the replacement in rations of high-yielding cows with simultaneous injection even 25% below the norm contributes to a positive effect on the physiological state, stimulates and provides normal conditions for the processes of fertilization and development of the embryo, and does not have a negative effect on the homeostasis of the organism, which is confirmed by the blood tests of experimental animals.

References

1. Gorchanok A.V. Biologichna dostupnist' mikroelementiv z riznih spoluk v organizmi koriv ta ih vpliv na peretravnist' / A.V. Gorchanok, O.A. Kuzmenko // Zbirnik naukovih prac'. – Ch. 1. – Kamjanec'-Podil's'kij. – 2018. – S. 211-214.
2. Svezhencov A.I., Havturina A.V. Otchet o NIR «Optimizacija kormlenija korov s cel'ju normalizacii obmena veshhestv i sostojanija pecheni / A. I. Svezhencov, A.V. Havturina. – Dnepropetrovsk, 2006. – 129 s.
3. Havturina G.V. Efektivnist' zgodovuvannja zmishanoligandnih kompleksiv Manganu, Kuprumu i Cinku golshtins'kim korovam / G.V. Havturina, V.S. Bomko // Tehnologija virobnictva i pererobki produkcii tvarinnictva: zb. nauk. prac' Bilocerktivs'kogo NAU. – 2015. – Vipusk 1 (116). – S. 199-203.

***IN VITRO* CULTURE ESTABLISHMENT OF POTENTIAL OILSEED SPECIES
CRAMBE MITRIDATIS WITH FAST PROPAGATION PROTOCOLS**

The genus *Crambe* L. (*Brassicaceae* family) is considered a potential oilseed crop due to its yield capacity and seed oil composition – erucic acid content varies from 48.5% to 62.5%. It does not outcross with any other food oil crops that are commercially produced nowadays therefore make gene flow impossible. It also has good agronomic properties, potential for phytoremediation of heavy metal contaminated soil and high tolerance to abiotic stress. Applying of *in vitro* culture methods offers a number of advantages such as fast propagation and a platform for genetic improvement of plants desired properties. Establishment of aseptic culture conditions and specifying of plants regeneration scheme should be conducted for every species individually. Literature reports review indicated no data on *in vitro* cultivation and propagation of *Crambe mitridatis* Juz. plants.

The objective of our work was to study efficient methods of *in vitro* culture establishment, fast propagation and further adaptation of regenerated plants to the greenhouse conditions. Therefore, we aimed to develop a platform for fast plants multiplication and further biotechnological improvement of *Crambe mitridatis* Juz. with recommendations on plants introduction in greenhouse.

Seeds of abovementioned species were used for aseptic *Crambe* plants collection establishment and diocidum was used as a sterilizing substance for 1-6 minutes. Aseptic sprouts were cultivated on hormone free solidified with agar Murashige and Skoog (MS) medium. Petiole explants leaves and roots of aseptic sprouts cultivated on MS medium with 6-Benzylaminopurine (BA) (1-5 mg/L), kinetin (1-5 mg/L) and 1-Naphthaleneacetic acid (NAA) (0.1-1.5 mg/L) content were used for confirming the most efficient regeneration protocols.

The greatest number of aseptic roots formed for *Crambe* species was observed after 3 minutes sterilization with diocidum. Maximum of regeneration frequency from was for petiole explants 56% (average number of shoots per explant - 1.2 pcs) when grown on MS medium with BA 5 mg/L and NAA 1.5 mg/L; for leaf explants– 20% (average number of shoots per explant - 1 pcs) on medium with BA 2.5 mg/L and NAA 0.1 mg/L and for root explants – 80% (average number of shoots per explant - 1 pcs) on medium with BA 1 mg/L and NAA 0.1 mg/L. Since propagation through direct organogenesis was accompanied by the introduction of BA, callus tissue

initialization was observed at every plant. Rhizogenesis was noted on leaf explants both for cultivation with BA and with kinetin. The calculations take into account only those plants that survive with further cultivation

Regenerated plants of all studied species were rooting well on the MS/2. Further adaptation for greenhouse conditions was performed. After 18-22 days of plants cultivation on peat and perlite blend (2:1) indoor first assimilating leaves were formed. The rates of survival indoor were 70%.

The obtained data can be used for mass reproduction of studied *Crambe mitridatis* Juz. plants or as a platform for further biotechnological improvement of potential oilseeds.

Head of research: Nadia Pushkarova, PhD, Department of cell biology and biotechnology, Institute of Food Biotechnology and Genomics of NASU, Kyiv, Ukraine

РОЗРОБКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬКОВАЛЬНИЦЬ З АНТИФРИКЦІЙНИМ ЗАХИСНИМ ШАРОМ

Машини та механізми, вже на протязі багатьох років займаю важливе місце в житті людини. Проблема зношуваності вузлів тертя є актуальною у всі часи від найперших механізмів, які були виготовлені з дерева і до сучасних, що розробляються за допомогою комп'ютерного моделювання з застосуванням новітніх композитних матеріалів (металів, полімерів).

Для зменшення зношуваності і зниження сил тертя застосовують різні мастильні матеріали: рідкі (олива); пластичні (солідоли, літол); тверді (графіт). Однак, в процесі експлуатації мастильні матеріали потрапляють в ґрунт і забруднюють навколишнє середовище, а після закінчення терміну служби виникають проблеми з їх утилізацією або переробкою.

Щорічно в світі споживають близько 50 млн. тон моторних оливо, але тільки чверть з них використовують повторно, піддають утилізації або хоча б спалюють. Якісна і безпечна утилізація вимагає великих вкладень, оскільки потрібні сили, час і фінанси. Замість того щоб звернутися в спеціальні компанії з утилізації відходів більшість виробників просто зливають відпрацьовані гідравлічні, індустріальні і моторні оливи у водойми, каналізацію, залишають на смітниках. Це ще одна величезна екологічна проблема, що стосується кожного з нас, адже потрапляючи до навколишнього середовища відпрацьовані мастила (трансмійні, моторні, гідравлічні, індустріальні і т.д.) становлять велику небезпеку для здоров'я людини [1].

Велика кількість мастильних матеріалів йде на змащення кульковальниць, з яких 90% це пластичні мастила які, на відміну від оливо, не переробляються, а просто викидаються на звалище або спалюються.

З огляду на вищевикладене, мета цієї роботи полягала в розробці екобезпечного термостійкого (температури до 250 °С) мастильного матеріалу для виготовлення великогабаритних кульковальниць, які не вимагають його заміни протягом усього терміну експлуатації.

Для досягнення мети, було розроблено екобезпечний антифрикційний заповнювач (АФЗ), на основі політетрафторетилену (ПТФЕ), наповнений вуглецевим волокном, який витримує великі динамічні і температурні навантаження, і введено в експлуатацію кульковальниці з АФЗ.

На основі проведених досліджень і виробничих випробувань кульковальниць, можна зробити наступні висновки:

- кульковальниці із АФЗ витримують великі динамічні навантаження в процесі тривалої (при температурі 270 °С) і короткочасної (до 370 °С) роботи;
- зі збільшенням вмісту волокна від 10 до 40 мас.%, незалежно від його типу, збільшуються період припрацювання і кінцевий крутний момент у кульковальниці;
- довговічність експериментальних кульковальниць у 1,8-3 рази вища ніж у серійних з звичайним мастилом [2].
- мастильний матеріал зберігає свої властивості і не вимагає заміни протягом усього терміну служби кульковальниці.

Таким чином використання захисного полімерного шару на основі політетрафторетилену і антифрикційних наповнювачів у кульковальницях забезпечує підвищення довговічності виробів, виключає заклинення кульок, а також застосування мастильних матеріалів, що забруднюють навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. Отходы синтетических и минеральных масел [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecobrain.ru/othodi/utilization-of-sintetic-materials>
2. Буря А.И. Подшипники с антифрикционным твердосмазочным наполнителем / А.И. Буря, С.В. Калиниченко // Инженер-механик. – 2015. – №2 (67). – С. 15-16.

THE ROLE OF INDEPENDENT EXTRACURRICULAR INDIVIDUAL WORK IN THE PREPARATION OF STUDENTS IN THE STUDY OF SURGICAL DISCIPLINES IN A HIGHER MEDICAL SCHOOL

According to the requirements of the credit-module system of education in a medical university and according to the provisions of the working curriculum, the study of academic disciplines provides for students to perform by them compulsory individual independent work. Considering that the main purpose of training in clinical departments is the mastery of practical skills by students [1], incl. and during the individual independent work, the achievement of this goal is advisable when using various forms of its organization in the V and VI courses of study [3].

The aim was to analyze the results of the implementation of individual extracurricular independent work by students in the study of surgery by students of the 5th and 6th courses of the medical university.

In the structure of the discipline "Surgery" the analysis of the results of the study of acute surgical diseases in the V and VI courses. In particular, the results of students performing individual extracurricular independent work were analyzed in 248 students of the specialty "Medicine" when studying acute surgical diseases on the 5th and 6th years at the Department of Surgery № 2 of the Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

According to the working curriculum, the study of surgery diseases on the V course provides for individual independent work in the form of extracurricular supervision of patients, writing an academic history of the disease with its subsequent protection [2]. At the same time, the individual independent work of students of the sixth year is close to the practical working conditions during the evening duty at the surgical department of Emergency Hospital. Working on duty under the direction of the doctor on duty provides for an examination of hospitalized patients with the definition of leading clinical syndromes, followed by the preparation of diagnostic and differential diagnostic algorithms, the patient management and treatment plan. Protection of duty occurs at the beginning of practical training the next day.

During passing the final Module control for our subject students of the specialty "General Medicine", significant differences were found when analyzing the results of independent work for the students in V and VI courses, who were prepared individual independent work during the year ($4,1 \pm 0,17$ points against $3,2 \pm 0,19$ points ($p < 0,05$), respectively). It was also established that the

results of the defense of independent work by students of the 6th course were significantly reflected in the average score ($r=0.62$), quality performance ($r=0.54$) and the resulting score ($r=0.69$).

To our mind the practical orientation of independent work with the need for a thorough individual analysis of real clinical situations made it possible to achieve significantly greater efficiency of independent work for students in the study of surgery by students of the V and VI years of study in higher medical school.

References

1. Dekker F.W. Science education in medical curriculum: teaching science or training scientists? *Med Sci Educ.* 2011; 21(3S): 258-60.
2. Koskina E.V. Independent research work of students as one of the forms of specialist training // Materials of the educational and methodical conference of the Kemerovo State Medical Academy, dedicated to the 55th anniversary of KemGMA. June 29-30, 2010 Kemerovo, KemGMA, 2010; 79-83.
3. Laidlaw A, Aiton J, Struthers J, Guild S. Developing research skills in medical students. *Medical Teacher* 2012; 68 (2): 39-42. doi:10.3109/0142159X.2012.704438

Kulachek Veronika

*PhD, Associate Professor of the Department of Internal Medicine and Infectious Diseases,
Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University»,
Ukraine*

GAMES AS TEACHING METHOD IN MEDICAL EDUCATION OF FOREIGN STUDENTS

Nowadays the massive part of ukrainian education in medicine sector is the training of foreign students. Despite the English form of teaching it is often difficult to overcome the linguistic and cultural barrier. While teaching discipline "Internal medicine" in the clinical training of specialists teachers often face to translation of the necessary information. Especially this problem concerns the student's work with patient which requires the translation of the necessary information at the gathering of complaints, anamnesis of diseases and life. Therefore, the search and involvement of additional methods of teaching clinical discipline is an important task of the teacher of the clinical department.

The method of "learning in the game" is successfully used for the work with a patient of English speaking students with the lack of knowledge of the Ukrainian. Imitating, role-playing, and business games are interesting and informative for the students and facilitate the teacher to develop the students clinical opinion, test their theoretical knowledge and practical skills. In the teaching of internal medicine the "business game" method is successfully used when one of the students performs the role of the patient while others examine it. It can be used the plays as a "patient-doctor" and "patient-concilium", when students perform the roles of consultants for a detailed examination of the patient and differential diagnosis. "Doctors-consultants" determine the preliminary diagnoses and prescribe additional research methods. "Students-laborants" and "Functionalists" give their results and conclusions of investigations, after which the "ward doctor" summarizes the received information, formulates the final diagnosis and prescribes the appropriate treatment. There is the discussion of the game at the end of the lesson while the teacher with students summarizes, analyzes each stage of the game, corrects the mistakes.

Learning in the game helps to develop clinical thinking, to highlight the presented information, to make a conclusion, to identify the mistakes, to make decisions on the basis of collecting complaints, to analyze data, to make objective surveys, to conduct laboratory and instrumental examinations in order to diagnose and choose proper treatment. The usage of these practical skills will help students in future professional activities; the interesting game mood and a

positive atmosphere help students to demonstrate their knowledge fully and establish contact with a teacher.

Consequently, the presence of a language and cultural barrier in foreign students requires a search for new teaching methods for quality education. The use of learning in the game is an effective and interesting method of work of a teacher with students, especially in studying the discipline of "internal medicine".

References

1. Maksimenko, S.D. & Filonenko, M.M. (2014). Pedagogika vushoi medichnoi osvitu [Pedagogy of higher medical education]: – Kyiv: Centr uchbovoi literaturi : [in Ukrainian]
2. Klish, G.I. (2014). Formi organizacii i navchannia u medichnih universitetah Avstrii. Meduchna osvita – Medical Education, 4, 56–59 [in Ukrainian]
3. Ronald E.D. (2000) The use of humor as a teaching tool. NACTA Journal, 44(2), 20-28.

PROBLEMS OF STUDENTS PREPARATION IN THE MODERN MULTIMEDIA WORLD

Preparing students for future practical work remains a major challenge for faculty members in a rapidly developing society. The development of the latest technologies has both the benefits to the learning process and the disadvantages that transform the visualization capabilities into the problem of attracting and supporting student attention over a long time in the learning process.

Regardless of the equipment level of the departments with multimedia equipment and the insistence of the teaching staff when rendering the topic of classes for students of the 5th year in the discipline "Surgery" there is a range of problem issues. First of all, the level of knowledge that 5th-year students need to possess requires a thorough and comprehensive understanding of previous disciplines, without which study, discussion, reference in the process of discussion and verification of knowledge acquisition becomes practically impossible. When visualization the topic of study, there is a problem of recognition of anatomical structures, their topography, pathological anatomical findings, their interpretation and the formulation of preliminary assumptions about diagnostic findings. Secondly, when viewing videos, the attention of less interested, "weak" students, or in the detailed and lengthy discussion of all aspects of the revised material is lost very quickly. Thirdly, students are diverted to the use of their own mobile devices, while distracting colleagues and creating a non-working environment, which greatly impairs the quality of material absorption. Also, students who do not use mobile devices for work moments are often distract the student who answers, such a student loses the logical chain of the answer and stops in the answer, and he has difficulties to return to the correct, fully constructed and complex answer. The activities of distracting students require immediate teacher intervention, with the aim of restoring discipline, restoring the attention of the group and supporting the work atmosphere. Fourthly, the feature of the discipline "Surgery" makes it impossible for some types of simulation or the role-playing games in the educational process, so the multimedia material is the main source of demonstration. Working with students in the dressing or operating room has a number of problems of an organizational nature, as well as endurance, deontological preparedness of students and their own health.

One of the main problems with using modern technologies is that students cannot search for information in sufficient volume and quality, which leads to a significant loss of time in self-preparation and very low efficiency of the material collected. Searching for content on keywords on

the Internet remains ineffective. A particular problem is lack of knowledge by the students of foreign languages, which further limits their ability to find modern methods of diagnosis, treatment, prevention and improvement of the quality of medical activities.

At the present stage of technology development, there is a new problem of teaching, which is to teach students to use modern technologies in the search and use of educational information, and not just for entertainment. But with effective and high-quality use of multimedia material, it is possible to improve the mastery of material in several times and effectively cooperate with students in the future.

References

1. Hilton S. Education and the changing face of medical professionalism: from priest to mountain guide. *Br J Gen Pract.* 2008; 58(550): 353–361.

2. Woolliscroft JO. In: *International handbook of research in medical education.* Norman GR, Newble DI, van der Vleuten C, editor. Dordrecht: Kluwer; 2002. *Medical Student Clinical Education*; pp. 365-380.

3. Kilminster SM, Jolly BC. Effective supervision in clinical practice settings: a literature review. *Medical Education.* 2000; 34: 827–840.

4. Williams KN, Ramani S, Fraser B, Orlander JD. Improving bedside teaching: findings from a focus group study of learners. *Academic Medicine.* 2008; 83: 257–264.

THE ROLE OF DISTANCE TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The successful practice of a doctor depends to a great extent on the level of his professional education. The modern system of medical education is experiencing the real boom of changes through the exponential growth of information content, globalization, the activation of communication between professionals from different countries, the introduction of digital technologies to an increasing number of medical examinations and studies. Such processes necessitate the introduction of new teaching methods (mostly on-line) and stimulation of self-education, since the latter is the most individual / personalized on schedule, subject and intensity, more mobile and close to modern achievements of science [3].

Specialists in the field of strategic educational problems call the distance learning form the educational system of the 21st century. The distance learning provision is approved by the Law of Ukraine on Education of 05.09.2017: "The distance learning is understood as the individualized process of obtaining education, which occurs mainly through the mediated interaction of distant participants of the educational process in the specialized environment that functions on the basis of modern psychological, pedagogical and information and communication technologies" [1]. The characteristic features of the distance learning are: interactivity, flexibility, economy and individualization of learning, the appliance of new achievements in information technology in the educational process; the parallelism of the distance learning - it is carried out simultaneously with professional activity or with training in other directions, and there is also the possibility of simultaneous training in Ukrainian and foreign universities. The process of the distance learning is characterized by the openness and objectivity of knowledge assessment of students, by its independence from the teacher, since modern computer technologies and corresponding programmes of estimation in accordance with the ECTS scale are used; by high self-organization of students, which increases the creative and intellectual potential, the pursuit of knowledge, demonstrates the ability to interact with computer and the latest information technologies" [2].

To improve the information provision of the educational process the "Moodle" system has been introduced at the Department of Obstetrics and Gynecology No.1, the ONMedU. This system provides the access to the site of the department where all educational materials are available for 24 hours a day; it allows the use of test tasks in on-line access from students' personal computers with

the simultaneous control of the visit to the electronic network and the results of on-line testing. The site allows you to evaluate the quality of training, to identify topics on which students are underdeveloped, provides the opportunity for communication between students and teachers to make feedback on the quality of methodical content of the site, which is constantly edited, replenished and improved.

It is possible to state that distance education has come to the 21st century as the most effective system of training and continuous support of a high qualification level of specialists of various spheres and industries.

References

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 року № 2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Адамова І., Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Випуск 10. – С. 3-6.

3. Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р. Сучасні особливості парадигми медичної освіти в Україні // Матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Сучасні питання вищої медичної освіти в Україні», м. Тернопіль. – 2018. – С. 42-44.

SIMULATION TECHNOLOGIES IN OBSTETRICS IN THE TRAINING OF COMPETENT DOCTORS

Modern concepts of the development of medical education make it necessary to move to new educational technologies that have proved to be effective all over the world. The application of simulation technologies in training allows to form future specialist's readiness to use the acquired basic knowledge, skills and abilities for solving practical and theoretical tasks in the process of professional activity [1-3].

It's impossible for technical, ethical and legal reasons to entrust diagnostics and treatment of a number of clinical syndromes, conditions, and illnesses of patients (especially in obstetrics) to students that have only theoretical training. Therefore, the setting up a stimulation classroom on the basis of the Department of Obstetrics and Gynecology №1 ONMedU allowed to some extent to solve this issue.

The fifth-year students, who begin to study obstetrics, work out step-by-step separate topics in accordance with the programme. Modern phantoms give the opportunity not only to work out survey techniques in obstetrics, medical aid during birth management, performing various manipulations, but they also form skills through multiple repetitions.

In the sixth year, students develop algorithms for providing emergency care on the basis of the department of simulation medicine, where a teacher can model any scenario, which allows not only to demonstrate standard skills of assistance, but also to train their clinical thinking with dynamic evaluation of the clinical situation and develop measures to prevent these complications.

In their future practice, a general practitioner may face the need to assist with eclampsia, postpartum bleeding and fetal distress during childbirth.

Modern simulation technologies allow to recreate clinical situations in accordance with the topic of practical training.

Despite the development of algorithms for providing medical care, the important tasks of simulation training are the formation of the ability of future specialists to communicate effectively with medical personnel, develop clinical thinking and work in a team.

Therefore, debriefing with the analysis of problems encountered in the process of work, the analysis of the algorithm of each member of the team actions during the task performance are very

important. Conducting debriefing allows each student to draw conclusions about his personal role in solving a particular urgent clinical situation by himself.

References

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
2. Нагайчук В.В. Застосування інтерактивних технологій навчання для викладання у вищих медичних навчальних закладах / В.В. Нагайчук // Вісник Вінницького національного медичного університету. – 2013. – Т.17, №2. – С. 456 - 459.
3. Dewaele J. Multilingualism, Empathy, and Multicompetence / J. Dewaele, L. Wei // International Journal of Multilingualism. – 2012. – P. 1-15.

Луцкий Андрей Сергеевич
*аспирант кафедры акушерства и гинекологии №2, Харьковский национальный
медицинский университет, Украина*

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ЭНДОМЕТРИЯ ПРИ РАЗЛИЧНЫХ СХЕМАХ ПОДДЕРЖКИ ЛЮТЕИНОВОЙ ФАЗЫ

Состояние репродуктивного здоровья населения Украины является актуальной проблемой репродуктивной медицины. Особое значение приобретают исследования, направленные на повышение эффективности, доступности и безопасности методов вспомогательных репродуктивных технологий (ВРТ). Для успешного проведения экстракорпорального оплодотворения (ЭКО) и имплантации эмбриона необходимо оптимальное состояние эндометрия, структура которого постоянно меняется на протяжении менструального цикла под воздействием половых гормонов.

Цель исследования – повышение результативности ЭКО за счет оптимизации поддержки лютеиновой фазы.

Материал и методы исследования. Проанализировано состояние эндометрия у 40 женщин, которые являлись донорами ооцитов. Возраст пациенток был от 30 до 35 лет. Контролируемая стимуляция яичников проводилась в циклах с антагонистами гонадотропин релизинг гормона. Стимуляция суперовуляции начиналась с 3 дня менструального цикла фолликулостимулирующим гормоном в дозе 225 МЕ. Доноры были разделены на 4 группы по 10 пациенток в каждой. Всем наблюдавшимся пациенткам проводили УЗИ-мониторинг с целью определения динамики роста фолликулов. При достижении фолликулов диаметра 12-14 мм начинали введение антагонист гонадотропин - релизинг гормона. В качестве триггера овуляции использовали хорионический гонадотропин человека в дозе 10 000 МЕ. Через 35-36 часов после триггера финального созревания ооцитов донорам проводили трансвагинальную пункцию фолликулов и начинали подготовку эндометрия. На 5 сутки после получения ооцитов у доноров для морфологического исследования брали эндометрий, полученный при пайпель-биопсии для определения эффективности различных схем его подготовки к имплантации. Микропрепараты изучали на микроскопе “Olympus BX-41” с последующей обработкой с использованием программы “Olympus DP-soft version 3.1” и Microsoft Excel.

Для подготовки эндометрия пациенткам 1-й группы назначалась вагинальная форма прогестерона в виде геля (дважды в сутки); 2 –й -вагинальная форма прогестерона в виде капсул – 600 мг в сутки; 3-й-назначали дидрогестерон перорально (30 мг в сутки); 4-й -

прогестерон высокоочищенный (25 мг в сутки) и вагинальная форма прогестерона в виде геля 1 раз в день.

Результаты и их обсуждение. По данным гистологического состояния эндометрия выбрана лучшая схема подготовки эндометрия, которая наблюдалась у пациенток 4-й группы (прогестерон высокоочищенный для подкожного введения и вагинальная форма прогестерона в виде геля 1 раз в день). Трансформация эндометрия в данной группе соответствовала 4-5 дню цикла после овуляции, что подтверждалось изменениями железистых крипт с появлением у них извилистости и компактному расположению с соответствующим уменьшением стромы и появлением большего количества децидуаподобных клеток. Данная структура эндометрия по гистологическому строению оказалась наиболее оптимальной, по сравнению с эндометрием у пациенток 1, 2 и 3 групп. В дальнейшем схема подготовки эндометрия с использованием прогестерона высокоочищенного для подкожного введения и вагинальной формы прогестерона в виде геля 1 раз в день была использована у пациенток в циклах ЭКО. При использовании данной схемы подготовки эндометрия результативность лечения бесплодия методом ЭКО была выше, чем в других группах наблюдения.

Выводы. Наиболее выраженная готовность эндометрия к имплантации бластоцисты отмечается при использовании высокоочищенного прогестерона для подкожного введения и вагинальной формы прогестерона в виде геля 1 раз в день, что подтверждается его оптимальным гистологическим строением, а так же высокими показателями наступления беременности и родов.

THE INVESTIGATION OF THE ANTIMICROBIC ACTIVITY OF OINTMENTS WITH A THICK EXTRACT OF *RUTA GRAVEOLENS* L.

In order to expand the range of ointments containing active pharmaceutical ingredients of vegetable matter, a study has been conducted to determine the antimicrobial activity of the ointment on a hydrophilic basis.

The purpose of the work has been to develop prototype ointments with a thick extract of herb of *Ruta graveolens* L. on a hydrophilic basis.

Extracts concentrations have been selected on the basis of phytochemical and pharmacological studies of herb of *Ruta graveolens* L., indicating the possibility of developing a medicinal form as an ointment [1]. For substantiating the composition of the ointment, the requirements for soft dosage forms were considered, namely: the uniform distribution on the skin surface, the storage stability, pH, the concentration of active substances, the speed and completeness of release of the active substances, organoleptic parameters. Biopharmaceutical studies have been conducted using in vitro methods by diffusion of biologically active substances from ointments in 2% agar gel and through a semipermeable membrane showed that the emulsion base oil / water type is the best. To determine the optimal concentration of the extract in the ointment, antimicrobial and antifungal activity were studied in vitro by diffusion into an agar gel by measuring the diameter of the retardation of growth pathogenic microflora around the drug [2].

Thus, on the basis of technological, biopharmaceutical and microbiological researches, the composition and the manufacturing technology of the ointment were proposed. The quality of ointment was assessed by the following indicators: appearance, color, odor, homogeneity, pH of aqueous ointment solution, microbiological purity and quantitative content of biologically active substances. It was established that the studied ointment with the extract of herb of *Ruta graveolens* L. had been characterizing by stable quality indices for one year [3].

The study of antimicrobial and antifungal activity of the developed ointment has been conducted in the microbiological laboratory at the Department of Microbiology, Virology and Immunology of the Ivano-Frankivsk National Medical University. The results of the study showed that the ointment exhibits high antifungal activity against *Candida albicans* and a moderate antimicrobial activity against *Staphylococcus epidermidis*, *Staphylococcus aureus*, *Esherichia soli* and *Proteus vulgaris*.

It has been experimentally established that the mild medicinal form with a thick extract of herb of *Ruta graveolens* L. exhibits antimicrobial and antifungal activity.

References

1. Грицик А.Р. Спосіб одержання густого екстракту з трави рути садової / А.Р. Грицик, М.В. Мельник // Сучасні досягнення фармацевтичної технології та біотехнології: матеріали IV науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 16-17 жовтня 2014 р. – Х.: НФаУ, 2014. – С. 89.

2. Підбір основи для виготовлення мазі з екстрактом рути садової / Л.М. Грицик, М.В. Мельник, Н.І. Тучак, А.Р. Грицик // Технологічні та біофармацевтичні аспекти створення лікарських препаратів різної направленості дії: матеріали I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 7-8 листопада 2014 р. – Х.: НФаУ, 2014. – С. 58–59.

3. Antimicrobial activity of extracts from *Ruta graveolens* L. «hairy» roots / Matvieieva N., Gladka G., Govorukha V., Prekrasna Ie., Suslova O., Tashyrev O. // Agrobiodiversity for improving nutrition, health and life quality. – Nitra: Slovak University of Agriculture, 2015. – P. 468-470.

ОБҐРУНТУВАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ СХЕМИ НАПРУЖЕНОГО СТАНУ СИСТЕМИ «ЗЕРНО–ЗВ'ЯЗКА»

Алмазні зерна, що беруть участь в процесі різання алмазним інструментом, піддаються дії зусиль опору з боку оброблюваного матеріалу, які багато в чому обумовлюють особливості зносу, як самих зерен, так і інструменту. Діючі на зерна сили призводять до їх викрашування і руйнування, а також до їх виривання, що за певних умов негативно позначається на працездатності інструменту. Тому для підвищення його працездатності необхідно вивчити умови, що визначають стійкість зерен в зв'язці в процесі роботи.

Стойкість алмазного зерна в зв'язці обумовлена тією його частиною, яка закладена в зв'язці і сприймає діючі сили різання, утримуючи зерно на робочій поверхні інструменту. При створенні математичних і статистичних моделей процесу шліфування зазвичай розглядають не реальні абразивні зерна, а спрощені їх моделі. Проте такий підхід вносить похибку в розрахунки, міра якої залежить від допущень, що приймаються, і спрощень.

Форма реальних зерен різноманітна: у зерновому складі алмазно-абразивних шліфпорошків є усі види форм кристалів. Існують в зерновому складі різні різновиди класифікації алмазно-абразивних зерен за формою, описані в роботах [1, 2 та ін.]. Найбільш поширена класифікація, що описана авторами [3, 4], згідно якої розрізняють наступні види класифікованих за формою кристалів: а) ізометричні, тобто подібні до кулі, зі співвідношенням лінійних розмірів $l/b \leq 1,2$ і $h/b \geq 0,8$; б) проміжні – еліпсоїду обертання ($1,2 < l/b < 2$ і $h/b > 0,8$); в) пластинчаті – паралелепіпеду ($h/b \leq 0,5$); г) голчасті – циліндру ($l/b \geq 2$). Аналіз результатів визначення середнього числа зерен алмазу заданої форми показав, що в 1 караті алмазів зернистістю 125/100 і 200/160 міститься найбільша кількість пластинчатих зерен, а голчастих – найменше. Число ізометричних і проміжних зерен займає середнє положення.

Кожна з форм має свої недоліки. У роботі [5] А. К. Байкалов, аналізуючи різні види моделей абразивних зерен, відмічає, що недоліком еліптичної форми є необхідність канонізації величини співвідношення діагоналей еліпса і питання про його орієнтацію в зв'язці круга, а недоліком моделі у вигляді кулі – поступка еліпсоїду обертання по точності апроксимації. Крім того, в роботі [6] відмічено малий виліт вершини із зв'язки інструменту, властивий зерну у вигляді кулі.

Найбільш близькою формою апроксимації абразивного зерна є прямокутний

паралелепіед. При цьому не лише спрощується рішення задачі, але і в якійсь мірі враховується шорстка поверхня зерна з її виступами і западинами, які підвищують стійкість зерна в зв'язці. Але схема апроксимації зерна паралелепіедом має недолік: відсутність від'ємних передніх кутів, які є у реального зерна. Вид зерна у металополімерній зв'язці на різальній поверхні шліфувального інструменту дає можливість стверджувати, що вершину алмазного зерна доцільно описувати чотиригранною пірамідою.

На підставі вищевикладеного доцільно різальне зерно алмазного інструменту представляти у вигляді призми і чотиригранної піраміди, вершина якої з часом роботи зношується і перетворюється на усічену піраміду. При цьому отримуємо найбільш близьку апроксимацію вершини зерна і основи, що враховує шорстку поверхню зерна з виступами і западинами, що підвищують його стійкість, і умови роботи зерна з появою площадок зносу.

Список використаних джерел

1. Балыков А.В. Моделирование работы единичного алмазного зерна / А.В. Балыков, Г.А. Машков, А.А. Корзаков // Вестник МГТУ «Станкин». – 2009. – №1. – С. 30-34.
2. Кошин А.А. Исследование гранулометрического состава и микрогеометрических показателей абразивных зёрен шлифовальных кругов, применяемых в обдирочном шлифовании / А. А. Кошин, А. В. Сопельцев // Вестник ЮУрГУ. – 2010. – Вып. 15. – № 10. – С. 37-41.
3. Зайцев А.Г. Число зерен различной формы в объемной и весовой единице алмазоносного слоя круга / А.Г. Зайцев // Алмазы и сверхтвердые материалы. – 1982. – № 8. – С. 1-3.
4. Ящерицын П.И. Влияние формы зерна на работоспособность алмазного инструмента / П.И. Ящерицын, А.Г. Зайцев // Доклады АН БССР. – 1982. – Т 26. – № 2. – С. 134-137.
5. Байкалов А.К. Введение в теорию шлифования материалов / А.К. Байкалов. – К. : Наукова думка, 1978. – 207 с.
6. Шумячер В.М. Влияние формы поверхности шлифовального круга и ориентации абразивного зерна в связке на начало процесса стружкообразования / В.М. Шумячер, А.В. Кадыльников // Технология машиностроения. – 2007. – № 5. – С. 29-33.

СТАН ТА ДИНАМІКА ЛІСІВ ХАРКІВЩИНИ

Ліси України є найпотужнішим з факторів, що стабілізують на певному рівні функціональну організацію природних екосистем, посилюють їхню стійкість до антропогенного впливу і змін клімату [2]. Згідно з міжнародними, погодженими між державами принципами, ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку передбачає такий рівень господарювання, при якому будуть отримуватися максимальні екологічний, економічний та соціальний ефекти. Основним джерелом отримання своєчасної і об'єктивної інформації про якісний стан лісів слід розглядати дані державного лісового кадастру та обліку лісів [1].

У зв'язку з вищевикладеним метою досліджень було вивчення стану та динаміки лісів Харківщини за період 1970-2014 рр. Для цього було використано пояснювальні записки проектів організації та розвитку лісогосподарських підприємств, матеріали державного лісового кадастру, а також зведені проекти організації та розвитку лісового господарства Харківської області.

Лісистість території становить 12,0 % (або 12,3 % від площі суші) і не досягає оптимального рівня (15–16 %). Збільшення лісистості сприятиме підтриманню екологічної рівноваги у ландшафтах і підвищуватиме ресурсний потенціал лісів області [3]. Більшість лісів Харківської області станом на 01.01.2014 року віднесені до рекреаційно-оздоровчих – 158 тис. га (47,7 %). Друге місце за функціональною належністю посідають захисні ліси – 106 тис. га (32,0 %), частка лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення сягає 20,3 % (67 тис. га).

Протягом 1970-2014 рр. загальна площа земель лісогосподарського призначення збільшилась. Пропорційно до загальної площі збільшувалась і площа лісових ділянок, хоча їх частка в лісовому фонді поступово зменшується. Це пов'язано з приєднанням до лісового фонду не придатних для вирощування лісів земель, а також за рахунок будівництва садиб, споруд, тощо. Частка вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок до 90-х років поступово збільшувалась (на 4 %), але за часів незалежності їх стало менше в загальному розподілі майже на 2 %. Відповідно збільшилась частка не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, особливо незімкнутих лісових культур та лісових шляхів, просік, протипожежних розривів. Площа штучних лісів за період 1970-2014 рр. збільшилась з 37 до 43 %.

Однією із найважливіших характеристик лісового фонду є розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за переважаючими породами. За даними обліку станом на 01.01.2014 року найбільшу частку лісових ділянок займає дуб звичайний – 53,5 % (157,5 тис. га), на другому місці – сосна звичайна 33,1 % (97,6 тис. га), частка інших порід не перевищує 5 %. Частка площ деревостанів сосни і дуба має тенденцію до зниження, натомість площі другорядних деревних порід постійно зростають. Також негативною є тенденція зміни вікової структури лісів, що призводить до нераціонального використання ресурсного потенціалу лісів, погіршення їх санітарного стану та зниження еколого-захисних функцій. Особливо це стосується дубових порослевих лісостанів третьої та старших генерацій.

Список використаних джерел

1. Євстігнєєв А.С. Правове регулювання ведення державного лісового кадастру та обліку лісів як засіб забезпечення екологічної безпеки // Форум права. – 2010. № 4. – С. 354-359. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10eaczeb.pdf>
2. Ткач В.П. Ліси та лісистість в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку // Український географічний журнал. – 2012. – № 2. – С. 49-55.
3. Ткач В.П., Букша І.Ф., Ведмідь М.М. Сучасні проблеми розвитку лісового господарства Харківської області // Лісівництво і агролісомеліорація. – 2013. – Вип. 122. – С. 3-11.

THE DEVELOPMENT OF THE COSMETICS BASED ON RAPESEED OIL FOR SKIN CARE

The research was conducted on the development of the compositions of the cosmetic ingredients for skin care, in particular, it had been created aromatic compositions with essential oils based on fatty oil from seeds winter or spring rape of sort "Mykytynetskyi". Cosmetic products based on rapeseed oil were developed taking into account the physiological effects, the ratio of fatty acid composition and other properties of the auxiliary components, as well as technological and biopharmaceutical indicators of the finished product.

It was used the lipid fraction from the seeds of spring and winter rape of sort "Mykytynetskyi" variety, which had been obtained in a laboratory screw press by a cold pressing method at the temperature of up to 50° C. The yield of fatty oils was 25 - 27%, cake 73 - 75% [1]. The investigation of the fatty acid composition of the obtained oils from the seeds of spring and winter rape of sort "Mykytynetskyi" was carried out in accordance with DSTU ISO 5509-2002 "Fats and oils of animal and plant. Preparation of methyl esters of fatty acids (ISO 5509:2000, IDT)" [2]. The detection of fatty acids was carried out on Hewlett-Packard HP6890 gas chromatograph with a flame-ionization detector. The ratio ω -3 : ω -6 polyunsaturated fatty acids is 18.61% - 19.63% and 7.03% - 8.02%, respectively, it indicates a high biological value of the fatty oils from the seeds rape of sort "Mykytynetskyi".

It had been used rapeseed oil, that is the basic ingredient that promotes deep skin cleansing, especially dry and damaged skin, activates skin respiration, normalizes secretion of the sebaceous glands, nourishes, moisturizes and softens the skin, stimulates the process of cells regeneration and preserves its youth, freshness and purity, in the cosmetics [3]. The auxiliary substances in the cosmetic products provide the corresponding organoleptic, physical, chemical and technological properties. In particular, essential oils are the source of pleasant smells, exhibit anti-inflammatory and antimicrobial actions. Polysorbate-20 was used to produce the emulsion in the form of the cosmetic products. Polysorbate-20 is a mild emulsifier, a good stabilizer with binder and moisturizing effects, emulsifies fats skin well.

As a result of the research, the composition and technology of the composition of cosmetics in the form of massage oils called "Mirazh", "Peremozhets", "Relaksatsiia", "Eiforiia" and means

for removing make-up "Bili Nochi", "Afrodita M-6" for all types of skin that were introduced into the production of LTD "Fitolik" in Ivano-Frankivsk.

References

1. H.M. Yersteniuk, M.A. Obodianskyi, M.V. Melnyk, V.M. Vodoslavskyi. The comparative characteristics of chemical parameters and composition of fatty acids of extracts from seeds of winter and spring rape of sort «МҮКҮТҮНЕТСҬКҮІ». The Pharma Innovation Journal 2017; 6(11): 707 – 709.

2. ДСТУ ISO 5509:2002 «Жири та олії тваринні і рослинні. Приготування метилових ефірів жирних кислот».

3. M.A. Obodianskyi, M.V. Melnyk, V.M. Vodoslavskyi, O.V. Zarichanska and A.R. Grytsyk. Research of physico-chemical properties of plant oils. The Pharma Innovation Journal 2018; 7(3): 572 – 576.

INTENSIVE FOREST MONITORING IN THE NORTH EAST OF UKRAINE

In current conditions of increasing human pressure and growth of the social role of forests, actual and objective information on their condition, productivity and biodiversity becomes of special importance. The main source of such information should be forest monitoring [1].

Forest monitoring is carried out at two levels (extensive - I level, intensive - II level). The purpose of intensive forest monitoring is to determine the key factors of forest ecosystem functioning. In Ukraine, work on intensive forest monitoring has been carried out since 1995, mainly in the left-bank Forest steppe, eastern Polissia and northern Steppe, on the basis of the methodology of Forest health monitoring (FHM) developed by the Forest Service of the USA adapted for Ukraine. It includes the study of the tree layer, regeneration, and ground vegetation. In addition, there was a subprogram on the study of forest litter and soils, but these observations in Ukraine were not fully implemented. The intensive monitoring under the ICP Forest program is carried out in Ukraine since 2004, includes study of forest structure and composition; dead wood; and ground vegetation.

Due to changes in international monitoring methods and the need for a detailed study of the dynamics of the main components of forest ecosystems, the monitoring methodology was changed. In particular, more attention was paid to the assessment of forest litter, soils and dead wood. Observations were made on circular monitoring plots with area of 0.1 ha. The natural regeneration was evaluated for height classes on two micro-plots with a total area of 20 m². Crowns of model trees outside the plots were additionally measured. Dead wood evaluation includes tree species, size, decomposition stage and type of rot. In addition, samples of dead wood of various wood species and decomposition stages were collected. During field work, as well as for data management, GIS Field-Map was used [2].

During 2009-2010, 16 plots of intensive monitoring were laid down at a wide range of forest types (from A₂ to D₄) in the Left Bank Forest-steppe and the Northern Steppe according to the updated methodology. During 2011-2014, a survey was conducted on 20 plots in Kharkiv and Sumy regions, (at 16 of them – repeated observations were done), which made it possible to establish the dynamics of forestry-taxation indicators and the condition of forest stands, as well as carbon stocks by the components of forest ecosystems [3].

The condition of the stands on the monitoring plots is good: the majority of the surveyed forest stands were classified as healthy; only two plots were characterized by weakened condition.

Compared to previous observation, the condition slightly improved. The predominant cause of damage to trees was foliage browsing insects, but the intensity of damage was relatively low. It was found out that the studied oak stands are characterized by significant diversity both in composition (in terms of the number of tree species, and the Shenon Index), and the structure (high values of the standard deviation of diameters in mature and premature forest stands, and the complex vertical structure) [3]. The current change of the growing stock is relatively low and quite varied (from -0,4 to 12,5 m³·ha⁻¹·year⁻¹). The stock of dead wood on majority of plots has changed insignificantly. This indicator is influenced both by natural (trees mortality, decomposition of dead wood), and anthropogenic factors.

References

1. Pasternak, V., Pyvovar, T., Yarotskiy, V., Garmash, A. & Gorin M. (2017). Monitoring of forests at the State Enterprise "Skrypaiivske NDLG" // Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. 27 (6). 60-65. (In Ukrainian).
2. Pyvovar, T., Pasternak, V., Yarotskiy, V. & Buksha, M. (2016). State and productivity of oak stands in Forest-Steppe of Kharkiv region // Forestry and forest melioration. 128. 57-62. (In Ukrainian).
3. Yarotkiy, V., Pyvovar, T., Pasternak, V. & Garmash, A. (2016). Structure of pine forest stands of the left-bank forest-steppe of Ukraine // Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. 26.4. 53-59. (In Ukrainian).

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА РІВЕНЬ АКТИВНОСТІ ФЕРМЕНТІВ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ У ЩУРІВ

Актуальність. Здоров'я на теперішній час має не тільки медичне, але й соціальне значення. Цілеспрямоване використання електромагнітної енергії в різноманітних галузях діяльності людини призвело до того, що електромагнітне випромінювання (ЕМВ) у десятки тисяч разів перевищує природний електромагнітний фон [1]. Причиною виникнення захворювань людини у 70% випадках є вплив ЕМВ діапазону 800-950 МГц, який використовується у стільниковому зв'язку [2].

Мета. Вивчити зміни рівня активності ферментів щитоподібної залози (основ Шиффа, каталази та супероксиддисмутази) у нелінійних щурів при дії ЕМВ діапазону 800-950 МГц.

Матеріали та методи. Дослідження проведено на 24-х (3-х та 5-и місячних) нелінійних білих щурах, розділених на 2 групи: експериментальна (1-а група) та контрольна (2-а група) [3]. Випромінювання діапазоном 800-950 МГц моделювали за допомогою апарату "ЕМІБІО" (Україна) та використовували колориметричний та спектрофотометричний методи.

Результати. Встановлено, що через 45 діб після 90 хвилинного щоденного впливу ЕМВ: у щитоподібній залозі тримісячних щурів експериментальної групи відмічається вірогідне підвищення основ Шиффа на 24,1% у порівнянні з тримісячними щурами групи контролю. У п'ятимісячних щурів експериментальної групи відмічається також незначне підвищення основ Шиффа на 17% у порівнянні з п'ятимісячними щурами групи контролю; концентрація каталази вірогідно підвищується у тримісячних щурів експериментальної групи на 42% у порівнянні з тримісячними щурами групи контролю. У п'ятимісячних щурів експериментальної групи відмічається істотне підвищення концентрації каталази в щитоподібній залозі на 72,2% у порівнянні з п'ятимісячними щурами групи контролю; концентрація СОД у тканині щитоподібної залози у тримісячних щурів експериментальної групи підвищена на 35,2% у порівнянні з тримісячними щурами групи контролю. У п'ятимісячних щурів експериментальної групи відмічається значне підвищення концентрації СОД у тканині щитоподібної залози на 78,3% у порівнянні з п'ятимісячними щурами групи контролю. Це може вказувати на активацію адаптаційних процесів у клітинах у відповідь на підвищення утворення активних форм кисню.

Висновки. Збільшення всіх показників в отриманих результатах свідчить про активацію антиоксидантної системи та негативний вплив електромагнітного випромінювання на щурів.

Список використаних джерел

1. Девисилов В. Электромагнитная безопасность // ОБЖ. Основы безопасности жизни. – 2006. – №1(115). – С.53-58.
2. Копылова М.Ю. Влияние бытовых приборов на здоровье человека / М.Ю. Копылова, М.В. Липикина, Т.В. Никулина и др. // Окружающая природная среда и экологическое образование и воспитание: материалы 6 всерос. науч.-практ. конф., Пенза, 17-18 февр. 2005 г. – Пенза: Приволж. Дом знаний, – 2006. – С. 130-133.
3. Хомич М.С., Ганьшин Н.Ю., Полозов С.Д., Скибина К.В. Влияние электромагнитного излучения на уровень каталазы в гомогенате надпочечников у крыс // Матеріали XII міжнародної студентської наукової конференції «Перший крок в науку – 2015», 2-3 квітня 2015 року, м. Вінниця. – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю. 2015. – 300 с.

Пославська Олександра Володимирівна
*к.м.н., доцент кафедри патологічної анатомії і судової медицини Державного закладу
«Дніпропетровська медична академія МОЗ України», Україна*

ІЗОЛЬОВАНІ МЕТАСТАЗИ КІСТОК У ЧОЛОВІКІВ ІЗ ПІДВИЩЕННЯМ СИРОВАТКОВОГО МАРКЕРУ PSA З ПОГЛЯДУ МОРФОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ КАРЦИНОМ НЕВІДОМОЇ ПЕРВИННОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ

Рівень сироваткового простат-специфічного антигену (PSA) широко використовується в онкологічній практиці для скринінгу раку передміхурової залози (ПЗ). У випадках "злоякісного новоутворення невідомого походження" чоловіків з метастазами в кістках, саме рівень сироваткового PSA може стати вирішальним для подальшого лікування. В літературі описані карциноми (КМ) з метастазами в кістках і підвищенням PSA, що були двічі спростовані біопсією ПЗ, але мали позитивну динамку під час проведення анти-андрогенної терапії (bicalutamide) в поєднанні із хіміотерапією (zoledronic acid) [1-4].

Мета роботи – дослідити комплекс морфологічних, морфометричних (ImageJ) та імуногістохімічних (ІГХ) характеристик КМ невідомої первинної локалізації у чоловіків з метастазами кісток та підвищенням сироваткового PSA, порівняно із первинними КМ ПЗ, для вдосконалення діагностичних алгоритмів.

Матеріали і методи. Проведений ретроспективний аналіз 21 спостереження біопсійного матеріалу пацієнтів з первинною КМ ПЗ (чоловіків, віком від 56 до 82 років (середнє $66\pm 7,76$; медіана 65)) та 10 пацієнтів (чоловіків) з метастазами КМ в кістки без первинної локалізації та підвищенням сироваткового PSA віком від 43 до 57 років (середнє $50\pm 9,89$; медіана 46,5) на базі морфологічного відділу діагностичного центру «Аптеки медичної академії» м. Дніпра за період 2015-2017рр. Камерою для мікроскопу Zeiss Primo Star - AxioCam ERC 5s з ліцензованим програмним забезпеченням ZEN 2 blue edition інформативні поля зору були зафіксовані в форматі .jpg і оброблені в програмі ImageJ з визначенням периметру, площі та круглості ядер, згідно методики описаної в попередній публікації [5]. ІГХ проводилось згідно протоколів компанії ThermoScientific (США) з первинними антитілами CD45, Cytokeratin, Pan, Vimentin, S100, PSA, CK 8/18, CK7, CK20, AR, AMACR.

Результати. В групі метастатичних КМ визначено переважання низькодиференційованих гістологічних форм аденокарцином (100%), об'єктивне зменшення площі та периметру ядер ($p=0,00002$, $p<0,0001$ відповідно), можливість втрати специфічних для ацинарних КМ ПЗ імуногістохімічних маркерів AMACR (p504s) та AR (андрогенові рецептори) ($p=0,008$), порівняно із первинними КМ ПЗ, що мають тенденцію до локального

розповсюдження. Використання мінімальних первинної ПГХ панелі Cytokeratin, Pan (+) / Vimentin(-) / CD45(-) / S100(-) та вторинної – CK 8(+) / PSA(+) / AMACR (+) / AR (+/-) дозволить довести відповідність фенотипу КМ невідомої первинної локалізації у чоловіків з метастатичним ураженням кісток та підвищенням сироваткового PSA формі дисемінованої КМ ПЗ для обґрунтованого застосування терапії у випадках неінформативної біопсії ПЗ.

Ключові слова: раки невідомої первинної локалізації, рак простати, метастази в кістки, PSA.

Список літератури

1 A case of metastatic cancer with markedly elevated PSA level that was not detected by repeat prostate biopsy / Hiromichi Iwamura, Shingo Hatakeyama, Yoshimi Tanaka [et al.] // BMC Res Notes. – 2014. Vol. 7. – P. 64.

2 Prognostic factors for hormone sensitive metastatic prostate cancer: impact of disease volume / A.M. Alhanafy, F. Zanaty, R. Ibrahim, S. Omar. // Asian Pac J Cancer Prev. – 2018. – Vol. 19, № 4. – P. 1113-1118.

3 Targeting bone metastases in prostate cancer: improving clinical outcome / J.J. Body, S. Casimiro, L. Costa // Nat. Rev. Urol. – 2015. – Vol. 12. – P. 340-356.

4 Prognostic value of serum alkaline phosphatase in the survival of prostate cancer: evidence from a meta-analysis / D. Li, H. Lv, X. Hao [at al.] // Cancer Management and Research. – 2018. – Vol. 10. – P. 3125-313.

5 Пославська О.В. Визначення лінійних розмірів та площ окремих морфологічних об'єктів на мікрофотографіях за допомогою програми ImageJ / О.В. Пославська // Морфологія. – 2016. – Т. 10, № 3. – С. 377-381.

ИССЛЕДОВАНИЕ ДИНАМИКИ ИЗМЕНЕНИЯ СВОЙСТВ И МИКРОСТРУКТУРЫ ЛЕССОВЫХ ГРУНТОВ МОЛДОВЫ ДЛЯ ОБОСНОВАНИЯ НОВОГО СПОСОБА УСТРАНЕНИЯ ПРОСАДКИ

Результаты проведенного исследования, затрагивают вопросы строительства на просадочных грунтах. Собранный автором фактический материал показывает, что применяемые в Молдове конструктивные решения для устранения просадки, в ряде случаев, не позволяют избежать недопустимых деформаций оснований фундаментов, а также зданий и сооружений в целом.

Автором предлагается новое техническое решение по устранению просадочных свойств грунтов, основанное на устройстве грунтовых свай, выполненных с помощью вибропогружателя на установке RG.

Возможность использования предлагаемого способа для устранения просадочных свойств грунтов доказана проведенными полевыми и лабораторными исследованиями физико-механических и просадочных свойств грунтов, а также, изучением их микроструктуры.

Оценка возможности применения вибропогружателя RG установки для устройства грунтовых свай и устранения просадочности грунтов осуществлялось в два этапа: 1 этап – на основе сравнительного анализа характеристик физических, прочностных и деформационных свойств; 2 этап – на основе дешифрирования изображений, полученных с помощью растрового электронного микроскопа (РЭМ).

Сравнительный анализ результатов определения физико-механических и просадочных характеристик исследованных образцов грунта показал, что при диаметре грунтовой сваи, равном 430мм, “эффективный” шаг свай в осях не должен превышать 1,5м; минимально допустимое расстояние в свету между сваями – 0,8м, максимальное – порядка 1,1м.

Микроструктурные особенности оценивались с применением РЭМ VEGA TS 5130, уникальность которого позволяет получить информацию, в том числе о природе грунта, его сложении, составе и т.д.

Результаты компьютерного анализа шлифов испытываемых образцов грунта позволили изучить изменение структуры грунта, в зависимости от удаления от ствола изготовленной сваи, от матричного до скелетного типа.

Проведенные исследования показали, что микроструктура пород оказалась чутким индикатором преобразований, которые произошли с просадочным грунтом в процессе устройства грунтовых свай. В данном случае происходят техногенные преобразования, обуславливающие формирование новой видоизмененной микроструктуры, во многом отличной от исходной.

Выполненные исследования не оставляют сомнений об улучшении просадочного основания, преобразованного устройством грунтовых свай с помощью вибропогружателя.

С технологической точки зрения, способ следует отнести к наиболее простым, однако позволяющим обеспечить значительную эффективность при устранении просадочных свойств грунтов.

Литература

1. Рышковой А. Применение новых технологий для устранения просадочных свойств грунтов основания. Conferința științifică Națională cu Participare Internațională, Ed. a 3-a, Chișinău: US Tiraspol, 2016, pp. 57-60.

2. Рышковой А., Полканов В. К вопросу изучения физико-механических свойств уплотненных просадочных грунтов. VIII-я Международная научно-техническая конференция Актуальные проблемы градостроительства и благоустройства территорий. Кишинэу, 2016. pag. 159-163.

ОСОБЛИВОСТІ РЕМОДЕЛЮВАННЯ ЕНДОТЕЛІОЦИТІВ АРТЕРІАЛЬНИХ ТА ВЕНОЗНИХ СУДИН ДВАНАДЦЯТИПАЛОЇ КИШКИ ПРИ ПОСТРЕЗЕКЦІЙНІЙ ПОРТАЛЬНОЇ ГІПЕРТЕНЗІЇ

Видалення великих об'ємів паренхіми печінки призводить до виникнення пострезекційної портальної гіпертензії, ремоделювання органів басейну ворітної печінкової вени, ураження їх структур [1, 2], морфологічних змін судин та оболонки дванадцятипалої кишки, які у названих патологічних умовах досліджені недостатньо. Морфометрично досліджена дванадцятипала кишка 45 лабораторних білих щурів-самців, які були розділені на 3 групи. 1-а група нараховувала 15 інтактних тварин, що знаходилися у звичайних умовах віварію, 2-а – 15 щурів після видалення лівої бокової частки – 31,5 % паренхіми печінки, 3-я – 15 тварин після резекції лівої та правої бокових часток, тобто 58,1 % паренхіми печінки [3]. Операції виконували в умовах тіопенталового наркозу, з дотриманням правил асептики та антисептики. Через 1 місяць від початку дослідження здійснювали евтаназію щурів кровопусканням в умовах наркозу. Із дванадцятипалої кишки виготовляли мікропрепарати. У артеріях та венах дванадцятипалої кишки вимірювали висоту ендотеліоцитів, діаметр їх ядер, визначали ядерно-цитоплазматичні відношення в ендотеліоцитах та відносний об'єм ушкоджених ендотеліоцитів [3]. Кількісні показники обробляли статистично. Встановлено, що видалення 31,5 % об'єму печінки, не призводило до виражених гемодинамічних порушень у ворітній печінковій вені. Після резекції 58,1 % паренхіми печінки спостерігалось розширення печінкової ворітної вени, повнокров'я і розширення брижових вен та видимого венозного русла тонкої та товстої кишок, асцит, спленомегалія, що підтверджувало наявність пострезекційної портальної гіпертензії [2].

Аналізом морфометричних параметрів ендотеліоцитів вен дванадцятипалої кишки виявлено, що при пострезекційній портальній гіпертензії вони змінювалися у більшому ступені порівняно з їх структурною перебудовою у артеріях. У венах більш виражено змінювалася висота ендотеліоцитів, діаметр їх ядер та ядерно-цитоплазматичні відношення у досліджуваних клітинах, підтверджуючи істотне порушення структурного клітинного гомеостазу [3]. Відносний об'єм пошкоджених ендотеліоцитів у венозному руслі клубової кишки при цьому з високим ступенем достовірності ($p < 0,001$) зріс з $(2,20 \pm 0,03)$ % до $(50,80 \pm 0,72)$ %, тобто у 23,1 рази, а у артеріях – у 19,3 рази.

Таким чином, резекція 58,1 % паренхіми печінки призводить до пострезекційної портальної гіпертензії, венозного застою у ворітній печінковій вені та вираженої структурною перебудови ендотеліоцитів артерій і вен дванадцятипалої кишки, яка характеризується нерівномірною, диспропорційною зміною морфометричних параметрів їх цитоплазми та ядер, порушенням відношень між ними, значним зростанням відносного об'єму пошкоджених ендотеліоцитів. Вираженість структурних змін ендотеліоцитів домінує у венах дванадцятипалої кишки і залежить від видаленого об'єму паренхіми печінки.

Список використаних джерел

1. Vishnievskii VA, Yefanov MG, Kazakov IV. Segmentarnyye rezektsyi, otdaliennyye rezultaty pri zlokachestvennykh opukholiakh piechieni. Ukr.zhurnal khirurgii. 2012; 1 (16): 5-15 [in Ukrainian].
2. Fiodorov VD, Vishnievskiy VA. Nazarienko NA. Osnovnyi oslozhnieniya obshyrnykh rezektsiy pecheni i puti ikh preduprezhdeniya. Biulleten Sibirskoi mieditsyny. 2007; 4: 16-24 [in Russian].
3. Shulgai AH, Tatarchuk LV, Hnatjuk MS. Osoblyvosty remodeliuvanja sudyn hemomicrocyrculatornogo rusla klubovoi kyshky pry reseksyyi riznykh objemiv pechinky. Visnyk naukovyi doslidgen. 2017; 4: 145-149. [in Ukrainian].

МЕТОДИКА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Хойя м'ясиста або восковий плющ (*Hooya carnosa*) – вічнозелена, здерев'яніла ліана завдовжки до 10 метрів. Відноситься до родини Кутрові – *Arosudaceae*, підродини Ластівневі – *Asclepiadoideae*. Ареал: Південна-Східна Азія, Австрія, узбережжя Полінезії. Рід хойя об'єднує близько 250-300 видів.

Хойя м'ясиста застосовується при захворюваннях шкіри (висипи, вугрі), як протизапальний, бактерицидний засіб. У косметології використовуються креми на основі хойї, які мають антицелюлітний ефект.

Ми вивчили морфолого-анатомічну будову листя хойї м'яистої. Ми досліджували 7 серій сировини, які збирали у січні-лютому 2018 року. Виготовляли мікропрепарати з свіжозібраного листя та зафіксованого у водно-етанольно-гліцериновій суміші (1:1:1).

Вивчення препаратів проводили на мікроскопі МС-10 та «Granum». Результати досліджень ми фотографували за допомогою цифрової фотокамери "Samsung". Для обробки фотографій використовували програму "PhotoshopCS5".

Анатомічна будова листя хойї м'яистої: Листя супротивне, коротко черешкове, край цільний, жилкування перистосітчасте, верхівка гостра, основа широко клиноподібна. Листкова пластинка 9,8-10,4 см завдовжки та 4,7- 5,2 см завширшки, згори блискуча, шкірясте, темно-зеленого кольору, іноді з невеликими білими плямами. Центральна жилка та декілька значних за розмірами жилок трохи вдавлені. Черешок світло-сірого кольору завдовжки 2,0- 3,2 см та 0,3-0,6 см завширшки. При ушкодженні пластинки виділяється жовтий їдкий сік. При мікроскопічному аналізі ми встановили: листя гіпостоматичне, породици анізоцитного типу, спорадично зустрічаються прості короткі волоски. Листя дорзивентральної будови. Черешок та центральна жилка однопучкові.

Встановили морфологічно-анатомічну будову листя хойї м'яистої. Це тип листової пластинки, її консистенція, колір, а також тип анатомічної будови листкової пластинки, тип дихального апарату та однопучковість центральної жилки та черешка.

ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЧНИХ КИСЛОТ В ГОДІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ

У годівлі птиці найважливішим моментом є оптимізація мінерального споживання, насамперед кальцієвого. Організацію кальцієвого споживання треба починати з оцінки якості джерела кальцію та створення потрібного запасу кальцію в кістках молодняка до початку яйцenessності [1].

На покращення засвоєння кальцію впливає лимонна кислота, яка утворює з кальцієм добре розчинні і легко засвоювані комплекси [2-4].

Метою роботи є дослідити вплив лимонної кислоти на засвоєння кальцію. Розроблено екструдовану мінеральну добавку, до складу якої входить 1 та 3% лимонної кислоти. Загальну поживну цінність отриманих добавок визначали за допомогою біологічної оцінки, а саме проведено експеримент *in vivo* на лабораторних тваринах. Продуктивну дію добавок оцінювали за приростам маси щурів лінії Вістар, результати яких показали, що при збільшенні введення лимонної кислоти до складу екструдованої мінеральної добавки збільшується середній приріст маси щурів, що свідчить про краще засвоєння кальцію. Крім цього, лимонна кислота виступає в якості смакової добавки.

Прирости маси щурів з додаванням добавок у порівнянні з контрольним зразком нижчі, тобто введення 30% кожної добавки до основного раціону не можливо. Це свідчить, що в раціоні підвищений вміст кальцію, не збалансоване співвідношення між кальцієм і фосфором, тому необхідно зменшити введення добавок до раціону. Нами було взято екструдовану мінеральну добавку до складу якої входить 1% лимонної кислоти, і вводили в кількості 3, 5 та 10% до основного раціону. Продуктивну дію добавки оцінювали за приростами маси щурів, результати яких показали, що до основного раціону можна вводити не більше 3% екструдованої мінеральної добавки з введенням 1% лимонної кислоти. Підтвердженням цього є визначення щільності кісток лабораторних тварин [5]. Щільність кісток лабораторних тварин при годівлі комбікормом, до складу якого вводили 3% екструдованої мінеральної добавки з введенням 1% лимонної кислоти, на 1% більше, ніж щільність кісток лабораторних тварин, яким згодували стандартний комбікорм.

Визначення вмісту кальцію [6] в сироватці крові щурів, які отримували 3% екструдованої мінеральної добавки з вмістом 1% лимонної кислоти показали, що він становить $2,58 \pm 0,05$ ммоль/л при $2,36 \pm 0,06$ ммоль/л у контролі ($p < 0,05$), що на 9,3% більше.

Таким чином, отримані результати свідчать про високу біологічну ефективність використання екструдованої мінеральної добавки з введенням лимонної кислоти.

Список використаних джерел

1. Єгоров Б.В., Турпурова Т.М. Розробка технології виробництва мінеральної добавки для сільськогосподарської птиці. Зернові продукти і комбікорми. 2012. №3 (47). – С. 43-47.
2. Zihono M.A., Serfass R.E., Sell J.Z., Palo P.E. Bioavailability of calcium citrate, naalate added to microbial phytase-treated, hydrathornually coolced zoymillc. T. Food. July. 1997. G 2, №б. p. 1826-1830.
3. Bao S.F., Windisch W., Kizchgessner M. Calcium bioavailability of different organic and inorganic dietary Ca sources fictrate, lactate acetate, vyster-shell, eggshell β -tri-Ca-phosphate. Anim. niynill. and Anim. Nutr. – 1998. 78, №3. p. 154-760.
4. Zacour B., Jardivel S., Driicke T. Stimulation by citric mid of calcium and phosphorus bioavailability in rots fed a calcium-rich diet. Miner. and Slectrolyse Metab. 1997. 23, № 9. p. 79-87.
5. Ходаков І.В. Спосіб визначення щільності кісток лабораторних тварин. Досягнення біології та медицини. 2004. №2 (4). – С. 38-41.
6. Горячковский А.М. Клиническая биохимия в лабораторной диагностике. изд. 3-е, Одесса "Экология", 2005. – 616 с.

ВИКОРИСТАННЯ ПОБІЧНИХ ПРОДУКТІВ КОНСЕРВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ КОМБІКОРМІВ

Птахівництво є найбільш потужною галуззю світового агропромислового комплексу, що вирізняється надзвичайно високою динамічністю розвитку, є поза конкуренцією щодо витрат кормів та затрат праці на одиницю продукції та забезпечує населення високоякісними продуктами харчування.

Але, попри все, птахівництво стикається з рядом проблем. Однією з головних проблем є пошук нових видів нетрадиційної сировини, які зможуть знизити вміст злакових в раціоні птиці. Вони здатні розширити сировинну базу та зменшити вартість комбікормової продукції [1-2].

Поруч з цим, при виробництві рослинних консервів утворюється велика кількість побічних продуктів, які характеризуються багатим хімічним складом.

Томатні вичавки є хорошим джерелом білка, вітамінів і мінералів, але можуть бути обмежені в енергії за рахунок високого вмісту клітковини. Окрім цього, томатні вичавки містять значну кількість природних пігментів, таких як бета-каротин і лікопін. Вони в поєднанні з наявними доступними пігментами можуть сприяти більш темному забарвленню жовтка яєць, що є бажаним для споживачів [3-5].

Стримуючим фактором використання томатних вичавок при виробництві комбікормів являється висока вологість, яка являється прекрасним середовищем для розвитку патогенної мікрофлори та істотно скорочує їх терміни зберігання. Вони дуже швидко псуються та потребують негайної утилізації. Існуючі недоліки значно ускладнюють переробку та використання побічних продуктів консервної промисловості високої вологості при виробництві комбікормів.

Аналіз літературних джерел показує різні способи переробки томатних вичавок. Їх можна згодовувати у свіжому вигляді тваринам, силосувати та піддавати сушінню і гранулюванню [6].

До недавнього часу найбільш раціональним способом переробки вважалося сушіння томатних вичавок до вологості 8...14 %. Проте даний спосіб не є економічно виправданим, оскільки є досить енерговитратним процесом. Тому ефективним шляхом вирішення проблеми використання побічних продуктів консервного виробництва при виробництві комбікормів є удосконалення технології переробки томатних вичавок в кормові добавки.

Список використаних джерел

1. Інновації в птахівництві: ефективність, продуктивність, якість / Аграрний тиждень. – 2013. – № 35-36 (275). – С.24-27.
2. Yegorov B. Technological foundations of processing tomato pomace in feed additives / B. Yegorov, I. Malaki // Ukrainian Food Journal. – 2014. – Vol. 3. – Issue 2. – P. 228-235.
3. Aghajanzadeh A. Comparison of nutritive value of tomato pomace and brewers grain for ruminants using in vitro gas production technique / A. Aghajanzadeh, N. Maheri, A. Mirzai, A. Baradaran // A J Anim and Vet Advance. – 2010. – №5(1). – p. 43-51.
4. Delvalle M. Chemical characterization of tomato pomace / M. Delvalle, M. Camara, M.E. Torija // Journal of the Science of Food and Agriculture. – 2006. – №86. – p. 1232-1236.
5. Егоров Б.В. Использование отходов переработки томатов в составе комбикормов / Б.В. Егоров, А.И. Шарова, И.С. Малаки // Хранение и переработка зерна. – 2014. – №8(185). – С. 44-46.
6. Егоров Б.В., Малаки И.С. Перспективы использования побочных продуктов консервных производств // Зернові продукти і комбікорми. – 2013. – №4(52). – С. 28-32.

МОРФОМЕТРИЧНА ОЦІНКА ЗМІН ДЕЯКИХ УЛЬТРАСТРУКТУР СКОРОТЛИВИХ КАРДІОМІОЦИТІВ ПРАВОГО ШЛУНОЧКА ЛЕГЕНЕВОГО СЕРЦЯ

Артеріальна гіпертензія у малому колі кровообігу нерідко зустрічається у клініці, до якої призводять також операції на легенях (пульмонектомія, лобектомія). Легенева гіпертонія викликає гіперфункцію та гіпертрофію правих відділів серця (компенсоване легеневе серце) з наступним розвитком його декомпенсації. До сьогодні дискусійними залишаються питання про поширеність легеневого серця при легеневій гіпертензії, роль легеневої гіпертензії в патогенезі даної патології та значення інтракардіальних і екстракардіальних факторів у розвитку декомпенсації легеневого серця. Метою даного дослідження було кількісне морфологічне вивчення змін деяких ультраструктур скоротливих кардіоміоцитів правого шлуночка легеневого серця. Морфологічними методами досліджені скоротливі кардіоміоцити правого шлуночка серця 22 білих щурів-самців, які були розділені на 3 групи: 1-а група включала 6 інтактних тварин (контрольна), 2-я – 11 щурів с артеріальною гіпертензією у малому колі кровообігу і компенсованим легеним серцем, 3-я – 5 тварин з легеневою артеріальною гіпертензією і декомпенованим легеним серцем. Легеневу артеріальну гіпертензію і легеневе серце моделювали шляхом виконання правосторонньої пульмонектомії. Евтаназію щурів здійснювали кровопусканням в умовах тіопенталового наркозу через 3 місяці від початку досліду. Серце розрізали за методом Г.Г.Автандилова [1], проводили окреме зважування та планіметрію камер серця. Загальноприйнятими методами здійснювали фіксацію та проведення вирізаних шматочків з правого шлуночка, готовили блоки для виготовлення ультратонких зрізів, які після відповідної обробки досліджували при допомозі мікроскопа ПЕМ-125 К. Морфометрично у скоротливих кардіоміоцитах правого шлуночка визначали відносні об'єми мітохондрій і міофібрил, мітохондріально-міофібрилярний індекс, площу мітохондрії і кількість в ній крист, кількість мітохондрій, їх площу та число крист в електронограмі, коефіцієнт енергетичної ефективності мітохондрій (КЕЕМ). Кількісні величини обробляли статистично. Окремим зважуванням та планіметрією камер серця встановлено, що через 3 місяці після правосторонньої пульмонектомії зростала маса та просторові характеристики камер серця з домінуванням гіпертрофії та дилатації правого шлуночка, що свідчило про розвиток легеневого серця. У кардіоміоцитах правого шлуночка компенсованого легеневого серця

кількість крист у мітохондрії статистично достовірно ($p < 0,01$) зростала на 6,3 %, площа мітохондрії – у 1,38 рази, сума площ мітохондрій – у 1,3 рази, коефіцієнт енергетичної ефективності мітохондрій – на 31,6 %. Відносний об'єм мітохондрій майже не змінювався, а відносний об'єм міофібрил зріс на 20,4 %, мітохондріально-міофібрилярний індекс зменшився на 15,0 %, що свідчило про незбалансованість між енергетичними та скоротливими структурами, тобто про дисфункцію скоротливих кардіоміоцитів. В серцевих м'язових клітинах правого шлуночка декомпенсованого легеневого серця посилюються деструктивні процеси, погіршується їх енергозабезпечення, виникає дезорганізація та нестабільність субклітинного структурного гомеостазу.

Кількісними морфологічними методами встановлено, що в скоротливих кардіоміоцитах правого шлуночка компенсованого легеневого серця спостерігається зростання площі мітохондрій, кількості їх крист та коефіцієнта їх енергетичної ефективності. При декомпенсації легеневого серця в скоротливих кардіоміоцитах правого шлуночка виражено погіршується їх енергозабезпечення, що характеризується суттєвим зменшенням кількості мітохондрій, їх крист та коефіцієнта енергетичної ефективності мітохондрій.

Список використаних джерел

1. Avtandilov GG. Osnovy kolichiestviennoy patologicheskoy anatomii [Basic of Quantitative Pathological Anatomy]. – Moscow : Meditsyna. 2002. – 240 s. [in Russian].